

קובץ גליונות

ראש השנה ויום כיפור

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

רבן של ישראל רבנו הגדול

מרן הגר"ד לנדו שליט"א

בבדיקת אתרוג חזו"א מבית בענעדיקט

רבנו מרן ראש הישיבה

הגר"ד פוברסקי שליט"א

בבדיקת אתרוג מרוקאי מבית בענעדיקט

לכל ידידינו היקרים!

ברכת שנה טובה כתיבה וחתימה טובה

מערכת "קובץ גליונות"

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל יחיאל

ז"ל

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

לזכות ולרפואת

מרדכי דוד בן חיה פערל

מרים פערל בת גיטל

לרפו"ש בתושח"י

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדריים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

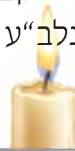
לעילוי נשמת

מרת **יטה רינה**
ב"ר חיים הלוי
אנגלרד ע"ה
נלב"ע י"ט אלול תשפ"ג
תנצב"ה

לעילוי נשמת

הר"ר **מאיר** ב"ר אריה (לייב)
אנגלרד ז"ל
מוקיר רבנן ומכבדם ואוהב
את התורה במסירות רבה
קבע עיתים לתורה
נלב"ע כ"ו באלול תשס"ח
תנצב"ה

לכל ידידינו היקרים
נבקש להשלים את כל החובות
עד לראש השנה,
וכן כל מי שעשה מנוי שנתי באשראי
בתשלומים, נבקש שיבדוק האם לא
הפסיקו החיובים במשך השנה עקב
החלפת כרטיס וכד'
בברכה מרובה
מערכת "קובץ גליונות"

בשורה לשומרי השבת בארה"ק ע"י חברת "אנרגיה כשרה לשבת"

מערכות אנרגיה לחשמל כשר בשבתות וחגים, וכן מערכות
סולאריות לשיבות, מוסדות ובתי כנסת, מערכות קטנות
ביתיות לפרטיות. המערכת נטענת בימות החול ע"י מערכת
סולארית או מחברת השמל, ובמהלך השבת פועלת בניתוק
מדרשת החשמל.

מאושר על ידי משמרת השבת.

להזמנות ובידורים: 050-4112271

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

העצה הטובה ביותר כדי לזכות בדין

רשכבה"ג
מרן גאון ישראל
הגר"ד לנדו
שליט"א:

בס"ד

בימים אלו שכולם מחפשים זכויות בדין,
ברור שהעצה הטובה ביותר כדי לזכות בדין

**היא להיות שותף בפעולות הצדקה
הגדולות של "ועד הרבנים"**

המצילים אלפי משפחות במצוקה, חולים יתומים ואלמנות וקשי יום,
ובזה יזכו להינצל מכל הצרות והמחלות מידה כנגד מידה,
ולהכתב ולהחתם בספר חיים טובים הם וכל בני ביתם.

אני ר"ל 11/10

3/7 ר"ל 13

מרן שליט"א
מביט בקורת רוח
באלפי התמיכות המחולקות
בימים אלו בכל רחבי הארץ
ע"י ועד הרבנים לעניני
צדקה בארה"ק

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

לקדש את הפה לקראת יום הדין

"זכרנו לחיים" מי רוצה חיים?

בסייעתא דשמיא ניתן להשיג
את הספר החדש
'שמירת הלשון כהלכה'

אשר בו הלכות סדורות ומפורטות בצורה
מעשית בתוספת פסקים מגדולי הפוסקים.

מתוך הסכמת מרן ראש
ישיבת חברון הגאון הגדול
רבי דוד כהן שליט"א:

עברתי על חלקים מהספר
ונוכחתי לראות שיש בו תועלת
מרובה... והרב המחבר שליט"א
עשה מלאכה גדולה, וגם נתייעץ
הרבה עם גדולי הוראה מובהקים
לברר כל ענין הנוגע להלכה
למעשה, והרבה דברים שלא
הובאו בספר חפץ חיים, והעמיד
שולחן ערוך ומסודר להעמיד
לפני המעיין יסודות הדינים
ומה שנוגע למעשה. ובודאי
יהיה הספר לתועלת ולברכה
לכל מבקשי ה' החפצים
להתחזק בשמירת הלשון.

מתוך הסכמת הגאון הגדול
רבי שריאל רוזנברג
שליט"א:

ובודאי הוא ספר חשוב ונחוץ
לכל מי ששם ארחותיו ונזהר
מעוון הרע הזה,

מתוך הסכמת הגאון הגדול
רבי מנחם מנדל לובין
שליט"א:

והוא חיבור נחוץ מאוד...
הדברים מבוארים בטעמים
ובמקורם כאשר יראה הקורא.
ובהרבה דברים דן איתי בסברא
נכונה...

מתוך הסכמת הגאון הגדול
רבי מנחם מנדל פוקס
שליט"א:

וסידר את הדברים דבר דיבור
על אופן בסדר נאה ובכשרון
רב, ובנה יסודותיו על פי דברי
מרן החפץ חיים זצוק"ל, וציין
בשולי העמודים מקור.

ניתן להשיג בחנויות יפה נוף
ובשאר חנויות הספרים
לפרטים נוספים: 058-3200-651

ספר הלכה הנצרך בכל רגע ורגע!

ספר חובה בכל בית יהודי!

3 מסלולי "חבורת נקי כפיים"

ליראי שמים המעוניינים לנקות נפשם מכל חשש גזל
גם באם אינם יודעים לשער את סכום החוב

בהתייעצות גדולי הפוסקים עם מומחים לכלכלה הוקמו לתועלת הציבור 3 מסלולי ה"חבורה":

מסלול בעלי מסחר

מיועד לבעלי עסקים
שברשותם חנויות, עסקי
תיווך, או ספקי שירותים
שונים

סכום ההפקדה
לניקיון חובות השנה:
10,000 ₪

מסלול בעלי משא ומתן

מיועד לאברכים העוסקים
במשא ומתן, כגון שיש
עסק בביתם או משכירים
דירות

סכום ההפקדה
לניקיון חובות השנה:
5,000 ₪

מסלול אברכים בני תורה

מיועד לאברכים שאינם עוסקים
במשא ומתן כלל; הם או ב"ב לא
מחזיקים ברשותם עסק; אינם
משכירים דירות וכדו'

סכום ההפקדה
לניקיון חובות השנה:
500 ₪

יסוד ורעיון החבורה

כל משתתפי החבורה מקנים את ממונם זה לזה כדת וכדין
באופן שאם נותר לאחד מהם יתרה אחר תשלום חובותיו
הכסף מוקנה לטובת ניקיון חובות חברו

הקניינים יתקיימו בערב יום הקדוש על ידי דיינים מומחים בעת מעמד ההשבה ע"י

הגאון הצדיק רבי בנימין פינקל שליט"א

משגיח דמיר

להצטרפות לאחד ממסלולי "חבורת נקי כפיים", חייגו:

077-22-99-554

בגדרי עצת צדיקי
הדור וגדולי
הדיינים להתנקות
מחובות אבודים

נקי כפית ובר לבב

ימים נוראים
תשפ"ה

בפתח

"וכן במלחמות היצר העיקר כי יהיה התעוררות לתשובה מהאדם ואחרי זה הסיוע מהש"ת כי יישר לפניו, וכל האנשים אשר פגע בהם אם אינו יודע מי המה, הש"ת נותן בלבם שימחלו לו, וכן הש"ת עוזר לו לעשות תשובה בכל אופן, וזה שאמר דרשו ה' בהמצאו בכל הדרושה והתעוררות התכליתי, ואחרי זה ייעזבו רשע דרכו ואיש אוון מחשבותיו, שה' יתן שיעזבו דרכם ומחשבותם, ולכן בהמצאו בעשרת ימי תשובה, אף כי על דרכי התשובה בכל פרט ופרט לעקור כל שורש רע צריך הכנה גדולה ועמל רב והשקפה ארוכה, בכל זאת אם התעוררות תהא באמת יעזור השם וישיג להם לבוא אל עומק התשובה".

(רבנו המשך חכמה - פרשת כי תבוא)

בשנים האחרונות, התעוררו רבים בדבר העצה להתנקות מחובות אבודים, באופן שיודע שנושא עמו חוב, אך אינו יודע למי להשיב, וייסדו צדיקי הדור וגדולי הדיינים, את עצת "נקי כפיים", הפועל באופן שמפקידים סכום השווה לסכום החוב המשווער, ועורכים מעמד הקגאה כדת וכדין, ומקנים את סכום החוב לבעל החוב, יהא אשר יהיה, והכסף מונח בקופת גמ"ח ובכך זוכה בעל החוב מדין "זכין לאדם שלא בפניו", ובאם נודע למפקיד מי הוא בעל החוב, מוציא את כספו מהקרן ליתן לו, ובאם לא, יהא מונח עד שיבוא אליהו.

והנה, בשנה זו התעוררו אנשי מעשה, לייסד את "חבורת נקי כפיים", לסייע באופן שבו אינו יודע כלל על חוב שחייב וכ"ש שאינו יודע סכום חוב כלשהו, וביקשו לברר האם גם לאלו יש עצה להתנקות מחשש גזל, שהרי אינו יודע כלל כמה חייב, ואין לדבר סוף.

ועל כן ייסדו בעצת הרבנים שליט"א את החבורה, שכל אחד ואחד שאינו יודע על חוב כלשהו, מפקיד סך המשווער על ידי מומחים בתחום ששיערו כמה יכול אדם להתחייב לפי עניינו, ומתאגדים לכדי חבורה אחת, וכא"א מבני החבורה, מקנה לחברו את הסכום שהפקיד, שבמידה והחוב שאינו יודע עליו הוא בסכום נמוך, יתרת הסכום תנקה חוב של חברו.

גיליון "נקי כפיים ובר לבב" מיועד אך ורק לליבון הלכתי ואין לפסוק ממנו הלכה למעשה, ולעיתים קיצרנו היכן שהיה צורך להאריך.

שער א'

עד כמה יש לו לאדם לטרוח לסלק חובות שאינו יודע כלל אם חייב בהם

- ב -

לחשוש שמא הוא חייב למישהו כשהוא יודע שהוא לא לווה

איננו נכנסים לסוגיות ב"הגזול עצים" על חוב השבה אם צריך לחשוש במקרה שלא זוכר אם חייב למישהו אם יש עליו חוב השבה, הנידון הוא למשל בבן עליה שעמל בכלל אבל כתוספת פרנסה הוא בנה יחידות דיו"ר להשכרה. לא ימלט שבעסקי ההשכרה אולי נגרם חוב ממוני בלא ידיעה והוא לא רוצה שחוב זה ילווה אותו בערב יום הקדוש.

יצוין, בעוד ההפקדה הרגילה בקרן מספקת מענה בשיעור ההפקדה בלבד, כמו לדוגמה, אם אדם הפקיד 500 ש"ח, הרי ההפקדה פורעת חוב פוטנציאלי של 500 ש"ח בלבד - הרי שבהפקדה באמצעות "חבורת נקי כפיים", ניתן לזכות במכפלה עצומה, כאשר אותם 500 שקלים יכולים לפרוע גם חוב נעלם של אלפי שקלים!

הרעיון המהפכני הובא בפני גדולי ישראל שסמכו עליו את ידיהם ואף ניסחו תקנון מפורש המחייב את המפקידים בקרן זו, ואשר מעוניינים ליהנות מכוח הרבים לשלם ניקוי כלל חובותיהם הנעלמים שלא על דעתם.

מובן, שתנאי היסוד של החבורת ב"חבורת נקי כפיים" הינו הצהרתו של המפקיד שאין בכוונתו באמצעות השבה זו להיפטר מחוב מסוים השרוי בזכרונו, אלא אך ורק לצאת מידי ספקות ואי וודאות. באופן שכזה, יש להניח ב-100% שככל ההפקדות לקרן זו יכסו את אותם חובות שנסתרים מהלב, ואשר חברי החבורה נכשלו בהם בלא יודעין.

יש להעיר את הפשוט, שאינו דומה אברך יושב אוהל שאין לו שיע ושיח בענייני דעלמא, לבין ת"ח שהוא או ב"ב גם נהנים מיגיע כפיהם במשא ובמתן, לבין מי שהם בעלי מסחר מובהקים, מכיוון ששיעור הטעויות והחובות אצל כל אחד עשוי להיות בהיקף שונה לחלוטין. אופן ההצטרפות לחבורה צריכה לקחת בחשבון נתון משתנה זה.

- א -

לשער דבר הנעלם מן הדעת

ידוע לכל בר בי רב מעלתה של קרן "נקי כפיים" להשבת חובות נשכחים ונעלמים, מייסודם של גדולי ישראל ז"ע ושיבלחט"א, הפועלת מזה שנים בכל רחבי תבל, להעמדת פתרון הלכתי מובהק לישראל קדושים, המבקשים להגיע ליום הקדוש מתוך ניקיון כפיים מוחלט מחובות שבין אדם לחברו אשר אין יום הכיפורים מכפר.

אמנם, השנה, לקראת היום הקדוש הבעל"ט, התעוררו יראים ושלמים להקים את החבורה המיוחדת "חבורת נקי כפיים" - להתאגד לשם המטרה המשותפת להתנקות מכל רבב גזל וממון שאינו כשר, גם כאשר אינם זוכרים אירוע מפורש כזה.

וראוי לדון, האם לאדם לטרוח לסלק חובות באופן שאינו יודע כלל אם חייב בהם. שאלה זו הונחה על שולחנם של הרבנים שליט"א, אשר כל אחד בדרכו ביאר את גדרי החיוב, אם משום "ערבות" ואם משום "נקיות" וכד'.

אמנם, יש לדעת כי אין מדובר אך ורק ברגישות יתר (נעדרוים בלע"ז) אלא ביראי ד' שחוששים ורוצים להכנס "נקיים" ליום הכיפורים, זכים ומצוחצחים. מדובר ביהודים שאינם זוכרים מחוב ספציפי מסוים, אבל ליבם נוקם שמא נכשלו בלא יודעין בהיזק ממון חברו או בלווה ולא שילם ח"ו, ואמנם, מכוח חשש זה אינם יודעים לחשב את הסכום אותו עליהם להשיב, כי מי יכול לשער דבר הנעלם מן הדעת.

ולאחר שישבו על המדוכה הרבנים שליט"א, טיכסו עצה לייסד חבורה משותפת לבעלי מטרה זו, שכל אחד יפקיד סך מוסכם, כגון 500 ש"ח לאברכים, סכום שיש בו מן ההיגיון ביחס לאברך יושב אוהל, וכל אחד מהחברים יזכה בקנין גמור את הממון לחברו, על הצד שהוא אינו חייב וחברו חייב. התוצאה של הרעיון ההלכתי המהפכני, שהוא מאפשר לראשונה להינקות בוודאות מחששות ולהיכנס "נקיים" ליום הקדוש, גם אם מדובר בסכום גדול מאוד שהוא אינו מודע לו.

- א -

רובם בגזל

בעיה זו כידוע מצויה מאוד, כמאמר חז"ל: "רובם בגזל", מכיוון שבטרדות הזמן נשכחים חובות מידי פעם, או שנוצרים חובות ללא ידיעה, כמו טעויות חישוב בתשלומים וכדו'. ויתכנו גם מקרים של אי יכולת לברר זהות בעל החוב, כמו היזק לרכב חונה וכדו', ועוד אופנים וצורות לאין ספור.

ובפרט בעלי תשובה, שבדרך כלל אינם יכולים לדעת בבירור שאינם חייבים ממון מעברם. כמו כן, בני המעוניינים להשיב חובות הוריהם ז"ל, ומטבע הדברים אינם יכולים לדעת את כל חובותיהם.

והנה ידוע שחז"ל תיקנו ש"יעשה בהם צרכי רבים", ואם כן מדוע שלא תועיל עצה זו בכגון דא? אמנם ידועים דברי הגמ' בב"ב פ"ח: "גזל ואינו יודע ממי גזל - אינו אפשר בתשובה, יעוין שם ברשב"ם ובתוס'. ולכן, חודש פתרון הלכתי, המאפשר השבה גמורה לבעלי החוב ממש! ולקיים בזה מצוות "והשיב את הגזלה אשר גזל". הפתרון ההלכתי קיבל את הסכמת כל גדולי ההוראה.

- ב -

זכין לאדם שלא בפניו

רבים שואלים, היאך תקנה כ"כ פשוטה שנתקבלה בקרב גדולי הרבנים שישבו על המדוכה, לא הייתה נהוגה בעבר? וי"ל שתקנה זו לא הונהגה בעבר, מכיוון שטרם הוקמו קופות גמ"ח מרכזיות, שהן כאמור חלק בלתי נפרד מהתהליך הקנייני, בכך שהן הופכות את הקנין לזכות עבור בעל הממון.

ויש לדון, אם יגביה אדם שטר של 200 ש"ח בביתו על מנת להקנותו לבעל הממון, ויניח למשמרת, האם יועיל? ולכאורה הדבר פשוט שלא יחול הקנין, וזאת מכיוון שאין לבעל הממון כל הנאה מכך שהשטר נמצא בידי הבעלים, ובוזה שנדמה שהופך להיות שלו מבלי שיגיע לידי. ורק רק בכך שהוא מופקד בגמ"ח ומצוות ההלוואה נזקפות לבעל הממון, נחשב מעשה הקנין לזכות, ויכול לחול הקנין מדין "זכין לאדם שלא בפניו".

וגם בזה יש לדון, האם יועיל להפקיד בכל קופת גמ"ח או שיש להדר בגמ"ח מסוג מסוים, כגון גמ"ח קטן או גמ"ח שההלוואות בו אינן ניתנות רק למטרות של הקמת בית וכדו'. ובוזה

- א -

בירור הדין האם שייך לצאת דעת הקצוה"ח בחיוב "חזרה בלא תביעה"

בגתיה"מ (סי' קד סק"א) מפורש דגם באם אין המלווה או הנגזל תובעים החיוב, יש עליו

לקיים מצוות "השבת אבידה" כהלכתה ולהיפטר מחיובי השמירה על החפץ האבוד.

- ד -

האם אין חסרון בהשבה כזו שצריך "דעת בעלים" בהשבה?

נידון נוסף שעלה בפני הדיינים ונשאל מהרבה אברכים שלומדים בכוללי חושן משפט הוא לפי מה דקי"ל בשו"ע (ח"מ שנה סעי' א) שקיום מצוות השבה בגזילה הינו רק באופן שההשבה היא מדעת בעלים, והיינו שידעו הבעלים שהחפץ הושב לרשותם. לאור זאת נשאלת השאלה: כיצד פועלת ההשבה על ידי קרן "נקי כפיים" אם הבעלים אינם מודעים לכך שהכסף הושב אליהם?

איברא, באמת, הכרעת הפוסקים נשענת על דברי הסמ"ע (שם סק"א) בביאור הטעם דבעינן דעת בעלים, שהוא כדי שיוכלו הבעלים לשומרו כראוי, וממילא כי באופן דידן שהבעלים אינם זקוקים לשמור הממון שכן הקרן או הגמ"ח עושים זאת עבורם, הרי הדבר נחשב כהשבה מדעת בעלים ופועל ללא פקפוק גם בהשבת גזילה.

ויש לעיין האם איכא דין "זכין" בהלוואה? האם ניתן להלוות ללא ידיעת המלווה? ראשית ברור כביעתא בכותחא כי "ניחא ליה לאיניש למעבד מצווה בממוניה", אבל העיר אחד מגדולי מורי ההוראה שליט"א, שלפי דעת הקצוה"ח (רמ"ג סק"ח) שאמנם אומרים זכין "לאדם" שלא בפניו, אך לא זכין "מאדם", וכאן אמנם זוהי זכות גמורה, אך מכיוון שלוקחים ממנו ומלווים לאחרים, הרי זה זכין "מאדם" שלא בפניו. אך אמר שמכיוון שאין זה מוסכם על הפוסקים, (רמ"א ובט"ז י"ד שכ"ח ס"ג) וכ"כ בבאר יצחק סימן א' שהעיקר דלא כהקצוה"ח, לכן ראוי לעשות עצה זאת.

אך למעשה אחר דיון הלכתי עם כמה מגדולי ההוראה שליט"א הסכימו כל גדולי הפוסקים שלכאורה גם הקצוה"ח מודה בזה ולא שייך זה כלל לנדון של זכין "מאדם", כיוון שנדון זה הוא רק כאשר צריך לעשות מעשה עם "חלות", שצריך שיחשב שהבעלים עשה, כמו הפרשת חלה בשביל הבעלים, בזה אי אפשר על ידי דין 'זכיה' להחשיב כמו שהבעלים עצמו החיל את 'חלות' המעשה, אבל בנידון שלנו אין צורך כלל שיהיה 'מעשה חלות' על ידי הבעלים, אלא רק 'משתמשים' עם כספו להלוות, ומפורש כן בקצוה"ח עצמו בסימן ש"ח.

- ג -

בירור דינם של "ספק חייב" ושל "שומר אבידה" וחוב ההשבה השייך בהם

כידוע, קרן "נקי כפיים" מיועדת ביסודה עבור אנשים היודעים שחייבים כסף לאדם, מוסד, גוף עסקי או ציבור, ומכל סיבה שהיא אינם מסוגלים לאתר או להשיג את בעל הממון. לדוגמה: אדם שזוכר שהשתתף בנסיעה מבלי לשלם אך אינו זוכר מתי אירע הדבר והיכן, זוכר שנכנס למקווה בכוונה לשלם בפעם אחרת ולא עשה זאת ואינו זוכר באיזה מקווה, מכר מוצר פגום בחנותו ואינו יכול למצוא את הרוכשים, הזיק חפץ ואינו יודע מי בעליו וכדו'.

אבל, לצד זאת קיימים עוד שני סעיפים בהם מועילה הקרן להינצל מאיסור. א - "ספק חייב": אדם היודע את זהות המלווה, הניזוק או הנגזל, אולם על פי הלכה פטור מלשלם מספק אף לצאת ידי שמים. לדוגמה: הבחין בנזק שנעשה לחברו אבל מסופק אם הוא עשה זאת. על פי הלכה פטור מלשלם כיוון שהמוציא מחברו עליו הראיה. הפטור הינו אף בדיני שמים כנפסק בשו"ע (ח"מ סי' עה סעיפים ט-י). למרות זאת, אם הנזק אכן נעשה על ידו, הרי הוא 'מזיק בשוגג' ומחזיק בידו ממון חברו. (הענקת הכסף לניזוק גם היא אינה פתרון, שכן גם הניזוק לא ירצה להחזיק ברשותו ממון שמספק אינו שלו). באופן זה עצת הקרן מועילה לנזק את המזיק מכל חשש איסור, וכן משאירה את מלוא הבעלות וחכיות מצוות הלוואה של הכסף ברשותו - על הצד שלא הוא היה המזיק. ראוי לציין כי למרות שבאופן כללי, הפקדה בקרן "נקי כפיים" לא נחשבת זכות למלווה במידה והינו ניתן להשגה, במקרה דנן הדבר נחשב לו לזכות גמורה, היות ואינו יכול להוציא את הממון לא בדיני אדם ולא בדיני שמים.

ב. - "שומר אבידה": אדם שמצא חפץ באופן שהדין הוא "יהא מונח בידו עד שיבוא אליהו" וחובת השמירה עליו מדין "שומר אבידה", יכול להשתמש בעצת "נקי כפיים" כדי להשיב את שווי החפץ לבעל החפץ בכל מקום שהוא, ובכך

הפוסקים דהוא רק מדין מחילה, והיינו שמכוח ממה שאינו תובעו מוכח שמחל, אך באופן דאין המלווה מכיר או מוצא לבעל חובו, דבכהאי גוונא ליכא להוכיח שמחל ממה שאינו תובעו, הרי החיוב גם בלא תביעה.

כשהקנין נעשה למי שאינו יודע, האם חל

חיוב להשיב החוב או הגזל לבעליהם. העירו הפוסקים, דגם מה שכתב בקצוה"ח (שם סק"ב) דליכא חיוב בלי תביעה, הנה זהו דווקא לענין קדימה דמיידי מזה, שמחויב להחזיר קודם לבעל התביעה, אך חיוב השבה איכא גם למי שאינו תובעו. גם בדעת השלטי גיבורים (הובא בש"ך סי' רל"ב) דליכא חיוב בלא תביעה, העירו

או לא? קנין זה הנעשה לטובת המלווה על ידי דיני קרן "נקי כפיים" אינו כשאר קניינים, שהרי אינו מבורר מיהו הקונה, והנה נתבאר במנחת חינוך (מצוה שו"ז סקט"ו, מצוה שצ"ב סקט"ט) שהרצת ליתן חרמי כהנים ופדיון הבן לכהן מיוחס ואינו יודע מיהו כהן מיוחס, וזכה הכסף לכהן מיוחס בכל מקום שהוא, שהרי בודאי ישנו בעולם כהן מיוחס, וזכה בו הכהן ויקיים בזה מצוות נתינה. מכאן הכריעו הפוסקים שניתן לזכות כסף גם לאדם לא ידוע, כאשר הכסף מוקנה לו עכ"פ ככל דרכי הקניינים.

גדולי הפוסקים העירו עוד, כי למרות שבספר "אמרי בינה" (דיני פדיון הבן סוף סי' ח') קודא תגר על מנהג אנשי ירושלים שהיה האב פודה את בנו בפני כמה כהנים ואומר להם "הריני פודה אצל מי מכם שהוא כהן מיוחס" והכהנים חולקים בממון, שאין יוצאים בזה חובת פדיון כיוון שאין הכהן האמיתי יכול לשלוט בממון, הנה זהו דווקא במנהג אנשי ירושלים שבפועל השליטו כהן אחר בכסף המגיע לכהן המיוחס, אך בגידון דידן שעכ"פ זכויות מצוות הללוואה הן של בעל הממון האמיתי בלבד, וכן בעלי הגמ"ח שומרים הממון עבור בעל הממון האמיתי ולא עוד, גם בעל ה"אמרי בינה" יסכים בשופי כי פועל הקנין כדת וכדין.

- ב -

מדוע אין לחשוש לגידון של בעלות על ממוזן שאינו יכול להשתמש בו?

חובה לציין, את שראו הפוסקים להבהיר, כי אין הגידון דידן דומה למה שכתב בנתי"מ (סי' רנ"ו סק"א) ששתוקי שאין ידוע מי יורשיו נחשבים נכסיו להפקד מחמת שאין בעלותו מבוררת, שכן זהו דווקא כשאין אדם המחזיק ושומר את הנכס עבורו בכל מקום שהוא ויכול כל אחד לבוא וליטול באין מוחה, אך כשהכסף שמור עבור אותו אדם לא ידוע בלבד וגם מרווח כל שעה מכך שהממון שלו על ידי שמצוות ההלוואה נזקקים לזכותו, בודאי בעלותו שרירה

וקיימת וההשבה הינה השבה מעליא.

ויש לדון האם יש נאמנות להוציא את הכסף בטענה שנוצר למי חייב? הנה הגידון הוא האם נאמן המפקיד לבוא ולומר שנוצר למי חייב ולבקש בחזרה המעות, אחד שכבר זכו דיני הקרן עבור בעלי הממון בכל מקום שהוא. כמו כן יש לדון באופן שטוען שנוצר שכל ספיקו היה לשווא ואינו חייב כלום, האם בידו להוציא הכסף למרות שכבר זכו דיני הקרן עבור בעלי הממון.

ברם נראה פשוט, שאם מתנה בתנאי גמור שמזכה המעות על ידי הנהלת הקרן רק בתנאי שלא ייזכר למי חייב, ובאם ייזכר למי חייב יתברר למפרע שמעולם לא זיכה אותו על ידי הנהלת הקרן, שפיר יוכל לטעון שנוצר למי חייב ולתבוע הממון בחזרה. לאור זאת ביקשו הרבנים להוסיף בתקנון של קרן נקי כפיים, כי כל הקנאה היא בתנאי שלא ייזכר למי חייב או שלא ייזכר שאינו חייב כלום.

- ג -

יבואר דין חדש: האם יכול לזוה מוחזמ"ח להיפטר מפידעון בטענת "ברי לי" שאחד ממפקידי "נקי כפיים" חייב לי ממוזן?

על ידי אחד הדיינים שליט"א הועלתה טענה חזקה, דלכאורה יוכל כל לווה גמ"ח המחזיק במעות "נקי כפיים", לטעון כי ברי לו שאחד המפקידים בקרן חייב לו כסף, ומשכך אינו חייב להשיב ההלוואה, שכן קופת הגמ"ח מחזיקה בעצם ממון שלי. והיות שהלווה מוחזק בכסף וטוען בריא, ומאידך קופת הגמ"ח אינה מוחזקת וגם טוענת שמא כיוון שאינה יודעת מי הם בעלי הממון האמיתי, לא יחויב הלווה לשיב כספו לגמ"ח.

ואחר העיון - נחתו דיני לעומק דדינא והעלו להלכה - כי אין טענה זו פוטרת את

הלווה גמ"ח הפועל על פי תקנון "קרן נקי כפיים", על פי המבואר בשו"ע (חו"מ סימן ע"ה ש"ך סק"ב) שאם חייב כסף לחבירו וגם חבירו חייב לו, אינו יכול לטעון שמחזיק כסף זה עבור חוב חבירו, אלא כשיש לו מינו דאי בעי אמר פרעתי, ובגידון דידן שתקנון "קרן נקי כפיים" דורש מהגמ"ח לציין בטפסי ההלוואה שהלווה מתחייב שלא יוכל לטעון פרעתי אלא בהוכחה בלבד, הרי הלווה בגמ"ח מוותר מראש על כל טענה מסוג זה. לרוחא דמילתא תקנון נוסח טפסי ההלוואה של קופת הגמ"ח בלשון זה: "הלווה מתחייב שאינו נאמן לומר שהכסף שקיבל בהלוואה היה שייך לו, וכן אינו נאמן לומר שבגמ"ח יש כסף שאחד חייב לתת לו".

- ד -

האם על האדם לחשוש ומחובתו לשלם נזקים שגרם בקטנותו? והאם חייבים הוריו של הקטן לשלם את הכספים שנטל במזיד או בשוגג?

על אף שמעיקר הדין פטורים הקטן והאב על נזקי קטן, יש דין של תשלום על נזקים או גניבות שהיו בהם הנאה לקטן. חיוב זה מוטל על הקטן להשיב בגדלותו, אך מדין חינוך ראוי לאב לשלם חובות אלו לאלתר. (כן הורה הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספרו 'תשובות והנהגות', כרך ד' סימן ש"ה וסימן ש"ז)

ברוב מקרי הנזק שגורם קטן, לא הוא וכ"ש לא אביו מודעים למה שאייע, ועל כך קרן "נקי כפיים" הינה הפתרון המושלם הן עבור הגדול שמעוניין לשלם את חובותיו מקטנותו והם עבור האב המעוניין להסיר את החוב והדינים מעל כתפי בנו הקטן.

מלבד זאת, המשנה ברורה פוסק כי גם במקרים שלא הייתה הנאה לקטן ממעשה הנזק או הגניבה, ראוי מצד מנהג טוב לשלם כל חוב או נזק שפעל בקטנותו.

שער ד' גזל מקטרג בראש

ובו: עובדות והנהגות בנושא חיוב הזהירות מגזל ואף מחשש גזל

מדין החפץ חיים זיע"א נושא דברים נרגשים: מתקברים אנו לגמור הדין. על עברות שבין אדם למקום שבנו כבר בלב שלם. אך על עברות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו. כל אחד יקבל על עצמו שתיכף ומיד אחד היום הקדוש ישיב מה שלקח או גזל. זוהי כוונת התפילה "למען נחלל מעושק ידינו". אז נוכל להתפלל תפילת נעילה ולעבור בשלום את הגבול שבין השנה שעברה לשנה הבעל"ט.

כשמרן הסבא מקלם שלח בול בתוך המכתב

יתירה מכך, גאון חכמת המוסר מדין הסבא מקלם זצ"ל כותב במכתב: בהיות בגרובין בעת מושב הת"ת שם, קבלתי פעם מכתב אודות להיות ר"מ בשיבה שם ורצופה בול להשיבו. ויען כי לא היה אז מיד מענה בפי להשיבו, ובין כך נאבד הבול ממני. ויען כי לא הוצרך הענין

להיכנס "נקי כפיים" ליום הקדוש

"בא וראה, תכלית השנה ימים טובים. תכלית ימים טובים יום כיפור. תכלית יום כיפור, נעילה ומתפללים להציל מעושק ידינו" (מהר"ם שיף סוף ב"ק).

"רוב בני אדם חשודין על הגזל - כעין גזל שמודין התירא במשא ומתן לעכב איש מריווח הראוי לחברו" (רש"י ב"ב קסה).

"בכל מניעות התפילה עומד בראש כולם הוא הגזל כי כל שיש בידו עוון גזל רח"ל גם כי יזעק וישוע סתם תפילתו" (יסוד ושורש העבודה ש"ה פ"א).

מדין החפץ חיים בדברים חוצבים בעת נעילת שער

יום הכיפורים בשיבת ראדין. החמה בין ראשי האילנות. עת נעילת שער. הסבא קדישא

"אדם קרוב אצל עצמו", זהו כלל שכולנו יודעים ומבינים. אך משום מה אלינו זה לא נוגע. אנחנו יכולים להכריע בשאלות של חושן משפט, ללא היתר הוראה. עם יצירתיות ומקוריות בהמצאת "סברות", שרק "הנגיעות" מצליחות ליישב אותם על ליבינו...! השאלה היא: אם טעית, "אם" רק "אם" כמובן... כיצד תדע לתקן?

חז"ל לימדונו, כי אדם זוכר רק מה "דרמיא עליה", היינו שיועד כי מוטל עליו לזכור. אבל דבר שהתיר לעצמו... אין סיכוי שיזכור...! ומי יודע כמה היתרים כאלו היו?

אין דבר העומד בפני התשובה, את זה יודע כל בעל תשובה. התשובה מטהרת ומולידה מחדש, והעבר... אין. אבל ממון!!! אוי ממון!!! ממון לא כשור! כיצד ניתן לתקן? כשממון אחרים שורף את הכיס והלב? למי חייבים? וכמה? מי יודע? ורחמנא אמר: "והשיב את הגזלה"

וחשבתי, מה כי אשיב לו. ואין תשובה – גם כן תשובה. והבול, איני שומר עליו רק שומר חינוך, אפשר לפטור מאבדה. ונזכרתי, כי אולי שומר אבדה אנכי, ע"כ מחייב אני להחזירו. והנני שולח לכב' בול ואתו הסליחה על שקצרת.

והוא ממשיך במכתבו: הגה נפל לי ספק, בעברות שבין אדם לחברו התלוי בלב, אם יום הכיפורים מכפר עד שיבקשו או לא, כי אחרי שלא גרם לו צער רק היה בליבו... וא"כ אם גזל לחברו שחברו לא ידע, א"כ לא היה לו צער, וא"כ כשמוחזר – די, ואינו צריך לבקש לו זה דבר חדש ולא ידעתי...

מה השיב מרן הגר"ש אלישיב על השאלה "וכי כל מטרת יום הכיפורים הוא למען נחדל?"

עד כמה צריך להיזהר בממונות. לפני כמה שנים שמענו מגאון ההוראה הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שאחד מגדולי הרבנים שאל את חותנו הגדול מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל על הנאמר בתפילת נעילה: "והתן לנו ד' אלוקינו את יום הכיפורים הזה לסליחה ולכפרה למען נחדל מעושיך ידינו" וכי כל מטרת יום הכיפורים הוא רק למען נחדל מעושיך ידינו?

מרן הרב אלישיב השיב לו בתמיחה: וכי קלה היא בעיניך? וכי מטרה זו בלבד לא ראויה לתת לנו את יום הכיפורים?

מרן הגר"א"ל שטיינמן: "לא רק רשעים אפשר למצוא שם הרבה שיינע אידן גם, רק יחידים נמלטים"
והנה עובדה ששמענוה מבעל המעשה: היה

זה בסיום שיעור במוצאי שבת קדש ברחוב חזון איש 5 בבני ברק, מעונו של רבן של ישראל מרן ראש הישיבה הגר"א"ל שטיינמן זצ"ל, התאחר השיעור משקיעת החמה לפני צאת השבת עד מעריב. בסיומו אמר פלוני בקול: "היום לרשעים בגיהנום יש נחת רוח כיון שאיחרנו לצאת מן השבת..."

כאשר רק הזכירו את הגיהנום התכרכמו פניו של ראש הישיבה ולחש בפחד הדין: "לא רק רשעים אפשר למצוא שם הרבה שיינע אידן גם, רק יחידים נמלטים. כמה אנשים יש שיוצאים מהעולם ולא נכנסים מעט או הרבה לגיהנום. בל נשלה את עצמנו ועינינו נצצו מדמעה. ואז הוסיף לענין גזל הרב... שליט"א שהוא אב בית דין אמר לי כי בחושן משפט גם אנשים לא קטנים נופלים וחוטאים נו וכי על זה אין גיהנום! היושבים בחדרו הזדעזעו מפשטות הדברים.

ערב ר"ה תשפ"ה

בס"ד

מי יעלה בהר ה'

בהגיע ימי הרת עולם וכל איש ירא את ה' בודק חדרי ליבו ונפשו להגיע ולעמוד לפני המלך מתוך תשובה ומעשים טובים,

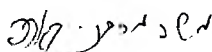
הננו בזאת בקריאה והמלצה לאנשי לבב יראי חטא, המבקשים להינצל מעוון גזל ודיני ממונות שבין אדם לחברו, כי הנה זכינו לעצת "נקי כפיים" אשר הגו גדולי ישראל, אשר על ידה אפשרי לכל אדם להשיב חובות נשכחים מחמת היזקות והלוואות ושאר חיובי ממון שאין באפשרי למצוא הבעלים, על ידי זיכוי הממון לבעלים והפקדתו בקופת גמ"ח והמצווה לבעלים באופן דניחא להם בוודאי, ורבים וכן שלמים מטהרים נפשם מידי שנה בשנה באמצעות עצה יקרה זו,

ועתה הוסיפו ת"ח חשובים והגדילו עשות עם הקמת "חבורת נקי כפיים", אשר כל החברים מפקידים סכום קצוב מידי שנה, מתוך הסכמה שבאם אחד מבני החבורה נתחייב בלא יודעין בסכום ממון גדול, הרי כולם מקנים לו הממון הנותר מהפקדתם כדי לנקותו מכל חיוב ממון, ונעשים כל הקניינים כדת וכדין על ידי דינים מומחים,

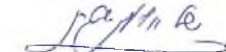
והננו קוראים בזה לכל מי אשר חס על נפשו להינצל בדין, שלא יהיה לו מקטרג גדול זה, להיות שותף ב"חבורת נקי כפיים" וכפי שקבעו הדיינים לאחר שבחנו והתייעצו עם מומחים, שאברכים יפקידו סך 500 ש"ח; אברכים בעלי משא ומתן (משכירי דירות, או שיש עסק בביתם וכד') סך 5,000 ש"ח; ואנשי מסחר סך 10,000 ש"ח, שיהיה כפיק"דון אצל הקרן עד שיוודע מי בעל החוב.

וזוהי עצה מופלאה מאוד אשר ראוי לכל בעל נפש לשמוח בה כמוצא שלל רב, כי אין לתאר גודל המרפא והישועה לנפש כאשר מסתלקים ממנה כלל החיובים שב"א לחברו אשר אין יוה"כ מכפר כנודע, וזוהי לעמוד בטהרת הלב וניקיון כפיים ביום הקדוש והטהור,

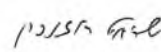
ועל ידי ריבוי החברים יגדל הזכות, והבא ליטהר מסייעין אותו, ויזכו כל החברים שיתקיים חפץ נפשם לזכות לטהרת הלב וקרבת אלוקים וכתובה וחתימה טובה.

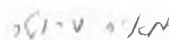
רבי משה מרדכי קאשר
רב ומו"צ קרית ספר

רבי שמואל אליעזר שטרון שליט"א
רב מערב העיר ב"ב

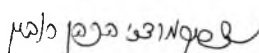
רבי שריאל חונברג שליט"א
גאב"ד בד"צ בני ברק

רבי מאיר סירוטה שליט"א
מו"ץ בעדה החרדית עיה"ק ירושלים

רבי עמרם פריד שליט"א
ראש בית הוראה בבני ברק

רבי יצחק מרדכי רבין שליט"א
רב קהילת בני תורה הר נוף ירושלים

רבי שלום יוסף גלבר שליט"א
בעל מחבר ספרי אורחות שבת ושאר ספרים

קור
קורא
מגדולי
הפוסקים

אודות
התיקון
הגדול
"חבורת
נקי
כפיים"

מאמר סקירה על ה"מחברת" שהופיע בכתבי-העת בשנת ה'תשפ"א

הרב יעקב לויפר

בימים האחרונים הפציע לאור עולם חיבור ייחודי רב תוכן וערך בשם "מחברת קץ הפלאות", המצביע באופן חד ומפורט על התגשמות כל דברי הנביאים במאורעות "אחרית הימים", וחותר מתוכם ובעקבותם במהלך סלול אל פשרם ופתרונם של כל מראות דניאל על מועדי קץ הימים, מחורבן הבית עד הדור האחרון, על פי יסודות דברי חז"ל והקדמונים.

בהקדמת ה"מחברת" באו דברי גדולי הדורות בעניין חישוב הקץ וההתעסקות בו, אשר קובעים מחד גיסא כי כל עוד לא התרחשו מאורעות אחרית הימים בטרם עת קץ, כפי שניבאו עליהם הנביאים, אין בכח אנוש להגיע אל פיענוחם של כלל הסימנים והמספרים שנאמרו במראות דניאל על עתו של הקץ האחרון, ועל כן אמרו (סנהדרין צז:): תיפח נפשם של מחשבי קיצין, אך מאידך גיסא - סמוך לזמן הקץ, אפילו תינוקות עתידים לעמוד על כל אותם סימנים עלומים ומספרים סתומים, שכן לאחר שיחלפו כל אותם מאורעות עולם לפי מספרם, "מעצמם יתבררו ויתלבנו" (אברבנאל, מעייני הישועה מע"א), "והקץ הזה ברור ומפורש בספר דניאל על כרחם של מינים ואפיקורסים" (דרשות הרמב"ן דרוש 'תורה תמימה'). ואילו כל מחשבי קיצים - טרם התחוללו מאורעות אחרית הימים כתעודתם - 'תם לריק כוחם והעלו חרס בידם כי לא יתגלה זמן הקץ אלא בצמצום גדול סמוך אל הגאולה' (עת לחננה להרמ"ד וואלי משלי כט), וכן מבואר בפירושו של האבן-עזרא על נבואת דניאל "עד ערב בוקר אלפיים ושלוש מאות" (ח, יד - כה) כי 'לולי שמצאנו זה המספר כתוב וכבר עבר [כלומר - כל עוד שלא מצאנו מספר כתוב ומסויים זה תואם למאורע שכבר עבר והקביל בזמנו לאותו מספר] לא יכול אדם להבין זה המספר, והמשכילים יבינו בהגעת הקץ [לאחר שיחלפו המאורעות לפי זמנם המכוון] את דברי המלאך' [וראה להלן].

בהמשך, ב"מבוא המחברת" מובאים דברי חז"ל והקדמונים באשר ליסודות אופן חישובם של מראות דניאל על מועדי קץ הימים בסדר ימות עולם ואלפיים שנות משיח, אשר - כפי שמתבאר לאורך דפי ה"מחברת" - נעוצים בהם כל זמני הקץ שנאמרו בנגלות ובנסתרות, עד לקץ האחרון - 'בעתה', אשר אי אפשר שתתאחר הגאולה ממנו, ועיקרם ויסודם במספרי השנים "אלף מאתים ותשעים", ו"אלף שלוש מאות שלושים וחמישה" שניבא עליהם המלאך בסוף ספר דניאל.

במאמר "אחרית הימים" הפותח את ה"מחברת" נפרסת מעין 'מפה' של כל אותם מאורעות שניתכו בחמת ה' על בית ישראל משלהי האלף החמישי ולאורך האלף השישי, תוך הקבלה מפעימה ומדויקת לדברי הנביאים ומאמרי חז"ל אשר ניבאו עליהם מראש, אחת מהנה לא נעדרה. מתבאר שם בפרוטרוט כיצד עלו ובאו לדאבונינו על בית ישראל כל אותם מאורעות עולם שניבאו הנביאים על אחרית הימים מאז פרוץ מלחמת העולם הראשונה לפני כמאה שנה, ובעקבותיה מלחמת העולם השנייה ושואת עמינו בתחילתה של המאה הנוכחית, ובמקביל תקומת הישוב היהודי בארץ הקודש והתפתחותו הפלאית לאחר כאלפיים שנות שממה עד לשיעור של "רוב יושביה עליה" בימינו אנו, עם התגשמות דבר ה' ביד נביאו כי 'באחרית הימים אחר ימי הגולה - קרוב לעת הישועה - ישובו בני ישראל לארצם' (הושע ג, ה, ע"ש ברש"י וברד"ק).

והוא אשר ניבא יחזקאל (לח, ה) על גוג ומגוג "באחרית השנים תבוא אל ארץ משובבת מחרב מקובצת מעמים רבים על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד והיא מעמים הוצאה", ופי' רש"י, 'אשיאך באחרית השנים לבוא אל ארץ ישראל ששבו יושביה מן הגולה מחמת חרב האויב, והיתה ארצם לחרבה שנים רבות, וסמוך לבואך עליה חזרו אליה, והיה לך לשום על לב שהיא מעמים הוצאה והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך'. ולהלן שם (ט-יב) "ועלית כשואה תבוא, כענן לכסות הארץ וגו', להשיב ידך על חרבות נושבות, ואל עם מאוסף מגוים, עושה מקנה וקנין", ופי' רש"י, 'להשיב ידך על חרבות נושבות, להשחית שנית את הערים שהיו חרבות עד הנה ועכשיו נתיישבו, ואל עם מאוסף מעמים העושים עתה מקנה וקנין'. ושם (ג) "כה אמר ה' הנני אליך גוג.. ושובבתיך ונתתי תחיים בְּלִתְיָךְ והוצאתי אותך ואת כל חילך סוסים ופרשים לבושי מכלול כולם קהל רב צינה

"מחברת קץ הפלאות"
על מועדי קץ הימים
מחורבן הבית עד הדור האחרון

לדחמנת:
www.Kitz-aplant.co.il
טל': 02-5783784

© כל הזכויות שמורות
סקן לדפוס - מייל: g2300.1290.1335@gmail.com
פקס: 1532-5783784

מהדורה תניינא מתוקנת

ומגן תופשי חרבות כולם, פרס כוש ופוט אתם כולם מגן וכובע", וברש"י שם - 'אעשה אותך שובב כבן ההולך שובב בדרך לבו ונתתי חחים בלחיך, דרך חיה להוציאה בחחים שבלחייה לפי שאינה רוצה לצאת, גם אני אתן בלבך הרהורים וייצר המושך אותך מארצך לבוא על ארץ ישראל'.

בטבור ה"מחברת" באו נדבכים על גבי נדבכים המחשבים בהגיון צרוף את תחילתו של הקץ האחרון אל שנת ה'תשפ"ג/ד [ה'תשפ"ג לפי מניין שנות תורה (וי"ד) - אשר כפי שמתבאר בגמ' (סוטה מא.) היא נמשכת בצד מסוים עד **שמיני עצרת ה'תשפ"ד** - שהיא שנת ה'תשפ"ד לפי מניין השנים בגלותינו (בהר"ד) ונמשכת כאמור בצד מסוים עד **שמיני עצרת ה'תשפ"ה**], ואת קיצו של הקץ אל שנת ה'תתכ"ח/ט [כנ"ל ה'תתכ"ח לפי מניין שנות תורה שהיא שנת ה'תתכ"ט לפי מנייננו] אשר בה יכלו אותן 'אלפיים שנה שתייחל בהם האומה לימות המשיח' (המאירי בפתחה למס' אבות) מאז חורבן הבית בשנת ג'תתכ"ח/ט [כנ"ל ג'תתכ"ח לפי מניין שנות תורה, ג'תתכ"ט למנייננו], כפי שהם עולים מתוך קרוב למאה חישובים לוגיים (!) בכל אותם סימנים ומספרים שניבא עליהם דניאל ונרמזו בדברי חז"ל והקדמונים בנגלות ובנסתרות, חישובים התואמים בדיוק נמרץ ומכוון לתיעודים השמורים בספרי תולדות הישוב ובהגות חוקרי העתים, על שנת הקמתו של ה"שיקוף השומם", אשר כדברי הקדמונים הינו מצבת בית מוחמד שהקים צבא ישמעאל על מקדש ה' (ראה דברי הרס"ג בפירושו על דניאל ת, יט, ודברי הראב"ד הקדמון בספרו "אמרי בינה" עמ' י), וכפי שמבואר בסוף ספר "דניאל" זמן עמידתו קצוב בגזירת עליון משך "אלף שלוש מאות שלושים וחמישה" שנים עד עת קץ.

בתוך שלל הפנינים המרתקים שבאו בחלק רב-רושם זה של ה"מחברת" מדהים להיווכח כיצד תואמים ומדויקים עד לאחת מספרי השנים מאז חזון דניאל בשנת א'תשפ"ח/ט על תקופת ה"ערב" לאחר "אלפיים ושלוש מאות" שנים, עם פרוץ "מאורעות תרפ"ט" - היא אותה שנה המוגדרת בכתבי העתים כ'שנת האפס' בסכסוך היהודי-ערבי הנמשך מאז עד ימינו אנו - ובמקביל עליית הצורר הנאצי ימ"ש לשלטון בשנת א'תרצ"ג ופרוץ מלחמת העולם השנייה על מוראותיה בשלהי שנת א'תרצ"ט שהגיעו לשיאם בהחלטת הצוררים ימ"ש בועידת ואנזה שבברלין להשמיד את העם היהודי בשנת א'תש"ב ובהצלחתם להשמיד שלישי מהעם היהודי בשנות א'תש"ב-תש"ה - מאז עליית אחשוורוש למלוכה בשנת א'שצ"ב/ג ומאז נלקחה אסתר לבית המלך בשנת א'שצ"ט/ת ויבקש המן להשמיד את כל היהודים בשנת א'ת"א/ב ונכתב ונחתם בטבעת המלך ככל אשר ציווה המן בשנת א'ת"ד/ה.

ולא עוד, אלא שגם המספרים "אלף מאתים ותשעים" ו"אלף שלוש מאות שלושים וחמישה" - אשר כפי שמתבאר בפירושו של האבן-עזרא שם הם מורים גם על מספר ה'מים' שיעמדו בהם ישראל לפני ביאת הגואל בצרה גדולה שלא הייתה כמוה מיום היות ישראל לגוי - מקבילים ומכוונים אף הם, באופן מעורר השתאות, למספר הימים הדווקני שעמדו בהם ישראל באותה צרה שלא הייתה כמוה בשנות השואה האיומה, בשלביה השונים של גזירת ההשמדה והכליון, לא תקפ"ץ.

בקצה ה"מחברת" ובשוליה מופיעות 'פרפראות לחכמה' - הן תקופות וגימטריאות (אבות ספ"ג), המכוונות לכל אותם עתים וזמנים אשר נכונו בדברי הנביאים לעת קץ, וכדאיאת בתקו"ז (ח"ב) דכל חשבונות וגימטריאות דקיצין אינן פרפראות לחכמה, ויסד הרמב"ן בדרשותיו (דרוש תורה תמימה) כי הסבור לדעת את עתו של הקץ עפ"י מראות דניאל יתור ויבקש חשבונות גימטריא שהם יוצאים אליו - 'כי באמת נרמז כמעט בכל מקום בתנ"ך מתי יהיה קץ הגאולה, אלא שחייבה חכמתו ית"ש שיתעלם מאתנו ולא יתראה לעינינו עד עת קץ' (ישמח משה פ' שמות).

לסיום יש להדגיש את דברי רש"י בדניאל (שם יד) לאחר שהוא מחשב שם את הקץ - "בטוחים אנו כי דבר אלוקינו יקום לעולם לא יופר, ואנו נוחיל להבטחת מלכנו קץ אחר קץ, ובעבור קץ הדורש נודע כי טעה במדרשיו, והבא אחריו יתור וידרוש דרך אחרת!"

מקבץ של קרוב למאה חישובים לוגיים (!) בפיענוח "מראות דניאל" על חוּעדי קץ הימים - מושתתים על יסודות דברי חז"ל והקדמונים ומעוגנים היסטורית בקורות דברי הימים - החובילים כולם כאחד באופן חד משמעי אל שנת ה'תשפ"ג/ד

באמר פותח: 'אחרית הימים' סקירה היסטורית מרתקת על מאורעות האלף השישי באספקלריית דברי הנביאים על ידי קורא הדורות מראש אחת אל אחת - "בעתה" - כדבר ד' בתורתו וביד נביאו

"הראשנות הנה באו וְחִשְׁבוּת אֲנִי מְגִיד בְּסֵרֶם תִּצְמַחְנָה" (ישעי' מב)

"ולא יתגלה בשום זמן כי אם בצמצום גדול סמוך אל הגאולה" (עת לחנה להרמ"ד וואלי משלי כט)

שפתי ישנים

גנוזות וכת"י
מחידושי תורתם של גדולי הדורות זיע"א שלא שזפתם עין הדפוס

ראש השנה

תוכחת מוכר בענין הסדר הנצרך בעבודת ה'

בענין הסדר, הנה הלא הוא מקצוע גדול ויסוד נורא ועצום, וגבוה עד לב השמים.

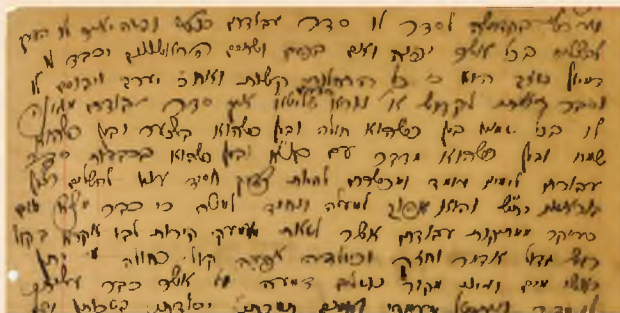
ושמעתי כמה דברים המלהיבים לב ונפש, מידיד נפשי ר"ש נ"י, על רבינו הגאון הקדוש עמוד העולם שליט"א, שאפילו על דברים קלים וקטני ערך ונידושים כעפר תחת כפות רגלי בני אדם, ולא יחשב בעיניהם אפילו כל דהו, גם זה הדה ידו, בסדר נכון ונעים. והשם יתברך יחזקני ויאמצני לתורתו ולעבודתו, כסדר העבודה שהיה בבית המקדש, יבנה במהרה בימינו אמן.

דבר פשוט ונגלה לעין כל, איך חיוב הסדר רב ורם ועצום, הלא נשא עינינו עלי השמש, בריה קלה לפני האדם, איך משמרת עבודתה בסדר מסודר וישר ומוגבל, חק ולא יעבור. גם גדולה מזו נראה ממלאכי מעלה, שמסדרין קדושה בכל יום תמיד, ועומדים ומצפין עד שיעוררו בקדושה ישראל למטה, ומזה עצמו נראה איך הסדר הוא להם לעמוד חזק.

וכבר כתבתי במקום אחר, דבעבודת בית המקדש לא מצינו שם אחר כי אם 'סדר העבודה', הרי דסדר העבודה הוא עיקר ויסוד העבודה.

ומלבד זה כבר נודע מה שאמרו חז"ל דינא דמלכותא דינא, ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא. ומן הגשמי נוכל להבין הרוחני, איך עבדי הצבא ויורדי הכלים ועבדי השיר ועבדי המשמורים, איך מסודר עבודתם בסדר וגבול קצוב חק ולא יעבור, וכל אחד כפי כוחו על סדר עבודתו. ואם יעשה אחד ביום זה יותר וביום שאחריו מעט, וביום שאחריו עוד יותר, הלא יהיה לעג וקלס ויהיה מורד במלכות, וכדי בזיון וקצף, ועכשיו במיתה.

ואם כך למלך בשר ודם, כל שכן וקל וחומר בן בנו של קל וחומר למלך מלכי המלכים הקב"ה, איך לא יבוש האדם ולא יכלם מעצמו, בשבע אלפים פעמים, ביזוי בזיונות. ויעשה סדר לעבודתו, והיינו שישער עד כמה כחו משיג עבודה, ובפחות משיעור זה יקצב לו ויגבילו לו. ויתמיד על זה כל הימים אשר חי על פני האדמה, ואזי יהיה אהוב ורצוי כפריים ואישים. וה' יזכנו שנסדר עבודותיו, ובזכות זה נזכה לסדר העבודה בבית המקדש, אכ"ר.

כת"י הגאון רבי צבי הירש ויספיש זצ"ל

וצריך האדם להיות נאזר בגבורה ואמיץ בגבורים, כאיש מלחמות [יעיר], נערץ בקדושה, לסדר לו סדר עבודתו כנ"ל. ובזה, יאיר לו הדרך להצליח בכל אשר יפנה. ואם בפעם ושנים הראשונים יכבד לו, דמיון כוזב הוא, כי כל התחלות קשות, ואחר כך יערב ויבוסם לו.

וכבר ראיתי לקדוש אחד נורא הרבינו שליט"א, איך סדר עבודתו מגינה לו בכל זמניו, בין כשהוא חולה, ובין כשהוא בצער, ובין כשהוא שמח, ובין כשהוא מדבר עם בני אדם, ובין כשהוא בכבוד. סדר עבודתו לימינו עומד, ומכשרתו להיות צדיק חסיד עניו, להשלים רצון בוראינו יתברך שמו, והוא אהוב למעלה ונחמד למטה, כי כבר מצא טעם כעיקר, ממתיקות עבודתו.

אשר לזאת ממעמקי קירות ליבי אקרא בקול רעש גדול אדיר וחזק, וכיולדה אפעה, קול כחולה. מי יתן ראשי מים ועיני מקור נוזלים דמעה, על אשר כבר עשיתי לי סדר ונתבטל מעמדי. ואמנם תמכתי יסודתי בזכותן של אבותי, אשר מעולם אנשי השם, גדולי הגבורים, אשר שפכו דמם על קידוש השם, ומאריזות גברו ומנשרים קלו, לעשות רצון קונם וחפץ צורם, זיע"א ועכ"י, כי יושיעני ויוציאני מחושך ואפלה לאור גדול, אכ"ר.

וראש כל, צריך להתחכם על אותן העיתים אשר כבדים לו מסדר עבודתו, ועליהם ישים עין עיונו ועליהם ירעיש ברוח גבורה בפעמים הראשונים. ומני אז יהיה תמיד בשמחה וטוב לבב, ולא יהיה חסר מאום. כי יערב ויבוסם לו, ואמור יאמר העבד אהבתי את אדוני לא אצא חפשי. ויאמר מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, ויזכה לראות עולמו בחייו.

ואז יזעק ויצעק אוי ווי על עיתים הראשונים, איך מכוסים עיניו, ולא נתעורר לעשות כזה, אז ואז ימאס בתכלית המיאוס והתיעוב והשיקוץ בהבלי העולם הזה, כראוי להם, ויהיה משכן לשכינה, ואז טוב ונעים לו בעולם הבא ובעולם הזה, אשריו ואשרי חלקו. והשם יתברך יזכני להיות מחלקם, אכ"ר.

הגאון רבי צבי הירש ויספיש זצ"ל,
מרבני ירושלים.

א. אפשר שהכוונה להגאון רבי שמואל תפלינסקי זצ"ל, מח"ס קונטרס הצוואה. ב. הוא הגאון רבי יהושע הירש מיכל שפירא זצ"ל, מחה"ס תקון חצות, צ"ץ הקדש וש"א. ג. = הושיט ידו, ע"פ ישעיה יא, ח, תרגום ורש"י. ד. זוהר פרשת תרומה דף קלא ע"ב. ה. נדרים דף כח ע"א. ו. ברכות דף נח ע"א. ז. ע"פ ישעיה מב, יג. ח. מכילתא דרבי ישמעאל, יתרו מסכתא דבחדש פרשה ב ד"ה ועתה. ט. הגאון רבי צבי הירש ויספיש זצ"ל נולד בשנת תרמ"ג לאביו הגאון רבי אשר לעמיל ב"ר הגאון רבי נחום אב"ד שאדיק וירושלים. בצעירותו למד בישיבה בבתי מחסה שבעיר העתיקה בראשות דודו הגאון רבי זלמן בהר"ן זצ"ל. כבר בצעירותו בגיל י"ח חשקה נפשו להתנהג בפרישות וחסידות והסתופף עם חבורת פרושים בראשות הגה"צ רבי צבי הירש מיכל שפירא זצ"ל, ונודע לאחד מגדולי תלמידיו ומכנהו: 'רבינו הגאון הקדוש עמוד העולם שליט"א'. לאחר נישואיו התגורר ב'חצר שטרויס' שמפורסמת כמקום אליו נתאוו נקיי הדעת שבירושלים למשכנם. במשך שנים רבות היה מרבה בצומות ותעניות, ותקופה ארוכה היה פורש מביתו משבת לשבת. השתדל רבות בהדפסת כתבי זקינו הג"ר נחום וכתבי דודו הג"ר זלמן זצ"ל, ועסק בסידור כתבי רבו הגאון רבי הירש מיכל זצ"ל. מעט מחידושי התפרסמו בכתבי

דין ביטול בשופר ע"ז של גוי

ולפלא שלא זכר שר דברי הש"ך (שם ס"ק א) בשם הב"ח (ולא חלק עליו), דהא דאסור עבודה זרה שהגביהו ישראל, היינו אפילו לא נתכוון לזכות כלל ומשום גזירה, אבל בנתכוון אפילו משמשה אין להם ביטול. ואם כן דברי המחבר נכונים, לפי מה שכתב נתכוון לזכות.

הגאון רבי אליהו רבינוביץ - תאומים האדר"ת זצ"ל.

ראיתי בחידושי הגאון רבי עקיבא איגר על אורח חיים, הקשה על המחבר (סימן תקפ"ו סעיף ג) שפסק דאם נתכוון לזכות בשופר לא יצא. דהא המחבר פסק ביורה דעה (סימן קמ"ו סעיף ב), דבמשמשי עבודה זרה מועיל ביטול אף בשל ישראל, עיין שם.

האינו - שבת שובה

"כי ביום הזה יכפר עליכם... לפני ה' תמהרו"

(ויקרא טו, ל).

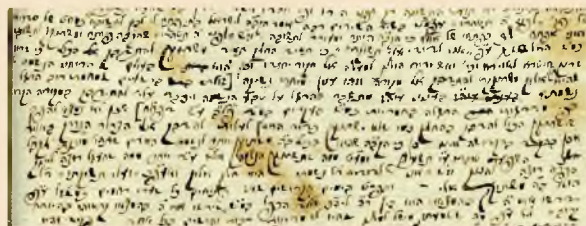
מבוקשיהם מסודרים, ולכן נעתרו באופן היותר מועיל. והעצלים מהם, הוחילו עד בוא החודש המוגבל, ולא יכלו לסדר דבריהם כראשונים. והעצלים מהם, לא שתו לב גם בחודש הנ"ל, עד יום המוגבל הנ"ל, בראותם שכל איש נתחסד אצל המלך, רצו מהר וסידרו מבוקשם במכתב, ומרוב החפזון לא יכלו לסדרו כראוי. אך העצלים מאוד, לא שתו אל לבם אפילו ביום הנ"ל, עד ביום ההוא לעת כי התחיל המלך לנסוע מהם לביתו, אז פקחו עיניהם וידוע כי ערומים הם בלי משען ועזר ונעזבים למקריהם הרעים, ויצעקו ויצטערו, וישאלו לאוהביהם ויעצו להם הלא המלך איש חסד רדפו אחריו ופלו לפניו ארצה וערכו לפניו מבוקשיהם, ויעשו כן. ומרוב פחדם וחפזם לא יכלו לסדר כלל דבריהם, והמלך הוכיחם על רוב עצלותם, ואעפ"כ ברב חסדו נעתר להם.

הנמשל הוא, מלך העליון ב"ה נתן לכל יום מהשנה שר ומזל המושל עליו, ומזה יולד כל מרעין בישין עוני ותחלואין המתרגשות בעולם, כי בחטוא האדם ניתן למקריים ולמערכת השמיים, כמו שנאמר^א (ואם תלכו עמי קרי והלכתי גם אני עמכם קרי) ["והלכתם עמי קרי, והלכתי אף אני עמכם בקרי"], והוכן החודש התשרי חודש החשבון, והוברר יום החסד הכללי הוא יום הכיפורים לו ברוך הוא לבדו, כמו שפירש רש"י^ב על פסוק "ימים יוצרו ולו אחד בהם" (תהלים קלט"ב).

והנה הצדיקים הזריזים שומרים כל ימיהם על דרך התורה, כמו שנאמר^ב "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" וכו', על כן נחתמים לאלתר לחיים בראש השנה. הבינונים ממתינים בתשובתם עד בין ראש השנה ליום הכיפורים. וההמונים הפחותים, לא יתעוררו אפילו ביום הכיפורים גופיה, עד סמוך לשקיעת החמה בעת נעילת שערי שמים, אז שמים על לב ומפצירים ברחמים, והקב"ה בחסדו מקבל אותם ג"כ, אף שכבר סילק השכינה בעת נעילה.

וזוהו שאמר "דרשו את ה' בהמצאו" היינו בעשרת ימי תשובה, שבהם הוא ב"ה נמצא לנו, אם עצלתם עד כמעט פנה יוה"כ ונסתלק שכינתו עכ"פ "קראוהו בהיותו קרוב", ר"ל כל זמן שעדיין לא נתרחק ממכם תכלית הריחוק.

הגאון רבי אליעזר ליפמאן נייאץ זצ"ל, אב"ד מאגנדרוף^ג.

כת"י הגאון רבי אליעזר ליפמאן נייאץ זצ"ל

יש לפרש פסוק "לפני ה' תמהרו", ע"פ מה שאמרו בשיר השירים רבה: "אמר הקב"ה לישראל, בני פתח לי לבך לתשובה כמחט של סדקית, ואני אפתח לך כפתחו של אולם. כי הקב"ה פותח ומעורר לתשובה. וזהו שאמר "לפני ה' תמהרו", שהקב"ה פותח ומשתוקק לתשובתם[ס].

כמו שכתב האלשיך על פסוק "אני לדודי ועלי תשוקתו" כי תמיד החלק (תמיד) משתוקק להתדבק אל הכלי, כי זרוק חוטרא לאוירא^א וכו'. ואש ורוח הולך למעלה אל מקור יסודו. וכן הוא בעולם הרוחני, הנשמה שהיא חלק אלוהי, משתוקקת להתדבק אל מקורה, וזהו ענין מיתת נשיקה. [זולתי ברשעים, שמחמת רוב הרגל נשמתם בעניני עולם הזה, מתגבר ההרגל על טבע הנשמה ויכבד עליה להתדבק במקורה הקדוש כפי מדרגות הרגלה בחמריות, כמ"ש בעקרים במאמר ד פרק לב, ע"ש דפח"ח]. אכן, לא נמצא להפך שישתוקק הכל להדבק בהחלק, כמו שלא ישתוקק כדור הארץ לעלות להדבק אל הצרור הנזרק באויר.

אכן, בהקדושה אינו כן, כי הקב"ה שהוא הכול ב"ה, משתוקק יותר לנשמת האדם שתהיה מוכנת לקבל השפעת טובתו ע"י תשובה ומעשים טובים, ממה שתשתוקק הנשמה אליו, על דרך יותר ממה שהעגל רוצה לינוק הפרה רוצה להניק. וזהו שאמר "אני לדודי" ר"ל נשמתי היא חלק אלוהי, ואעפ"כ "ועלי תשוקתו" ר"ל הוא ב"ה משתוקק אלי."

ובפרט בימים הקדושים, שאז פתוחים כל שערי רחמים. כמו שדרשו ז"ל^א על פסוק "דרשו את ה' בהמצאו" הוא בין ראש השנה ליום הכיפורים. ויש לדקדק הכפל, במה שאמר "דרשו את ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב".

ויש ליישב, על פי מה ששמעתי משל המלך שהיו לו מדינות רבות, והושיב בכל אחד פקיד, והיו הפקידים מכאיבים לב עם הארץ בצער ויגון. אך חודש אחד נסע המלך בעצמו אל כל מדינותיו, ויום אחד נתן חפשי לבוא כל איש לפניו לפרש לפניו כל נגעי לבבו. והנה נחלקו עם הארץ לכמה כתות: הזריזים, סדרו כל מבוקשיהם קודם החודש המוגבל, לכן בבוא יום החסד פרשו לפני המלך כל

חכמי דורו ובכתבי עת שם נהג לחתום שמו ברמזיה: "הצה"ר". נלב"ע בכ"ה אלול תרצ"ה. מתוך פנקסו 'נחמת ירושלים' כת"י. י. דבסמון, ס"ק ג. יא. של עבודת כוכבים של גוי. יב. הגאון רבי אליהו דוד רבינוביץ - תאומים זצ"ל נולד לאביו הגאון רבי בנימין אב"ד פיקעלין בחג השבועות תר"ה. בוצין מקטפיה ידיע ובילדותו היתה ידו מושכת בעט סופרים וחביריו עלו לכמאה חיבורים, ועדיין רובם גנוזים, מהם ניכרת חריפותו העצומה ובקיאיותו בכל מכמני התורה, והיתה ידו ממששת בקולמוסו בכל שעה. בצעירותו התמנה לרבנות העיר פוניבז' שם כיהן ח"י שנים ומחצה, לאחר מכן כיהן ברבנות העיר מיר כשבע שנים. בשנת תרס"א נקרא על ידי רבני ירושלים לעמוד לצידו של הגר"ש סלט זצ"ל ולכהן ברבנות העיר רבתי עם, אך לאחר מספר שנים נלב"ע בג' אדר א' תרס"ה. יג. עיי"ש פרשה ה פסקא ב. יד. שיר השירים ז, יא. טו. דהיינו שהחלק הקטן משתוקק להידבק בשלם. טז. כדאיתא בבראשית רבה פרשה נג פסקא טו. יז. פסחים דף קיב ע"א. יח. עכ"ל האלשיך הק'. יט. ר"ה דף יח ע"א. כ. ישעיה נה, ו. כא. ויקרא כו, כג - כד. כב. בפירוש האחרון. כג. פסוק טו. כד. קהלת ט, ח. כה. הגאון רבי אליעזר ליפמאן נייאץ זצ"ל נולד לאביו רבי מאכל בעיר נייאץ ועל שמה נקראה חניכתו. בהיותו כבן י"ד שנים עזב את בית אביו והלך לקבל תורה אצל רבו הגאון בעל החתם סופר זצ"ל. לאחר נישואיו עבר להתגורר בסערדאהל (שם נשא בתפקיד תורני).

קופת ההשבה שגדולי הפוסקים סומכים עליה

גדולי פני שלא חטא

דברים ברורים וברכותיהם החמות של מרנן ורבנן פוסקי ומאורי הדור שליט"א.

בימי הרחמים והסליחות...מה טוב ומה נעים לחזק את קרן והשיב, ע"י הגמ"ח החשוב אחי ורעי, המתנהל ע"י גבאים נאמנים וישרים, שמכיר אני באופן אישי...ברכתי לכל מוכי הרבים שזכות המצוה תעמוד להם להתברך בכוח"ט בספרם של צדיקים גמורים, כי להם נאה כי להם יאה.

אשר זעליג וייס

שמחתי לשמוע שהגמ"ח למען אחי ורעי הקים קרן קופת ישיב, לחובות שאינם ידועים, הנני מכיר את ראשי הגמ"ח שמטפלים בגמ"ח ביושר ובנאמנות ומשתדלים לעשות הכל עפ"י דין תורה. ולכן הנני בהמלצה לתמוך בגמ"ח שיוכל להרחיב גבוליו, לעזור לבני תורה בשעת דחקם,

הברכה לעוזרים והתומכים לכתיבה וחתומה טובה לחיים טובים ולשלום.

צבי ובר

ותשובה ותפילה
וצדקה...הנני לברך את
גמ"ח למען אחי ורעי
הפועלים נאמנה במתן
צדקה וחסד

שלמה ידידיה זעפרני

באתי בזאת עבור הגמח הנפלא למען אחי ורעי שאני מכיר את הממונים שעושים הכל בתכלית ההידור... ואפשר לקיים בזה את מצוות והשיב כהוראת הגאונים ז"ל שזהו בהידור רב...

ישראל יצחק זילברמן

הנני בזה להצטרף לדברי הגאון שליט"א...וראוי מאד לעזור ולסייעם ולתמוך בהם ולהיות שותף לפעולותיהם המבורכות, דוד כהן

ישיב וימחר לו

הפתרון המושלם בתכלית ההידור לספקות ממון.

סדר ההשבה (ע"פ נוסח הרבנים שליט"א):

יורהר בתשובה, ויגמור בדעתו מה סכום הספקות הכולל שיש בדעתו להשיב, ע"פ דעת הפוסקים שיעזור ההשבה הוא עד שיצא הספק מליבו.

ויאמר: "ממון זה יהיה לפרעון החובות שאינם ידועים, או בעלי החובות שאינם ידועים, שיש לי/לבני ביתי/לנפטרים והנני מזכה לחובותיהם" ויכוון לצאת ג"כ בידי שמים.

אחר ההשבה, שעשה תשובה וצדקה כראוי, זו עת רצון גדול להתפלל ובמיוחד על הפרנסה, [מומלץ לומר פרק כג שבתהילים].

דרכי ההשבה המהודרת!

1. קו ההשבה 0799-697-538 במענה קולי ובנציג

2. נדרים פלוס ע"ש "קופת ישיב" לקבלת מס להוסיף כתובת מייל

3. העברה לחשבון: בנק 52 פאג"י סניף 175 ח-ן 57024
ניתן לבקש קבלה במייל: 7669890@gmail.com

4. לקבלת מס אמריקאית נא ליצור קשר במייל 7669890@gmail.com

ע"פ הרבנים
שליט"א יעשה
זיכוי מיוחד
לנפטרים
בנוסח
המתאים

כהכנה לימי הדין והכפרה, וכדי למנוע את הקיטרוג של 'גזל מקטרג בראש' פתחו פוסקי ההלכה הרבנים שליט"א את 'קופת ישיב' בגמ"ח למען אחי ורעי. בה ניתן להפקיד ולזכות בהשבה המהודרת של 'צרכי רבים' עם הזיכוי המהודר.

מעמדי ההשבה יתקיימו לפי ההדרכות הקפדניות של גדולי הפוסקים שליט"א בערב ראש השנה ובערב יום הכיפורים. יזוכה כסף מזומן כנגד כל סכום שיגיע באשראי או בבנק (אפשר גם בתשלומים).

קבלה ע"פ סעיף 46 בכל השבה

מעמד השבה מהודר בראשות גדולי הפוסקים

הכסף מופקד בגמ"ח גדול, פעיל ומוכר

חייגו עכשיו לקו ההשבה

ותזכו להיות נקיים מכל הקטרוגים והקפידות

0799-697-538

במענה קולי ובנציג

או בנדרים פלוס ע"ש קופת ישיב

לתרומה מאובטחת:

שערי דמעות לא ננעלו

פ"נ
בשנת תקמ"ח
מזהר"ר
מנחם מענדיל
בהרב מו"ה משה זל"ה
בר"ח אייר יום ב'

מעמד תפילה נורא הוד לקריעת שערי שמים

בציון הרה"ק רבי מנחם מענדיל מוויטעבסק זיע"א
בעל 'פרי הארץ', מתלמידי המגיד ממעזריטש זיע"א הטמון בעיה"ק טבריה

בערב ראש השנה ובערב היום הקדוש יעתירו בתפילה שלוחי יד לאחים
על התורמים למצוות פדיון שבויים לזכות בדין, ולהיכתב ולהיחתם לשנה טובה ומבורכת

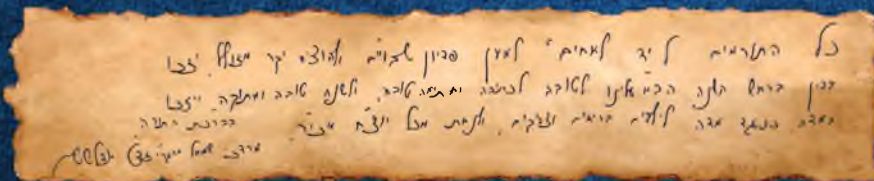
בנוסף כל השמות יוזכרו בתפילה המיוחדת ע"י מרנן ורבנן שליט"א

ר"ק מרן האדמו"ר מרחמסטריווקא שליט"א

מרן הגאון רבי מרדכי שמואל ארלשטיין שליט"א

מרן הגאון מסטוד בן שמעון שליט"א

מסירת שמות עד ער"ה וערב יו"כ בשעה 14:00

אתר יד לאחים:
www.yadleachim.co.il

לתרומות למצוות פדיון שבויים:
יד לאחים *9234

גיליון מס' 577 ימים נוראים
תשפ"ה שנה שלוש עשרה

הגליון נתנדב ע"י
הרב דוד כץ שליט"א
והרב ד"ר יוסף דב פרעגער שליט"א
יה"ר שיזכו הם וב"ב וכיוצ"ח
לכוח"ט ולשנה טובה ומתוקה
Project of Israel Heritage Foundation

דברי שי"ח

ממזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - יוה"כ שחל בשבת

מעין שבע והתחיל פיוטים של ליל יו"כ ועדיין לא אמר את הקדיש האם מותר לו להזיז רגליו או שצריך לעמוד כאמצע שמו"ע ואם הש"ץ רוצה להזיז רגליו האם שיאמר עושה שלום ויוכל להזיז רגליו או שלא יאמר עושה שלום ולא יזיז רגליו עד אחרי הקדיש, והשיב, טוב שלא יזיז, (עזרת אליעזר ימים נוראים עמוד פ"א).

בענין אמירת או"א רצה במנוחתינו ביוה"כ
נשאל רבינו זצ"ל, בתפלות בשבת אומרים אלוקינו ואלוקי אבותינו רצה במנוחתינו קדשנו במצותיך, אולם ביום כפור שחל בשבת כתב המשנה ברורה (סי' תקפ"ב סק"כ) שלא לומר רצה במנוחתינו האם צריך לומר אלוקינו ואלוקי אבותינו קדשנו במצותיך ולדלג רק על רצה במנוחתינו או גם לא לומר אלוקינו ואלוקי אבותינו כי אם קדשנו במצותיך, והשיב, לדלג. (עזרת אליעזר שם).

אמירת שלום עליכם בליל יוה"כ שחל בשבת
נשאל רבינו זצ"ל, האם לומר שלום עליכם בליל יום כפור שחל בשבת כשבא לביתו בלילה למלאכים שמלווין אותו, והשיב, לא נהוג, (עזרת אליעזר שם).

שלום זכר בליל שבת ביוה"כ
נשאל רבינו זצ"ל, יום כפור שחל בשבת ואי אפשר לעשות שלום זכר יש מי שרצה לומר שראוי שאבי הבן יחלק בבית הכנסת בשמים להריח ועי"ז יוסיף ברכות לטובת התינוק שנוולד האם יש לזה מקור וענין, והשיב, הכל כמנהג המדינה, (עזרת אליעזר שם, ומביא שם בהערה שמועה בשם רבינו לעשות במוצ"ש אחר יוה"כ, וי"א שיאכלו היולדות).

לומר וינוחו במ בתפילת נעילה
נשאל רבינו, ביו"כ שחל בשבת מוסיפים את הקטעים של שבת ונוהגים בלילה לומר וינוחו בה ובשחרית וינוחו בו ובמנחה וינוחו במ כיצד צריך לומר בנעילה האם וינוחו במ כמו במנחה או לשון אחר, והשיב, כמנחה, (עזרת אליעזר ימים נוראים עמוד פ"ב).

לבקש צרכי ביוה"כ שחל בשבת
עוד נשאל רבינו זצ"ל (שם), האם אפשר לבקש צרכי ביום הכיפורים שחל בשבת, והשיב, אפשר, (שם עמוד קע"ב, ועיין באורחות רבינו ח"ב עמוד קפ"ז ובהלכות שלמה מועדים פ"א אות ט"ו) ועי' בקונטרס הזכרונות סי' כ"ט אות ה' בענין ר"ה שחל בשבת דבאלף למטה סי' תקפ"ד סכ"ה סק"ד מתיר דהוא עת הדין ולכן אי"צ לומר במי שביקר שבת היא מלעזוק ומביא רבינו שכ"ה במגן אבות להמאירי ענין כ"ד והרמב"ן אסר וכ"כ הרמ"א סי' תרכ"ב ס"ג דא"א אבינו מלכינו בחל בשבת, ולמעשה הכריע שם להתיר.

נר ששבת במוצאי יו"כ שחל בשבת
נשאל רבינו, כיצד הדין ביו"כ שחל בשבת ואדם בירך על נר רגיל כמו בכל מוצאי שבת שבמשנה ברורה מבואר שאפשר לעשות כן אבל מנהג העולם להחמיר שגם באופן כזה יברך על נר ששבת כמו בכל מוצאי יו"כ, האם יש ענין שיחזור לברך על נר ששבת כדי לצאת מנהג העולם להחמיר הגם שכבר בירך מקודם על נר רגיל, וכתב להחמיר, (עזרת אליעזר עמוד פ"ג ונשאל אם יחזור ויברך בעצמו שנית מחמת נר ששבת והשיב, לא יחזור, היינו שלענין ברכה לא יברך בעצמו שנית, וכן בביתו ראיתי לרבנו זצ"ל שיחזר אחר נר ששבת).

התרת נדרים בליל יוה"כ אחר שקיבל שבת

אמר לי רבינו זצ"ל בליל יוה"כ (שנת תשע"ד) אחרי כל נדרי, שהסתפק לענין התרת נדרים אחרי קבלת שבת כי אין מתירים נדרים בשבת, ואחר פטירת הרבנית ע"ה הוא מדליק הנרות, ואמר שלמעשה כיון להדיא לא לקבל בזה שבת, וכן בנוסח הריני מקבל כו' שכתוב בתפילה זכה אמר נוסח הקבלה רק אחרי כל נדרי מחמת כן.

אם יכול לקבל ביוה"כ שחל בשבת רק תוספת שבת

נשאל רבינו זצ"ל, יום הכיפורים שחל בשבת אם יכול לקבל רק תוספת שבת ולא תוספת יום הכיפורים, והשיב, מסתבר שא"א, (שם עמוד קע"א, עיין בגליון הש"ס יומא פ"א ב' שדן בזה והביא מספר תניא רבתי סימן ע"ח דמשמע מדבריו דיוה"כ שחל בשבת יכול לקבל על עצמו תוספת שבת ללא תוספת יוה"כ, וכן הביא בהר צבי ר"ה ט' א' מהגרי"פ על הרי"ג ח"א עשה ל"ד קצ"ט ב' שהוכיח מהערוך ערך שדמ ששייך לקבל רק קדושת שבת ללא קדושת יוה"כ, ויל"ע דא"כ יוכל בזמן זה לקדש השבת על הכוס ולאכול סעודה ועי' בזה בגליון הש"ס, וי"ל דכל שאינו מחויב בבא השבת אינו במצוה זו גם בתוספת שאינו רק כחשלומוין לפניה וכ"כ במכתבי תורה מהאמרי אמת סי' נ"ו אות ב', שכשנפטר מעיקר החיוב אז לא שייך גם ההקדמה, כי זה שהתירו להתפלל של מוצאי שבת בשבת הוא שהרשו להקדים החיוב, ואין הפ' כי מבדיל במה שעבר מן השבת עד אותה שעה לפני צה"כ, דא"כ יהי' חיוב שנית במוצאי שבת להבדיל גמר שביתת השבת, אך אותו חיוב שיש לו בלילה, החירוהו לו להקדים כאילו עשאו בלילה, וכשאין לו חיוב בלילה שוב אי אפשר לעשותו מקודם, ולכן כ' הרא"מ לגבי הבדלה מפלג המנחה למי שבמוצ"ש יהיה אונן או יחול ת"ב דל"ש הקדמה מפלג המנחה, והכא נמי כל שא"ל לאכול בשבת אין מצוה מפלג המנחה, ועי' פרי יצחק ח"ב סי' ט' שדן בחל יו"ט בשבת אם אפשר לקבל תוספת יו"ט ללא תוספת שבת, ובמועד הגר"ח ח"א סי' קצ"ג כ' רבינו מסתבר שא"א).

קידוש מבעוד יום וחיוב עונג שבת

נשאל רבינו זצ"ל, יום כיפור שחל בשבת אמאי לא יעשה קידוש בפלג המנחה, ואם תמצא לומר כיוון שבשבת אי אפשר לקדש גם כן בפלג לא עבדינן, אם כן בערב שבת חנוכה אמאי מדליקין נרות חנוכה הא בשבת א"א להדליק, והשיב, ביו"כ א"צ קידוש כיון שאין בו אכילה ושתי', (אריה שאג סי' ת"ר, ועי' באר"ש פ"ד מיוה"כ ה"א דבשבת שחל ביוה"כ נתקדש בקדושת יוה"כ ואין בו מצות אכילה גם לחולה המותר לו לאכול ומורה אני לו שאין לו לקדש, אמנם עי' הגהות רעק"א סי' תרי"ח סי' דחולה יעשה קידוש מחמת שבת), ונשאל עוד, יוה"כ שחל בשבת במה יקיים עונג שבת, והשיב, בבגדי שבת (שבת ק"ט א').

חיוב קידוש בחולה וקטן וג' סעודות

ולענין חולה האוכל ביוה"כ שחל בשבת כתב רבינו זצ"ל, י"א דחייב, (מועד הגר"ח ח"א סי' תע"ב), ונשאל לענין קטן שאוכל ביוה"כ שחל בשבת האם צריך לעשות קידוש, והשיב, כן, (שם ח"ב סי' תקכ"ו בס' חוט שני ח"ד עמוד רס"ה יוה"כ עמוד קס"ו כתב שצריך לעשות קידוש והמ"ל חוט שני אמר דהוא ט"ס שם וצ"ל דא"צ לעשות קידוש ועי' בשו"ת הר צבי ח"א א"ח סי' קנ"ה ובשו"ת אגרות משה חר"מ ח"א סי' ל"ט). ולענין ג' סעודות, עי' בס' במחיצת חכמי ישראל (יוה"כ סי' כ"ו) שהשיב רבינו זצ"ל, דחולה האוכל ביוה"כ שחל בשבת מסתבר שא"צ לאכול שלוש סעודות.

הנהגת הש"ץ אחר מן אבות ביוה"כ

נשאל רבינו זצ"ל, יו"כ שחל בשבת במעריב מתחיל הש"ץ ויכולו וברכת מעין שבע ואח"כ מתחיל את מה שמוסיפים בליל יו"כ, והנה לכאורה אחרי שהחזן התחיל בברכת מעין שבע ולא אמר קדיש האם מותר לו לדבר באמצע, והשיב, יפה שתיקה לחכמים, ונשאל, בליל יו"כ שחל בשבת והתחיל החזן ברכת

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

מרבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

ימים הנוראים במחיצתו

הבכי של רבי איסר זלמן

שח רבינו: שבראש השנה תש"ט מרן רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל שהיה ברחובות בבית בנו המרא דאתרא הגאון רבי צבי יהודה זצ"ל. והוא התבקש ע"י בנו לומר בפני בני הישיבה דברי התעוררות בשעת התפילה לכתחילה אמר שקשה לו לדבר אולם כשהסכים לקח את הרמב"ם הלכות תשובה וקרא שורות אחדות בלבד ומיד פרץ בבכי מור ומוזעזע ולא יכול היה לדבר. כך עמד בפני בני הישיבה וקהל המתפללים במשך למעלה מחמש דקות בבכי תמרורים ומבלי יכולת להוציא הגה מתוך פיו. היתה זו שיחת ההתעוררות המעוררת לתשובה ביותר שנכח בה אי פעם אמור רבינו שליט"א.

לזמר ואנחנו כודעים

פעם כשידברו עם רבינו עם המשגיח רבי משה טיקוצ'ינסקי, אמר הוא חידש לנו במוסר של כבוד בין בני האדם.

אספר לכם. הוא היה ש"ץ במוסף של ראש השנה. הוא היה אמור בשקט את הקטע מ'ואנחנו כודעים' עד הסוף. אחרי התפילה אמרתי לו, שלדעתי אם זה חלק מחזרת הש"ץ, צריכים להגיד את זה בקול. למרות שהוא נהג ככה שנים רבות, הוא לא נכנס בכלל לדיון, וכבר למחרת שינה את מנהגו והתחיל לומר בקול. זו הייתה ענווה מיוחדת.

מטבע התפילה של בספר חיים וכו' אהנו וכל עמך בית ישראל

אמור רבינו שליט"א שיש מטבע שנמצא הרבה בתפילה ובפרט בימים אלו (בספר חיים וכע"ז ביעלה ויבא), אנחנו וכל עמך בית ישראל, ואמור רבינו שלכאן המוכוון אנחנו היינו הציבור המתפלל כאן, וכל בית ישראל הוא העם כולו. ותיקנו מטבע הברכה לפי תפילת הציבור כי תפילת היחיד היא מקרית (ובימינו חז"ל לא היה מצוי שהתפללו ביחיד, החזן התפלל וכולם שתקו. ועמי הארץ לא ידעו להתפלל לבד).

אמנם רבינו שליט"א אמר שראה שנדפס שהגר"ר יוסף ליס שאל את הגר"ז ביאור הדבר, וענה לו שאנחנו הוא כל אחד ואחד מישראל בפרט, וכל עמך הוא כל ישראל בכלל, ואמור רבינו שאינו יודע למה פירש כך.

אך על פירושי יש פירא מנוסח ברכת התורה שאנו אומרים אנחנו וצאצאינו וצאצאי כל עמך כו'. והרי ברכה זו אדם מברך בביתו קודם התפילה, וא"כ מי הם אנחנו, ואמנם גם לדברי הגר"ז הוא קשה, כיון שכבר התפלל על צאצאי כל ישראל וכי הוא מבקש שוב על הצאצאים מוצד הכלל, ונראה יותר שהוא מתפלל על האחרים שעמו, אם זה משפחתו ובני ביתו אם שכניו, והוא קרוב למש"נ שהוא מוכוון לציבור שעמו. וצ"ע בספר אבודרהם אם עמד בענין זה.

הפטרות חנה

יודעים דברי החתם סופר בהגהות לשו"ע סי' ק"ב (וכן בדרשות ז"ך אלול תק"ע), ובחתם סופר עה"ת פרשת יתרו) דהוכיח מזה דחנה התפללה ליד עלי, שיש מעלה להתפלל בתוך ד"א של צדיק.

ובשם הגר"ר דוב לנדו שמוענו להוסיף דחנה הוכחת החתם סופר היא מוחנה דהתפללה במשכן, ואפ"ה היה לה ענין להתפלל בתוך ד"א, חזיון דאפי' כשמתפלל במקום קדוש מאוד כמו משכן יש מעלה עוד יותר בד"א של הצדיק, ואפילו אם הצדיק אינו מתפלל בשעה זו כמו עלי. (כאיל תערוג - גדולי הדורות)

שב ואל תעשה

נשאל רבנו על ידי רב חשוב העוסק בקירוב לבבות, שבימים הנוראים יש כאלו שמגיעים לחצר בית הכנסת וסביבתו, ולא נכנסים לתוך בית הכנסת, ויש שעל ידי כך

מציצים ונפגעים ומחמת כן במשך השנה הם מוגיעים שוב ומתחזקים, והשאלה היא כמה לעודד ולהשקיע שיבואו מבחוץ, כאשר יש התנגדות באזור שם.

והשיב שכיון שכל אלו שמוגיעים הם עושים חילול שבת ויוט בדרכי הגעתם, אז אף שמאידך זה מביא אותם להתקרבות מסוימת, מכל מקום אנו לא יודעים לשקול שכר כנגד עבירה, ולכן תפקיד הרב באופן זה הוא בשב ואל תעשה ולא לגרום ולהרבות בהשתדלות שיבואו, כיון שמצד שני זה בא בעבירה של חילול שבת ויוט

קידוש לבנה בעש"ת

שמעתי על מרן הגר"ד לנדו שליט"א שרגיל לקדש את הלבנה בעש"ת כמנהג הגר"א אבל השנה - תשפ"ה, לפי מיקום הלבנה אם היה מקדש אז היה צריך לעמוד באמצע הכביש ואז הכביש יסגר. ואמור הגר"ד א"כ נמצא שאני מחמיר ומפריע לאחרים ליסוע על הכביש אלא אני ימתין עד מוצאי יו"כ שבכך לא יהיה הפרעה לאף אחד בקידוש לבנה שלי. (יאיר נזר)

האם צריך מחילה בפה

כשהגיע לנחם רבינו את מרן הגר"ג זצ"ל בענייני הלכה הנוגעים לאבילות והזכיר מרן הגר"ג שלפני שבועיים כששוחח עם אחיו זצוק"ל שאלו אם זוכר הוא בלומד בשיבת לומז"ה בפתח תקווה שהגאון הגדול רבי מרדכי ליב מן זצוק"ל לפני תפילת כל נדרי בשיבה היה נעמד על הבימה והיה מוכיז בקול שכל אחד ואחד יאמר בפה שהוא מוחל לכל אדם. ואכן השבתי שאני זוכר זאת מידי שנה בשנה וזה חרוט לנגדי ואז החל לפלפל עמו אם אכן צריך דווקא מחילה בפה או שניתן למחול אף בלב מרן הגר"ג שליט"א הציג זאת בפני הגאון הגדול רבי דב שליט"א והם החלו לפלפל בכך האם אכן צריך דווקא למחול בפה ולא די למחול על כך בלב אם נחשב הדבר

דברים שבלב שאינם דברים ואימתי. והוא סיפר שרבי יעקב זצוק"ל שלח לו אכן מכתב ארוך בלימוד ושאלו אם יש מקור לכך ולא סיים את מכתבו כי לא היו כוחותיו עמו.

האם לשוב בתשובה או למות

שמעתי מידידי ש"ב הגאון המופלא ר' משה מייט שליט"א ששמע מי ששאל למרן הגאון הגדול ר' דוב לנדו שליט"א במי שמרגיש שהולך למות בטביעה וכדומה האם חייב לעשות כל מאמצים להציל עצמו או שלא יעשה מאמצים כדי לחיות שהרי לא יוכל להרהר בתשובה אלא ישוב בתשובה וישקוט ממאמציו להצלת נפשו, וחשב רגע כמימרא ואמר הגאון הגדול שליט"א האם תשובה לוקח זמן שהרי כשמחליט לעשות מה שצריך ומה שרצונו יתברך הרי הוא שב בתשובה וזהו התשובה ההחלטת לעשות רצונו יתברך והוא לשוב אל חיקו של מוקם וזה במחשבה אחת קטנה הרי הוא חוזר ושב לבוראו.

זמן תפילת נעילה

שח לי הגר"י פרנקל שליט"א זכורני לפני ארבעים שנה שמצאנו בתשו' הרמב"ם [סי' פ'] דמיו שמתפלל תפילת נעילה קודם זמנה לא יצא ידי חובתו, [והמשנ"ב סי' תרכ"ג נקט לעיקר שזמנה הוא מופלג המנוחה כמבואר בפמ"ג במש"ז שם ס"א' והרמב"ם נקט שם שהזמן של חמה בראש האילנות הוא לעיובא]. והנה כאשר התפללנו בישיבת סלבודקה, הכריזו קודם נעילה שיש סדר מוסר כעשר דקות, וכיון שישבתי בסמוך להגר"א גינחובסקי זצ"ל הערתי לו שלפי החשבון של עשר דק' מוסר בלבד יתחילו להתפלל נעילה קודם הזמן. ומיד אמר לי שאשים יד לפה ולא אדבר על זה, רק שאני בעצמי אמתין להתפלל רק מזמן הפלג. ואמנם לא דברתי בזה עם הבחורים, אבל כאשר ראיתי שהגר"ד לנדו שליט"א יוצא החוצה ליטול ידי הערתי לו דבר זה. והנה המשגיח הגה"צ רבי משה טיקוצ'ינסקי זצ"ל ג"כ יצא ליטול ידי והעיר לו הגר"ד את ההערה ומיד אמר שחשב על זה אלא שחשבנו שעשר דקות מוסר וכך דקות אשרי ובא לציון וקדיש ונמצא שמתחילים בדיוק בזמן. ואמרת זאת להגר"א זצ"ל והגיב כמה גדולים דברי חכמים. (אגן הסהר)

כמה הערות בדיני תקיעת שופר

א. העובר אחר בית הכנסת ושמוע קול תקיעה יצא, אמר רבינו שליט"א דצריך לומר שעבר והיה בדעתו שמוע ישמע ויצא, שאם לא אף שיוכיח מיד לצאת הרי ברגע הראשון לא היתה דעתו וחסרה לו תחילת התקיעה, ואינו יוצא. ואין זו אוקימתא אלא הוא בכלל מה שאמרו שנתכין לצאת, הכוונה לצאת לפני שהתחילה התקיעה.

ב. שאלו האם מותר לטלטל שופר כדי לתקוע לחולה ויש ספק אם אכן יתקע, ואמר רבינו שליט"א דמותר, שהרי התירו מלאכה הואיל ומקלעי אורחים הרי הוא ספק (כמו"ש במושנ"ב תק"ח סק"י בשם הט"ז לגבי הוצאת סכינים).

ג. אמר רבינו שליט"א נראה שאין ליתן לקטן כדי להתלמד שופר פסול, שהרי כלי אחר דומה לשופר ודאי לא התירו, ומסתבר שההיתר הוא דוקא דרך חינוך למצוה.

ד. יל"ע אם מותר ליתן לקטנה לתקוע, דשמוא לא התירו אלא לקטן שמתרגל במצוה גמורה, אך יתכן לדון דדי במצוה של אינו מצווה ועושה. (ומצינו שיש חינוך למצוה שאינה חיובית, שמחנכין קטן בנזירות אף שאין מצוה להיות נזיר כמבואר בסוגיא בנזיר כ"ח - כ"ט, מ"מ הוא קרוי חינוך כיון שצריך לדעת מה הדין כשקיבל נזירות, ואולי יש לדון גם בקטנה אף שפטורה ממצוות, כיון שמונהגו שנים מברכות צריכה לדעת מה המעשה הכשר לברך עליו).

אך הוסיף רבינו שליט"א דקצת יש לדון בדברי התרגום בפרשת כי תצא שכלי גבר לא יהיה על אשה היינו חרב, ומבואר שאסור לאשה להשתמש בכלי שרגילות גברים להשתמש בו אף שאינה לובשת אותו ממש, וא"כ יש לדון שאשה לא תתקע, משום ששופר הוא כלי שדרך אנשים בו, ולא נשים, אבל לא שמענו לחוש לזה.

אם השומעים יוצאים בכח"ג שלתקוע היא מצוה הבאה בעבירה

הפמ"ג [תקפ"ו א"א סק"ז]: נסתפק בתקוע בשופר של איסורי הנאה, ונהנה ממעשה התקיעה שכלפיו היא מצוה הבאה בעבירה ולא יצא, אם גם השומעים לא יצאו שמצותם באה בעבירה דידיה, וכתב שבגמ' ר"ה כ"ח א' שופר של שלמים או של עכו"ם וכו' משמע שהשומעים יצאו, עכ"ד.

ואמר רבינו שליט"א דאמנם וכן מסתבר שאין מצוה הבאה בעבירה אלא כשהמצוה והעבירה שלו, וא"כ השומעים יצאו, אך לכא' יש להעיר ע"ז מדברי הירושלמי [שבת פ"ג ה"ג] גבי קורע על מותו בשבת אם יצא ידי חובת קריעה או שהיא מצוה הבאה בעבירה.

ומביא הירושלמי סמך מקרבנות שנשחטו בשבת שלא כדין שכיפרו, שמעינן מינה שאיסור שבת לא יחשיבו מצוה הבאה בעבירה.

ולכא' משמע בזה שמוצוה הבאה בחטאו של חבירו היא מצוה הבאה בעבירה, שהרי הכהן חטא והבעלים מתכפר ואילו איסור שבת הוא סיבה למצוה הבאה בעבירה לא יצא ידי חובה, ושלא כמו שאמרונו

בתקיעה שיצאו השומעים בתקיעה שיש בה עבירה לתקוע.

ואמר רבינו שליט"א דנראה לומר שפסול עבירה בקרבן אינו מדין מצוה הבאה בעבירה כפשוטו, שהרי הכשר קרבן אינו מחמת המצוה שבו, וגם אם יתכוונו הבעלים והכהן שלא לקיים בו שום מצוה מכל מקום הקרבן כשר ועלה לבעלים (א"ה ע"י זבחים מ"ו ב').

ולכא' גם במקום מצוה הבאה בעבירה שלא קיימו בו מצוה יהיה הקרבן כשר. אלא שהוא דין אחר שקרבן הבא בעבירה פסול. ובזה אין נ"מ מי עשה את העבירה, ומה שלמדו בריש לולב הגזול מקרבן לכל המצוות שמהב"ע לא יצא, הוא לימוד מקיום מצוה לקיום קרבן.

עשרה פעמים תקיעת שופר

חידה: איך יתכן שאדם חייב לשמוע מעיקר הדין עשרה פעמים תקיעת שופר?

תשובה חידה זו שאל הגאון רבי דוב לנדו שליט"א, והשיב עבד של עשרה אדונים, דהנה עבד של שני שותפים ושחרר אותו אדון אחד הוא צריך לשמוע קול שופר, אך רק הצד חירות שלו חייב בשופר, והצד עבדות שלו פטור, כמבואר בראש השנה דף כט ע"א, מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו, ואפילו את עצמו אינו מוציא, דלא אתי צד עבדות דידיה, ומפיק צד חירות דידיה.

ואם כן אם בראש השנה מת אחד מאדוניו בלא יורשים נתחייב שוב בתקיעת שופר, כיון שעכשיו נתוסף לחלק החיוב שלו, עוד חלק ממה שהיה פטור מקודם כאשר שמע קול שופר, והחלק הזה עוד לא יצא ידי חובת תקיעת שופר, ואם מתו לו עוד שמונה אדונים כנ"ל בראש השנה בזה אחר זה, כל פעם שמת אדונו נתחייב שוב בתקיעת שופר, כדי להוציא את החלק שנתוסף לו כעת, שהיה פטור מקודם. אמנם יש להעיר שאולי כיון שנעשה בן חורין באמצע ראש השנה, אולי לא נתחייב באמצע ראש השנה בתקיעת שופר, וכמו שכתב בירושלמי (מגילה פ"ב ה"ג) גר שזל לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר ממגילה.

אך זה אינו, שכתב ביום תרועה (ר"ה דף כח ע"א) שלשיתות שנעשה גדול מעת לעת, דהיינו שאם נולד בראש השנה בחצות, אינו נעשה גדול אלא בעוד שלש עשרה שנים בראש השנה בחצות, ולכן אם שמע תקיעת שופר קודם חצות, צריך לחזור ולשמוע תקיעת שופר לאחר חצות, והעיר רע"א (הגהות) שמשכחת לן גם לשיטתנו שנעשה גדול מיד בתחילת היום, אולם אם הביא שתי שערות בחצות, שאז נעשה גדול מן התורה, צריך לחזור ולתקוע שופר לאחר חצות.

ובהדרת קודש (סימן כ) תמה בזה, מאי שנא שופר ממגילה, שלגבי מגילה אמרינן שאם נתגייר לאחר הנץ פטור כמבואר בירושלמי, ומשמע שעיקר החיוב חל בתחילת היום, ושאר היום הוי תשלומים לבוקר, ואם כן גם בשופר נאמר שכיון שנפטר בבוקר פטור גם כשהגדיל באמצע היום. והשיב שמגילה תלוי בפרוז ומוקף וזה נקבע על פי מוקמו של האדם בעת עלות השחר, ומהאי טעמא המתגייר בפורים פטור הואיל ולא נעשה פרוז או מוקף, יעו"ש.

וכן מפורש בירושלמי (עירובין פ"ד ה"ה) שנסתפק לגבי גר שטבל בשבת לאחר שהאיר המזרח, היכן קונה שביטה, הרי שאם נתגייר בשבת, חל עליו חיובי

השבת גם באמצע השבת, וכן מבואר ברא"ש (מו"ק פ"ג סימן צו) ששבת חל גם בעצם היום, שאין סוף השבת תשלומין לתחילת השבת. (חשוך חמד ר"ה כט, א)

קטן להוציא אשה

יש להסתפק האם קטן שמברך לעצמו על תקיעת שופר יכול להוציא אשה בברכתו דהא קטן חייב מדרבנן ואשה אף מדרבנן אינה חייבת. והרי קטן מוציא חיוב דרבנן אחר כגון בקידוש מוציא קטן את הגדול שכבר התפלל ומוחייב רק מדרבנן כמבואר בס' רע"א וכי בברהמ"ז מוציא לגדול שאכל רק כזית וחייבו מדרבנן וא"כ כ"ש שיוציא לאשה שהיא רק רשות או לילמא דאשה היא רשות לקיים המצוה בדרגת דא' ולענין זה אין חיוב דרבנן יכול להוציא ונראה שאינו יכול להוציא, וכן אמר הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א. (בנתיבות ההלכה - ימים נוראים)

ב' שופרות שהתערבו

דנו חכמי זמנינו איך הדין בב' שופרות האחד כשר והשני פסול ונתערבו ותקעו ב' בנ"א כל אחד בשופר אחד ועתה נודע שאחד מהם פסול ואין ידוע מי מהם תקע בו והנה שניהם חייבים לתקוע שוב מספק כדין ספיפקא דאורייתא לחומרא אבל אינם מברכים דספק ברכות להקל אולם יש לדון אם יוכל אחד מהם לברך בדרך ממני"פ דאם הוא חייב מברך לעצמו ואם חבירו חייב מברך כדי להוציא את חבירו מדין ערבות.

ושמעתי בשם הגאון האדיר רבי דוב לנדו שליט"א לדון דיש לדמות ערבות במצוות לערבות בממונות וכדמצינו בריטב"א ר"ה כט שכתב דערבות במצוות הוא כערב הפועל חוב חבירו. והנה גבי ערבות בממונות מבואר בגמ' בכורות מ"ח ח"ה בשו"ע ח"מ סוס"י מ"ט דמי שהלווה ליוסף בן שמעון ואינו יכול לגבות ממנו החוב לפי שיש שני יוסף בן שמעון בעיר אחת ואינו יכול להוכיח מיהו הלווה אינו יכול לגבות החוב מהערב דכל שא"א לגבות מהלווה מחמת הספק אין הערב מחויב לשלם, וא"כ י"ל דה"נ לענין ערבות במצוות לית ליה דין ערבות כלפי חבירו כל היכא דחבירו פטור מספק ועל כן לענין הברכה שחבירו פטור מלברך מדין ספק ברכות להקל י"ל אין דין ערבות כלפיו וא"כ לא יוכל לברך כדי להוציא.

ומהגאון הגדול רבי אברהם נח גרבוז זצ"ל שמעתי שהביא חידוש זה ואמר לדחות לפנש"כ השער המושפט סוס"י מ"ט דבערב קבלן ליכא לדין זה וא"כ לענין מצוות אמר הג"ר ברוך בער זצ"ל בשם הגר"ח זצ"ל דערבות במצוות הוי כערב קבלן נדפס בס' חידושי ושיעורי רבי ברוך בער ח"א בפתיחה ושפיר יכול להוציא או מדין ערבות עכ"ד. (הרה"ג ר' אברהם זנגר שליט"א - אוסף גליונות 066)

שוב כתב לי חכ"א ששמענו מהגאון רבי צבי אליהו שטיינברג שליט"א בעמח"ס צבא הלוי שלפני שנים רבות אירע מעשה כזה בב' שופרות שנתערבו והוא הציע קמי מון הגר"ד לנדו שליט"א סברא זו דאין ערבות כדין שני יוסף בן שמעון והגר"ד שליט"א דחה הדמיון לשני יוסף בן שמעון מכל וכל והגיב שדמיון זה הוא כמו לדמות דין כיסהו ונתגלה דכיסוי הדם לדין כיסהו ונתגלה דבור ברה"ר עכ"ד. (פניני הלכה גליון 157)

בחינוכי רע"א או"ח סי' ק"ו כתב דיש לפטור נשים מתפילת המוספין משום שאין שוקלות למחצית השקל, ועוד טעם כתב בזה בשם הצ"ח דיש לפטור משום מצות עשה שהזמן גרמא. והנה טעם דאין שוקלות הוא דאין להן חלק בקרבן וכמבואר שם. וזה מוכח מגמרא תמורה ט"ו ב' דיש בעלות בקרבן למי שנקנה בשקליהם, ועיין שם בזה לענין דאי מתו מרייהו דהני זוזי. ומיהו מצינו ענין בעלות דתורמין על הלשכה. ויש לדון בגדרי הדינים בזה. ועיין רש"י ערכין ד' א' לענין קרבנות הנקנים בשקלי כהנים (ומיהו יתכן לפרש דבריו בענין אחר ואכמ"ל).

והנה על טעם דאין שוקלות כבר הקשה בשו"ת "עמודי אור" סי' ז' דא"כ למ"ד לויים אין שוקלין (מקרא דכל העובר וכו') אטו יפטור מתפילת המוספין. ותו הרי מתכפרות בקרבן (ויל"ע חזו"א ריש זבחים סק"ב ד"ה תודה וישנן). ולענין טעם דיש לפטור משום מצות עשה שהוא זמן גרמא, הנה הנידון שם משום תפילת מוספין שהזמן גרמא, ומשום דלא רחמי נינהו (ועיין ב"עמודי אור" הנ"ל), אך ב"מגן גבורים" שהובא במ"ב שם כתב לנטות מזה, ולהלן יבואר.

אך יש לדון עוד משום מצות הבאת קרבן המוספין (שכנגד זה יש לאמור דתוקנה תפילת המוספין (דכל ישראל חייבין בהשתדלות שיובאו קרבנות צבור (ויל"ע בחנוך). ובזה יש לדון לענין נשים אם גם הן חייבות בזה. או דילמא כי היכי דמיפטרי ממצוות שהזמן גרמן המוטלות על כל יחיד בפני עצמו הכי נמי איכא למפטרינהו ממצוות המוטלות על הצבור שהזמן גרמן (דגם חובת ההשתדלות בזה הוה בכלל הזמן גרמא. ועיין מנחות מ"ט א'). ולכן אין נפקא מינה בזה בין מצוה דיחיד למצוה דצבור.

ויש לעיין בתפילת מוספין דראש השנה אף אי נימא דחייבות במוסף בעלמא, וכן ברי"ח, מ"מ בברכות דמלכויות זכרונות ושופרות יש לדון ולפטור (דאף דמוחד גיסא הוה ברכות אלו כרחמי ואין תלויות בתקיעת שופר בדוקא, וכמו שכתבו קמאי דאין מעכבין זה את זה, מ"מ לכא' נראה כיון דענינא דשופרות הוא בשופר דמצוה, וכמו שאמרו "אמרו לפני וכו' ובמה בשופר", וא"כ כיון דפטורות משופר י"ל דגם מהנהג' ג' ברכות נמי פטורות. (ועיין).

והנה לפני הגזירה שהיו תוקעין בשחרית, עיין ר"ה ל"ב ב', וגם מלכויות זכרונות ושופרות היו אז בשחרית. ומוספין הוו ככל מוספין דעלמא בזי ברכות בלבד כך היה גם אז דין הנשים, ובשחרית יש לומר דהיו פטורות מברכות אלו וכנ"ל. והשתא יש לאמור כן גם האידנא במוספין דסגי להו בזי ברכות כמו לפני הגזירה (ולכי גם האידנא שייכא תפילת מוספין בזי ברכות בלבד. ועיין ביאור הלכה ר"ס תקצ"ג במי שאינו יכול לאמור כולם אם יוכל לאמור ז' ברכות. ולכי להוי דינו בזה השתא כלפני הגזירה. ויש לעיין לפי"ז במש"כ הרא"ש פ"ד דר"ה סי' י"ד דאם התפללו צבור שבע הוה כל הברכות לבטלה, ולכי ליהוי גם בזה כלפני הגזירה. וי"ל). מיהו אין נראה (ולפני הגזירה ג"כ היו חייבות בשחרית בהנך ברכות). דנוסח תפילה הוא וחייבות בכל.

והנה לענין מוסף דיוה"כ את"ל לאידך גיסא דנשים פטורות מתפילת המוספין א"כ גם ביוה"כ פטורות ומה דאיכא וידוי בכל תפילה עיין שלהי יומא אין סברא לחייבן משום כך בתפילת המוספין אף דידוי

לכ' כדן רחמי ואף דהוה בסוף תפילה מ"מ הרי כתבו הפוסקים לאמור לפני יהיו לרצון אמרי פי וד"ק ותו דש"ץ הרי דינו לאומרו באמצע התפילה מ"מ בתר עיקר התפילה אזלינן ודין וידוי הוא דין בתפילה דבכל תפילה רחייב יש לו להתודות אבל אין הוידוי סיבה לחייב משום כך בתפילה ולענין ערבית רשות כ"ג כמוד' גם ביוה"כ ומיהו אינו ענין לנד"ד ואי לא הוה אמרינן כן אלא דביוה"כ שאני מה"ט דידוי אלא א"כ ראית המגן גבורים מירושלמי יומא פ"ו ח"ד דנשים חייבות במוספין והתם הרי ביוה"כ קיימינן אך כאמור אין נראה לחלק בזה ואי דינא דפטורות ממוספין בעלמא כמו כן נמי פטורות ממוסף דיוה"כ ועיין. (קובץ שיח תפלה על הל' תפלה ירושלים תשנ"ט בעמ' תרמ"ב - תרמ"ד)

תקיעות בשופר תקדובת ע"ז

יל"ע בשופר של תקדובת עכ"ם אם יוצאים בו ידי שופר, יען שו"ע או"ח סי' תקפ"ו ס"ד, דלדברי תוס' ב"ק ע"ב ב', ד"ה דאי, דתקדובת עכ"ם אינו אלא מדרבנן, יוצא בו ידי חובה מן התורה. ונפקא מינה לדינא דאם אין לו אחר חייב לצאת בו לקיים המצוה מן התורה.

תקיעה בשופר של איסורי הנאה

בטורי אבן ר"ה כ"ח א' ד"ה בשופר הקשה למאן דאית לי דמצוות ליהנות ניתנו היאך יפרנס משנה דנדרים פ"ד דהמודר הנאה מחבירו מלמדו מדרש הלכות ואגדות. ותירץ כיון דאסור ליטול שכר לימוד והכל חייבים ללמדו בחינם אין זה הנאה במה שמלמדו, דאם לא ילמדנו זה ילמדנו אחר. וכתב דלפי"ז ה"ה בשופר של איסורי הנאה אם יש שופר אחר הייה דינא אף למי"ד דמצוות ליהנות ניתנו. ויעו"ש מש"כ לפי"ז. ושוב תמה בזה דאי אפשר לומר כן דכל היכא דאפשר לו ליהנות הנאה מהיתר שרי ליהנות נמי מאיסור, דאטו אם יש לו בשמים של היתר בידו שרי ליי להריח מבשמים של איסורי הנאה הא ודאי לא, ואסקי' לההיא דפ"ד דנדרים שם בקושיא.

ולכאורה יש לחלק בדבר, דמודר הנאה מחבירו לא חשבינן לי, נהנה מחבירו כשיוכל להשיג הנאה זו מאחרים בחינם, וכעין סברא דיתור דשרי במודר הנאה, אבל באיסור החל על החפץ אין נפ"מ בדבר אם יש לו חפץ אחר של היתר להשתמש בו דסו"ס השתא נהנה מן החפץ והו"ל נהנה מאיסורי הנאה. ואתי שפיר לפי"ז מותני' דנדרים למי"ד מצוות ליהנות ניתנו כמש"כ הטורי אבן בתחילת דבריו דאין זה הנאה מחבירו דיש אחרים שילמדוהו בחינם. (ומשא"כ באידך מיילי דכתב הטו"א התם, ע"ז והקדש לא שייכא האי מילתא). ועי' רש"ש נדרים ט"ז ב', ואולי משום וכו', יעו"ש. ולהאמור לא שייך.

בל תוסיף ובל תגרע בתקיעת שופר

במ"ב סי' תקפ"ו ס"ק כ"ב כתב דהמודר הנאה משופר ואין אדם אחר שיתקע לו, מותר לו בעצמו לתקוע רק שאין לו לתקוע כי אם עשרה קולות דהיינו תשר"ת תש"ת תר"ת שהם מעיקר הדין. והנה ד"ז צ"ב לכא' לקמן בס' תקצ"ב יעוייש, והאמור כאן ל"י לכא' אא"כ כשי' דסבירא להו דמן התורה סגי בגי קולות ונצרך עוד לזה שיטת רה"ג ברא"ש פ"ד ס"י.

ולכא' באין לו פנאי ביום רק לתקוע עשר קולות ג"כ יעשה כן לפי"ז. [וביש לו פנאי, ואפשרות, לתקוע כעצת הקו' המפורסמות של הגאון ר"מ איגרא זצ"ל, לכי הכא נמי יעביד כן. ועיין, ויל"ד בהנ"ל עוד, דלכא' לשי' דבעי ט' קולות מן התורה, יעבור [אם לא יתנה] בכה"ג דאינו תוקע כולם בלאו דבל תגרע [אי לא נימא כה"ג הנ"ל] נמי. וצ"ע בפרטי הדינים בלאו זה ולע"כ. ויליע במחסר תיבה בקרי"ש לענין בל תגרע. (ואולי כל חיסור הניכר בותר שאין בו בותר משמעות לכשעצמו א"כ יתוסף לו החסר להשלים המשמעות לאו גירוע הוא אלא שיבוש וקילקול. ועיין).

ובכ"ז יל"ע בטו"א ר"ה כ"ח באב"מ יעו"ש מש"כ לענין ציצית. ועי' בה"ל סי' ל"ד ס"ב ד"ה יניח. ויל"ד. וכל"ע]. ועיין ספרי פ' אהרן על קרא דאל תוסף עליו וכו', דדרשינן התם, מניין שלא יוסיף ברכה על ברכת כהנים, ת"ל כל הדבר, אפי' דבר אל תוסף עליו. ומשמע דל"ה מחייבין בבל תוסיף [וה"ה בבל תגרע מיהו עיין] אמצוה דדיבור בלא מעשה, אילולי ריבוי דכל הדבר. ויתכן דהשתא נמי דמרבין לה מכל דבר, לא מרבין רק דיבור בלחוד, אבל לא מידי אחרניא דגרע מדיבור. ומצוה המתקיימת בהרהור [או למי"ד דכדיבור דמין] לא תתרבה בריבוי זה.

עוד יל"ד לפי"ז דמצוה המתקיימת בשמיעה [כגון שופר, אי נימא בסוברים דמצוות בר"ה בשמיעה] דלמא נמי לא תתרבה לענין בל תוסיף [ובל תגרע], ולפי"ז יש לדון בהנ"ל. מיהו לכא' אין נראה. [ועתוס' ר"ה ט"ז ב' ד"ה ותוקעין ודף כ"ח ע"ב ד"ה ומנא [ובש"ק], ועי' לח"מ רפ"א ד"ה שופר. ודו"ק].

הודאת ראש הישיבה לבחורים שנתכוונו בתקיעות של יום השני למצוה דאורייתא – וכונה למצוה דרבנן אם מועלת לדאו'

מעשה שהיה באחת הישיבות בארצנו הקדושה שראש הישיבה דיבר עם כמה בחורים ביום השני של ראש השנה לאחר התפילה, ובתוך הדברים נודע לו שהם סברו שקיימו גם היום מצוה דאו' של תקיעת שופר ולא ידעו שכל דין יו"ט שני ומצוותיו הוא רק מדרבנן. ואמר להם ראש הישיבה שהיות ומחשבתם היתה למצוה דאו' הרי הם עברו על בל תוסיף, ונמצא מצותם באה בעבירה ועל כן שישמעו שוב התקיעות. וכאשר הציעו זאת לפני הגאון רבי דב לנדו שליט"א טען שהיות ובעיני כונת משמיע ושומע, והמשמיע (דהיינו הבעל תוקע) לא טעה בטעות זו וידע שזה דרבנן, נמצא שבכונת שומע לחוד לא הוסיפו מצוה כהלכתה שעדיין חסר במעשה המצוה שזה בלא כונת משמיע ממילא אין כאן בל תוסיף.

ועצם הדבר שיש בזה בל תוסיף כן סובר הבכורי יעקב [סי' תרנ"ח סוס"ק א'] וכתב דמי שזוכה לגור בירושלים יכין בשאר ימי החג שאם יש מצוה דאו' מוכין לצאת מצוה דאו' כיון שאם יחשוב שזה ודאי דרבנן הרי הוא נמצא בספק בל תוסיף. [וכ"כ בחלקת יואב או"ח סי' ל"ג] ויסד דבריו על דברי הרמב"ם פ"ב מהל' ממונים ה"ט. ולולא דבריו היה מקום לומר שזה רק כאשר ביי"ד מכוונים להוסיף על מצוות התורה אבל אדם פרטי שטועה לא. (אכן בסה"מ הקצר של הח"ח כתב דלאו דוקא ביי"ד אלא ה"ה חכם). והגרד"ל הביא שכן הוא ברמב"ן עה"ת פ' ואתחנן שלאו דוקא ביי"ד אלא כל אדם שמוסיף וזה כדברי הבכורי יעקב.

עובדא הוי בעשיית בשליח ציבור שבחזרת הש"ץ טעה ואמר מלך אהב צדקה ומשפט ולאחר שענו כל הציבור אמן כאשר הוא עדיין עומד תוך כדי דיבור תיקן ואמר המלך המשפט ורק מקצת ענו אמן, ושאלו האם עשה כדון שבזה שתיקן הרי נמצא שגרם שהאמן של כל הציבור היה לבטלה. ואם היה נוהג כשיטת המחבר שזה לעיכובא ודאי שעשה כדון שהרי אין ברכתו ברכה בלא שיתקן, אבל בעובדא דידן הש"ץ והציבור היו מבני אשכנז שנוקטים כהרמ"א שאין מלך המשפט מעכב ועל כן נסתפקו דילמא לא היה צריך לתקן באופן זה.

וכי"ב נשאלתי מוכבר על ידי אאמו"ר שליט"א באחד שברך על הדסים בורא מיני בשמים במעמד כמה אנשים שענו אמן על ברכתו ותכ"ד תיקן לבורא עצי בשמים וגרם שהאמן שענו היה לבטלה ושאל האם עשה כדון.

ובפשטות שאלה זו תלויה בספיקו של רבינו בבר אלמוגים [סי' קפ"א אות ז'] באדם שברך על יין בטעות ברכת שהכל ושנתה קצת ותכ"ד רוצה לתקן לברכת הגפן האם עדיף שלא יתקן כיון שבזה נמצא ששתה קודם לכן בלא ברכה או עדיף שיתקן שזה נחשב שאמר שניהם ואין הראשונה נמחקת. והניח רבינו בספק.

שוב בערב יו"ה תש"פ שאלתי להגאון רבי דב לנדו שליט"א שאלה זו בשליח ציבור אם יתקן להמלך המשפט לאחר שענו אמן ואמר לי ודאי שיתקן ושאלתי הרי גורם שיהיו ברכותם לבטלה ואמר אכן גרם שענו אמן לבטלה אבל זה לא סיבה שלא לתקן שהוא עצמו צריך לתקן תפילתו שלא היתה כהוגן ואין לו להתחשב במה שיוצא לאחרים.

ודנתי לפניו שלכאור זה תליא בספיקתו של רבינו הנ"ל ואמר שאין זה תלוי כיון שהאדם עצמו ששתה צריך לדעת מה עדיף שיעשה אבל שליח ציבור מה שגורם שהאמן שבידו יהא לבטלה זה לא סיבה שהוא עצמו לא יתקן תפילתו.

ועל עצם נידונו של רבינו אמר לי הגאון הנ"ל שזו שאלה גדולה והיה נראה שמצדד יותר מסבירא לומר שאכן על ידי תיקונו עוקר מה שאמר ונמצא ששתה בלא ברכה.

וזה כפי שהובא בבר אלמוגים [שם בהערה ששאל הגר"ש אלטמן שליט"א את הגרא"ג מהו כאשר הוציא אדם את ברכתו בברכת אדמה ותכ"ד נזכר שבדיו תפוח ותיקן בלחש לבורא פרי העץ האם יצא חבירו ממנו במה שאמר בקול רם בתחילה ואמר לו רבינו שזו שאלה גדולה וצידד יותר מסבירא שאכן בטלה הברכה גם כלפיהם. [ועיי' בבר אלמוגים עמוד תתל"ו] שהביא רבינו מהמשנ"ב סי' רס"ז ס"ק ט' שיש חיוב לאדם לתקן תכ"ד ברכה של בדיעבד לכתחילה וכן מבואר בקיצור שו"ע ובדרך החיים]. (אגן הסהר)

בעובדא שטעה הש"ץ בעשיית ואמר הקל הקדוש ובמקום לתקן תוך כדי דיבור רק את התיבות המלך הקדוש חזר לתחילת ברכת אתה קדוש

שחו לפני בעשיית תשפ"ב עובדא שאירעה באחת הקהלות הגדולות בארצנו הקדושה, שטעה הש"ץ בעשיית וסיים הקל הקדוש במקום המלך הקדוש, ותוך כדי דיבור במקום לתקן ולומר המלך הקדוש [כמבואר בתשו' הרשב"א ונפסק בשו"ע] חזר לתחילת

בס"ד צו"ג תש"פ

להדרכ"ת הגאון הגדול מוהר"ר מאיר גריינמן שליט"א שוכט"ס

אכתוב בזה מה שחשבתי בביאור לשון הרמב"ן בדרש' לר"ה שכתב לי מעכ"ת שליט"א אשתקד.

לשון הרמב"ן. וכל זה שיעור התרומה למטה, אבל למעלה אין לה שיעור אלא מאריך בתרועה דילולי ועושה חמשה או חמישים יבבות כמו שנהגו כל ישראל וכן בתרועה דגנוחי מאריך ועושה אפילו חמישים שברים, ע"כ.

לכ"י אין כוונת הרמב"ן שיש הידור בריבוי התרועות דילולי או דיבבות, אלא נושא דבריו הוא לאידך גיסא, דהיינו שלא נחשוב שאין להאריך למעלה, או שנחשוב שיש בזה שיעור מסוים למעלה (דהיינו דטפי מינה אין להאריך), ועלה כתב הרמב"ן שאינו כן, שאין להקפיד בזה, ומנהג ישראל דמייני עלה מותר שכן שאין מקפידין בזה שלא להאריך, אבל אין מנהג שצריך או שראוי להאריך, ולשונו אלא מאריך בתרועה וכי אין כאן ענין חיובי שיש לנהוג כן, אלא הכי קאמר דרשאי לעשות בזה כפי שיחפון, או כפי ההזדמנות, או כפי שנקל לו לתקוע בכך.

[וכפה"נ מכל מהלך הדברים ברמב"ן שהיינו מי שחלק בזה, דסבר דאין להרבות בתרועות דילולי או דיבבות, או דסבר דיש איזה גבל בזה למעלה, וכנגד זאת נכתבו דברי הרמב"ן, דאין כן, דאין להקפיד בזה, וכן נהגו כל ישראל שאין מקפידין אם מורבה, וסוף ד' הרמב"ן שאין צריך בזה לא לגאון ולא לרב לפי שהוא מושכל ראשון, לכי לא שייך ענין מושכל ראשון על הידור שראוי לנהוג בו אלא שייך על כנ"ל דס"ל לרמב"ן שמושכל ראשון הוא דריבוי בזה אינו מופסיד ודו"ק מאד אודה אם ישיבני מעכ"ת בזה דברו הטוב בברכת גמח"ט דושתה"ר

דוב לנדו [גליון דברי יושר מס' 33]

כשאמר האל הקדוש

כתב השער הציון (סי' תקפ"ב או ד') וז"ל 'והנה בחיי אדם הביא בשם הגאון מהר"ר אבלי פאסוועלער שאם טעה בליל ראש השנה ולא אמר המלך הקדוש שאין צריך לחזור, כדון טעה ולא הזכיר יעלה ויבא בליל ראש חודש שאין צריך לחזור מחמת שאין מקדשין החודש בלילה, ולעניות דעתי לא נהירא, דזה היה שייך רק אם היה מתפלל תפלת חול, מה שאין כן בזה שמתפלל תפלת יום טוב ממה נפשך אינו יוצא, ואולי דהוא מיירי שזכר תכף שסים האל הקדוש [לאחר כדי דיבור], ולדידיה צריך לסיים בשל חול, ואף בזה צריך עיון גדול, דאף דבתלמודי רבנו יונה מסתפק דאפשר דיוצא בשל חול בדיעבד, אבל להתיר לכתחלה לסיים בשל חול זה לא מצינו'.

הנה בר"ה שחל בשבת והתפלל של יו"ט ואמר האל הקדוש שמעתי בשם הגאון רבי דב לנדא שליט"א מסלבודקא דכה"ג יוצא בדיעבד אף לדעת השעה"צ דדוקא בר"ה שחל בחול בזה ס"ל לשעה"צ דכיון דבחול מתפללים ח"י ברכות מוש"כ אינו יוצא בתפילת יו"ט כתפילת חול אך בשבת דאף אם לא היה חל בו ר"ה לא היו מתפללים ח"י ברכות שפיר יוצא בתפילת יו"ט ולא הפסיד במה שהזכיר של יו"ט באמצע תפילתו ודפח"ח. (הרה"ג ר"מ וייס בס' אמרי יצחק מועדים)

אכן יש מקום עיון בדמיון אחר הבאנו מהרמב"ן [במלחמות בראש השנה דף כ"ח] דבל תוסיף אין עוברים רק בכונת הוספה אבל בשוגג שאין כונת הוספה ליכא איסור כלל, וכן ראיתי מובא בשם המהר"ל דיסקין זצ"ל, ולפי דבריהם כלל אין באופן דידן מושגם של תוספת כיון שהכל נעשה מושגם בחוסר ידיעה.

ולענין מצוות צריכות כונה כאשר מכוין למצוה דרבנן אם מהני לצאת מן התורה, היה רגיל רבינו להביא מדברי החלקת יואב [או"ח סי' ל"ג ד"ה והנה] דסובר שיצא. והוכיח רבינו שכן גם דעת המשנ"ב ממש"כ בס"י ר"ט לענין מי שבטעות במקום להתחיל ברכת המזון התחיל ברכת על המחיה וכתב המשנ"ב שבה ודאי יצא ידי חובה שמחיה ומזון הם ענין אחד. ושאל רבינו הרי על המחיה לרוב הפוסקים הוא מצוה דרבנן ואילו ברכת המזון באכל כדי שביעה הוא מן התורה. ומוכח שכונתו לדרבנן מועלת לצאת מצוה דא"י.

וכעת שמעתי שדעת הגאון רבי דב לנדו שליט"א דמי שמכוין למצוה דרבנן אינו יוצא ידי חובתו. ואת הראיה מהמשנ"ב אמר שיש לדחות שמדובר באדם רגיל שיש לו רק כוונה סתמית למצוה אבל כאשר מכוין באמת רק לדרבנן אכן לא יצא ידי חובתו. (אגן הסהר ח"ג)

מכתב מהגאון הגדול ר"מ גריינמן שליט"א למרן הגר"ד לנדו שליט"א

ב' אלול התשע"ח. שלמא רבא להי ניהו רבא כבוד הגאון מוהר"ד שליט"א, כשנפגשנו לא יכולתי להאריך טפי לכן באתי בכתב.

על דבר לעשות הרבה תרועות ולא רק תשע שהזכרתי למר רמב"ן ודברי מרן, רצוני להסביר דבר פשוט כביעתא בכותחא, הרמב"ן בדרשה כתב שלא מוצא כל אנשי חיל ידיהם, ובא לומר שהרבה שברים והרבה תרועות אין בזה הפסק הפוסל, וכתב שהשיעור' למטה אבל למעלה אין בזה שיעור, וז"ל אלא מאריך בתרועה דילולי ועושה חמשה או חמישים יבבות כמו שנהגו כל ישראל, ומסיים שכ"כ הגאונים כו' ואי"צ להזכיר כו' שהוא מושכל ראשון, ע"ש.

מה שהבאתי למר את דבריו, לומר שכנהוג היום גם בזמן הרמב"ן ה' נהוג, והוסיף זה רק להוכיח שזה לא הפסק. - ולכן אין לשנות והמשנה ידע על התחנתה, אבל הפוסקים אין להם סיבה להביא את ההוכחה הזו שזה חלק מדבריו, ואם היו דנים אם זה הפסק שפיר יביאו כל הלשון של הרמב"ן, ואם היו דנים כיצד יש לנהוג אם תשע או חמישים היו צריכים להביא את הרמב"ן, אבל זולת זה אין שום מקום להביא, שהרי ידוע לכולם שכן נוהגים, וזה שעושה תשע בצמצום הוא אומר כך ומי יודע אם זה נכון, ועכ"פ אסור לשנות מלבד מה שמרן ז"ל הזהיר את הרש"כ התקוע לפני התקיעות דמיושב בלשון זה לייגע תקיעות לייגע תרועות, (תקיעות ארוכות ותרועות ארוכות), בנשימה אחת....

- וע"ד לעשות תשר"ת כקול אחד, שהר"ש כהן תוקע דמור לא עשה כן אצל מרן ושאלתי כמו שרבים שואלים מספר חזו"א, והשיב לי (שהן נכון שלא עושים הפסק) אבל לא לעשות כאילו קול אחד הנמשך, אלא לגמור את השברים ואח"כ להתחיל לעשות את התרועה, (וכבר ח"א רצה לומר שזה אף לעיכובא) ויכולני לעשות הדבר, השינוי בתנועה ולא בשניות.

ידידו הדו"ש"ת ובברכת כו"ח טובה מאיר

ברכת אתה קדוש וסיים כהוגן. ונחלקו הרבנים שבבית המדרש שם האם יצא ידי חובה.

ובפשוטו זהו ספיקו של רבינו הגר"א בספרו בר אלמוגים על עניני ברכות [סי' קל"ג בסופו בסוגריים]. וזה תוכן דבריו: יש לעיין במי שנטל ידיו והיה צריך לברך על נטילת ידים וטעה ואמר על מצות תפילין וחזר תכ"ד ואמר אשר קדשנו במצוותיו וצונו על נטילת ידים אם מהני, דאם נאמר שמוספיק היה שיתקן ויאמר "על נטילת ידים" א"כ כאשר חזר ואמר אשר קדשנו הרי נמצא שהיה יותר מכדי דיבור, או דנאמר דמ"מ שפיר דמי. (ודן שם לדקדק בדברי המשנ"ב סי' ח' ס"ק מ"א ודחה שאין הוכחה ע"ש). והניח בספק.

ואמרינא להו שכבר היה עובדא בראש השנה תשע"ה שאברך בתפילתו סיים הקל הקדוש ותכ"ד חזר לומר ובכן תן פחדך עד סיום הברכה, ובסיום תפילתו הלך לשאול לרב ביהכ"נ שם והורה לו שלא יצא וצריך לחזור. ובאמצע חזרתו נגש אליו חכם אחד ששמע את הוראת הרב ואמר לו שיפסיק להתפלל כיון שהרב שגה בהוראתו [אכן שגה בזה טובא להורות במקום הרב אחרת ממה שפסק כיון שנראה לו מסברא להיפך, דאף אם במקום אחר יוכל להורות כדבריו אבל לא תחת מרא דאתרא, ובפרט לפי מה שהבאנו להלן שכן הורה נמי בעל אילת השחר ועוד].

והנה בערב יו"כ תשע"ה פגשתי את הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א, ושאלתי מה הדין כאשר תוך כדי דיבור חזר להקל הקדוש והשיבני שיצא כיון שחזר לאותה ברכה. ושאלתי ומה הדין כאשר חזר לובכן תן פחדך, ואמר שהיות וזה הוספה מאוחרת שהוסיפו לברכה יש לעיין האם זה נחשב שחזר לאותה ברכה לענין זה והניח בצ"ע.

שו"ר בספר שיח מרדכי [בהוספות עמוד של"ג] שהביא מספר שיח תפילה [עמוד רע"ט] שהיה עובדא כעין זה אצל הגאון רבי ראובן גרוזובסקי זצ"ל, והמו"צ שם הורה לחזור לתחילה, ואילו רבי ראובן טען לעומתו דאף שחזר לתחילת הברכה נמי יצא ידי חובה. (אגן הסהר)

כשנפל החשמל ברה"י

שאלה האם במקום של צורך מקילים יותר ביו"ט שני בשבות דשבות.

מראש ישיבת סלבודקה הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א שמעתי לעיון בלבד ולא להלכה עי' שער הציון בסי' תצ"ו סק"י שמדבר ביום טוב שני וכתב וגם עי' עכו"ם אינו מותר במלאכה דאורייתא אא"כ הוא חולה בכל גופו הרי להדיא מדבריו שאין שום קולא. שוב שמעתי מעשה שהיה בביהכ"נ יוצאי סלבודקה בראש השנה שחל בחול ונכבה בבית הכנסת המזגן ביו"ט א' ואמרו נכחה ליו"ט ב' שקל יותר באמירה לעכו"ם לצורך שבות ואז נקרא לגוי, ואמר הגאון הגדול ר"ד לנדו שליט"א שאם סומכים על הבעל העיטור במקום צורך רבים עי' רעק"א י"ג אפשר גם ביו"ט א'.

עוד י"ל שמבואר בשו"ע סי' תצ"ו ס"ב ששני הימים של ר"ה הם קדושה אריכתא היא ובמשנ"ב סי' תק"ג סק"ד כתב דקדושה אחת הן אמרינן לחומרא ולא לקולא. (דעת זקנים עמ' לו - ועי' ח"י הגרד"ל עמ"ס ביצה מה שצוין שם)

קביעות יום דצום גדלי'

בגמ' ר"ה י"ט א' לענין יום צום גדלי' כשיבנה המקדש ויהי יו"ט וא"כ א"א להתענות בו, יל"ע בגמ' ופוסקים אי ל"מ למימור דקביעות צום גדלי' מולכתחילה היתה יום אחר ראש השנה לא שנא ראש השנה מן התורה לא שנא מדרבנן, ול"ע. ואולי בורכא, ולפי זה היי ביום בי תשרי במקום שעשו יום אחד.

עניני עירוב תבשילין

א. בדין אחד ששכח ב' פעמים ובפעם הראשונה לא עשה מלאכה

הנה להלכה אחד ששכח ולא הניח עירוב תבשילין יכול לאפות ולבשל על סמך עירובו של גדול העיר, אמנם אם שכח פעם שניה ולא הניח עירוב תבשילין אינו יכול לסמוך על גדול העיר. ודנו מה הדין במי שפשע ולא הניח עירוב תבשילין פעם אחת ובאותה הפעם שפשע לא אפה ובשל כלל ולא השתמש בהיתר לסמוך על גדול העיר, ואח"כ פשע עוד הפעם ולא הניח עירוב תבשילין, ולכאור' נראה שיכול לסמוך על גדול העיר כיון שאכתי לא השתמש בהיתר לסמוך על גדול העיר. אמנם רבינו שליט"א אמר שכיון שפשע ב' פעמים אסור לו לסמוך על גדול העיר, שהרי העיקר הוא הזלזול, וגם אם החליט בסוף שלא לאפות ולבשל, הרי זלזל ב' פעמים.

ב. אם בני הבית נפטרים בשליחות בעה"ב

ידוע הנידון בגדר העירוב תבשילין דבעה"ב האם מערב לכל בני הבית ובשליחותם, או דילמא שבני הבית אינם צריכים עירוב כיון שנטפלים אליו, ואמר רבינו שליט"א דנפ"מ בנידון זה האם מותר לערב באוכל שראוי לבעה"ב ואינו ראוי לבני הבית, שאם הם נפטרים בעירוב אין יוצאים בו יד"ח עירוב תבשילין, ואם אינם צריכים עירוב, מהני לערב במאכל הראוי לבעה"ב.

ג. אפייה ובישול לצורך סעודה שלישית אחר השקיעה
אמר רבינו שליט"א דמסתבר שאין היתר לאפות ולבשל ביו"ט מאכל לצורך מנה אחרונה בסעודה שלישית בשבת, כיון שיתכן שיאכל בחול, ונמצא מבלש ביו"ט לצורך חול, אמנם אין מוכרח לאסור בזה וצ"ע.

ד. אדם שהניח עירוב ובסוף אינו צריך למלאכה
רבינו שליט"א נסתפק האם אדם שהניח עירוב תבשילין ובסוף אין לו צורך לעשות מלאכה, האם יש חשש ברכה לבטלה על העירוב אם לא יעשה מלאכה, ודן שראוי להחמיר ולעשות מלאכה בכה"ג.

ה. אם עושים עירוב תבשילין לצורך חימום לח שנצטנן
העיר רבינו שליט"א דלמש"כ החזו"א דמש"כ הרמ"א להחמיר בבישול לח שנצטנן אינו מן הדין אלא בתורת חומרא, א"כ אדם שאינו צריך לעשות ביו"ט מלאכה מלבד חימום מים שנתחממו ונצטננו, לא חשיב צורך ביו"ט כדי לעשות בשבילו עירוב תבשילין (אך המג"א סובר שבישול לח שנצטנן הוא איסור מעיקר הדין ואינו חומרא בעלמא, והחזו"א לא הביא את דבריו).

ו. ברכה אחת על עירוב תבשילין וחצירות
כתב המהר"ם די בוטון (הביאו הגר"ע והמשנ"ב בסי' שס"ו סקע"ט) שאדם שמעירב עירוב תבשילין ועירוב חצירות מברך ברכה אחת על שניהם על מצות עירובין.

ואמר רבינו שליט"א שהדברים תמוהים שהרי עירובי חצירות ועירובי תבשילין הם ב' מצות חלוקות, ואף

שבשלון הקודש הם מילה אחת, אין זה אלא שיתוף מילה בעלמא, ואינה אלא מילה "טכנית" שמושמת לשניהם ואין ברכה אחת מהני לשניהם.

והנה המהר"ם די בוטון הביא ראיה לדברי מדברי התוספתא שנפסקה ברמב"ם ושו"ע שאחד שמפריש תרומות ומעשרות ביחד, מברך אקב"ו להפריש תרומה ומעשר אע"פ שהם ב' מצות.

אך אמר רבינו שליט"א דלכאור' אין לדמות תרומה ומעשר שהם עסק בדבר אחד שהוא תיקון האוכל, ולכן ניתן לכוללם בברכה אחת, משא"כ עירובי חצירות ותבשילין אין להם שייכות כלל, ואין זה אלא שיתוף מילה בלשה"ק ומה שייך לכללו בברכה אחת.

ובדוחק יש לומר שלא נאמרו דברי האחרונים אלא בכה"ג שבפת אחת עושה עירובי חצירות ועירובי תבשילין ולכן שייך לכוללם בברכה אחת, אך במקום שעושה עירובי חצירות ותבשילין בב' מאכלים שונים אינו יכול לכללם בברכה אחת.

אמנם ברמב"ם פ"ו מהיו"ט [ה"ב] כתב ולמה נקרא שמו עירוב שכשם שהעירוב שעושים בחצרות ובמבואות ערב שבת משום הכר כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת, כך זה התבשיל משום הכר וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות ביו"ט מה שאינו נאכל בו ביום ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין.

והמ"מ שם הוסיף שעיקר מילת עירוב בדברים אלו אינה בתחילת הנחתה אלא גבי חצירות והושאלה לתחומין ולתבשילין לפי שאף הם נעשים באוכל, ויל"ע בזה לפי"ד. (א"ה לכאור' המכוון שכיון שעיקר המילה משמשת לעירובי חצירות אלא שהושאלה גם לתחומין ותבשילין, יש לדון שהיא שונה ממילה שמושמת לב' דברים חלוקים).

יום כיפור

שכח המלך הקדוש בליל שבת שובת

הנה הדין הוא ששכח המלך הקדוש צריך לחזור ולהתפלל, ואמר רבינו שליט"א דיל"ע מה הדין באדם השוכח המלך הקדוש בליל שבת, והנה בפשוטו לא שנא שבת משאר ימים וצריך לחזור ולהתפלל. אבל יש בזה מקום עיון עפ"ד הגר"ע א [בגליון שו"ע סי' קי"ד] שכתב שמי ששכח לומר משיב הרוח ומוזיר הגשם בליל שבת אין מחזירים אותו שהרי אם התפלל מעין שבע יצא אף שאינו מזכיר גשם ואם התפלל תפילה שלימה לא גרע.

והנה בדין המלך הקדוש כתב המשנ"ב [סי' תקפ"ב סק"י] שאם לא אמר במעין שבע המלך הקדוש יצא. ולכאור' לסברת רע"א יש לדון שגם כאן אם התפלל תפילה שלימה לא גרע ממעין שבע ויצא בלא המלך הקדוש, אבל הפוסקים לא חילקו בין שבת לחול וא"כ משמע שצריך לחזור גם בליל שבת, וצ"ב מ"ש ממה שחידש הגר"ע לגבי משיב הרוח.

ואמר רבינו שליט"א דיש לחלק שמוזיר הגשם הוא אזכרה, וכיון שאינה מעכבת במעין שבע בדין שלא תעכב גם בתפילה שלימה, אבל אמירת המלך הקדוש אינה אזכרה אלא היא חלק ממוטבע התפילה, וכיון שקבעו מוטבע הברכה לימים אלו המלך הקדוש לא יצא ואין לזה ראיה ממוטבע מעין שבע. ולמעשה אמר רבינו שליט"א שיש להורות שיחזור ויתפלל.

מצות אכילה בערב יום הכפורים

רבינו של"ט א' דן בכמה ספיקות במצות אכילה בערב יום הכפורים:

א' יש לדון אם קטן שהגדיל ביום"כ יש לו מצות אכילה בערב יום"כ, ואמר רבינו של"ט א' דמסתבר שאין לו מצות אכילה בערב יום"כ, שהרי אכתי אינו גדול (ויעו' בתשו' רעק"א סו"ס ט"ז).

ב' אמר רבינו של"ט א' דלכא' אכילה של ערב יום"כ אין צריך בה כדי אכילת פרס, שאם ענינה הכנה לצום יום"כ, מוסתבר שאין צריך בה מעשה אכילה. ושיעור כזית שיאמור בה הוא שיעור כמה יאכל. (אבל אם שיעור כדי אכילת פרס נאמר להקל, שמסברא צריך שיקיים המצוה בבת אחת ממש, יש לדון לאידך גיסא שבדבר שאינו אכילה ולא נאמר שיעור כדי אכילת פרס צריך שיאכל בב"א).

ג' אמר רבינו של"ט א' דלכא' יש לדון באכילה דערב יום"כ הרי מצוה היא ויוציא את חברו בכל ברכת הנהנין ערב יום"כ (כמבואר בגמ' ב"ה כ"ט א' שבמקום שיש מצוה באכילה אף אדם שצא כבר מוציא את חברו בברכת הנהנין), וודאי לא שמענו כן.

ד' למש"כ המנהגות חינוך [מצוה ש"ג] בדעת הרמב"ם שאסור להתענות בערב יום"כ מדא', א"כ יש לדון שמוצות אכילה בערב יום"כ תדחה איסור לא תעשה, ואם אין לו אלא מאכלות אסורות יהיה מותר לו לאכלם כדי לקיים מצות אכילת ערב יום"כ.

וביאר רבינו של"ט א' שהנזון בזה הוא דהנה בביצה ח' ב' אמרו שאם שחט חיה מותר לכתוש עפר לכסות דמה דעשה דחי לא תעשה דמלאכה (ודחי לה דיו"ט) הוי עשה ולא תעשה). ורש"י פירש הנזון אי אתי עשה דכיסוי הדם ודחי איסור יו"ט, אבל הר"ח פירש דהיינו שיחידה עשה של ושמחת בחגך את איסור מלאכת יו"ט. ואמר רבינו של"ט א' דנראה מדבריו שרק באיסור מעין זה שאינו בגוף האכילה, אבל במאכלות אסורות, ודאי לא יתירו שיאכל נבילה כדי לקיים שמחת יו"ט. אמנם לגבי המצוה של אכילה בערב יום"כ, את"ל שאכילת יום"כ היא מצוה עשה שבמחנה לדחות איסורין, יש לדון להתיר גם איסורי אכילה (בשיעור שמעכב למצוה זו), שאם האכילה היא כדי שיהא לו כח להתענות יתכן שישנה גם בדבר איסור, ואמנם נאמרו בה עוד טעמים, וצריך לדעת אם הדין נקבע לפי הטעמים. וצ"ע.

כלילת נדרי תענית בכל נדרי

בהתרת נדרים של ערב ר"ה אומרים חוץ מנדרי תענית בשעת מנחה שלא להפסיד נדרי תענית, והנה בכל נדרי לא מתנים בכך, ונמצא שהיתרו כולל גם נדרי תענית, ובטלו נדרי תענית.

סלחן לישראל ומחלן לשבטי ישורון

אמר רבינו של"ט א' בשם ר' ישראל מרז"ן, שיש לבאר את הנוסח סלחן ומחלן ע"פ האמור בגמ' ב"מ ל"ג א' רובץ ולא רבצן, והיינו שרגיל לרבוץ, וזהו סלחן ומחלן שהשי"ת רגיל לסלוח ואף שאנו חוזרים וחוטאים הוא חוזר ומוחל.

ביצה שנולדה ביום הכיפורים שחל בשבת

אמר רבינו של"ט א' שיש לדון שיש לדון האם לחולה שיש בו סכנה מותר לאכול ביצה שנולדה ביום הכפורים (א"ה והיינו במקום כזה שיש לו ביצה אחרת,

ואינו מוכרח לאכול דוקא את הביצה הזו), ואמר רבינו של"ט א' שיש לדון בזה בד' הטעמים שכתובים בגמ' בריש מוסכת ביצה אמאי ביצה שנולדה ביו"ט אסורה, דלשלשה טעמים שנאמרו שם אסור גם ביצה שנולדה ביום"כ, ולטעם הרביעי ביצה שנולדה ביום"כ מותרת, והיינו שלפי הטעם של מוקצה משקין שזבו ופירות הנושרים אסור, ולפי הטעם שביצה שנולדה ביו"ט אסורה משום הכנה דרבה, ביום"כ ביצה שנולדה בו מותרת, משום שסעודת יום"כ אינה צריכה הכנה, שהרי אין דין סעודה ביום"כ אף לחולה, וממילא אין לו איסור בביצה שנולדה ביום"כ, והזכיר שכ"כ באפיקי ים [סו"ס ט"ז].

ושאלו את רבינו של"ט א' מה הדין בביצה שנולדה ביום"כ שחל בשבת (דלכא' הוא תלוי בנידון הידוע האם יש דין קידוש לחולה האוכל ביום"כ שחל בשבת, דאם יש דין קידוש מוכח שיש דין סעודה, וא"כ סעודת יום"כ צריכה הכנה, ותיאסר ביצה שנולדה בו). ואמר רבינו של"ט א' שדנו בזה מכבר והסיקו שלפי האמור גם ביצה שנולדה ביום"כ שחל בשבת תהיה מותרת.

הנחת המקדש ביום"כ

במכתבים בסוף חידושי האור שמוח על הש"ס כתב לבאר מדוע חינוך מקדש ראשון היה ביום הכיפורים כדאיתא בספר מלכים על פי מאי דאיתא בפרק ו' משקלים דקדש הקדשים מעכב את כל עבודות המקדש ולכן רק יכולים לחנך את המקדש ביום הכיפורים שאז אפשר לחנך גם את קדש הקדשים על ידי הקטרת דשם.

והגר"ד לנדאו של"ט א' הקשה עליו ממה דאיתא בספר עזרא דחינוך בית שני היה בראש השנה וליל דלמ"ד קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבא נחא משום דלדידיה לא בעינן חינוך כלל איברא זה אינו דהרמב"ן מנה חינוך המקדש למצוה ומסתמא דזה גם למ"ד דקדשה לעתיד לבא וזה משום דהוא לא דין בקדושת המקום אלא בבנין הבית.

לדחוף כל גופו כשהוא מלוכלך בכמה מקומות

בשו"ע בסימן תריב ס"א כתב אסור לרחוץ ביה"כ ואם היו ידיו או רגליו או שאר גופו מלוכלכים בטיט מותר לרחצם שלא אסור אלא רחיצה של תענוג.

ובמשנה ברורה סק"א כתב בשם המטה אפרים ואם גופו מלוכלך בכמה מקומות והוא טורח לרחוץ מקומות המטונפים כ"א בפ"ע מותר לכונוס במים לרחוץ כל גופו בפ"א בכדי להסיר הלכלוך שעליו.

ושמעתי מהגאון רבי דב לנדא של"ט א' ראש ישיבת סלבודקא דפסק המטה אפרים הוא כנגד המפורש ברשב"א בביצה דף יח ד"ה תינח דז"ל ואת"ל אמאי לא אמר ליה ב"ה נמי פעמים שאדם בא מן השדה מלוכלך בטיט ובצואה וי"ל דב"ה מקום לכלוכו בלבד הוא דרוחץ הא כל גופו לא וכשהוא רוחץ כל גופו לא יאמרו דבשביל לכלוך הוא רוחץ שאין דרך להיות כל גופו מלוכלך עכ"ל הרי דאסר רחיצת כל גופו ביום"כ ואפי' בבא מן השדה שכולו מלא טיט משום מראית עין ודלא כמט"א והיינו דגם הרשב"א מודה למט"א דבכה"ג אין זה נחשב רחיצה של תענוג ואסור הרשב"א רק משום גזירה שהרואים יאמרו שרוחץ כל גופו לתענוג דהא אין דרך להיות כל גופו מלוכלך. (דובב מישרים)

לשתות לפני הברלה

בח' מורן ר"ז הלוי למסכת יומא עמ' 44 הסתפק אם מותר לשתות מים במוצאי יום"כ קודם שיבדיל שבגמ' לא הוזכר איסור קודם שיבדיל רק לגבי עשיית חפציו דהיינו איסור מלאכה אבל לא על אכילה ושתיה ושאר עניינין ובספר משמר הלוי ברכות סי' קטז העיר מדברי המג"א בס' תרכד. ושוב הביא שכתב לו רבי דוב לנדא לחלק שדברי המג"א אמורים לאחר שכבר הבדיל באמירת ברוך המבדיל או בתפילה אלא שעדיין לא הבדיל על הכוס אבל הגר"ז הסתפק אם יש להתיר אף קודם שיבדיל בכלל. וז"ל ושאלתי דבר זה מקמי כבוד הגאון מהרד"ל שליט"א וזכיתי לדבריו כזה. וזה לשונו: ואשר כתב הדר"ג שליט"א בענין דברי מורן הגר"ז זללה"ה ל' הרי דבריו ז"ל קאי לפני אמירת המבדיל או הבדלה בתפילה לפוסקים אחרים יעו"ס רצ"ט אך אחר אמירת המבדיל או בתפילה לפני הבדלה על הכוס ודאי דא"ל לאסור שתית מים דהא גם מלאכה מותרת ואהא קאי ד' המג"א שהרי כבר התפללו מעריב בביהכ"נ קודם שמבדילין. וד' הגר"ז שם בנוגע לד' רמב"ם באיסור מלאכה דכיל ל' בהדי איסור אכילה היינו ביסוד הדין דלפני הבדלה דדומין להדין אך הרי אנחנו שונה דמלאכה הותרה בברוך המבדיל ואכילה ושת' לא הותרו רק בהבדלה על הכוס ויעו"ס ברמב"ם פכ"ט ה"ה וה"ו וז"פ תידון הגר"ז הוא כאמור לפני אמירת המבדיל או בתפילה וילע"ל ד' הגר"ז במוצאי חג הפסח אי שרי לפני המבדיל ליהנות מחמץ והנה י"ל דהתם שאני דאין האיסור מדין היו"ט דהא כל ז' ימי הפסח אסור ואין עדיפות באיסור חמץ מבחינת יום ז' דפסח מיהו י"ל דהבדלה קאי אכוליה פסח והראוני במג"א ס' תצ"א יעו"ס כח' רע"א וד"ק ודברי המג"א האלו נראה ל' דלא כהגר"ז דל"ל לטעמא דאסור בחוה"מ נמי ועי' עכ"ל.

אמנם מדברי השואל ומושיב (תליתאה ח"א סי' קכט) נראה שלא חילק והתיר עפ"י המג"א אף קודם שהבדיל בכלל שהרי רבינו סתם ולא הזכיר שלכה"פ יש לו לומר ברוך המבדיל. ובמושג"ב שם סק"ג מושג"ב שצריך להבדיל עכ"פ באמירת ברוך המבדיל או בתפילה].

מלוא מלכה ביום"כ שחל בשבת

מורן הגר"ד לנדא של"ט א' שאל את מורן הגר"ח: האם במוצאי שבת יום"כ שלא אכלו בשבת יש חיוב סעודת מלוא מלכה במוצאי"ש אי נאמא שכיון שלא אכלו ביום השבת שהיה יום"כ א"כ עתה במוצאי השבת ליכא חיובא אף שבלא"ה סעודת מוצאי יום"כ הויא סעודת מצוה מ"מ לא יהא בו חיוב מלוא מלכה.

והשיבו רבינו הגר"ח: אטו המתענה תענית חלום בשבת פטור ממלוא מלכה. והיינו לומר שאינם תלויים זה בזה וסעודת מלוא מלכה היא ליווי לשבת כמבואר בשו"ע או"ח ש' א' בלא קשר לסעודות השבת (שיח דבר ח"א)

ומ"מ אמר רבינו של"ט א' דאין נפ"מ בזה דבלא"ה סעודת מוצאי יום"כ היא סעודת מצוה.

מכשול מצוי במוצאי יום"כ

רבינו של"ט א' רגיל לעורר תמיד על המכשול המצוי במוצאי יום"כ, שרבים אוכלים מזונות בשיעור קביעות סעודה ועוברים תיכף על שני דרבנן (שמחסרים נט"י והמוציא) ואחד דאורייתא (ברכת המזון).

חביב על רבינו לספר אודות מרן הגרי"ז זצ"ל דברים ששמענו או ראה בעינינו ונביא כאן מאשר הגיע לידינו בס"ד.

דיוק בסיפורים

סיפר רבינו אודות מרן הגרי"ז מבריסק זע"א שכאשר היו מספרים בפניו עובדות שהתרחשו עם גדולי הדורות היה נוהג לתקן על פרטי המעשים ולהעמידם על דיוקם. פעם שח לפניו אחד ממקורביו מעשה רב' והעמידו מרן הגרי"ז על דיוקם של דברים שוב ושוב שאלו המספד דב"ה מאי נפקא מינה אם אפשר עם שינוי קטן.

השיב לו רבינו מרן הגרי"ז משל למה הדבר דומה לילד שנכשל בהגיית התיבה כדרלעומר. ותיקנו המלמד שוב ושוב והילד נכשל בכל פעם בטעות אחרת בהגייה עד שגער בו המלמד מה התעקשותך שלא לומר לכל הפחות פעם אחת את התיבה בראוי. ענה הילד המלמד רוצה שאגיד דבר א' ואילו אני מובן שהרב יסכים לאחד הדברים מכל מה שאמרת ומה התעקשות המלמד שלא להסכים לדבר א' מכל מה שאמרת....

הפיק את הויכוח

שח רבינו: לא נורא שטועים, אפיי אם לא יודעים לקרוא טוב את המילה, לא נורא, זו לא בוש. סיפר לי פעם משהו סיפור, שהיה פעם ויכוח של הרב מבריסק זצ"ל עם משהו והרב מבריסק עמד חזק על דעתו. ההוא הביא לו ראיה מדברי הרמב"ם בפירוש המשניות. הרב מבריסק הפסיק את הויכוח מיד!

הראשון היה לשם שמים

סיפר רבינו אודות ר' מאיר ליברמן שפעם נכנס אליו משולח של איזה מוסד שמכר כרטיסי הגרלה עבור המוסד, והוא קנה ממנו כרטיס אחד. כעבור יום או יומיים נכנס לביתו משולח אחר של אותו מוסד עם אותה הצעה לקנות כרטיס לאותה הגרלה, אבל ר' מאיר ליברמן אמר לו שכבר קנה לפני כמה ימים כרטיס ממשולח אחר ועל אף שכנעו של המשולח ההוא שאולי בכל זאת יקנה לא נענה לו, הלה יצא ריקם מביתו. והנה כמה רגעים לאחר מכן חזר ר' מאיר בדעתו וחשב לעצמו הרי המשולח הזה מסתובב כאן ולא מצליח למכור אולי בכל זאת אקנה גם ממנו ואמנם יצא החוצה לחפש אחריו וקרא לו וקנה גם ממנו כרטיס הגרלה נוסף של אותו מוסד. יום ההגרלה הגיע והנה הכרטיס השני שקנה ר' מאיר ליברמן הוא זה שעלה בגורל של הזכייה הגדולה.

כאשר סיפר את הסיפור כהווייתו למרן הגרי"ז שאל אותו מרן זצ"ל נו וואס טראכט איר ר' מאיר נו מה דעתך איזה כרטיס שקנית היה מוצלח יותר הראשון או השני. ר' מאיר השיב תיכף כמובן שהשני שהרי הוא זה שעלה בגורל וזכה אותי בפרס הגדול. אולם מרן הגרי"ז אמר לו טעות בידך הכרטיס הראשון הוא המוצלח ולנוכח תמיחתו הרבה של ר' מאיר ליברמן ביאר לו תיכף את כוונתו את הכרטיס הראשון קנית ללא חשבונות נוספים אלא לשם שמים לעזור למוסד להמשיך ולהתקיים ועל כן שכר רב מאוד בעולם האמת. אולם את הכרטיס השני הרי כבר קנית עם חשבונות כי לא היה לך נעים מהמשולח השני ולא רצית שילך בידים ריקות, ומכיון שהוא כבר נקנה עם חשבונות ולא כולו לשם שמים לכן קיבלת את שכרן כאן בעולם הזה. (דחזיתיה לרבי מאיר)

עם רבי משה בצלאל מגור

מסופר שהגרי"ז פגש פעם את רבי משה בצלאל אלטר מגור, ודיברו ביניהם ואמר לו הגרי"ז כל מיני דברים שבריא לאכול אחרי צום, אח"כ כששאלו אותו מה הוא רוצה לאכול, ואמר מה שהגרי"ז אמר.

גאון ועילוי

הגרי"ז מבריסק חוץ ממה שהיה גאון, היה גם עילוי, ע"פ רוב מה שהוא עילוי, הוא לא גאון, ההבדל בין גאון לעילוי, הוא שעילוי זה כשרונות מיוחדים, יותר מסתם גאון, ויש כאלה שכוננו בשם עילוי כמו העילוי ממיצ'ט, וכן הרב מפוניבז'.

ושמעתי בשם הגרא"י סלוביצקי שליט"א, שהגרי"ז מבריסק הדריך את בנו הגרי"ז, מה ללמוד, ואמר לו כך, שמגיל שש עשרה עד תשע עשרה שילמד קדשים, ואח"כ עירובין וסוכה עכ"ד. ואמנם זה לא ראה לכל אחד, שכך צריך לעשות.

עוד שמעתי בשם הגרי"ז שסומכים על המאירי, רק מה שהאבא הגר"ח אמר שאפשר לסמוך, ולא על המאירי שנמצאו אח"כ, וצ"ב כי אין הבדל בין מה שהיה למה שנמצא אח"כ, כי זה אותו הכתב יד.

שאלה: נשמע שהגרי"ז היה תקיף, תשובה: הגרי"ז מבריסק לא דיבר עם אנשים בתקיפות, ורק כשדיברו עמו בלימוד דברים שאינם נכונים דיבר בתקיפות, כשאני הייתי אצלו עם ידיד, קיבל אותנו מאוד יפה.

אמרו: שהגרי"ז היה מבקר, ואמר הוא היה כה אמר ד', הוא היה ביקורתי, לא לשם דברים אחרים, אלא מה צריך לעשות כעת, כל גדולי ישראל הגדולים היו כה אמר ד'.

ומסופר שכשהביאו את ילדי טהרן לביקור אצל הגרי"ז, אמר הרב מבריסק למשפחתו שיביאו לילדים כיבוד תפוזים, וכידוע המנהג בבריסק לעשר כל פרי, ולכן כל התפוזים היה חתוך חתיכה בראשם, ואמר הרב מבריסק לבני ביתו שלא יביאו כך את התפוזים כי הילדים היתומים עלולים לחשוב, שכיון שהם יתומים מסכנים, נתנו להם תפוזים רקובים, שחתכו להם את החלק הרקוב, ולכן אמר למשפחתו, שיתנו סוכר על כל תפוז בראשו שיראה יפה, זה מחשבה של בן אדם לחבירו של הרב מבריסק.

אגב כשהגיעו ילדי טהרן לארץ, ובניהם היה הגר"פ שרייבר זצ"ל, והביאו אותו להגרי"ז, והוא חזר להגרי"ז על גמרא שאביו לימדו בסיביר, הגרי"ז שמע והוריד דמעות.

סיפרו: בשם הגר"ע שאמר, שהיר"ש של הגרי"ז, כמו לפני חמש מאות שנה, ואמר: שמכיר את הסיפור, וזה ידוע.

הנהגות הגרי"ז

מסופר על הגרי"ז מבריסק שהגיע אליו יהודי מדרום הארץ, והביא לו גבינה שעשה, ושאלו הגרי"ז איך אני יכול לדעת על כשרות הגבינה, ואמר היהודי אני מעיד, ומיד הסכים לקבל את הגבינה.

מסופר שהגרי"ז אמר לבנו הגר"ד, בזמן שעשה ברית לבנו, שאם יקרא לבנו חיים, שלא ייתן לו לומר ברכות, שא"כ יהיה השם התינוק כשם אביו וזה שם פלאי של חיים בן יוסף דב הלוי.

כשהגרי"ז היה מקבל משלוח מנות בפורים, היה אומר תזכה לי חצרי.

בענין חוה"מ שמעתי שהגרי"ז פתח רמב"ם ואמר, לא כתוב ברמב"ם לשתות רביעית בחוה"מ.

בענין ברכות שמעתי שהגרי"ז, היה בודק בין ב' החלות, איזה יותר גדול, וע"ז בצע.

היה מעשה אצל הגרי"ז, שהיה בביתו שטר כסף בשבת שרצו להזיזו, ואמר הגרי"ז שיזיזו ע"י נפוח בפה, וחשבו שם שאומר כן לאחרים, אבל לעצמו הוא מחמיר, ולכן אלו שהיו שם, לא רצו לנפח בפה להזיז את הכסף, כשראה הגרי"ז שלא מזיזים, קם ועשה כן בעצמו.

בסוכות הגרי"ז אמר, לאחד שרצה ללכת להתפלל בכותל המערבי בחול המועד סוכות, האם אתה בטוח שה' מינים שלך כשרים, ומי יודע אם מקיימים את המצווה.

ופ"א סיפר בנוס"א: עוד מסופר שאמרו להגרי"ז שיש מעלה ללכת לכותל המערבי, ואמר הגרי"ז קודם נקיים מה שחייבים, בקושי מסתדרים עם מה שיש מדינת דגמרא לקיים בדקדוק, ושם חששו לדעת יחיד.

מסופר שבבית הגרי"ז בדקו בלולים שאין בהם הימנק, והיה שם ד"ר אהרונב, ורצה שהגרי"ז יבדוק לו אולי יש לו הימנק, והגרי"ז אפילו לא הסתכל, ואמר לו אין לך הימנק.

בראש השנה הגרי"ז רצה שיתקעו לפניו גם בשעות אחה"צ, מפני שפחד שמא לא יצא, וזה לא בשביל כאלה שרוצים לעשות חיקוי, אלא כמו שיש אחד שפחד מדבר מסוים, הוא פחד מהיראות שמים שלו, שמא לא יצא.

כתוב שנהג לאכול את המצה שטחנו ועשו קמח, וכך אכל את את הכזית בכדי אכילת פרס, וזה נקרא דרך אכילה, הנה ידוע שהגרי"ז סבר שהמצה שאוכלים לבלי הסדר, צריך להיות על השולחן בזמן אמירת ההגדה, אבל שמעתי בשם הגרא"י סלוביצקי שזכר את הגרי"ז קם לפני אכילת המצה לקחת מהארון את הכזית הפרורי מצה שהכינו לו.

והגרי"ז החמיר יותר ביו"ט שני, וגער בבן דודי האדמו"ר מסטריקוב, שבא אליו ביו"ט שני, איך נסע אליו.

אמרו: מסופר שבבית הגרי"ז היה תלוי תמונתם של הגר"ח והבית הלוי, ואמר: כנראה בשביל לקבל יראת שמים.

מסופר על הגר"ז ששתה מים חוץ לסוכה, והיה שם חסיד שתמה עליו, ולכן הגר"ז לקח את הכוס לשתות בסוכה, הגר"ח שמע זאת, ואמר לו ועליל אל תכנס לסוכה, לא חייבים. שאלה: למה שלא יהיה משובח. תשובה: יש יהודים שקודם רוצים לקיים מה שחייבים.

להפקיר כלים כדי להיפטר מחיוב טבילה

כתב הגר"ד לנדו שליט"א במכתב וז"ל לענין הפקר בכלי סעודה הניקחים מגויים עצה זו שמעתי זה מכבר בשם בית הגר"ז צ"ל שנוהגים שם כן כנראה במקרים מיוחדים וכפי הנראה שרשה מהוראת הגר"ח צ"ל אך איני יודע ויש לברר עכ"ל.

גלות הרב והתלמיד

כתב הגר"מ באקאן שליט"א: אחד מגדולי התורה החסידיים מפולין סיפר באחת מדרשותיו שזכה להכנס להיכלו של מרן הגר"ז מבריסק צ"ל ולהציע לפניו קושיא מחוכמת שנתפרסמה ברחבי פולין בהא דאיתא במשנה ריש מכות מעידין או באיש פלוני שהוא בן גרושה ובן חלוצה אין אומרים יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו וכו' מעידין או באיש פלוני שהוא חייב גלות אין אומרים יגלה זה תחתיו ובגמ' שם מבואר המקור לדין הראשון דאמר קרא ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לדעו' והמקור לדין השני דאמר קרא הוא יטס אל אחת הערים האלה הוא ולא זוממין' וקשה למה א"א ללמוד הדין השני ג"כ מהפסוק הראשון לו ולא לרבו' דהא איתא שם (י) תלמיד שגלה מגלין רבו עמו. והשיב לו מרן הגר"ז דתלמיד ורבו אינם שני דברים נפרדים אלא דבר אחד הם ולכן לא שייך לומר לו ולא לרבו עכ"ד. וסיים אותו גדול ואמר בחדוהו שהרב מבריסק אמר תשובה שמתאימה לאדמו"רים.

במשך הזמן הועתק סיפור זה בכמה ספרי חסידים בני זמנינו וכדרכו של עולם הוסיפו ופירשו בשם הגר"ז שביכולתו אמר שהרב והתלמיד הם כגוף אחד ממש ולכן א"א לדרוש לו ולא לרבו' שהרי רבו כלול בו והוא כלול ברבו והעלו על נס שאפילו גדול הדור הליטאי אמר את הרעיון שחוזרים עליו רבות בעולם החסידות שהרב והתלמיד נהפכים ע"י התורה הק' לבחינה של נפש אחת' וכו' וכו'.

כשסיפרו את הדברים קמי מרן הגר"ד לנדו שליט"א הגיב שלא הבינו כוונת מרן הגר"ז כוונת הגר"ז דאין זה חלק מהעונש מה שרבו גולה עמו אלא הוא מידי ממילא דכיון שהוא גולה גם רבו גולה עמו כי היכי דתהוי ליה חיותא אבל בזרעו הוא עונש שגם זרעו יהא פסול וזה כוונת הגר"ז דלגבי זרעו יש ב' חלקים בעונש לו ולזרעו וילפינן מקרא לו ולא לדעו אבל לענין גלות של רבו א"ז ב' חלקים בעונש אלא הוא דבר אחד ע"כ. (קונטרס שיחות תלמידי חכמים עמ' קיח)

במשא ומתן עם הגר"ז

פעם אחת לקח הגאון רבי שמעון משה דיסקין צ"ל את רבינו כשהיו בחורים ללכת לשוחח עם הרב מבריסק בלימוד.

ודברו בענין לילה בבמה והגר"ד אמר תוך הדברים שבדברי תוספות זבחים יב. מבואר שגם אם שחיטת לילה פסולה בבמה אם עלה לא ירד.

ואמר לו הגר"ז שלא זו כוונת תוספות שהלא אין דין מזבח מקדש בבמה. וכהיום נדפסו הדברים בחידושי הגר"ז.

מכתב הגאון הגדול רבי אברהם יהושע סאלאוויציק שליט"א ראש ישיבת בריסק ירושלים

ברכה מרובה כבוד הרב הגאון הגדול - כש"מ ר' דוב לנדא שליט"א. נעימות בימינו נצח. אחרי הברכה ודשה"ט כמשפט, אודות מה ששאל כ"ג שי' מה דעת אא"ז הגאון צ"ל על יום השבת במקומות הרוחקים צ' מעלות מזרחה לירושלים, הנה בתחילה לא החשיב כלל שיש דעה אחרת חוץ מדעת בעה"מ, וכשנשאל מאאמו"ר הגאון צ"ל בעת הפרדו ממנו ביולנט על זמן השבת ביאפאן, ענה לו, הלא דעת בעה"מ ברורה היא ואין מי שיחלוק עליו וכו', ורק כשאמו"ר הגאון צ"ל אמר לו כי ברבד"ז כתוב כי נפל מחלוקת בין הראשונים בדבר זה, לא רצה להכריע אם יש מחלוקת בין הראשונים.

אמנם מה שלא רצה להכריע הוא לפסוק להקל ביום המוקדם לגמרי, אבל בזה כי היום המאוחר ב"ח שעות להשבת שבידושים הוא יום השבת וצריך לשמרו ואין לחללו ח"ו בזה לא הי' שום ספק ופקפוק כלל, ודעת בעה"מ היא הדעה המחוורת. [והוא דעת ששה מהראשונים - לשון אא"ז].

הדברים האלו ברורים הם ולא אחת שמעתי מאמו"ר הגאון צ"ל.

ומה מאוד כואב הלב אשר ענין שמירת השבת שהוא באיסור סקילה החמורה, ניתן לדין ופולמוס, לכל סופר ותופס קולמוס, אוי לנו שכך עלתה בימנו.

והעליון יושיענו על דבר כבוד שמו יתברך, ושמרו בני ישראל את השבת. ובזכות זה נזכה לראות בשוב ד' שבות עמו כבוא לציון גואל בב"א.

הנני בזה מוקירו ומכבדו ומעריצו כערכו הרם ודוש"ט מלו"נ כל הימים.

אברהם יהושע באמו"ר הגאון ר' יוסף דובער הלוי צ"ל סאלאוויציק אור ליום ו' עש"ק לס' ויחץ את פני העיר - וקבע תחומין [ב"ר] י"ג כסלו ע' השבת לפ"ג פעה"ק ירושלים תובב"א.

*

ורבינו שליט"א האריך מכתב בחומר הענין

בס"ד. שמועה רעה נשמעה, דבר חמור מאד, מאד מאדי והוא, כי באחד הקונטרסים נתפרסם מאמר, או גם פסק [לא ראיתי בעיני] נגד ההוראה הברורה מב' איתני עולם מרן החזו"א צ"ל והגר"ז צ"ל, שפסקו שקו התאריך הוא צ' מעלות למזרח ירושלים.

והנה אף שהגר"ז לא רצה לפסוק להקל ביום המוקדם לגמרי הוא משום תשו' הרדב"ז שכל' כי נפלה מחלוקת הראשונים בדבר זה, אבל בזה כי היום המאוחר ב"ח שעות הוא יום השבת, וצריך לשמרו ואין לחללו ח"ו, בזה לא הי' ספק ופקפוק כלל, ודעת בעה"מ היא הדעה המחוורת [וכלשון הגר"ז שהיא דעת ששה מהראשונים]. כל זה כתוב במכתב הגר"א י' סולובייציק שליט"א אלי כתשובה לשאלתי בזה, וכתב שם שלא אחת שמעם לדברים אלו מאבי הגר"ד צ"ל בן מרן הגר"ז צ"ל.

והחזו"א פסק בדברי בעה"מ גם לקולא, וכונע, והורה כי למעשה ללא חשש, ולא הוזכרו בדבריו דברי הרדב"ז, אלא כתב דכ"ה דעת כל הראשונים. וכעת ל"ע והנה דעת שניהם שזה שדעת בעה"מ היא הדעה המחוורת, וכן הילכתא [רק להקל לגמרי כשיטתו לא רצה הגר"ז לפסוק, וכנ"ל].

וברור ללא כל ספק שכשיש פסק כזה מב' איתני עולם אשר נודעה גדלות חכמתם ועומק עיונם כל חד לפי דרכו ותבונתם בתורה ובכל מילי, וכל החכמים זולתם, עם כל הכבוד, לא הגיעו בכל זה לקצה גדלותם, אין כאן ענין של נושא של מחלוקת בפסק כלל, וביותר בנושא עמוק הטעון הבנה חדה ועמוקה ותבונה דקה מיוחדת, ולא לכל חכם בתורה, אפילו תהא גדלותו רמה ונעלה, יש את הכלים המתאימים לפסוק בענין עמוק זה, ואין שום חשיבות מבחינת פסק ההלכה למה שאמרו, וכבודם במקומם מונח, לגבי דעת רבותינו הנ"ל - החזו"א והגר"ז, וכל זה ברור ומחוויר לכל בן תורה מבין ומשכיל על דבר אמת וכמו שזכור מדור הקודם, שכן הי' פשוט בפי כל לומדי תורה חכמיה ומרביצי ליקחה.

אי לזאת כמה חמור הדבר מאד שמפרסמים דברים שמכשילים על ידם מאות ואולי אלפים יהודים בחילול שבת, בביטול צום יוה"כ ומלאכה בו, ובחילול יו"ט, מלבד עוד כמה וכמה איסורים. ויש מיהודים אלה, והם הדדים במקומות האלו מעבר לקו התאריך, שכל חייהם יהיו אינם שומרים שבת כלל, אינם צמים ביוה"כ ועושים בו מלאכה, ומחללים יו"ט כגויים גמורים, רחמנא ליצילן.

וכל הפירסומים המעוותים בזה הם עולה הזועקת לשמים, אין לתאר את חומרתה, מכשילים בדברים בדויים, בין שהם במזיד בין שהם בשוגג, בני עם ישראל בני עם קדוש להשם, יהודים חרדים שיהיו מחללי שבת, ויש מהם מידי שבת בשבתו, יהו אוכלים ושותים ביוה"כ ועושים בו מלאכה, וכן במלאכה ביו"ט, ועוד, שזו שמים על זה! ואוי לנו שכך עתה בימינו.

וחייבים לתקן במהרה את הפירצה הנוראה שיצאה מתח"י, אף כי מסתמא נעשתה בשוגג בלא ידיעת טיב הענין וחומרתו. וכל מי ששמירת שבת והמועדים איכפת לו צריך לפעול בכל דרך לביטול הפירצה והמכשלה הזאת. וכמה מחירי ומזעזע הדבר שצריך עוד לדבר על דברים פשוטים כאלו.

תקונו שיתנו לב לדברים ויתקנו הפירצה הנוראה במהרה, ותחזור שמירת שבת והמועדים לתקנה לכל המוכשלים על ידיהם וע"י זולתם, ואך טוב ושלום לכל בית ישראל בכל מקום שהם.

דוב לנדו

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א ר"ה - האזינו - שובה - יו"כ תשפ"ה (49)

ראש השנה

תקיעה תרועה ותקיעה – שבה שאלה והודאה

השופר לא ע"י כלי הדיבור של כל השנה עיש. והיינו דתרועה הוא גוהי וילולי וזה תפילה להקב"ה ע"י השופר, ומבואר בזה מה שכל תרועה צריכה תקיעה לפני' ותקיעה לאחר', דהתקיעה היא הליל כמ"ש הללוהו בתקע שופר, וכמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' תפילה ה"ד ג' ראשונות שבה לה' וג' אחרונות הוד', ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים וכו' והן תקיעה תרועה ותקיעה.

כ' הרא"ש בפ"ג דר"ה (סי' ד') ירושלמי ותוקע מן הקצר שנא' מן המצר קראתי יי, ומבואר שאי"ז רק מצוה כמו ציצית וסוכה, אלא הוא ג"כ תפילה כמו שחזקתין בשופרות שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים, וכ"ה בגמ' דכ"ו א' ור"י א"ל דפרה נמי איקרי שופר דכתיב ותיטב לה' משור פר, אם שור למה פר ואם פר למה שור אלא מאי שור פר משופר, וברש"י שם ותיטב לה' תפילתי משופר כו' ע"ש, ובדרשות בית הלוי (דרוש טו) אמרו לפני מלכיות וכו' ובמה בשופר פי' שלא ע"י מוצאות הפה רק מעומקא דליבא ודרך קול

יעברון לפניך כבני מרון

אם שוחטים אותה היא הסובלת, וזהו כל א' וא' מבאי עולם כחשבון הכבשה לעצמה. אבל רב יהודא אמר שמואל ס"ל כחיילות בית דוד, דאצל המלך העיקר הוא החשבון הכללי, הנצחון במלחמה, וא"א להתחשב עם החיילים הנופלים במלחמה, ומ"מ סו"ם כל חייל וחייל כשלעצמו יש בזה חשבון פרטי יותר מאשר כל כבשה אצל הבעה"ב, וזהו שיטת ר"י אמר שמואל, ואולם ריש לקיש ס"ל כמעלות בית מרון כפירש"י שהי' עמק משני הצדדין וכל אחד הולך לבד, דהיינו שבחשבון של כל אחד ואחד אין מתחשבין כלל בחשבון הכללי אלא דנין רק על חשבון כל אדם בפרטות, ורק לבתר הכי מולם נסקרין בסקירה אחת ועושין גם חשבון כללי.

גמ' ר"ה ד"ה על הא דתנן בר"ה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון, מאי כבני מרון הכא תרגימו כבני אמרנא, ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון, רב יהודא אמר שמואל כחיילות של בית דוד ע"כ, וכבר ידוע מ"ש בזה הג"ר איצ"ל בלאור זצ"ל עפ"י דרכו, אמנם לענ"ד כיון דתכלית ענין ר"ה הוא מלכיות לתיקון וחיידוש הבריאה ולכן כל באי עולם עוברין לפני יוצרם ליתן דין על מעשיהם, על כן באה הגמ' לבאר לנו איך צריך האדם להעריך את עצמו, דמחד גיסא יש חשבון כללי על כל העולם כדאמר' אח"כ וכולן נסקרין גם בסקירה אחת וזהו חשבון על מצב הבריאה, אמנם מאידך גיסא יש גם חשבון הפרטי שבוה יראה אדם עצמו כבני אמרנא, וכפירש"י ככבשים שבעה"ב מונה אותן לעשרן, והיינו דמצד הבעה"ב הכבש הוא רק חלק קטן מכל רכישו ועיקר הוא חשבון הכללי, אמנם הכבשה לעצמה יש לה חשבון משלה שסו"ם

האזינו

במוספי דשבתא - הזי"ו לך

שע"ז סמכו לומר וישמחו בך כל ישראל מקדשי שמך (כ"ה בנוסח יוצאי אשכנז), ולפי"ז צריך לפרש מה ראו לתקן דווקא בזמן זה לסיים בדברי תוכחה להחזיר העם בתשובה. ונראה עפ"י הגמ' ר"ה דל"ב והיו לכם לזכרון אלו זכרונות, אני ה' אלקיכם אלו מלכיות, ומבואר ששמחת החצוצרות במוספים היא לזכרון מלכות שמים, וע"ד דאי' במעשה רב שהגר"א ז"ל ה' שמח מאד בשעת תקיעת שופר בר"ה שבשעת הכתרת המלך היא שמחה גדולה, ואף שאין ר"ה מימי שמחה אמנם בהכתרת המלך צריך לשמוח במלכותו, וזו ג"כ שמחת שבת במלכותו ית', ומעתה אפשר להבין מה שתיקנו לשירת הלויים באותו זמן הזי"ו ל"ך שהוא תוכחה לתשובה, כיון ששמחת שבת היא מלכיות ועי"ז יעלה זכרוננו לפניו, וכמו בר"ה שאה"ל בר"ה דט"ז אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, וכו' בשבת.

איתא בגמ' ר"ה דל"ה א' שבכל שבת היו הלויים אומרים בביהמ"ק את שירת האזינו בשעת הקרבת המוספין, ושם א"ר ענן בר רבא אמר רב הזי"ו לך וכדרך שחלוקין כאן כך חלוקין בביהמ"ק, ופירש"י הזי"ו ל"ך פרשת שירת האזינו חולקין אותה לו' פרקים וכו', וכ"ה ברמב"ם פ"ו מתמידין ומוספין, והנה כ' הרמב"ם בפ"ג מהל' תפילה כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסיים בדבר טוב, אבל פרשת האזינו קורא הראשון עד זכר ימות עולם וכו' ולמה פוסקין בה בעניינות אלו [אעפ"י שהן לא דברים טובים] מפני שהן תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה עכ"ל. וצריך לבאר למה זמן הקרבת קרבן מוסף של שבת הוא שעת תשובה יותר מהקרבת שאר המוספין וכל קרבנות ציבור.

וביותר יש לתמוה למ"ש בב"י או"ח סי' רפ"א בשם ע"ש בטעם שאומרים 'ישמחו במלכותך' פי' ה"ר כהן צדק שסמכו על מ"ש (במדבר י') וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו' ואמרו (בספרי שם) ביום שמחתכם זה שבת וי"ל

שבת שובה

'האל הקדוש שאין כמוהו' היינו מלכות

ערבית של שבת יכול לצאת יד"ח בשמיעתו ברכת מעין שבע מהש"ן, אבל אם אמר הש"ן בעשי"ת האל הקדוש לא יוכל היחיד לצאת בזה יד"ח וצריך לחזור ולהתפלל, וה"נ בכל טעות שהוצרך היחיד לחזור ולהתפלל. והנה בגמ' ברכות ד"מ ב' כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, וכ' בתוס'

בשו"ע (סי' תקפב ס"ג) בשבת בינתיים (של עשי"ת) ערבית יאמר בברכת מעין שבע 'המלך הקדוש', והביא הגרעק"א בשם ס' גן המלך שאם טעה ואמר 'האל הקדוש' אינו חוזר, וכ' ע"ז הג"ר עזרא אלטשולר זצ"ל בס' תיקון דה"ה (דיני מעין ז' סקב"א) להמבואר בס' רס"ח סי"ג דמי שלא התפלל

שם: וברכות של י"ח אין בהן מלכות וכו' אבל 'אלקי אברהם' הוא כמו מלכות, דאברהם אבינו המלך הקב"ה על כל העולם שהודיע מלכותו, ומעין שבע דמצלי בשבת הואיל ויש בה 'האל הקדוש שאין כמוהו' היינו כמו מלכות, כמו 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' דהוי במקום מלכות, ולפי"מ דפרישית דכל

היבא דכתיב 'אלקי אברהם' הוי כמו מלכות ניהא עכ"ל, ולפי"ז א"צ לחזור במעין שבע אם שכת 'המלך הקדוש', כיון ד'האל הקדוש שאין כמוהו' היינו מלכות, וא"נ משום דהוי ברכה אחת שאומר בתחילתה אלקי אברהם כמו"ש התוס' הנ"ל.

יום הכיפורים

מוניעת התשובה - עבירות של יוה"כ עצמו

כל החטאים גם כריתות ומיתות בי"ד שצריך לשוב מהם ולהתוודות עליהן. ובוה י"ל לשיטת רבי דס"ל דעל כל עבירות שבתורה יוה"כ מכפר אפי' בלא תשובה, דלכא' הוא תימה איך יעלה על הדעת להשוות את החטא שאינו שב אפי' ביוה"כ לצדיק שלא חטא מעולם, ולד' רבינו יונה הנ"ל שמהלק הפס' לב' מיני טהרות נ"ל שגם לד' רבי שיוה"כ מכפר אפי' לשאינם שבין, אבל זה נלמד מתחילת הפס' שהקב"ה מטרה אותנו, אבל עדיין יש את סוף הפס' שאנו צריכים ליטהר לפני ה' בתשובה, ואף שאי"ז מעכב הכפרה על המצוות ל"ת אבל עדיין הוא מבטל מ"ע של תשובה ביוה"כ, והנה רבא קאמר בכריתות ד"ה ב' שמודה רבי בעבירות דיוה"כ גופי' דאינו מכפר עליהם, וראי' ממה ששייך עונש כרת על עינו ומלאכה דיוה"כ, ומעתה י"ל דגם מי שאינו שב ביוה"כ הוא מבטל מצוות דיוה"כ גופי' וע"ז אין יוה"כ מכפר.

כ' רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ד): וע"ז שאמרו רז"ל (יומא פו, א') כי על כריתות ומיתות בי"ד תשובה ויוה"כ תולים ויסורים ממרקים, יש שאלה: והלא כתוב 'מכל הטאתכם לפני ה' תטהרו'. והתשובה בזה, כי מה שנאמר 'לפני ה' תטהרו' מצות עשה על התשובה, שנחפש דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה' ביוה"כ, ואעפ"י שנתחייבנו ע"ז בכל עת - החיוב נוסף ביוה"כ והטהרה אשר בידינו היא התשובה ותיקון המעשים, אבל מה שכתוב: 'כי ביום הזה יכפר עליהם לטהר אתכם' שהוא אמור על הטהרה שהשי"ת מטרה אותנו מן העון ומכפר עלינו כפרה שלמה ביוה"כ בלא יסורים, זה נאמר על מצות ל"ת, אבל על כריתות ומיתות בי"ד תשובה ויוה"כ תולים ויסורים ממרקים עכ"ל. ומבואר שרבינו יונה מחלק הפס' לשני חלקי טהרה, תחילת הפס' עד אחר 'לטהר אתכם' הוא על מצוות ל"ת, והמשך הפס' 'מכל הטאתכם לפני ה' תטהרו' הוא מ"ע מיוחדת ליטהר לפני ה' ע"י תשובה ביוה"כ, וזה כולל

תשובה וחיים - רק ע"י תורה תבלין

ממנו ומתגבר עליו, וא"א לעמוד כנגדו זולתי רפואה זו שברא לו הקב"ה והיא התורה תבלין, וסוד זה הוא ע"י שהתורה משנה את האדם מבריותיו, וכמו שאחז"ל על קרא ד'ואת הנפש אשר עשו בחרן' וכל המלמד את בן חברו תורה כאילו ילדו דיצירה חדשה יש כאן, וזהו סוד התבלין לנצח היצר, ע"י שנהפך לברי' חדשה וע"ז מנצח את יצרו. ומעתה נראה, דכל ענין הנאמר כל באי' לא ישובו ואם ישובו לא ישיגו ארחות חיים, הוא כמש"כ רש"י שם (ד"ה לא ישובו) ואם שבין ממהרים למות מתוך צרה וכפיית יצרם, וכ"ז לא נאמר אלא בשבב מבלי תורה תבלין, וכעין ר' אלעזר בן דורדיא הנז' שלא הי' לו התבלין שישבר יצרו כמו שנראה שם קודם לכן שלא נמנע מהעבירה עצמה ורק אח"כ חזר בו, ואז מתוך צרה וכפיית יצרם ממהרים למות וכמש"כ רש"י שם כיון שעדיין יש להם תוקף היצר וא"א להם כלל לשוב רק ע"י גזירת מלך שימיתו ולא יכשלו עוד, כיון שבלי תורה לא יתכן שיוכלו לכפות את היצר.

וכן נראה ג"כ ממה שבכה רבי ואמר לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקורין אותן רבי, וכנראה מזה שלא הי' ר"א בן דורדיא בעל תורה, אבל החוזר בו מתוך לימוד התורה, בוודאי יכול לשוב ולחיות, וע"ז נאמר 'שובה ישראל עד ה' א, קחו עמכם דברים' ואמרו ע"ז בספרי פר' האזינו 'קחו עמכם דברים' ואין דברים אלא דברי תורה, דע"י תורה תבלין יוכל להתקיים אחרי התשובה, וכמו שמצינו בגמ' מנחות דמ"א ד' במעשה דתלמיד א' שהי' זהיר במצות ציצית ונעשה לו נס וניצל מהחטא.

ובזה נבין ל' הרמב"ם סוף הל' מקואות: כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואעפ"י שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור כו' עכ"ל, והנה הוסיף הרמב"ם שצריך 'להביא נפשו במי הדעת' שהוא תורת ה', הוי כל צמא לכו למים ואין מים אלא תורה, ובירושלמי פ"ד דר"ה ר' משרשיא בשם רב אידי בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, א"ל הקב"ה מכיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם ע"כ, וזהו כח התורה שמשנה את עצמות טבע האדם מבריותו לטובה.

ונראה בזה עפ"י מאמר הגמ' יומא דל"ה ב' ת"ר עני ועשיר ורשע באים לדין, לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה כו', רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר נאה הייתי וטרוד ביצרי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף אמרו עליו כו', ודברי הגמ' צלע"ג בשלמא עני משיבין לו תשובה נצחת מהלל שהי' עני מרוד והי' עוסק בתורה, וכן לעשיר משיבין לו תשובה נצחת מרבי אלעזר בן חרסום, אבל לנאה וטרוד ביצרו מה תשובה היא מיוסף, והיון מצינו שיוסף עסק בתורה במצרים בשעת מעשה דפוטופר, ונראה ברור מדברי גמ' אלו כמש"כ המסילת ישירים בפרק ה' וז"ל וכמו שאמרו רז"ל קידושין ל' בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, והנה פשוט הוא שאם הבורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו א"א בשום פנים שירפא האדם מזו המכה בלתי זאת הרפואה ומי שיחשוב להינצל זולתה אינו אלא טועה כו', ונראה מדברי הגמ' האלו מבואר כדבריו, דכיון דחזוין דיוסף ניצה את היצה"ר בע"כ דעסק בתורה, דבלי תבלין של תורה א"א בשום פנים לנצח את היצה"ר ומכאן תשובה ניצחת לנאה וטרוד ביצרו.

וביאר הדבר, דהקב"ה ברא את האדם ברי' חלשה מטבעה אשר היצר חזק

הודעה

ביום ד' ערב יום הדין לא תתקיים קבלת קהל כלל במעונו של רבינו הגדול מרן שליט"א
ניתן להעביר שמות לתפילה וברכה דרך כתובת המערכת

מבית דבר

ממך ראש לראשי הישיבות רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א

דבר המערכת

לקראת ראש השנה, הננו בדברי שבח והודאה, לבורא העולם, על שזכינו בס"ד החל מפרשת אמור, להביא מתורתו ומדבריו של מרן רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א, דברים המחזקים לתורה וליראת ומדות טובות, והעברת מסורת התורה ע"י רבינו שליט"א מגדולי מוסרי התורה ומעתיקי השמועה שבדור האחרון, וזכינו שנתקבלו הדברים בחיבה רבה בכל תפוצות ישראל.

ובימים קדושים אלו, עיננו נשואות בתפילה ובתחינה לבורא עולם שנזכה גם בשנה זו, להביא מתורתו ומהנהגותיו, מידי שבוע בשבוע לזכות את הרבים מבית הדב, ויארץ רבינו וכל משפחתו ימים על ממלכתו - מלכות התורה, ימים על ימי מלך תוסף שנותיו כמו דור ודור, עוד יבון בשיבה דשנים ורעננים יהיו.

וכאן איתנו להודות לכל אלו שטרחו ועמלו לשלוח דברי תורה והנהגה מרבינו שליט"א לתועלת הרבים, ורב חלקם ממזכי הרבים. ואנו בתפילה וברכה לכל עורכי וקוראי הגליון ולכל בית ישראל שיזכו לשנה טובה ומתוקה ולהחתם בספרן של צדיקים גמורים.

הנה משנתו של רבינו שליט"א בענייני ר"ה ויהי"כ נדפסה בספר בד קודש - מועדים באריות וכאן הבאנו רק כמה יסודות מתוך הדברים.

מבד

ע"י השמחה בעשיית הטוב ממילא תבוא ההכרה

באפסיות הרע

"ובכן צדיקים יראו וישמחו וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו, ועולתה תקפץ פיה וכל הרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ". לכאורה, יש להעיר על הסדר שהיה ראוי שאחר שתכלה הרשעה תבוא שמחת הצדיקים (וכמו שבכל השנה ברכת ולמלשינים אל תהי תקוה קודמת לברכת על הצדיקים)

ומדוע הוזכרה שמחת הצדיקים קודם ביטול הרשעה?

הביאור שרואים הצדיקים קיום התורה סתירה לשמחה כלל אלא אדרבה ככל שהאדם מתעלה בעבודת ד' כך שמחתו גדולה יותר דבר זה יביא לביטול דמכח שמחת ומבינים שאין והמצוות בזה הכל וסתימת פי היצר להניא האדם להנאות עולם הזה, כי הרי הרע והרשע אינם מציאות כלל כי אם דמיון בעלמא שהיצר מפתה כאילו ישנו, ועל ידי השמחה בעשיית הטוב ממילא תבוא ההכרה באפסיות הרע.

להיכלל עם הציבור

הנה בתפילות היום אנו מזכירים את שמו של ראש השנה יום הזכרון ובפשוטו שמו מורה שזו מהותו של יום, ויש להתבונן מה טעם נקבע שמו ליום הזכרון ולא יום הדין או יום תרועה האמור בתורה בפרשת המועדות (במדבר כ"ט א').

ובגמרא ר"ה (ט"ז) איתא אמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות וכו', זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה,

בוה השופר

בגמרא כבר נאמר: "אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר".

ההמלכה נעשית על ידי השופר.

ובברכת יעקב אבינו לנפתלי הוא מברכו: "נפתלי אילה שלוחה

הנותן אמרי שפר" מפרש המדרש רבה אמרי

שפר זו תורה. למה תורה נקראת 'אמרי

שפר' "אמרים שניתנו בשופר ותרועה".

האם זהו מעלת התורה שניתנה בשופר?

יש הבדל גדול בין חכמות העולם לתורה

בדרכי קבלת הלימוד. כל החכמות

משתמשים במוח ובשכל לקבל אותם.

תורה מתחילים עם הלב. אנחנו אומרים כל

יום: "וידעת היום והשבות אל לבבך". מה

שייך כאן 'השבה' היה צריך לומר 'ונתת אל

לבבך' מה זה 'השבות'? תורה מתחילים עם

הלב והלב הוא שמעביר למוח שהוא מעבד

ומפרש את דברי התורה.

הלב מטבעו הוא סתום. איך פותחים את

הלב? קול שופר קורע ופותח את ערלת הלב, כך היה במעמד

הר סיני וכך נאמר לדורות "אמרי שפר" וכשהשופר פותח את

הלב, אפשר ללמוד תורה ויחד עם המוח והשכל זה נהיה לקנינו

של האדם.

אי אפשר להמליך את הקב"ה לפני שפותחים את הלב. פתיחת

הלב "ומל ד' אלוקים את לבבך ואת לבב זרעך" זה על ידי שופר

שמרעיד את הלבבות "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו".

כשניגשים לראש השנה, צריך בהתחלה לבדוק עם הלב פתוח,

וכשהלב פתוח על ידי חרדת השופר יש סיעתא דשמיא לשוב

בתשובה ולהמליך את הקב"ה.

למקום אנו מבקשים בזכות זה כפרה על עוונותינו וזה שייך רק זכות מתן תורה של יום הכיפורים.

יום הכיפורים הוא יום של רחמים, כי ביום זה נתנה תורה, זה היה בשעת מתן תורה, וצריך לדעת שכן הוא מחדש בכל שנה ושנה, ובשביל בני תורה יום זה הוא שונה לגמרי והשייכות שלנו לזכות לכפרה היא גדולה יותר, ועבורינו התשובה היא קלה יותר וזה מחייב אותנו הרבה יותר.

ומי שביום זה ידבק בתורה ובקב"ה ויקבל על עצמו עול תורה בשלימות, יזכה ממש ליום הכיפורים כמו שהיה יום הכיפורים הראשון ויכנס כראוי ליום זה, וכשנכנס ליום זה כראוי ומקבל תורה מהקב"ה עצמו, נעשה בן למקום וזוכה לרחמי האב על בנו. אנו עומדים לפני יום קדוש כזה ורוצים לנצלו כראוי, צריך לדעת **שהאפשרות היחידה היא ע"י תורה**, כי על ידה נעשים בני המקום ורק כך שייך לזכות לרחמים, וישראל וקוב"ה ואורייתא חד הוא, כי כך דרך הבן שהוא דבוק לאביו והאמצעי המדבקם זה לזה הוא התורה, ובתורה כבר ידוע שיש דרגות מרובות בעוצם אהבתה וצריך שיהיה באופן של כי הם חיינו, והזוכה לזה **יזכה בדין** ויזכה לגמר חתימה טובה.

שייכות השבת לכפרת יום הכיפורים

בתפילת מוסף של יום הכיפורים כשחל בשבת נאמר אלקינו ואלקי אבותינו מחל לעוונותינו ביום השבת הזה' וביום הכיפורים הזה ולכאורה מה שייכות יום השבת למחילת יום הכיפורים. והביאור בזה שהרי כבר נתבאר ענין המחילה ביום הכיפורים שהיא מכח קדושת היום שסגולתו התקרבות לקב"ה ולעמוד לפני ה' ועל ידי זה נטהר האדם מעוונותיו ומעתה כשחל יום הכיפורים בשבת קדושת השבת מוסיפה על קדושת יום הכיפורים. ויש להוסיף עוד שהרי נתבאר דכפרת יום הכיפורים היא מכח התורה שביום זה ניתנו לוחות אחרונות ומנוחת השבת גם היא סגולתה מכח התורה וכמש"נ במק"א וכיון שקדושת השבת מוסיפה על קדושת יום הכיפורים נמצאת הכפרה מעולה ומושלמת יותר.

תשובה מכח צרות

רבנו יונה בשערי תשובה שער שני כתב כאשר תמצאנה את האיש צרות ישיב אל לבו ויאמר אין זה כי אם דרכיו ומעלליו אשר עשו אלה לו וחטאיו עוללו לנפשו וישב אל ה' וירחמוהו כענין שנאמר דברים לא יז ומצאוהו רעות רבות וצרות וכו' ותראה במנהג בשר ודם כי יחטא איש ובעת צרתו יתחרט ויכנע אליו מפני שהוא צריך לעזרתו תהיה החרטה הזאת גרושה בעיני חברו כענין שאמר יפתח שופטים יא ז ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם ומחסדי השם יתברך שהוא מקבל התשובה מתוך הצרה ותהי לרצון לפניו ויאהב נדבה את החוטא בשובו עדיי ביום תוכחה ומקרב צרה וכו' ע"כ יש להעיר דלכאורה אינו דומה למשל דביפתח כשבאו אליו כשנעשה צר להם מובן שדחאם ממנו כי הרי כשהיו בטובה

ובמה בשופר, ולהלן שם אמר ר' אבהו למה תוקעין בשופר של איל וכו' (וגי' ר"ח שם היא ואמר ר"א והוא המשך), כדי שאזכור לכם עקידת יצחק וכו', ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

וצ"ב, אם ע"י תקיעת השופר זוכר הקב"ה עקידת יצחק, מדוע צריך לומר פסוקי הזכרון, ולא די בעצם תקיעת השופר לזכרון ובגמרא נראה שאמירת הזכרונות מצטרפת ופועלת בתקיעת השופר.

ואיתא בחז"ל (ויק"ר ל"ו ה') על הכתוב בפרשת בחקתי 'וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר' למה נאמר ביעקב ובאברהם זכירה וביצחק לא נאמר, וראה אפרו של יצחק כאלו צבור על גבי המזבח. הרי שעל ענין העקידה אין צריך זכירה כלל כיון שאפרו צבור לפני המקום וא"כ צריך להתבונן מהו שאמרה הגמרא שתקיעת השופר נצרכת להזכיר זכות עקידת יצחק, והרי אפרו צבור ועומד לפניו.

והענין בזה הוא כי אף שאפרו של יצחק צבור לפניו יתברך, אין ענין זה אלא ליצחק עצמו, ועדיין אינו שייך לכל אחד ואחד מישראל, ואף

שבפשוטו בא הכתוב שם על הברית שנכרתה עם האבות וגם את בריתי יצחק, מ"מ יסוד הדברים הוא כי הברית הכרותה אינה אלא על כלל ישראל, ובמלאכי (ג' ד) כתוב 'כי אני ד' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם' והגמרא (בב"ב קט"ו:) לומדת מזה שלא יכלה שבט מישראל, והוא מכח ברית אבות והשבטים, אבל עדיין אי"ז מספיק להעלות זכרונם של כאו"א מישראל. ועבודת היום בר"ה היא להכליל עצמו ביחד עם הכלל ועי"ז להיכנס בברית האבות והשבטים כדי שתעמוד לו זכות עקדת יצחק.

ומלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזו

צ"ב ממה פוחדים המלאכים ביום הדין והרי אין להם בחירה כלל כי הם עושים את שליחותם וא"כ לא שייך בהם כלל דין ומשפט ביאר הגר"ד פוברסקי שליט"א דאע"פ שלמלאכים אין בחירה ואין בקרבם יצר הרע כמו לאדם מ"מ הם יכולים לטעות וכמו שאמרו בגמ' בב"ק ס, א דבמכת בכורות נאמר לבני ישראל שמוות יב כב ואתם אל תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר כי ניתנה רשות למשחית ואינו מבחין בין טוב לרע ומבואר שהמלאך יכול לטעות בשעה שהוא מבצע את שליחותו וכן מסופר בגמ' תענית ד בן שמלאך המוות טעה ונטל את נשמתה של אשה אחרת שלא נשלח אליה ולכן המלאכים חרדים ביום הדין מעומק הדין על טעויות שכאלו וכן איתא בגמ' פסחים נד בן שעומק הדין מכוסה מבני אדם אבל הוא אינו מכוסה ממלאכים ומשום שהם יודעים מהו עומק הדין ולכן חרדת המלאכים גדולה יותר מבני אדם. (בד קודש פ' נציבים)

שתולים בבית ה'

בתפילה אנו מבקשים 'השיבנו אבינו לתורתך' מפני שלזכות לתורה אפשר רק ע"י היותנו בנים למקום, ואחר שאנו בנים

לא הכירו בו ושלחוהו מעל פניהם ורק כעת נזקקים לו ומדוע שייענה לבקשתם אבל אצל הקב"ה לכאורה לא שייך כלל ענין זה כי הרי מהיכן באו לו היסורים לאדם האם מאליהם באו והרי הקב"ה הוא נתנם לו ותכליתם להשיבו אליו כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסוך לעיל חהן ואם כן כששב בתשובה מכוחם הרי נתקיים תכליתם ומדוע לא ירצה ה' פניו וצריך לומר בזה דאמנם אינו דומה למשל אבל הרי השב מחמת יסורים אין זה תשובה שלמה ולא מאהבת השי"ת הוא שב רק שגודל היסורים מכריחו והקב"ה בחסדו מקבל החוטא אף בתשובה.

ראש השנה במחיצתו

נס הצלתו על ידי החזון איש בראש השנה

שח רבינו שליט"א: החזון"א ביקש מאיתנו, ממני ור' שלמה ברמן שלושה דברים אחד שנעבור לדרך הלימוד שלו, לא כמו בפוניבז' אלא בדרך שלו, דבר שני ללכת עם מעיל ארון, דבר שלישי לגדל זקן, לעזוב את פוניבז' לא ה' לנו חשק, ומעיל ארון גם זה נראה קצת משונה ירושלמי, אבל זקן חשבתי למה לא באמת, אז היו מגליחם עם מישעי זה ה' פצ'קראי שלם, אז למה לא להתפטר מזה, ה' בין המצרים, אחרי תשעה באב באתי הביתה אז אמא שלי שואלת אותי למה אני לא מגלח אמרתי לה שאני רוצה להישאר ככה, היא אמרה מה? אבא שלך עשה ככה? אבא שלי ה' במיר, אמרתי לה החזון איש ביקש למה לא והיא אמרה לי אל תהי' חכם אני לא מסכימה אבל הייתי עקשן, היא הלכה לרב מפוניבז' 'להלשין' אז הרב קרא לי ואמר אמא מבקשת מה יש? אמרתי לו החזון איש ביקש שלושה דברים ולא נעים לי וזקן לא איכפת לי אז מה יש, יש הרבה בחורים עם זקן אצלינו אז גם אני אהי', התעקשתי.

עכשיו תשמעו, הגיע אלול באלול קיבלתי פצע בלחי נהי' נפוח כאב לי קצת אז ה' רופא בבני ברק ד"ר קלווישטט אבל הוא נסע לראש השנה לא ה' רופא וזה כאב לי אז אמא אמרה לי יש כאן רופאת ילדים ד"ר ש' ברח' רבי טרפון תיכנס אלי', באתי אלי' היא אמרה כן מה זה תיקח משחה ומנורה כחולה אז היו עושים, באתי הביתה זה ה' ערב ראש השנה בלילה קיבלתי חום באותה שנה ראש השנה ה' בשבת אמר לי אבא יש לך חום וכואב לך תישאר בבית אין תקיעות בין כה וכה, אנחנו גרנו אז ברחוב ראב"ד, ר' שלמה זלמן אולמן איני יודע למה הוא עשה ככה [א.ה. כשבא רבנו לנחם אחרי פטירתו ודיברו על הסיפור אמרו הבנים שלאבא שלהם ה' קצת הבנה ברפואה והפצע לא ה' נראה לו, ולכן הוא ביקש מהחזון"א שיבוא לראות] אבל הוא בא לחזון איש וסיפר לו שבער לא ה' היום בתפילה, אה ככה אחרי הצהריים החזון איש מגיע קפצתי מהמיטה והוא שואל מה יש מה יש אמרתי לו כואב לי כאן הוא בדק בדק הוא לא ראה טוב אז עם הפנים שלו הוא התקרב ממשי עד אלי', והוא אומר לאבא שלי היו כבר אצל רופא אמרו לו שהיו אצל שפיצר, לא זה לא רופא, אז צריכים ליסוע לתל אביב אמא נבהלה ראש השנה מה זה המצב כזה קשה, החזון איש אמר לא כעת לחכות עוד שעתיים יהי' כבר יום שני דרבנן תיסעו בלילה, נסענו החזון איש אמר, נסעתי עם אבא שלי ור' שלמה זלמן אולמן גם נסע, ליוו אותנו, למי ליסוע לד"ר מישורסקי בתל אביב, באנו אליו בלילה הוא אז יצא מבית כנסת והוא רואה שיוצאים מהמונית את אבא שלי, מה זה? באנו

אל הרופא, טוב תעלו למעלה, עלינו למעלה והוא שואל מי כאן הפציינט, זה אני, מה יש לו כואב לי כאן אני מראה לו את הפצע, הוא בדק אותי והסתכל בדק בדק אחר כך הוא שואל מי שלח אתכם? מה זה מענין מי שלח אותנו? מי שלח אותכם, והוא אמר הילד הזה יש לו שתיים עשרה שעות לחיות, אבא כמעט התעלף כזה סיפור!! ואז הוא אמר כעת יצא פנצלין לתת לו סתם זריקה כבר לא יעזור אבל אני אעשה לו זריקה לתוך הוריד זה כואב מאוד אבל יש סיכויים שזה יעזור, אני יעשה לו כעת זריקה אחת והוא שואל יש לכם איפוא להיות בתל אביב? כן! לאבא שלי ה' אח, תהיו שמה ועוד שש שעות תבואו שוב פעם לכאן בשעה שתיים ונראה עד הבוקר מה יהי', באנו בשעה שתיים עשינו עוד פעם זריקה ובאנו בבוקר ונשארתי לחיות, שומעים, מה ה' שם אני לא יודע, אחר כך חזרתי הביתה, אז דבר ראשון באתי לחזון איש אז הוא חיך, חיך, וכבר כל העיר רעשה אחרי הסיפור הזה, הרב מבריסק גם ה' אז בבני ברק ה' הפוגה אז הביאו אותו מירושלים לבני ברק והוא שמע את זה אז הוא קרא לי והושיב אותי לידו ואמר לי אני רוצה לדעת ממקור ראשון תגיד לי בדיוק מה ה', סיפרתי לו בדיוק מה ה'.

אבל הרופא כבר טיפל בי אז ה' צריך בשביל הטיפול להוריד לי את הזקן חצי זקן, אז כבר נשארתי עם חצי אז ראיתי שזה עונש על הכיבוד אם, זה המעשה.

למה לי חיים

שח מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל: בראש השנה אומרים את הבקשה 'זכרנו לחיים' אמר לי חברי ר' ברל פוברסקי שליט"א כשהרב דסלר היה בישיבה והיינו צעירים אמר לי, תראה את הכח של הרב דסלר פלוני חברנו כשאמר זכרנו לחיים מה הוא ביקש הוא ביקש שבראש השנה אם זה לטובתי הנכונה שלא אחיה עד שנה הבאה אז שהקב"ה יקח את נשמתו כי אלה חיים אמיתיים כך שמענו מהרב דסלר זצ"ל ששוחח על ביטול היש של עוה"ז. [א"ה ועי' בד קודש מועדים].

בסוף הקטע למענך מצוין עי' ס' בד קודש מועדים להוסיף וז"ל יש לבאר בעומק כוונת תפילה זו למענך אלקים חיים וכן ביאר יסוד הדברים מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל עפ"י"מ שמבואר בספרים כי גם השטן מתייצב לפני הקב"ה ביום זה ותובע חלקו וע"כ מתפללים שזוכה לחיים שהם למענך אלקים ולא למען השטן ונראה לבאר ענין חלקו של שטן כך שהרי אם היה מתקיים הענין כהלכתו והמשפט בכל דקדוק והשי"ת היה קוצב חיים בראש השנה לכל אדם לפי מעשיו כראוי הרי היו הצדיקים חיים והרשעים מתים מיד וכבר לא היה מקום לבחירה כלל ובטל עניינו של השטן שהוא מעיקרי תכלית הבריאה שיהיה כל אחד במצב של בחירה ויקיים ענין ובחרת בחיים ליטול שכרו ואשר לכן נוטל גם השטן חלקו ומן השמים ניתן לו כח לתת חיים לחילותיו והם הרשעים לתת מקום לטעות לקיים ענין הבחירה ומעתה נראה שהוא ביאור התפילה זכרנו לחיים וכו' למענך אלקים חיים כלומר שתהא קצבת החיים מאת הקב"ה למען שמו כי היא התכלית הרצויה ולא ח"ו חיים מכח חילותיו של השטן חיים אלו עצמם הם כבר קטרוג בהיותם משמשים כלי לטומאה אוי לו למי שקצבתו בר"ה חיים כאלו ואשרי הזוכה אשר חייו הם חיי נצח למענך אלקים חיים.

הספר רבינו לפני מיטתו - תורה לשמה

יום הכפורים הוא יום מתן תורה של לוחות שניות כמבואר במשנה בתענית, ביום זה - שנסתלק מעמנו הגאון ר' שלמה זצ"ל - נסתלקה התורה מישראל, התורה משה מתן תורה לסילוקה, וקוראת לפטירת ת"ח סילוקה של תורה, ואין זה דמיון בעלמא, אלא לומדים מזה דין שצריך ששים ריבוא ללוחות, משום דכתיבנה כך נטילתה, אם כן צריכים אנו להרגיש עכשיו כנטילת התורה, ונורא הוא.

מהו תלמיד חכם - מבואר בקידושין איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ויודע, כך היה הנפטר רבי שלמה שמשון זצ"ל, היכן יש בדורינו ת"ח אמיתי כמותו, שענה הלכה בכל מקום ששואלין אותו?!

ורש"י מפרש בשבת בכל מקום - מסכתא דכלה - שאין רגילין בה ונתן

לבו לגרסה, כי אדם שלומד מסכת שאין רגילין בה, הרי זה זוכה למדרגת תלמיד חכם, מה מביאו ללמוד זה - תורה לשמה.

זו מעלת הנפטר, שהיה בקי בכל המסכתות שאין רגילין בהם, והוא זכה למדרגת ת"ח ששואלין אותו הלכה בכל מקום, ומעלתה ה"לשמה" היתה לו משרשיו, כי ניא היתה מעלת המשפחה המפוארת, ובזכרוני שזו הנקודה שעמדו, אביו הגאון רבי מאיר זצ"ל ודודו הגאון רבי שמואל זצ"ל, והספידו את החזון איש "שלמד תורה לשמה".

ולזה זכה ממה שהיה מקורב לחזון איש ולמד ממנו, וקבל ממנו גם מעלה זו של לימוד תורה לשמה יומם ולילה בלי הפסק, ואע"פ שבודאי שלדעת את כל התורה, זה דין וחיוב גמור, אבל רק יחידי סגולה שבדור זכו לזה - מי שלמד תורה לשמה - לשם קיום דין לימוד תורה, לימוד נטול חישובים, אחרים אלא רק לשם לימוד תורה, הם שזכו לכך, וזו היתה מעלת המשפחה - דקדוק ההלכה בלי חשבונות - וכשם שדקדקו בכל הלכה כך דקדקו ללמוד תורה עצמה ג"כ על פי ההלכה, וזה הביא אותם ללמוד תורה לשמה, כך הגיע ללימוד כל התורה כולה ועד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

שמעתי מפיו פעם כמסיח לפי תומו, שסיפר שנפגע ממכונת בנסיעה לירושלים, וסיפר זאת לחזון איש, והחזו"א התפלא איך קרתה תאונה לרבי שלמה - איך התורה לא הגנה עליו? שומעים אנחנו? זו התורה שלו! והמסקנא היתה שמכיון שנסע ביום שישי אחרי חצות, על כזאת נסיעה התורה לא מגינה.

על כמותו נאמר "תורה תורה חגרי שק", כאשר תלמיד חכם אמיתי נפטר התורה עצמה מתאבלת, מי יורה דעה מי יבין שמועה, עכשיו כשהוא בשמים מי ילמד תורה, הביאור הוא - הנה איתא בחז"ל ששלושת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, ורצו לשאלו בשמים שוב, והתשובה היתה "לא בשמים היא" עד כאן.

מאז שתורה ירדה מן השמים, אפשר ללמוד רק בארץ למטה, ואי אפשר ללמוד ממש רבינו אחר שנפטר, עד שהחזיר עתניאל בן קנז, ואפילו הקב"ה לומד את התורה שחכמי ישראל לומדים כאן

רבינו עם הגרש"ש קרליץ זצ"ל ואביו מרן הגר"ד זצ"ל

בעוה"ז, כמבואר במסכת גיטין ובעוד מקומות. יונתן בני כך הוא אומר וכו', ורק מת"ח אמיתי שלומד תורה לשמה ויראתו קודמת לחכמתו, שייך שהקב"ה יביא משמו דבר תורה, וזה ביאור מאמרם של חז"ל, כי כתוב אחד אומר "כי גדול עד שמים חסדך", וכתוב אחד אומר גדול מעל שמים חסדך, איזה תורה היא מעל שמים, היא תורה לשמה, שהקב"ה אומר דבר תורה שעולה למעלה בקדושה ובטהרה בשם מי שלומד כאן בארץ לשמה, וזה דבר פשוט אצלנו, שהקב"ה היה אומר מה ר' שלמה היום מחדש.

וזאת התורה שנסתלקה מהעולם, ועכשיו לא בשמים היא, כבר אינה, מי יורה דעה, וזה שהתורה בעצמה חוגרת שק, כי את צער נטילת התורה - כנתינתה כך נטילתה - את הצער הזה איך אפשר להכיל.

כתוב בחז"ל מעשה ברבי לוי תלמידו

של רב שמינוהו לרב בעיר, ושאלוהו דבר הלכה ולא ידע לענות, ושב אצל רבו וסיפר לו ששאלוהו, ולא ידע לענות, שאל אותו רב מה היה שם, ואמר לו הושיבני על במה גדולה וזחה דעתי ושכחתי את הלימוד, מה ההסבר בשכחה, זה מפני שהתורה היא אצלו מן השמים, תורה לשמה, ותורה זו משתכחת כשעושה לו כבוד ממנה, לא סתם לימוד פשוט שלא לשמה, זה לא משתכח מבאו"א.

את דכא אשכון ואת שפל רוח, איזו ענוה היתה לו, כי ענוים ירשו ארץ, ואף משה רבינו זכה למדרגות הנשגבות ביותר בזכות הענוה, כאמור קשר תפילין הראה לעניו, ואז נאמרו לו י"ג מידות של רחמים "כהודעת לעניו מקדם", ולכן רק כך אפשר לקנות תורה, כי התורה היא חכמת הקב"ה, והקב"ה תורה, ומי שזוכה לתורה כאילו שזוכה להקב"ה, ותועבת ה' כל גבה לב, רק שפל רוח אשכון, אז השכינה שורה על האדם.

ואכן, כמה היה מסתתר כל ימיו בהצנע לכת, לא להבין זאת.

כבר הוזכר כאן הגמ' למה נסמכה פרשת מיתת בני אהרן לבגדי כהונה, מה בגדי כהונה מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת, ומה הביאור בסמיכות הזו, כי בגדי כהונה הם משמשים לקדושת הכהן ולא בפנ"ע, וזו כפרתו, כך גם בצדיקים שגופם שבור ורצוץ, ואין להם אלא תורה, והגוף משמש לנשמתו בקדושה ובטהרה כלבד, ההנאה היחידה שהיה להם בימי חייהם לא היה מעוה"ז, אלא מהתורה, הרי שהסתלקות החיות מן הגוף דומה לענין כפרת בגדי כהונה, ולמדרגה זו זוכים, רק יחידי סגולה שבדור.

כמה הרבה שהיה לו מעצמו, אבל איזה שרשים שהיו לו מאביו, מדודו החזו"א, מסבו שנקרא על שמו - ה"חשק שלמה", הם היו אותם יחידים שזכו למדרגות אלו של תורה,

הייתי כמה פעמים עם אבי זצ"ל בביתו, בית שהיה מלא וגדוש בספרים וחופן מתורה לא היה שם כלום.

צריך להתפלל להקב"ה שלא ישאיר אותנו בלי תורה, כל קיומינו מי יתן לנו תמורתו.

יה"ר שיהיה מליץ יושר עלינו בזמן כ"ב קשה זה, וימליץ טוב על כל המשפחה ועל כל עולם התורה, ועל כל ישראל, אמן.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

ראש השנה - שבת שובה - האיגרת תשפ"ה

חוראת שעה

הכנה ליום הדין

חסר אצל כלנו פחד מיום הדין. הגר"י בלאזר אומר, שהפחד והחרדה מיום הדין אינם נכנסים מעצמם בלב האדם, ואין זה כאדם שיש לו משפט שנוגע לכסף רב, או לחייו, שהוא מסתובב כל הזמן ומחפש כיצד להציל את עצמו. ברוחניות אין הדבר כן. אלא אף שמגיע יום הדין, אשר 'בריות בו יפקדו' להזכירם לחיים ולמות, בכל זאת אין בני האדם מרגישים בסכנה. אמנם על ידי גיעה יש בכוח האדם להשיג היראה הזאת, ולקבוע אותה בנפשו. כאשר אדם מבקש ומשתוקק להשיג יראה זו, יכול הוא להרגיש את הפחד מיום הדין.

אחמול שמעתי סיפור על רבי אליהו לאפיאן, שבמוצאי יום כיפור בא לביתו, ואמר לבתו שהוא חש כאב גדול בחלק התחתון של גבו. וקראה להופא, ומצא שיש שם פצע עמוק מאוד, מלא מוגלה, שהיה בו כמעט סכנה, והכאב היה חזק ביותר. שאלה אותו בתו, אבא, הרי פצע זה כבר קיים ימים רבים, מדוע לא סיפרת על כך מקודם לכן. צעק רבי אליהו, כשיש פחד מיום כיפור מי יכול לחשוב על דברים אחרים.

אנחנו כמובן רחוקים מאוד מדרגות כאלו. אבל בכל זאת צריכים לעבוד על עניין זה, להכניס מעט פחד מיום הדין, להכניס את העניין של ראש השנה במחשבותינו. ואף שלא נגיע לדרגה כזו, מכל מקום אם בן אדם עושה דברים מסויימים שבדרך כלל הוא לא היה עושה, בגלל שעכשיו זה ערב ראש השנה, בגלל הדין של ראש השנה, אזי לכל הפחות אין פה מצב של זלזול בדין ראש השנה. כי מי שמזלזל בדין של ראש השנה, זה גופא טענה גדולה עליו, ונענש על כך. אזי לכל הפחות אם אנו מקבלים על עצמנו איזה קבלות, ומנסים לתקן דברים שבדרך כלל אנו לא מתוקנים בהם כל הצורך, ואנו עושים זאת מפני הדין של ראש השנה, זה דבר גדול מאוד.

יש להתחזק בענין מקום התפילה, שכן יש עניין גדול שהתפילה תהיה במקום שלומדים בו, וכן בכוונת התפילה, ובכוונה של שם שמים, כפי שנפסק בשו"ע. וכן להתחזק בשמירת סדרים במלואם, ולהימנע מביטול תורה ככל האפשר. וגם ללמוד ספרי מוסר.

'מכירים לפתות את בוראם בתרועה' - ע"י קבלת המלכות

לאדם הראשון, שיש עניין של 'מלכות', שהקב"ה מתייחס לעמו כמלך, ובתור מלך אפשר לפתות אותו ולרצותו, ורק מהבחינה הזו שייך 'פשרה' בכפרה, אבל מוצד מה שהתשובה מכפרת כמו כלי שנשבר לא שייך פשרה, שכן או שהאדם ראוי לכפרה או שלא.

וכיצד 'מפתים' כביכול את הקב"ה? אמרו חז"ל, שכאשר עלה משה רבינו להר לקבל לוחות אחרונות העבירו שופר במחנה 'משה עלה להר', כדי שלא יטעו עוד אחר ע"ז, והקב"ה נתעלה באותו שופר, שנאמר 'עלה אלוקים בתרועה'. והביאור בזה, שכאשר ישראל מקבלים על עצמם לעשות את רצון הקב"ה הוא מתעלה, וכפי שמביא הנפש החיים מדברי הזהר, שבזמן שישראל עושים רצונו של מקום הם נותנים עוז למלכות השי"ת, כמו שנאמר 'תנו עוז לאלוים'.

ובזה יש לבאר הטעם שר"ה נקבע לפני יו"כ, שמאחר וצריכים לעשות ביו"כ תשובה של פיתוי ורחמים, כמו שעושים לפני מלך, לפיכך צריך קודם להמליך את הקב"ה בראש השנה, שכן כל ענין תפילות ר"ה הם על המלכת השי"ת, ורק לאחר מכן ניתן להגיע ביום הכיפורים לתשובה של פיתוי ורחמים. וענין ההמלכה הוא ע"י 'שפרו מעשיכם', שמשתעבדים למלך. 'והשתעבדות' היינו שלא רק שמקיימים המצוות גרידא, אלא שמדקדקים בקיומם היטב. וכפי שכתבו התוס' בקדושין (לא ד"ה גדול), שהטעם ש'גדול המצווה ועושה ממני שאינו מצווה ועושה', משום שהמצווה ועושה דואג ומצטער תמיד פן יעבור על המצווה, יותר ממני שאינו מצווה, שיש לו 'פת בסלו', שאם ירצה ניח. וזה נותן כבוד למלך וחזוק המלכות. וזו היא התשובה שאנו צריכים לעשות, להיות כ'מצווה ועושה' של 'דואג ומצטער', ועל ידי תשובה כזו של השתעבדות למלך אפשר לפתות כביכול את הקב"ה.

ובאיזה אופן יש לעבוד בפועל בימים אלו שעד יום הכיפורים? ראשית, צריך אדם להתבונן בכל פעולה שחפץ לעשות אם אכן רצון ה' שיעשה זאת. וכפי שביאר החפץ חיים [בפירושו לתורת כהנים] את הפסוק 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו', שבכל פעולה גשמיית אפשר לכוין לעשותה לרצון ה', ובאופן כזה ניתן לקיים בכל פעולה מצווה דאורייתא ממש. ומי שחי כך זה חיים אחרים לגמרי, שבכל דבר שעושה הוא מביא בחשבון אם זה רצון ה' או לא.

עוד יש להתחזק בלימוד התורה, שתהיה 'תורה של השתעבדות'. וכבר כתב הגר"י בלאזר גבי מצוות תלמוד תורה, שמחזק גיטא שורה גדול מכל המצוות, ומאידך, אף שעון ביטול תורה גדול מכל העבירות קל בעיני האדם ביטולה יותר מביטול שאר מצוות, והוא כמעט בגדר 'אינו מצווה ועושה', שיש לו פת בסלו, שאם לא ירצה ניח.

ולכן צריך להתחזק בזה, להשתעבד לתורה וללמוד עם ה'עול תורה', ולהרגיש שביטול תורה זה דבר רע, ללמוד בריצפות, וזה מה שמביא לקבלת עול מלכות שמים. ועל ידי חיזוקים אלו, שאדם משתעבד להקב"ה ומקבל עול מלכותו, לשמור ולעשות גם מה שאין לבו חפץ, הקב"ה כביכול יתפתה וירחם עלינו, ונזכה בסייעתא דשמיא למחילה סליחה וכפרה. אמן.

כתבו הראשונים, שהסיבה שהאדם נידון בראש השנה דוקא ולא בזמן אחר, מפני שימים אלו הם זמני סליחה, ורצה הקב"ה לדון את בריותיו בזמן שהוקבע לסליחה וכפרה. ובספר כוכבי אור (מאמר פ"ג) הביא שהקשה הגר"י ישראל מסלנט, שאם כן היה ראוי יותר לעשות את ראש השנה לאחר הכפרה של יום הכיפורים. והשיב, שמכיון שהאדם נמשך יותר לעניינים גשמיים, יקשה על האדם מיד להתאמץ בתשובה ובתחנונים כדי שימחלו עוונותיו, ורק לאחר שהאדם מתעלה בר"ה מוחמת בקשותיו ל'בני חיי ומזוני', הוא יכול להתעלות יותר ולשוב בתשובה ביו"כ.

ואפשר לבאר טעם נוסף בזה. דהנה על הפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה' דרשו חז"ל (ויק"ר פר' טז), 'וכי אין אומות העולם יודעים להריע? אלא שישראל מכירים לפתות את בוראם בתרועה, והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים, ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים'. וצריך לדעת מהו ענין ה'פיתוי' שמפתים כביכול להקב"ה.

עוד דרשו חז"ל (ב"ר פר' כב), על הפסוק 'ויצא קין מלפני ה', וזה לשונם, 'פגע בו אדם הראשון, אמר לו מה נעשה בדינך. אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר, כך הוא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע'. ויש להבין מה התחדש לאדם הראשון במה שאמר לו קין.

מצינו בראשונים שתי התייחסויות לענין התשובה. האחת היא כפי שכותב רבינו יונה בשערי תשובה, בעיקר הרביעי (ש"א אות טז), שמחלקי התשובה הוא להיות בצום ובבכי ומספד, ובזה יתכפר לו עונו. ומביא מושל על זה מכלים טמאים שנטהרים בשבירתם, וכן לגבי תשובה, מתכפר עוון החוטא בשברון ליבו. דהיינו שהתשובה היא 'טבע רוחני' שכן טבע הקב"ה במציאות הבריאה, שהכל ע"י שבירתו נטהר, והאדם ע"י שבירת לבו נטהר מחטאיו ומתכפר לו.

אמנם יש במפרשים התייחסות אחרת לתשובה, כפי שמצינו בחובות הלבבות [ואף ברבינו יונה בכמה מקומות], שעניין התשובה דומה לאדם שחטא לחברו ובא לרצותו ולפייסו, שאם יאמר לו שמתחרט על מעשיו ויתוודה עליהם, ימחל לו חברו. וכן הוא ענין התשובה, לעשות דברים שמרצים את הקב"ה, כדי שימחל לנו.

ובזה יש לבאר מה שהתחדש לאדם הראשון בדברי קין. שמתחילה חשב אדם הראשון שהיחס של תשובה הוא רק כהצד הראשון הנ"ל, שיש בה תיקון מציאותי, כשם ששבירה גורמת טהרה. וכשכא קין ואמר לו 'עשיתי' תשובה ונתפשרתי, למד מזה אדם הראשון שיש התייחסות חדשה לתשובה, כעין אדם המפייס את חברו למחול לו.

ויתבררו הדברים יותר על פי מה שכתב הרמח"ל, שמצד מציאותו של הקב"ה לא שייך בו עניין של 'מלך', שתלוי בעם, אלא הוא רק 'אלוים', שהרי אינו נתלה בזולתו כלל, והוא בתכלית השלימות. אמנם רצה הקב"ה ברוב טובו וחסדו להיות מתייחס לנבראיו כ'מלך' לעמו, והוא כביכול מתכבד בנו, ואנו חייבים לשמוע בקולו, ולהשתעבד אליו כעבדים, וזה נקרא 'עול מלכות שמים'. ונמצא שזה מה שהתחדש

בגדר הדין שופר למצוה בשל איל וכפוף

משופר של ראש השנה בגזירה שוה, לפיכך צריך שיהיה שופר של יום הכיפורים כפוף כמו שופר של ר"ה. וכתבו הראשונים שם, שדין 'כפוף' הוא למצוה בעלמא, ולא לעיכובא. והקשו על כך התוספות (שם), כיצד אם כן ניתן ללמוד דין שופר של יום הכיפורים משופר של ראש השנה לגבי דין 'כפוף', הרי אף בראש השנה אין כאן דין לעיכובא, אלא רק מצוה, משום ש'בראש השנה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעליא', וטעם זה אינו שייך ביום הכיפורים של יובל, שכן אין תוקעים שם לתפילה וזיכרון, אלא לסימן שילוח עבדים והשמטת שדות. ומחמת קושיא זו הוכיחו התוספות שדין 'כפוף' הוא דין לעיכובא בשופר של ראש השנה, ולא רק למצוה בעלמא, וממילא ניתן ללמוד דין זה גם לשופר של יום הכיפורים, בגזירה שוה.

אמנם הרא"ש שם (סו"ס א) דחה את קושיית התוספות, וכתב, שמכיון שלומדים דין שופר של יום הכיפורים בגזירה שוה משופר של ראש השנה, וגבי שופר של ראש השנה יש סברא להצריך שיהיה כפוף למצוה, ממילא יש להשוותם זה לזה, ולהצריך גם ביום הכיפורים שיהיה השופר כפוף לכתחילה.

ונראה מדעת הרא"ש, שנקט בפשיטות שדין 'כפוף' הוא מעלה בגוף השופר, שאם אינו אלא 'היכי תמצא' בעלמא לעשות ענין של כפיפה, אזי לכאורה צודקים התוספות, שאי אפשר להשוותם זה לזה. ואם כן נמצא - לפי מה שנתבאר לעיל - שלדבריו אומרים בזה דין 'הידור מצוה עד שלישי', וכפי שאכן פסק המשנ"ב הנ"ל.

יש לאדם אפשרות לעשות את המצוה באופן מהודר יותר, צריך להוסיף על המקח עד שליש משווי. דאם נאמר שדין 'איל כפוף' הוא 'הידור מצוה של שופר', אם כן באופן שיש לאדם אפשרות לקנות ב' שופרות, אחד של איל כפוף והשני אינו כזה, אזי אם ההפרש ביניהם אינו יותר משליש צריך הוא להוסיף על הדמים כדי לקנות את השופר של איל כפוף, אבל אם אין זה דין בעצמותו של השופר, אלא ענין בפני עצמו, והשופר הוא רק 'היכי תמצא' לזה, אזי אין צריך להעלות בדמי השופר עד שליש, מכיון שאין זה הידור במצות שופר.

והנה במשנה ברורה (שם סק"ה) הביא בשם המפרשים שיש בזה דין 'הידור מצוה עד שלישי'. ובשער הציון שם (סק"ט) כתב, שלפי דעת הראשונים הסוברים שאפילו לכתחילה אין צריך לקחת שופר של איל, אלא די בכל שופר כפוף, אי"כ יתכן שלגבי שופר של איל אין דין 'הידור מצוה עד שלישי'. ומבואר מדבריו, שלגבי דין 'כפוף', שהכל מודים שיש ליקח לכתחילה שופר כפוף, אכן צריך להוסיף על השופר עד שליש בדמיו כדי ליקח שופר כפוף. ונמצא לפי זה שמעלת 'כפוף' היא אכן מעלה בעצם המצוה של השופר.

הוכחה מדברי הרא"ש

והנה הגמרא שם (ר"ה כו:) מביאה את דברי רבי לוי, הסובר שצריך ליקח שופר כפוף גם בראש השנה וגם ביום הכיפורים [של יובל]. וטעמו [כפי שביארו התוספות שם (ד"ה של יעל) על פי סוגיית הגמרא להלן שם (לד.)], שמאחר ולומדים דיני שופר של יוה"כ

כתב השו"ע (סי' תקפו ס"א) **'שופר של ראש השנה מצותו בשל איל וכפוף, ובדיעבד כל השופרות כשרים, בין פשוטים בין כפופים, ומצוה בכפופים יותר מבפשוטים'.**

ומקור הדין שיש מצוה ליקח שופר של איל, מבואר במסכת ראש השנה (טז.), 'אמר רבי אבהו, למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקדוש ברוך הוא, תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני'.

ולגבי מקור הדין שיש מצוה ליקח שופר כפוף לתקיעות של ראש השנה, מבואר שם (כו:) שהיא שיטת רבי יהודה בברייתא, וכן פסק רבי לוי שם. והטעם, משום ש'בראש השנה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי'. ומבואר בראשונים שהוא למצוה, ולא לעיכובא.

חקירה בגדר המצוה

ויש לחקור בדין זה, שיש מצוה לכתחילה לתקוע בראש השנה בשופר של איל כפוף, האם זו מצוה ומעלה בעצם ה'חפצא' של השופר, או שזה דין בפני עצמו, שצריך ליקח לכתחילה שופר של איל כפוף כדי להזכיר עקידת יצחק, ולכוף את לבבנו לאבינו שבשמים, אבל אין זו מעלה בעצם מצות תקיעת שופר, אלא השופר הוא רק כמו 'היכי תמצא' בעלמא לקיום ענין זה.

הנפק"מ בחקירה זו

ונראה שיש נפקא מינה לדינא בחקירה זו, לגבי דין 'הידור מצוה עד שלישי במצוה' (ב"ק טז.), כלומר, שאם

משנת הישיבה

'קבלה על העתיד' - על שורש החטא

אחד מעיקרי התשובה הוא 'קבלה על העתיד', וישנם הרבה בני אדם שאומרים שהם מקבלים על עצמם ולא מצליחים לעמוד בזה, והסיבה לכך, משום שאינם יודעים כיצד לקבל קבלה על שורש הדברים. כגון, בחור מקבל על עצמו לקום לתפילה בישיבה, שזה דבר חשוב ביותר, שנותן סייעתא דשמיא לכל היום, והוא אכן רוצה לקום, אמנם כשמגיע הבוקר הוא עייף מאד, ואינו מצליח לקום ממיטתו. בחור כזה צריך לחשוב עם עצמו, מדוע אכן הוא עייף כל כך? מפני שכאשר הוא יוצא בלילה מביהמ"ד אחרי הסדר הוא פוגש בקבוצה של בחורים, שמפטפטים על ענייני חדשות וכדו', והוא מדבר איתם עד שעה מאוחרת בלילה, ואז כשהוא הולך לישון מאוחר בודאי אינו מצליח לקום בזמן, זה בלתי אפשרי!

וכאשר הוא מתבונן בדבר, ומבין שזו הסיבה לכך שאינו מצליח לקום בזמן, הוא מחליט שמכאן ואילך יעלה לפנימיה ומיד יילך לישון. אמנם כאשר מגיע הלילה הוא שוב נמשך לדבר עם אותם החברים, כמו בכל לילה, ושוב הולך לישון מאוחר, ואינו מצליח לקום בבוקר לתפילה בישיבה.

ולפיכך ה'קבלה' של אותו בחור צריכה להיות שהוא מתנתק לגמרי מכל שמיעת חדשות, ואינו מתעניין כלל במה שקורה בעולם, שכן עליו לחשב כמה ירויח אם יפסיק הנאה זו של שמיעת החדשות, שע"כ יתפלל בישיבה, וממילא תהיה תפילתו טובה יותר, וכתוצאה מכך ילמד יותר טוב, וכל היום שלו ייראה אחרת. רק ככה אפשר לקבל לעתיד! כשמחשבים את הסיבה לנפילה, ואת הסיבה לסיבה, אז אפשר לקבל על העתיד, קבלה כזו שנוגעת בשרשי הדברים.

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג א, ג): כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועוונות, מי שזכויותיו יתירות על עוונותיו צדיק, ומי שעוונותיו יתירות על זכויותיו רשע, מחצה למחצה בינוני וכו'. בכל שנה ושנה שוקלין עוונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה, מי שנמצא צדיק נחתם לחיים, ומי שנמצא רשע נחתם למיתה, והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים, אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה, עכ"ל.

והקשה הגר"י בלאזר (כוכבי אור סי' ה'), מאחר ו'בינוני' היינו מי שעוונותיו וזכויותיו הם מחצה על מחצה, אם כן מדוע הוא צריך לעשות תשובה כדי להיחתם לחיים, הרי הוא יכול לעשות עוד מצוה אחת, וממילא יהיו לו רוב זכויות, וייתשב צדיק ויחתם לחיים. ותיירץ, שאף שכל השנה אדם חייב לחזור בתשובה, ובכל יום שמתעכב מלשוב יכבד ענשו, מ"מ בעשרת ימי תשובה - וכל שכן ביום הכיפורים עצמו - החובה גדולה הרבה יותר, כיון שביה"כ יש מצות עשה מן התורה לשוב בתשובה. ועוד, שכל שכר על מצוה ועונש על ביטולה תלוי בקושי שיש לקיימה, ומאחר שבעשיית קל יותר לחזור בתשובה, נמצא שמי שאינו שב בימים אלו חטאו כבוד הרבה יותר, ולפיכך אינו נשאר בגדר 'בינוני' אלא נידון כ'רשע', מאחר שלא ניצל את ההזדמנות לשוב בתשובה, ולא יועיל לו להוסיף מצוה אחת על מצוותיו. ונמצא לפי זה, שאנו מחוייבים לעשות תשובה בימים אלו, לפי שרק ע"י אפשר לזכות בדין, וצריך לעמוד על דרכי התשובה.

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א פרשת ראש השנה יום כיפור תשפ"ה

• שבת שבתון – פסקי הלכה בענייני צום יוה"כ •

[מתומצת מתוך כתבי וספרי רבינו, ואין לסמוך ע"ז הלכה למעשה, ובכל שאלה יש לעשות שאלת רב]

א. מצוה על כל חולה להיבדק לפני יום הכיפורים אצל רופא, כדי שידע אם הוא חייב לצום, או שחייב לאכול חצאי שיעור, או לאכול כדרכו. לדוגמא: ישנם חולי-לב הסובלים מתעוקת חזה (אנגינה פקטוריס) בצורה קלה, וישנם מקרים בינוניים ומקרים קשים, ודינם משתנה מחולה לחולה. כמו כן חולי סכרת, יתר לחץ דם, כליות, ריאות, מחלת נפילה, דכאון ואחרים, בכל אלו יתייעץ עם רופא. דייש מקרים שצריך לאכול כרגיל, ויש שצריך לאכול פחות מכשיעור, ויש שחייב לצום, ויש שחייב לבלוע כדור.

ב. נתקף בחולשה ולא יכול לרדת מהמיטה, ואין רופא שיחווה דעתו עליו, נחשב כספק חולה שיש בו סכנה. נתקף בדלקת גרון, חום, כאב ראש, ישתה פחות מכשיעור. ועובדא הוי ביה"כ בחולה שהיה לו 0.39 חום בערך, עם כאב גרון, והורה החזון איש לשתות כשיעור. [כדור לכאב ראש, מותר לבלוע ביה"כ] (כאשר נופל למשכב ואין לו איסור שחיקת סממנים).

ג. חולה שאינו יכול ליפול על פניו בשעת סדר העבודה, אולי כדאי שיצא מלפני כן מבית הכנסת, כדי שלא יצטרך להיות פורש מהציבור. ובבית כנסת שבבית חולים, שיש ביניהם כמה שלא יכולים ליפול, אין צריך לצאת ממנו.

ד. חולה העלול להסתכן אם לא יאכל, חייב לשקול אם אין די לו באכילה של 'פחות פחות מכשיעור', ונבאר דיני אכילה זו:

ה. אכילה של 'פחות מכשיעור', היא 30 גרם. ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל סובר שאם יכול, לא יאכל בפעם אחת יותר מ- 25 גרם. שתיה של 'פחות מכשיעור' הוא בפחות ממלא לוגמיו, ובאדם בינוני הוא 40cc, שיעור 'כדי אכילת פרס' הוא 9 דקות.

ו. חולה אף אם הותר לו לאכול פעם אחת יותר מכשיעור, מכל מקום על האכילה השניה אם היה די לו בפחות משיעור, והוא יאכל כשיעור, חייב כרת. לכן צריך לשער בכל אכילה ואכילה אם די לו בפחות. וקשה מאד לשער כן, וצריך לזה זריזות ובקיאות.

ז. הנה יש כמה דרכים של אכילה ושתיה ביו"כ בעת הצורך. הדרך הקלה ביותר היא, הונה של אינפוזיה דרך הוריד, שאין זו דרך אכילה כלל. ודרך נוספת היא ההיתר של מים מרים, שמקורו מהרמב"ם (פ"ה מ"סודי התורה ה"ח), שהשוותה משקה שמעורב בו דבר מר, מאחר ואין בהם הנאה לחיך, מותר לשתותו ביו"כ גם לחולה שאין בו סכנה.

ח. והורה מו"ח זצ"ל שעדיף לשתות מים מרים יותר מכשיעור, מאשר לשתות חצי שיעור ממשקה שיש בו הנאה לגוף, שיש בו איסור תורה של חצי שיעור. עוד אמר, שמספיק שהאוכל או השותה ירגיש טעם המרירות, וא"צ שיהיה מר עד כדי כך שיקוץ במוזן או במשקה, דאם הטעם המר מורגש היטב, הוי אכילה שלא כדרכה ופטור עליה [והיינו במידה כזו שכל אדם ימנע מלשתות את המים האלו במצב רגיל].

ט. ובפירות ההוראה למעשה – הרחבנו בספר 'קב ונקי' (ח"ב סימן ר"ט), ע"פ שו"ת רבי נחום טרייבטש (סימן ט) שיוצא מדבריו שהשוותה תה קמומיל, ה"ז דבר מר, ונחשב למשקים שאינם ראויים שפטור עליהם ביו"כ, ואינו אסור אלא מדרבנן, ולחולה שאין בו סכנה לא גזרו. ומו"ח זצ"ל אמר דהואיל ויצאו הדברים מפי אדם גדול, שזה משקים שאינם ראויים, יש לסמוך ע"ז, וכך ראוי לעשות.

י. ועשיתי ניסוי אצל מו"ח, והכנסתי שלושה שקיות תה קמומיל [כל שיקי מגיעה בשקית נפרדת מחברת 'ויסוקי']. הכנסתי אותם בכוס רגילה שיש בו 200cc, ושפכתי לתוכו מים רותחים, והשארתי אותם רבע שעה בתוך המים, מו"ח טעם מהמים ואמר שעדיין אי"ז מר מספיק. שוב עשיתי ניסוי שני, והכנסתי ד' שקיות תה, ושפכתי מים רותחים והשארתי רבע שעה, ושוב טעם מו"ח ואמר שכעת זה מים מרים, והשוותה מהם ביו"כ אינו עובר באיסור תורה, ומותר לחולה שאין בו סכנה. וליתר מרירות, כדאי שלאחר שהמים עמדו רבע שעה, כשמוציא את השקיות תה, יסחוט אותם לתוך המים, ובזה יש לו מים מרים בהידור.

• ווי העמודים וחשוקיהם •

שאלה משולחני של מרן שליט"א

הסובל מכאבי רגלים, האם מותר לו לשבת באמצע שמו"ע

שאלה. בתפילות שמו"ע הארוכות של הימים הנוראים, אני סובל כל שנה מקושי גדול, עקב שרגליי כואבות מהעמידה הממושכת, ולפעמים כוונתי בתפילה נפגמת מכך, האם מותר לי לשבת באמצע שמו"ע כדי לנוח, ואז לעמוד כדי להמשיך להתפלל בכוונה.

תשובה. עיקר התפילה היא הכוונה, ולכן כתבו הפוסקים שהמתפלל במטוס או באוטובוס, כיון שקשה לכוון כשעומד, לכן עדיף להתפלל בישיבה בכוונה, מאשר בעמידה שלא בכוונה. וכ"ש בענייננו שאינו רוצה לשבת כל הזמן תוך כדי שמתפלל אלא רק לעצור כמה דקות כדי לנוח ואח"כ להמשיך בעמידה ובכוונה, דלכתחילה יש לו לעשות כן.

ויעיין בשו"ת שבת הלוי (ח"א סימן כד אות ב), שנסאל במקומות שהמנהג לתקוע בלחש, ותפילת הרב מתארכת מאד, ונוהגים הרבה לשבת בזמן שממתנים לתקיעות, האם גם מי שבריא יכול לשבת באמצע התפילה כשממתין עד שיתקעו. והשיב שאם אין לו שום צורך לשבת, למה לו לשבת באמצע התפילה, אך עצם המנהג שם צ"ע קצת [כלומר, המנהג שנהגו לשבת בזמן שממתנים לתקיעות].

ונראה שדבריו אמורים באדם שהישיבה אינו נצרכת לו לכוונה, ורק סתם נח לו יותר לשבת, שאז בוודאי שאין ראוי לשבת באמצע התפילה, אבל מי שנצרך לשבת בשביל הכוונה, בוודאי עדיף שישב ויתפלל אח"כ בכוונה, מאשר שיעמוד כל התפילה ויתפלל בלא כוונה.

אך יש לדון, כשמתיישב לנוח האם עדיף לשתוק ולהמתין עד שיחלפו הכאבים, או שימשיך להתפלל בישיבה, ולכאורה נראה שימשיך בתפילה ולא ישתוק, כי גם שתיקה נחשבת להפסק בתפילה, וכמו שכתב בשו"ע (או"ח סימן קד ס"ה) שאם שהה כדי לגמור את כולה, חוזר לראש, ואם לאו חוזר לתחילת הברכה שפסק בה. יעו"ש במשנ"ב ובביאור הלכה שיש בזה כמה פרטי דינים, אבל חזו"ן שגם שתיקה נחשבת להפסק.

ואמנם גם עמידה בשמו"ע היא מעיקרי התפילה, כמבואר בשו"ע (סימן צד ס"ט), שמי שהוכרח להתפלל מיושב, כשיוכל צריך לחזור ולהתפלל מעומד, הרי שהתפילה במיושב נחשבת לדיעבד, אמנם במשנ"ב (ס"ק כז) הביא שהסכימו האחרונים שא"צ לחזור ולהתפלל שנית, אף מ"מ מוכח שהתפילה בישיבה היא דיעבד גדול.

נמצא, שיש לפנינו שני דברים של בדיעבד, או לשתוק שיש בזה קצת הפסק, או להתפלל בישיבה שגם זה בדיעבד, ויש לדון מה עדיף. ולכאורה נראה שיעדיף להתפלל בישיבה, והטעם כי לגבי הישיבה הוא אנוס, דאינו יכול להמשיך בתפילתו, ואילו לגבי השתיקה אינו אנוס, שהרי יכול להמשיך בתפילתו.

והעצה הטובה ביותר, שימשיך להתפלל במתניות יתר, ויתבונן בפסוקים, ולאחר מכן כשיעמוד יחזור על הפסוקים שאמר, וכך גם לא יפסיק בשתיקה, וגם יתפלל כל התפילה בעמידה, כי גם לדעת האחרונים שאם יתפלל בישיבה א"צ לחזור, היינו כשאמר ברכה ויש בזה חשש ברכה לבטלה, אבל אם רק התפלל את אמצע התפילה, אין חשש לחזור [אלא שיתכן שאם אמר פסוקים אלו שאינם מעכבים את התפילה, א"צ לחזור, כי גם אם לא היה אומרם, יצא יד"ח התפילה].

פנינים ופרפאות בענייני ר"ה ויוה"כ מתורת מרן שליט"א *

כל חשוקי חמד בחזקה מחזקים – ה מרן, אלו ואלו בענין מעגם – ה' ימלך

(מתוך הפיוט לשחרית יום ב' של ר"ה)

באלפיו דוד ברבנותו (שמואל א, יח ז), ואעפ"כ אמרו חז"ל (שבת דף נו ע"א) דכל היוצא למלחמת בית דוד, גט כריתות נותן לאשתו, והיינו שלא בטחו על עצמם. וזה קאי על דורות הראשונים שהיו ניגשים ליום הדין בפחד גדול ולא בטחו בעצמם, למרות זכויותיהם הגדולות בתורה ומעש"ט. ותקופה נוספת הדומה למעלות בית חורן, שהיא דרך צרה, והרליה שם כרוכה בסכנה גדולה, אך מעולם לא שמענו שההולך שם יכתוב גט לאשתו, כלומר דאע"פ שידעו שהדרך מסוכנת וצריך זהירות, מ"מ היו בטוחים שיעבור אותה לשלום. וזו התקופה המאוחרת יותר, שהתכוונו ברצינות ובכבוד ראש ליום הדין, אך כבר סמכו על עצמם... ואילו התקופה השלישית של ימינו אנו, מתאימה לכבני אמרנא, לבהמה שאינה מרגשת מאומה, וגם כשלוקים אותה לבית החשיטה היא הולכת לשם בשמחה, וכאותה בהמה שיצאה ב'עשירי קורש', וצבעו אותה בסיקרא, ולא חלי ולא מרגיש, ולסוג כזה של 'כבני מרן' אנו דומין בעוה"ר.

כי אתה סלחן לישראל – ומוחל לשבטי ישראל. ידועים דברי הנפלאים של רבנו הפרי מגדים (אש"א, סוף סימן תרז), שאם אנתנו במצב של 'ישראל', שכולנו כאגודה אחת ממש, אז הקב"ה 'סלחן', שזה מורה על סליחה גמורה, אבל אם אנתנו במצב של 'שבטי ישראל', שכל שבט ושבט חלוק בפני עצמו, אז הקב"ה 'מחל', דלשון מחילה מורה רק על עזיבת הדבר [עיין ברמב"ם פירוש המשניות (כלאים פ"ד מ"ב) דלשון מחילה הוא עזיבת הדבר ונטישתו]. כלומר שהקב"ה לא תובע ולא מעניש אותנו, אבל גם לא סולח לנו. ופירוש הפמ"ג זה מה שכתוב (דברים לג, ה) 'יהי בישורון מלך, בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי ישראל, דוידה' הוא לשון צער, שאם כשמתאספים זה בצודה של 'שבטי ישראל', שלא כולם מאוחדים, אלא כל שבט ושבט בנפרד, אז זה לשון צער, עכ"ל. ויש להוסיף מה שראיתי במאמר את עצם המילה 'סלחן', ולמה לא אמרו 'כי אתה סולח לישראל ומוחל לשבטי ישראל', דהנה אמרו במסכת ב"מ (דף ק ע"א), רובין ולא דבצן, ופירש"י דרובין הוא בדרך מקרה, שרובין תחת משאו בפעם הזאת, אבל דבצן היינו שרגיל בכך, והכ"נ הקב"ה הוא 'סלחן' ו'מוחל' לעם ישראל, כלומר שרגיל בכך, לסלוח ולמחול לעמו ישראל.

יום הכיפורים. הנה אמרו חז"ל (וימא דף ע"א), שאחר שנודעה הכפרה של עם ישראל ביוה"כ ע"י עבודת הכה"ג, כל אחד ואחד מביא ספר תורה מביטוי וקורא בו, כדי להראות זהותו לרבים. ופירש"י, להראות ניו של ספר תורה ותפארת בעליה שטרם להתנאות במצוה, שנאמר זה אלי ואנוהו, התנאה לפניו במצוות וכו'... ומעבר יום הכיפורים הביאום לשם, עכ"ל. ואמר לי הגאון רבי יחיאל מיכל פינעסטיין זצ"ל, שלכאורה מה מקום מצאו דווקא ברגע זה שלאחר היוודע הכפרה, להראות ניו של הס"ת. והשיב, שהיא היא הנותנת, דווקא עתה, ברגע בו מבשרים לעמ"י את הבשורה המשמחת שהתכפרו כל חטאיו ופשעיו, זה הזמן המתאים ביותר להרבות בזכויות ולהתנאות במצוות, ניו ס"ת הוא בראש כולם. [הוסיף ואמר, דברש"י כתוב יסוד גדול, שכבה 'ותפארת בעליה שטרם להתנאות במצוה', שהינו של הס"ת לא נמדד רק בגוויל הנאה ובאותיות המהודרות, אלא גם בטרחתו והתמסרותו למצוות, וראה מנחות (דף ל ע"א), ובבית יוסף (יו"ד סימן ער)].

וכן היתה תפלתו של כה"ג ביוה"כ בצאתו מבית קודש הקדשים בשלום בלי פגע, יה"ר מלפניך ה"א וא"א שתהא השנה הזאת הבאה עלינו ועל עמך בית ישראל, שנת אוצרך הטוב תפתח לנו, שנת אוסס, שנת ברכה, שנת גזירות טובות מלפניך, שנת דגן תירוש ויצהר, שנת הרווחה והשגשגה וקיימים, שנת ועוד בית מקדשך, שנת זול, שנת חיים טובים מלפניך, שנת טללה וגשומה אם שחונה, שנת מתיקו מגדים את תנובתם, שנת כפרה על כל עוונותינו, שנת לחמנו ומימיו תבדך, שנת משא ומתן, שנת נבוא לבית מקדשנו, שנת שובע, שנת עונג וכו'. הנה כאבדך צעיר התפללתי ביוה"כ בבבל חז"א, וישבתי ליד מרן הגרא"ל שטיינמן והגרא"י ליפקוביץ - זכר צדיקים לברכה, והנה הגרא"י קם ממקומו, ונע אנה ואנה, כרוצה לומר דבר מה למישהו, העזתי פניו והתקרבתי למרן זצ"ל, וכשראני, פה אלי בעיניים יקודות ובלב נסער, ואמר כך: הנה עתה סימנו את עבודת הכה"ג ביוה"כ, עבודה של פעם בשנה, כשהאיש הכי קדוש, נכנס ביום הכי קדוש, למקום הכי קדוש, והכל טהור ונשגב ומלא רוחניות. והנה על מה נסבנו תפילתנו של הכה"ג, רובה ככולה על ענייני גשמייות. הלא דבר הוא. איך יתכן שברגעים המקודשים ביותר, מתפלל הכה"ג רק על ענייני גשמייות, ואינו מתמקד בענייני תורה ויר"ש, אתמהא! [ובפרט שבין דבר גשמי אחד לדעהו, נכנס בקשה רוחנית, ויעוד ביהמ"ק, כפרת עוונות, ביאה לביהמ"ק וכו', והרי א"י הסדר הראוי]. אלא סיים מרן זצ"ל ואמר במשפט אחד: 'דואין מכאן, שענייני הגשמייות של הזולת, הם ענייני הרוחניות שלי'.

כחשד הניתן על פני חותן, מראה כהן (מתוך הפיוט 'אמות מה נהדר' למוסף דיו"ס). ביאור הדברים, דכמו חן המנשך על פני חותן, כך היה מראה הכהן גדול, וזה על פי הכתוב (ישעיה סא, ז) 'נחות יתן פאר'. אך מה הוא באמת אותו חן והוד הניתן על פני חותן, וראיתי בדרשות רבנו בצלאל אשכנזי (בסוף פרקי דר"א), שכתב: 'להודיענו שיש אור כסף לחותן מאת הש"ת כמו למלך, הוד והוד למלכותו, והוד מצד שמתכפרין לו עוונותיו כמו למלך'. וא"כ זהו היא גם עלת הזוהר שנהא על פניו של הכה"ג בצאתו מקדשי הקדשים, כי גם הוא, פניו מזהירים בכלל כפרת עוונותיו.

קריאת התורה של מנחה ביוה"כ. הנה המנהג הוא שבקריאת"ת במנחה של יו"כ, שהמנהגה של הקריאה היא כמו קריאת התורה ורגילה בימות החול, ולא קוראים במנהגה המיוחדת לימים הנוראים, כפי שקוראים בר"ה ובשחרית של יו"כ, וצ"ב מאי טעמא. וראיתי בספר 'דרך עץ החיים' (עמ' 558) שמרן הגרא"י מלצר זצ"ל ביאר בזה, הדואיל וקוראים בתורה פרשת איסורי עריות, ואיתא במדרש שעם ישראל פרצו בבכי כששמעו שנאסרו עליהם העריות, לכן אי אפשר לקרוא פרשה זו שנתקבלה על ידם בבכי וצער וביגון של הימים הנוראים, ודפח"ח. ולענ"ד אולי אפשר לומר טעם נוסף, שהגיגון בא ללמדנו (לבני אשכנז) שהקריאה היא מדף תענית ציבור, ולא מדף יו"כ, וגם הי"מ שבידך הוא בגיגון של חול מטעם הזה, הגם שאומרים בו 'יכתב ויחתם לחיים טובים', ובא ללמדנו שהאוכל ביו"כ אינו עולה במנחה לתורה.

אולי ירחם שארית יוסף... (מתוך הפיוט 'מלאכי רחמים' שנאמר בסליחות). יש להתבונן מדוע נקרא כל עם ישראל על שמו של יוסף הצדיק. ושמעתי לבאר, דכיון שיוסף הצדיק כלכל את אחיו במצרים, לכן זכה של ישראל נקראים על שמו, כי אדם המשיפע טוב על הזולת, שכרו גדול כל כך, עד שחבריו ומעשיהם הטובים יקפו על שמו. וכן מצאנו במגילת (דף ג ע"א) איש יהודי היה בשושן הבירה, והרי מבנימין היה ולא משבט יהודה, אלא מישם שדוד שתק לשמיעו בן גרא כשבא לקלל קללה נמרצת, לכן כשנולד מדיכ, שהיה נכדו של שמיעו בן גרא (כדאיתא בתרגום), נרשם ע"ש דוד שהוא משבט 'יהודה', וכאילו הוא זכויותו נקפם על חשבון יהודה.

זכרו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבו בספר החיים, למען אלוקים חיים. שמעתי שבברוביץ נערכה מסיבת תנאים לחתן וכלה, וכשהתחייבו המחותנים איה סכום כל אחד יביא, ביקש אחד הצדדים לכתוב הכל על שטר, והצד השני נפגע, וטען שהוא סוחר גדול וכולם נותנים בו אימון מלא ואינו רוצה לכתוב ומספיק שהתחייב בע"פ, ולמרות ההפרצות סירב. עד שהגיע רבינו הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד ובתבונתו הגדולה אמר, הרי גם בימים הנוראים אנו מבקשים מהקב"ה שיזכירנו לחיים טובים, ואעפ"כ אין אנו מסתפקים בזכירה בעלמא, אלא מוסיפים ומבקשים '**וכתבו בספר החיים**', האם ח"ו מטילים פגם בנאמנותו של הש"ת, חזין דאעפ"כ מבקשים גם 'כתיבה', ואכן המוחותן נעתר וכתבו השטר. ובביאור הדברים נראה, דבית דין של מעלה מתנהג באותן דרכים הנהוגות בב"ד של מטה, וכיון שבב"ד של מטה הדיינים כותבים הכל לחזק את פסק הדין, 'כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב' (אסתר ח, ח), כך גם בב"ד של מעלה עשין כך, וזה גם הענין בספר הזכרונות שיש להקב"ה [וראה בספר 'לשוח בשדה' (עמ' צט) מה שביארו עוד בזה].

יש נוהגין לאכול תפוח מתוך דבש (טור), ואומרים שתחדש עלינו שנה מתוקה (באורחיהם) (לשון הרמ"א, סימן תקפ"ט ס"א). הנה דבש בלשון התורה ק' הכוונה לדבש תמרים, ומדוע א"כ כשנמליץ התפוח בדבש נוהגים עמ"י קדושים לקחת דבש דבורים, הלא דבר הוא. ושמעתי ממהר"ג אפרים שרגא שפיגל זצ"ל לבאר, שכידוע דבש תמרים כולו מתוק הוא מתחילת בריאתו, ואין בו אפי' לחלחלת של מרידות. משא"כ דבש דבורים, שהכווין פעמים רבות נעקץ מהדבורים, אך בסופו של דבש מעז יצא מתוק, ואין שמחה כמו שמחת הכוהן שלאחר שנעקץ והתיישר קיבל דבש מתוק במינו. והנה הסימנא מילתא בדי, שגם אם הייסורים עוקצים אותנו ומכאיבים לנו עד מאד, מ"מ תפילתנו ותחינתנו שהתנבליה תהיה כמו בדבש הדבורים, עליו נאמר 'צוף דבש אמורי נעם, מתוק לנפש ומרפא לעצם' (משלי טז, כד), ומתוך המורידות תצוף המתקנות, ומתוך החושך יבוע האור.

מוציאין שני ספר תורה, באחד קריין חמישה, מוה' פקד את שרה עד ויהי אחר הדברים האלה (ש"ע א"ח סימן תקפ"ד ס"ב). **לפי שבראש השנה נפקדה שרה רחל חנה** (משנ"ב סק"ו). וצ"ב דאמנם תחילת הקריאה הוא על ענין פקידות שרה ולידת יצחק, אך כל ההמשך על מעשה הגר ושמעאל, וכל ענין מה שאברהם אבינו גירש את הגר ואת בנה, לכאורה מה ענינים לראש השנה. ויש לומר, דהנה בישמעאל כתב 'כי שמע אלוקים את קול הנער באשר הוא שם' (בראשית כא, יז), כלומר שהש"ת ריחם על ישמעאל. והנה אותו ישמעאל, עליו נאמר בזה"ק (ח"ב דף לב) 'וי על ההוא זימנא דאיתליד ישימעאל בעלמא', ועוד אמרו חז"ל (ב"ב מ"ה, יב) שהוא והכלב שווין, ולמרות הכל נתעוררו עליו רחמי שמים ונעשו לו נסים ונפלאות, מישם שסמסרה אהרן את עצמה לידי השגחת הש"ת, וכמ"ש בקדושתו לוי עה"פ 'ותשקץ את הילד תחת אחד השיחים' (שם, מו), שהסיחה דעתה ממנו, והשליכה אותו לידי השגחת הש"ת. ולכן אנו מזכירים בר"ה פרשה זו, ומבקשים מהקב"ה: 'אם על אלה ריחמנו, בעת שמסרו עצמם אליך - ק"ו שתרחם על עמך, בני אברהם יצחק ויעקב, בשעה שתולין עיניהם אליך'. עוד שמעתי בשם הגרש"ר הירש זצ"ל לבאר, דכיון שאמרה הגר 'ואל אראה במוות הילד' והוא קטרוג גדול על ישמעאל ואמו שהשליכתו כך למיתה, ולכן להרבות זכויות לעמ"י אני אומרים שדרך נשות ישראל אינו כן, אלא עומדים למיץ לידהם בכל עת ובכל שעה.

שופר. ידוע מה שנהגו לכסות השופר בשעת הברכות, וכמ"ש האליה רבה (סימן תקפ"ה סק"ה) בשם הגאון המנהיג, וכו' במטה אפרים (שם ס"ג) שנוהגין לכסות השופר במפה הפרוסה על השולחן, ורק לאחר הברכות נטלו הבעל תוקע בידו כדי לתקועו, וזה להיפך מכל המצוות, כמו תפילין וד' מינים שמגלין אותם לפני שמברכין עליהם. ובקצה המטה (סק"י) [בהשמות] כתב רמז לזה 'תקעו בחודש שופר בכסה', שצריך לכסות השופר. וכמה טעמים נאמרו בדבר [עיי' בש"ת אבני נזר (סימן תלא), ובש"ת אפרקטא דעניא (ח"א סימן קטז)]. וראיתי בש"ת חמ"ד (מערכת ר"ה, סימן אות יד) שהביא בשם הגרא"ל סמך לזה ממה שכתוב במדרש (בר"ו נו, ה) שכשבא אברהם לשחוט את יצחק בנו ע"ג המזבח, קיין בלבו החשש שמא יצא השטן למנוע את קיום המצוה ויזדקק אבן על יצחק ויעשהו לבעל מום ויפסל לקרבן, לכן **הצניע את יצחק בשעת בנין המזבח עד העקידה ממש**. וא"כ כיון שהתקיעה בשופר של איל היא זכר לעקידת יצחק ולאל של יצחק, א"כ כדי להזכיר את הזכות הגדולה הזו, גם אנו מכסים את השופר [ואמנם הרד"ל עצמו פסק על מנהג זה של כיסוי השופר, ראה בספרו קדמונת ספר הזוהר (עמ' לט, בהערה)].

בראש השנה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון, מאי כבני מרון, הכא תרגימו כבני אמרנא. **ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון.** **רב יהודה אמר שמואל, כחילית של בית דוד** (ראש השנה דף יח ע"א). ופירש"י דכבני אמרנא הכוונה לכבשים, כאשר מעשרים אותם, שיוצאים בזה אחר זה בפתח קטן. ומעלות בית חורון היינו שהדרך צר והעמק עמוק משני צידי הדרך, ואין שניים יכולים לילך זה בצד זה. וחיליות בית דוד, היינו שבצאתם למלחמה היו מונים אותם ע"י שהיו יוצאים זה אחר זה. ושמעתי ממו"ח מרן הגרש"י אלישיב זצוק"ל פירוש מופלא בזה, דשלוש תקופות נאמרו כאן, דהנה ידוע שחילי בית דוד תמיד היו מנצחים במלחמה [וכדרכיב 'אדרף איבי ואשיגם, ולא אשוב עד כלותם' (תהלים יח, לח)], וכן 'הכה שאול

אחורה נא חידה

איך יתכן שנטול לולב מהדוד, אך תלוי היכן עומד, במקום אחד רשאי לטילו, ובמקום אחר אסור לטילו?

(התשובה לחידה א"ה בגיליון הבא של חג הסוכות, החידה באדיבות ידידתי הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משובש שעבר: איך יתכן שופר שמתור תקוע בו מאה קולות, אבל אם הניחו מידו,

אסור להמשיך לתקוע בו?

תשובה. כתב המשנ"ב (סימן תקפו ס"ק פח), לגבי נכרי שעשה שופר ביו"ט מקין שלו, לא הוי מוקצה דלא אסח דעתיה מיניה, אבל אם עשה מקין של ישראל, אסור לטלטלו ולתקוע בו דהוי מוקצה דנידל. אבל אם אין להם שופר אחר כלל, יש לסמוך על דעת הפוסקים דמותרין גלד ביו"ט ולתקוע בו כדי שלא לבטל המצוות עשה, לכל זמן שאחוז בידו מתור לתקוע בו כל התקיעות כפי המנהג, אבל אם תקע התקיעות המחוייבין והניח השופר מידו, שוב אין לו לטלטלו כדי לתקוע בו תקיעות של מנהג, יע"ש.

י"ר ע"י מערכת "קובץ גיליונות" k.gilyonot@gmail.com

להנצחות ולהקדשות ניתן לפנות: 053-3145900

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים מרן שליט"א,
ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הג'ל,
או בכתיבת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתכנסים מדי יום
מרתון רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד,
בין שיש יצחק, 04-376-0582, או 072-380-9348.
מדי ערשך יתרון בקו האם שוהה מרן שליט"א
בשבת הקרובה ברמת אלחנן

דרכי יושר

מתורת מרן הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

משנת יושר

נביא כמה הערות נחוצות הנוגעות למעשה ביום כיפור, שכתב רבינו בקונטרס 'דינים והערות נחוצות' הנדפס בסוף ספר אמרי יושר ברכות

תנאי בסעודה מפסקת

יש להעיר דמיון שבסעודה מפסקת קודם ברכת המזון יאמר בפירוש שאינו מקבל עליו עדין התענית ועכ"פ יחשוב בליבו כזה, כדאי להתירו לאכול אח"כ, (כ"כ במשנ"ב סי' תר"ח ס"ק י"ב לענין מ"ש בשו"ע דאם הפסיק מאכילתו בעוד היום גדול שיכול לחזור ולאכול כו, וכתב במשנ"ב שיש אומרים שהמנהג לאסור ולכן כן כו' כנ"ל).

נרות יו"ב שיהיו גדולים

בליל יו"ב יש להדליק נרות הראוים לדלוק זמן מרובה עי' סי' תר"י ס"א וברמ"א ובמ"ב שם. (בליל שמחת תורה ששוהים הרבה בבית כנסת ג"כ יש להזהר בזה).

שלא לכפול ברכת שהחיינו בשנה

בעיו"כ יש להזהיר לנשים שנוהגות לומר שהחיינו בשעת הדלקת הנרות בבית, שלא יאמרו שנית ברכת שהחיינו בבה"כ אלא ישמעו מש"ץ ויענו אמן, שעה"צ סימן תר"ט אות ז'.

זהירות באיסור רחיצה

יש להזהיר לב"ב שאסור לרחוץ פיו ביוה"כ (וה"ה בשאר ת"צ לא כשר למיעבד הכי כבסימן תקס"ז ס"ג). - גם כמדי' שיש טעות שאין איסור רחיצה על האצבעות ויש לבאר להם שאסור ולא הותר רק לצורך ניקוי (ורק האצבעות ולא כל היד כשאר ימות השנה), וכן יש להזהירם שאף את העינים בלא הפנים ג"כ אסור לרחוץ. - בנטילת האצבעות כידוע שא"א לצמצם ולמון ליטול בדיוק רק את האצבעות ולא יותר, (וגם הגודל הרי אינו בהתאמה עם השאר), ואם יצמצם מדאי' עלול ליטול פחות מועד סוף קשרי האצבעות, וכן ראיתי למרן ז"ל שלא הי' צמצום, (ועי' ברמ"א סימן תר"ג ס"ג ובשעה"צ שם אות י'). - הרגיל לרחוץ פי טבעת אחר שעשה צרכיו עי' מש"כ באמ"ש יומא סימן י' ס"ק ט"ז לענין יו"כ [ועכ"פ לא ירחץ בבגד וכיו"ב [וכן בשבת] שלא יבא לידי סחיטה ע"ש].

לימוד לאור הנר בליל יו"ב

בליל יו"כ יל"ע אם מותר ללמוד לאור הנר או דאימת יו"כ לא נאמר רק על הקריאה במחזורים, ועי' הוא דאשכחן להך היתרא וכדאיתא באו"ח סי' ער"ה ס"ח ויעוין שדה חמד ח"ט מערכת יוה"כ סי' ב' אות ה').

תורת יושר

מקריא בתקיעה ראשונה

בשנים האחרונות רבינו משמש כמקריא בבית מדרשו של אחיו הגר"ח זצ"ל ברחוב חידושי הרי"ם בבני ברק לאחר פטירת אחיו והגר"א אברהם מס זצ"ל, ונוהג רבינו להקריא גם את התקיעה הראשונה כפי שראה אצל רבו מרן התזו"א שהיה מקריא גם את התקיעה הראשונה ולא חשש משום הפסק, כיון שזה צורך המצוה.

בענין אם ר"ה היו פנים חדשות

בנו של רבינו הגאון ר' שמואל זצ"ל בעל ה'זכר שמואל' התחתן כמה ימים לפני ר"ה ובסעודות בראש השנה לא היו פנים חדשות, והתעורר נידון האם אפשר לברך שבע ברכות בסעודות, שהרי בשבת אי"צ פנים חדשות וכן ביו"ט, והנידון היה האם לר"ה יש דין יו"ט לענין זה ותלוי בגדרי היו"ט של ר"ה, ורבינו כתב תשובה ארוכה בענין זה, ונביא כאן את עיקרי הדברים הנוגעים לר"ה.

סעודה בראש השנה

הנה איתא באו"ח סימן תקצ"ז דאוכלים ושותים ושמחים ואין מתענים בר"ה ובמ"ב שם כ' דאיכא ב' ושמחת בחגך וכן מסיק בשאגת אריה סימן ק"ב דדינו כשאר יו"ט, וקרא כתיב אכלו משמנים ושתו ממתקים וגו', ועי' במרדכי בפ"ק, והוא מד' ימים בשנה שצריך להודיע אמה מכרתי לשחוט כו' משום דתיקנו בהם להרבות בסעודה [מיהו עי' במ"א שם דיש מחמירין שלא לאכול בשר ויין וע"ש עוד לענין למעט תאותו בדבר מסוים] ור"ה הוא תחלת השנה ועושין כך לסימן יפה כמ"ש תוס' ע"ז ה' ב' ועי' המבואר בהוריות ובכריתות ע"ש, ואף שהוא יום הדין אנו יודעים שהקב"ה יעשה לנו נס, וא"כ הי' נראה לכאורה דשייך לומר עלי' פנים חדשות באו לכאן שהרי מרבין במנות ובשמחה יעוין תוס' כתובות ז' ב'.

תענית בר"ה

איברא דהך מילתא דר"ה הוי כשאר יו"ט לאו דכו"ע הוא שהרי בהגהות מרדכי הביא חולקים עי' דס"ל דצריך להתענות, והנה אף דאנן לא קיי"ל כן וכנ"ל, מ"מ גם לדין אשכחין לחלק בינו לשאר יו"ט בכמה מילי שהרי מי שרגיל להתענות בר"ה כתב בשו"ע שם שימשיך לנהוג כך ויעוין"ש עוד ועי' ברמ"א ובמ"ב בסימן

תקפ"ד שמאריכים בפיוטים ותפלות עד חצות לכה"פ [אם כי במעשה רב להגר"א ז"ל כ' שאין להתענות עד חצות כמו שאר יו"ט ואין לבכות כו' ע"ש] ויש מחמירין שלא לאכול בשר ויין ויש למעט תאותו בדבר מסוים וכנ"ל ברמ"א, וגם מלבר הני מילי הרי כולו אימת הדין, ונהי שאנו בטוחים שיצא כאור דיננו ומתחזקים להיות בשמחה עי"ז, מ"מ אינו בשוה ממש לשבת ושאר יו"ט, שהשמחה בהם שלמה מתחלתה בלי תערובת של מעין יגון. - והא פשיטא דריבוי הסעודה והמעדנים לחוד לא סגי למיהוי כפנ"ח, שהרי ביום חול לא מהני ריבוי.

אם יו"ט היו פנים חדשות

ונוסף לזה כי עיקר דין יו"ט לענין פנים חדשות לאו דכו"ע היא ולא הוזכר בתו' וברא"ש רק הטור הוסיפו וכמבואר בבהגר"א ואיהו למדה משבת ובב"י הביא דבא"ח כתב ד"א דביו"ט א"א ז' ברכות, ונהי דקיי"ל להלכה כהטור מ"מ אולי ר"ה שאני [אמנם יתכן שזה נכלל ביו"ט שכי' הטור שהרי גם ר"ה הוא יו"ט ועי' בטור סימן תקפ"ב לענין נוסח התפלה] והבו דלא להוסיף עלה, שהרי כל הך מילתא להחשיב שבת כפנ"ח חידוש גדול הוא שלא מצאנוהו בגמ' דבגמ' איתא דכל ז' אין מברכים א"כ באו פנ"ח ועל לשון המדרש דפנ"ח באו לכאן אין נראה שבה לחוד סגי לחדש דין זה וכן משום שמחת שבת לחוד ג"כ אין נראה דסגי לחדש זה והרי התו' הסתמכו על ל' המדרש ואפשר לומר שהי' נהוג כך וכל' התו' ושבת דחשבינן פנ"ח כו' ופירשו התוס' משום דהתם נמי מרבין כו' יעוין"ש, ובאה"ע סימן ס"ב כ' הך דשבת ויו"ט בשם י"א וסיים דכן פשט המנהג.

ואח"כ דן רבינו להביא ראיה מהא דמי ששכח יעלה ויבאר ונזכר אתרי בונה ירושלים נח' הפוסקים אם מברך עם חתימה, ועוד דן רבינו אם בלילה שלכו"ע אין מתענין אם עדיף שאי"צ פנים חדשות.

ובסוף דבריו הביא רבינו מה שדיבר בזה עם אחיו הגר"ח זצ"ל ועם ידידו הגר"י ברטלר זצ"ל בגדר הדבר ששבת הוי כפנ"ח שוה החלק החשוב של ימי השמחה וא"כ ביו"ט זה לא שייך, ומצד שני יו"ט זה יום של שמחה יותר.

ומסקנת רבינו שא"א לברך שבע ברכות אבל לענין ברכת אשר ברא אפשר לברך משום שיש עוד מסובים חוץ מבני ביתו וגם יש זימון עיי"ש באריכות בכל הפרטים.

רבינו היה מקורב למרן הגרי"ז והיה מתפלל בשבתות במנין שלו כשהיה נמצא בירושלים.

והגרי"ז אף סמך על רבינו ואכל מהשחיטה שרבינו השגיח עליה.

סיפר רבינו שפעם שמע הגרי"ז את רבינו מדבר על קריאת יששכר בפרשת ויצא אם צריך לקרוא עם ב' שינין או עם שין אחד, ומיד בא לשמוע מה רבינו מדבר, ורבינו אמר שכנראה רצה לשמוע מה דעת החזו"א, והגרי"ז אמר לו שזה תלוי בב' הדעות במנחת שי ומקובל לעשות כדעה הב'.

אמר רבינו שהגרי"ז לא היה עונה שאלות בהלכה, אבל פעם אחרי פטירת החזו"א הוא הסכים לענות לרבינו על שתי שאלות שהיו לו שנגעו למעשה, כיון שלא היה לו את מי לשאול, ואחת השאלות היתה על פתח חצר של דירה שהיה נמצא בירושלים האם חייב במזוזה ורבינו טען שלא רוצה לזכות בזה ומרן הגרי"ז לא רצה לענות על עצם השאלה רק הסכים לומר לו דבר אחד בודאות ש"בעל כרחו בן אדם לא זוכה".

רבינו רגיל לספר שמרן הגרי"ז היה רגיל לעשר כל פרי ופרי בפני עצמו, כדי להמנע ממצב של מפריש מחויב על הפטור, ושאל על כך את החזו"א ואמר לו שאם אפשר לעשות זאת זה דבר טוב.

הנהגה נוספת שראה רבינו אצל מרו הגרי"ז בענין מעשרות, היתה שקודם המעשר היה אומר 'תקנה לי חצירי', וכן נוהג רבינו.

מרן הגרי"ז לא יכל להשתתף בהלווית החזון איש בשל מצבו הבריאותי, ובתוך ימי השבעה הגיע לבני ברק לנחם את הגאון רבי מאיר קרליץ זצ"ל אחיו של מרן החזו"א, ורבינו היה נוכח שם וסיפר שהגרי"ז אמר שכתוב ברמב"ם שניחום אבליים זה גמילות חסד עם החיים ועם המתים, וכוונתו היתה שאמנם לא היה בהלויה אבל עכשיו גומל חסד גם עם החזו"א, וכשיצא מלנחם ביקש ממנו רבינו שיכנס לנחם גם את אמו ושאר האחיות של החזו"א, וענה לו הגרי"ז "לא נהיגי גבן" - לנחם נשים, [ואמר רבינו שהחזו"א כן נכנס פעם לנחם אחרי פטירת הגרצ"י אדלשטיין הרב של רמת השרון ובא לנחם את בניו הגרי"ג והגרי"י, ואח"כ נכנס לנחם גם את האלמנה].

ביקור תפארת ציון בשמחת תורה כשהגרי"ז שהה בבני ברק והחזו"א הלך לבקרו ורבינו הלך עמו וסיפר רבינו שהחזו"א נכנס וישב ולא דיבר כלום וכך ישבו ושתקו עשר דקות, ואח"כ החזו"א קם והלך, (ורבינו רגיל לומר על כך שהסיבה לכך היא שלא מדברים סתם, ואמנם היום לא מבינים את זה אבל כך היו אנשים גדולים של פעם שלא דיברו סתם).

סיפר רבינו שכאשר מרן הגרי"ז היה בבני ברק הגיע לחיידר תשב"ר לבחון את הילדים, ושאל אותם שתי שאלות פשוטות בפסוקים בפרשת יתרו, ואחת השאלות היתה על האם יש היום קדושה בהר סיני, והשניה מה הכוונה ירה יירה, והתשובה היא לשא לירות ברובה אלא כמ"ש בתרגום ישתדי.

סיפר רבינו על הקר"ש של מרן הגרי"ז שהיה קורא בקול רם ולא היה שם את ידו על העיניים בפסוק ראשון, והיה חוזר על כל תיבה כמה פעמים וגם על שמע, והיו ממתינים עליו עד שסיים, [ואילו החזו"א לא היה חוזר על תיבות וכשקרה פעם שחזר אמר את זה בשקט].

ועוד סיפר רבינו שהרב מבריסק היה מחושבן עם כיבוד אב וכל פעם היה מבקש עזרה מילד אחר, ולפעמים היה קורא לילד מהחדר השביעי שיביא לו משהו.

קשר חזק היה לרבינו גם עם כל בניו של מרן הגרי"ז ואף השתתף בשמחותיהם, ורגיל לספר על כמה דברים שראה בחתונת בנו של מרן הגרי"ז, א. סיפר לו הגרי"י שפירא שכשהלכו מההינומא שאל הגרי"ז את החתן האם כיוון לשם קנין, והחתן אמר שלא, והגרי"ז חשב קצת והמשיך הלאה, ב. הגרי"ז הכריז קודם הקידושין באידיש שאף אחד מכל העומדים כאן אינו עד, ג. סיפר רבינו שמרן הסתייפלער השתתף בחתונה וישב ליד הגרי"ז ובניגוד למנהגו השתתף גם בסעודה ואכל שם, ואמר רבינו שזה מובן שהרי זה אוכל עם הכשר של הרב מבריסק.

סיפר רבינו שזוכר שהגרי"ז הגיע לבקר את מרן ז"ל בביתו, וישבו במרפסת, וזוכר שבתוך השיחה דיבר הגרי"ז על המכות במצרים.

סיפר רבינו שבזמן הפגזים בירושלים הגרי"י סרנא הלך ברחוב בזמן שנפלו הפגזים והגיע אל מרן הגרי"ז ואמר לו בשמחה שקרה לו נס, ענה לו הגרי"ז שזה לא דבר טוב שקורה נס שהרי מנכין לו מזכויותיו ויכול לומר "קול רינה וישועה באהלי צדיקים" אבל לא שקרה לו נס, ואמר רבינו שהוא עצמו שמע את השיחה הזאת, וסיפר את זה למרן החזו"א, וענה על זה החזו"א ש'מנכין לו מזכויותיו' זה כגון בעובר תחת קיר נטוי אבל לעבור ברחוב בירושלים כשכל ירושלים מופגזת זה לא נס שמנכין לו מזכויותיו.

אביו של רבינו הגאון רבי שמואל זצ"ל (שהיה מקורב מאוד למרן הגרי"ז ואף יש כמה וכמה מכתבים ששלח לו לו הרב מבריסק בתקופה בה היה בחו"ל) היה אצלו בחודש אלול ואמר לו שעכשיו יהיו ימים קשים סליחות שופר סוכה וכו'. וענה לו סליחות? שיהיה שנה טובה בלי סליחות, שופר? זה רק לשמוע, סוכה? אפשר לצאת בארבע קירות.

לחג זה

מזן המאכל
דבי יצחק אהרן שליט"א

ראש השנה

מהפכת התשובה

ברוך מחיה המתים

איתא בשו"ע (או"ח סי' רכ"ה ס"א) "הרואה את חברו לאחר ל' יום אומר שהחינו, ואחר י"ב חודש מברך מחיה המתים" וכו' ובמשנ"ב (שם סק"ד) ביאר "וטעם ברכה זו כתב בחידושי אגדות לפי שבכל שנה האדם נדון בראש השנה ויום כיפורים אם למוות אם לחיים, ואם רואהו אחר ראש השנה ויום כיפורים זה, ואח"כ אין רואה אותו עד אחר ראש השנה ויום הכיפורים הבא, הרי עבר עליו דין אם למוות אם לאו, ועל כן אומר ברוך מחיה מתים שניצול מדין מיתה בראש השנה יום הכיפורים" כידוע אין אנו מברכים ברכות מספק, והלכה זו בהכרח פירושה כי הסכנה המרחפת בימי הדין סכנה ודאית היא, שהניצול מברכין עליו מחיה המתים.

בהבנה זו יש לגשת לימים אלו, וכמסופר על מרנא רבי ישראל מסלנט זיע"א אשר ראהו אחד בשעת התפילה ביום ראש השנה, והבחין שהיה בוכה ומתרגש באמירת 'זוכרנו לחיים מלך חפץ בחיים', ושאלו הלה היאך בוכה הוא, הלא ר"ה הוא, ובקושי התירו להזכיר וודאי שלא לבכות, וכדנקט אדוננו הגר"א זיע"א (מעשה רב, אות ר"ז) "ואין לבכות בראש השנה כמבואר בעזרא ואל תבכו", והשיב לו רבי ישראל ושאלו, האם בטוח הוא בעצמו שאינו בוכה מחמת שהלכה היא לא לבכות בר"ה, או שמא אינו בוכה כי אין הוא מבין ומרגיש שמדובר בשאלה של חיים ומוות. זו ההרגשה שבה יש לנו להתעורר בימים אלו.

ולצערנו בעוה"ר בימינו אין צריך כלל להתאמץ לראות עומק הדין, די לאדם שיתבונן מעט בקורות אותנו בשנה החולפת, כמה אסונות, כמה בצורה משונה כ"כ, שלא בדרך הטבע, הרי שכל אחד בעל אמונה בסיסית, יש לו להזדעזע ולהתעורר, שכן בראש השנה נגזר כל זאת, ומי שח"ו אינו מתרגש בחושבו זאת, פגם וחסרון גדול הוא באמונתו. וכדכתב המאירי (ביה"ב, ר"ה ט"ז ע"ב) "המתרשל בזמן הזה מן התשובה אין לו חלק בה" אלקי ישראל שכל השנה אין התעוררות מצוי כל כך ואף מדת הדין מתייאשת ממנו וממתנת לו עד זמן זה".

גדולה תשובה

סמוך ובטוח אני בכח הדברים הנ"ל, שאין אנו עוסקין במי שאינם בגדרי התשובה, שאננים ח"ו, רק דברינו הם לבאר כי הגם שנמצאים

בגדר תשובה, אומנם קשה להגיע לתשובה מאהבה, א"ך מ"מ לכולם ב"ה יש שייכות עם תשובה, והתפילה שונה היא, כן ההנהגה בעניינים שבין אדם לחברו, אך אינו מועיל כל כך כמבואר בגמ' (יומא פ"ו ע"ב) "אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך הא עון מזיד הוא וקא קרי ליה מכשול" היינו שזדונות יהיה לשגגות. ומק' הגמ' "איני והא אמר ר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות שנאמר ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם יחיה", ומבאר הגמ' "לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה" הרי שכל שאין התשובה שלימה לא יגיע שיהיו לו כזכויות, ובעז"ה נברר מה העצה היאך זוכים לזה.

ונקדים בזה מש"כ הרמב"ם (פ"ז מהל' תשובה ה"ו) "גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך וכו' ונאמר אם תשוב ישראל נאום ה' אלי תשוב כלומר אם תחזור בתשובה כי תדבק, התשובה מקרבת את הרחוקים אמש היה זה שנוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד, וכן אתה מוצא שבלשון שהקב"ה מרחק את החטאים בה מקרב את השבים בין יחיד בין רבים שנאמר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני קל ח"י משמעות דבריו כי התשובה מקרבת האדם לשכינה, היינו שזה בהיפך מפעולת והשלכת מעשה החטא, שהוא מרחיק את האדם מהקב"ה.

אמש היה זה מובדל מה'

וכמו שביאר בסמוך (שם ה"ז) "כמה מעולה מעלת התשובה אמש היה מובדל מה' אלקי ישראל שנאמר עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם, צועק ואינו נענה שנא' גם כי תרבו תפילה אינני שומע, ועושה מצוות וטורפין אותן בפניו שנא' מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי מי גם בכם ויסגור דלתים ולא תאירו מזבחי חנם אין לי חפץ בכם אמר ה' צבאות ומנחה לא ארצה מידכם עולותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר" הרי שהחטא מבדיל ומרחיק אותנו מהקב"ה.

וזו אשר התשובה פועלת היפך המצב הזה, (רמב"ם שם) "והיום הוא מדובק בשכינה שנא' ואתם הדבקים בה' אלקיכם צועק ונענה מיד שני' והיה טרם יקראו ואני אענה ועושה מצוות ומקבלין אותן בנחת ושמחה שנא' כי כבר רצה האלקים את מעשיך ולא עוד אלא שמתאווים להם שני' וערבה לה' מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות"

הגיונו תמיד בתורה

ויש לדעת כי סגולת המעלה של תורה, להסיר המחיצה ולקרב אותנו לאבינו שבשמים גדולה ומועילה אפי' נגד העון של חילול ה', כמש"כ החסיד רבינו יונה (שע"ת ש"ד ט"ז) [במאמר המוסגר צריכים לדעת שדברי רבינו יונה בשע"ת הם כשו"ע הל' תשובה, והלימוד בו צריך שיעשה בעיון ודקדוק] "עתה נדבר על מי שיש בידו עון חילול ה' שלא יתכפר עונו ביסורין, והנה הקדמנו כי יש לו רפואות תעלה אם יקדש את ה' יתברך תמיד, עוד תמצא לו כפרה בהגיונו תמיד בתורה ויגיעתו בה כאשר אמרו רבותינו ז"ל אם יתכפר עון בית אלי בזבח ובמנחה אין מתכפר אבל מתכפר בדברי תורה ואף על פי שהיה עון בית עלי מחלול מצות קדשים כמו שנאמר בעון אשר ידע כי מקללים להם בניו, והנה כי התורה רפואה לכל מכה נחלה מאד, על כן כתוב מרפא לשון עץ חיים"

הרי דבריו כי על ידי עסק התורה מועיל לרפאות אפי' חומר העון של חילול ה'. וזה כמבואר שהעבירה יוצרת מחיצה המבדלת וע"י שעוסק בתורה זוכה ש'שכינה עמו' ואפי' ביחיד, אבוא אליך וברכתך, ובהכרח שעסק התורה מסיר את המחיצות, והוא כתשו' מאהבה של 'אמש והיום' אפי' לענין חילול ה'. אכן יש להקפיד שיהיה עסק התורה כראוי, עם כל ה' ת"ת, בשאיפה אמיתית לברר דבר ה', ובשקיעות הראויה כפי שצריך להיות עסק התורה.

יש לדעת כי 'בן תורה' אין לו כלל פטור מעסק התורה, ופעמים מחמת חוסר שימת לב, מצוי שבימים גדולים אלה, אשר עקב אריכות התפילות, הנובעות מעומק הלב, וקיום מצוות היום של סעודת יו"ט, ויש המקפידים על קריאת תהלים, והם דברים טובים ומועילים, אך עלינו לדעת לנהל את הזמן היטב, שלא ח"ו יהפכו לימים שבהם אין 'עוסקים' בתורה, ולראות ולחשב היאך לסדר הזמן שיהיה ממש 'עוסק' בתורה. שכן כמבואר על ידי עסק התורה זוכים לעיקר התכלית והמעלה, שבא ע"י תשובה מאהבה.

וככל שיהיה האדם מבין עומק הסכנה המרחפת בעומדו לדין, כלל לא יהיה מתרפא בה, שזה העצה הבטוחה ביותר, ובזכות זה נזכה כולנו כל בני התורה די בכל אתר ואתר, עם כל ישראל יחד, לכתבה וחתימה טובה.

הרי הדגש הוא בדבריו החילוק בין אמש קודם התשובה, להיום אחר התשובה, ואמש היינו קודם התשובה היה כל כך רחוק, שבלשונו המדוקדק של הרמב"ם קרא את בעל החטא 'משוקץ, מרוחק, תועבה, שנוי. לפני המקום', ואחר התשובה קורא אותו 'אהוב, נחמד, קרוב, וידיד'. המתבונן בדברי הרמב"ם עד עתה בפרקים שקדמו כתב הלב' התשובה, ופרטיה, ודרכה, ותנאיה, באריכות, ובהלכה הנ"ל מתאר הרמב"ם את השינוי כ'אמש והיום' והיאך מקום יש באמש והיום לכל המתואר בדבריו סדר התשובה.

והיום הוא מדובק בשכינה

אלא בהכרח, שכאן דברי הרמב"ם 'אמש והיום' הוא מדובר בתשובה מאהבה, שהיא נעשים ב'אמש והיום', והדרך להגיע לזה יבואר ע"פ מה שהגדיר הרמב"ם, כי החטא יוצר מחיצה המבדלת אותנו מהקב"ה, ונעשים אנו מובדלים, וע"י התשובה מסיר המחיצה ונעשים דבוקים בהקב"ה.

ויש לדעת כי האמצעי שעל ידו אפשר להידבק בקב"ה, הוא על ידי עמל בעסק התורה, כמו ששנינו (אבות פ"ג מ"ז) "רבי חלפתא איש כפר חנניא אומר עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר אלקים נצב בעדת קל, ומנין אפי' חמשה שנאמר ואגדתו על ארץ יסדה, ומנין אפי' שלשה שנאמר בקרב אלקים ישפט, ומנין אפי' שנים שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, ומנין אפי' אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך" [ביאור הא' שאזכיר את שמי היינו תורה, הוא כדברי הגמ' (שבת ק"ה ע"א) "ר' יוחנן ידיה אמר אנכי נוטריקון א'נא נ'פשי כ'תבית י'הבית" ובה' יובן היטב שהעוסק בתורה הוא בעצם עסקו ולימודו בכלל 'אזכיר את שמי']

היינו שעל ידי עסק התורה בעמל זוכה ש'אבוא אליך וברכתך' וזה הרי לא יתכן עם קיומה של מחיצה, וע"כ דע"י עסק התורה יכול לבוא לכל המעלה של תשובה מאהבה בשלימות, שיסיר המחיצות המבדילות בין החוטא להקב"ה, ואז כשמסיר המחיצה נהפך הזדונות לזכויות.

מהנעשה ונשמע

מרן שליט"א נשא דברי חיזוק למאות בני ישיבת 'אמרי משה' בירושלים, בראשות הגאון רבי יהושע מישקובסקי שליט"א, כשהגאון רבי ישראל גנס שליט"א רב השכונה טרח ובא להשתתף במשא החיזוק, מרן שליט"א התנצל בדבריו ואמר שמהראוי היה שיישב, והגאון הגדול שליט"א ישא את דברי החיזוק, והיה בדברים לחיזוק והתפעלות בקרב רבני ובני הישיבה, ואחר נשא מדברותיו במעלת הימים הבאים עלינו לטובה.

שיעור מרן הגאון רבי אשר דייטש

גדרי התשובה

ביטול הבחירה לגמרי כי בוודאי צדיקים זוכין בעבודתם עד שנקח מהם כמעט כל הבחירה. כיון שבחרים בזה ובדרך שאדם רוצה לילך בו. וזה באמת יהי' סוף התיקון כאשר ישובו כל בני' באמת. וזה כוונת הרמב"ם כי התשובה אין לה שיעור והפסק עד שיעיד יודע תעלומות כו'. ועל תשובה זו אמרו שמביאה רפואה לעולה בביטול הבחירה לגמרי."

הרי לשיטתו כונת הרמב"ם לסוף מעלת התשובה שישבו ישראל בסוף הימים ורק מעט צדיקים זוכים לו, אבל אינו מעכב בתשובה.

וכמה רחוקים הדברים מפשטות כוונת הרמב"ם שלא בא אלא לבאר את עיקרי התשובה לכל שב.

ב. ועוד כתב השפת אמת (שבת תשובה תרל"ח):

"במדרש פסיקתא עד ה' אלקיך השי"ת עד בדבר כו'. שהוא מפרש עד לשון עדות ע"ש. וביאור הענין שוודאי יש הרהורי תשובה בכל איש ישראל והשי"ת בוחן לבות וכליות ואיתא עד שלא נוצרה המחשבה בלב השי"ת מכיר בה כו'. וזהו נאמר ג"כ על מחשבה טובה שאעפ"י שאין אדם יכול להטות עצמו לגמרי לתשובה. אעפ"כ מועיל היגיעה להטות הלב במה שאין ניכר לאדם עצמו והשי"ת עד על תשובה זו. וזהו ג"כ לשון הרמב"ם שיעיד עליו יודע תעלומות. פי' יודע תעלומות אף מה שנעלם מעיני האדם עצמו כמ"ש."

ופירוש זה נפלא הוא במליצה ישרה, אך גם הוא אינו מתיישב בפשטות כוונת הרמב"ם.

וכעין דברי השפת אמת כתב גם במשך חכמה בסגנון שלו (וילך הפטרת שובה ישראל):

"וזה (דניאל י' כ"א) 'הרשום בכתב אמת', כי יש מחשבה לתשובה ויש תחילת התנוצצות המחשבה, אשר באמת לבבינו אטום, ורק להתוכן עלילות ובוחן כליות נגלה כי יש תחילת התנוצצות טהרה, אשר אם יקרה איזה דבר טוב לאיזה ענין יולד מחשבה טהורה או גם פעולה טובה מן שעה זו. ועל זה נאמר 'כי אתה לבדך בוחן כליות ולב'."

עיי"ש בדבריו היקרים.

ג. ולעומתו כתב הגר"י פטרבורגר בכוכבי אור (סימן ז') לפרש את דברי הרמב"ם כפשוטם שאם אכן היו דע תעלומות מעיד עליו שלא יעמוד כנגד יצרו וישוב לחטא אין תשובתו תשובה.

אך גם גאון זה התחבט בתמיה הגדולה, וכי אם יחזור אדם לחטא בסוף ימיו בטלה תשובתו למפרע, ופלפל בזה בדקות

"והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחק ה' אלקיך שמה. ושבתי עד ה' אלקיך ושמעתי בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך" (דברים ל' א' - ב').

"וטעם כי המצוה הזאת - על כל התורה כולה. והנכון, כי על כל התורה יאמר 'כל המצוה אשר אנכי מצוך היום', אבל המצוה הזאת על התשובה הנזכרת, כי והשבות אל לבבך (בפסוק א') ושבת עד ה' אלהיך (בפסוק ב') מצוה שיצוה אותנו לעשות כן. ונאמרה בלשון הבינוני לרמז בהבטחה כי עתיד הדבר להיות כן. והטעם, לאמר כי אם יהיה נדחק בקצה השמים ואתה ביד העמים תוכל לשוב אל ה' ולעשות ככל אשר אנכי מצוך היום, כי אין הדבר נפלא ורחוק ממך אבל קרוב אליך מאד לעשותו בכל עת ובכל מקום: וזה טעם בפ"ק ובלבבך לעשותו - שיתודו את עונם ואת עון אבותם בפניהם, וישובו בלבם אל ה', ויקבלו עליהם היום התורה לעשותה לדורות כאשר הזכיר (לעיל פסוק ב') אתה ובניך בכל לבבך - כמו שפירשתי" (רמב"ן שם פסוק י"א)

הנה כבר הארכנו במצות התשובה וחלקיה (עיי' במנחת אשר מועדים ח"א סימן י' ובמנחת"א דברים סימן נ"ג), ולא נעסוק היום אלא בעומק התשובה פרטיה ודקדוקיה.

א. עד שיעיד עליו יודע תעלומות

"ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד שנאמר יעזוב רשע דרכו וגו', וכן יתנחם על שעבר שנאמר כי אחרי שובי נחמתי, ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וגו', וצריך להתודות בשפתיו ולומר עניינות אלו שגמר בלבו" (רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב).

ורבים תהו ונתחבטו בכונת הרמב"ם שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, וללא כן אין זה תשובה, ולכאורה גזירה היא שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בו.

והנה שלשה גדולי עולם, עמודי התווך בעולם החסידות, המוסר והלמדנות פירשו את דברי הרמב"ם בדרכים שונות כל אחד לפי דרכו ומהותו, ונבאר:

א. כתב השפת אמת (שבת תשובה תר"מ):

"וברמב"ם עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לדבר הזה. ומהתימא לומר שאינו נק' תשובה עד שיעיד עליו דא"כ לא שבקת ח"י. אכן המכוון הוא כי התשובה צריך להיות עד מדריגה זו. והיינו

והני חזרתן חומרא דרבנן דלגבי קידושין אמרינן שמא הרהר תשובה ומקודשת. ומתוך הדברים אפי' אם קבל אפי' מלוי ברבית לקרוע שטרו ושלא להלות לגוי נר' לי שאין צריך יותר דהא אמרי' אפי' לגוי לא מוזפי ומתי יודע אם לא יבא הגוי לעולם. ותו אפי' במדבר נמי לא עבדי ואם לא ילך במדבר הרי הוכשר. וחזרת דברים דר' נחמיה היינו לא אוסיף עוד לעשות אלא אומ' אני פלו' בן פלו' כנסתי מאתים זוז מפירות שביעית והרי הן נתונים לעניים. הרי לך אמירתו היא חזרתו וכשר אף על פי שלא החזיר עדיין דסמיכין אדיבורא דידיה. והיינו לר' נחמיה דמחמיר. אבל לרבנן לא צריך כולי האי אלא הרהור בדעתו ואמירתו כדאשכחן גבי קידושין דאיסור כרת וסקילה וחנק. והרוצה ליחנק יתלה באילן גדול כמו שפירשתי ומוזקנים התבוננת".

הרי לן להדיא שהאדם השב בתשובה הוא זה שמעיד עליו את הקב"ה, וכענין הכתוב (דברים ל"ט) "העדת' בכם היום את השמים ואת הארץ".

ולדבריהם פשוט דאם בשעה שחזר בתשובה אכן העיד על עצמו את הקב"ה שכוונתו לא לחזור לזה החטא לעולם אף אם חזר לחטוא אין התשובה בטלה למפרע, וכך מבואר בדברי רבינו סעדיה גאון (אמונות ודעות מאמר ה'):

"ואבאר עוד כי האדם כאשר יסכים בעת תשובתו בלב שלם שלא ישנה, תהיה תשובתו מקובלת. ואם תשיאהו התאוה אחר כן לשנות, אין תשובתו נפסדת, אך ימחלו לו העונות שהיו קודם התשובה, ויכתב עליו מה שיהיה לאחרית. **וכן אם ינהג המנהג הזה פעמים רבות, שישבו ואחר כן ישנה לחטא, אין כותבין עליו כי אם מה שאחר.** התשובה, כשתהיה בכל פעם דעתו שלמה ולבו טוב שלא ישנה. וזה אשר אתה מוצא הכתוב אומר (עמוס ב' ו') על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, איננו בקבול התשובה, אבל הוא בדחות הענש מהם אחר השליחו, כאלו היה שולח אל עם שישבו, ואם לא ישובו, אביא עליהם החרב והרעב, ואם ישובו אחר השליחות הראשונה או השנית או השלישית, לא יביא עליהם מה שאמר להביא, ואם לא, יגזור עליהם מה שאמר להביא, ואם יגזור עליהם מה שאמר, אפילו אם ישובו אחר כן לא יועיל להם תשובתם ברביעית, לדחות מהם הענש ההוא בעולם הזה, אבל היא מועיל' להם להנצל בעולם הבא".

וכך הוא גם בחיבור התשובה למאירי (מאמר א' פרק ט') שכתב:

"זה דבר השב לאל אך דבר שפתים, מתודה בפיו, ולבו לשוב לחטאיו. כמאמר, יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבם רחוק ממני וגו', קרוב אתה בפיהם ורחוק מכליותיהם, ואין יחשוב שתהא תשובתו מועלת, הלא ידברו עולה אם לו ידברו רמיה, ואין מזה המין מי שבעת התשובה גומר בלבו לעזוב דרכו הרעה תכלית עזיבה אבל אחר זה יכריחו יצרו לשוב לחטאו".

ועיין עוד בדבררי המבי"ט בבית אלקים (שער התשובה פרק ו') שכתב:

"ואומר כי נראה מדברי רבותינו ע"ה כי כיון שחזר האדם בתשובה מן החטאים שעשה וגמר בלבו שלא לעשותם עוד, השם יתברך מעביר חטאתו בתשובה זאת, ואם אח"כ חזר לחטוא, יצה"ר הוא שפתה אותו מחדש לחזור למה שחטא, ולא יהיו החטאים הראשונים חוזרים וניעורים אחר שנתבטלו בתשובה הקודמת".

והנה בספר מנוחה וקדושה להגאון ר' ישראל איסר מפנוביץ' תלמידו של מרן הגר"ח מולוז'ין (שער התורה א' אות ו') כתב:

"הנה בחרטה על העבר יש כמה מדרגות כנ"ל, ואולם הקבלה

הענין, והסיק דרך אם חוזר הוא לחטוא משום התחדשות היצר וסיבות מתחדשות לא בטלה תשובתו למפרע.

ד. הבית הלוי (דרוש י"ג וקדם לו התיבות בספרו נחלת יעקב) כתב דמטבע האדם ותולדתו בן בחירה הוא ואינו נוטה ליצרו הטוב יותר מאשר ליצרו הרע, (וכמ"ש הרמב"ם בהל' תשובה פ"ה ה"א) אך כאשר חטא ושנה והלך בשרירות לבו מוליד בעצמו טבע רע להיות נמשך אחר החטא, ותמצית התשובה לשוב מדרכו הרעה ולחזור לעיקר טבעו להתהלך בשביל הזהב, וזה כוונת הרמב"ם שאינו חוזר לחטוא מחמת חטאיו וטבעו הרע שהוליד בעצמו בעברו על מצות ה'.

וארבעת הדרכים גם יחד נראים רחוקים, דברי השפ"א אינן מתיישבים כלל בלשון הרמב"ם ופשוטות כוונתו, ודברי הגר"י קשים גם מלשון הרמב"ם וגם מסברא, וכך גם דברי הבית הלוי והנחלת יעקב.

והאמת יורה דרכו כפי שהבינו נושאי כליו הגדולים של הנשר הגדול, הכסף משנה והלחם משנה שפירשו שאין כונת הרמב"ם כלל שהקב"ה יעיד על האדם שאינו חוזר לזה החטא לעולם, אלא שהרמב"ם מסביר את עומק הענין של קבלה על העתיד, שהאדם צריך כאילו לפנות אל הקב"ה הבוחן כליות ולב ולהעיד על עצמו את הקב"ה, כלומר רבש"ע אתה תעיד עלי שכוונתי ורצוני ומאויי שלא אחזור לזה החטא לעולם.

ולדבריהם אין כאן כל תנאי עתידי אלא אין המדובר אלא בכונת הקבלה כאשר הוא שב, וכל כונת השב רצונו ותקווותו שלא לחזור לעולם לעבירה זו, וכל שזה כונתו יש כאן תשובה גמורה.

וראיה גדולה לדברי הכס"מ והלח"מ מלשונו של ספר חסידים (אות כ') שהאר"ך בגדרי התשובה והוידוי כעין דברי הרמב"ם, ובתו"ד כתב:

"ויאמר אני מעיד עלי היודע כל תעלומות שלא אשוב בזה החטא לעולם שנאמר (הושע י"ד ד') ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו".

ועיין עוד בספר הישר לר"ת (חלק החידושים סימן ק"מ):

"ואם שאר עבירות הפוסלות באו לידינו דהא אמרי' ארבעין בכתפיה וכשר הרי אנו בתשובה לפניכם ולא נוסף עוד כדאמרי' על מנת שאני צדיק אפי' רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו. ולרווחא בעלמא הוצרכתי תשובה בפני רבים פן יאמרו כשאומ' צדיק הוא יש לתלות שמא עשה תשובה אבל כשלא אמ' לא נתלה כדקאמרינן קמיי ידי גנב קתא דבורטיא דהתם בשלא החזירו. מכל מקום למדתה במקום שאו' הנני [שב] מכל עבירות שוב אין לפוסלו דקידושי אשה כרת וסקילה שייך בהו ואין קידושין תופסין באחותה ואמרי' מקודשת כיון שאמר על מנת שאני צדיק. כ"ש שאומר שהוא שב מידיעתו. ואפי' לא החזיר אותו המקדש גזלו וחמסו קידושיו קידושין. דהא קאמר שמא הרהר תשובה בדעתו. אף על פי ששנינו מאימתי תשובתו להכשירן משישברו את פספסיהן גבי מלוה ולוה משיקרע את שטריהן היינו במלון בריבית בפרהסיא ומחתימין עדים ועברין בלא תעשה הלוה והמלוה והערב והעד' ותשובתן דאפי' לגוי לא מוזפי בשטר ובעדים דומיא דישאל... אבל בגזלן חזרתו אי מקבל להחזיר היא תשובתו. דכי קתני תקנתא להנהו דרבי' וקוביא ומברחי' יונים וסוחרי' שביעית ומלוי' בריבית דלא בדילי אינשי מינייהו דמלוי' בריבית ומגדלי' בריבית ומגדלי' חזירים הנאתן מרובה. אבל גזלנין וחמסנין דאוריתא ודרבנן לא מיכתב כתיבי ולא מיתנא תנא ואין צריך אלא לקבל להחזיר גזילו אם הוא גזלן מפורסם וגזילו בידו.

ועוד חידש גאון קדוש זה דכל יסוד התשובה אינו אלא בגדר שינוי וכאילו שינוי מעשה הוא ופנים חדשות באו לכאן ואינו אותו האיש שחטא (עיין לשון הרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ד), ולפיכך צריך שינוי שאינו חוזר לברייטו וכמבואר בב"ק (צ"ג ע"ב - צ"ד ע"א) דשינוי החוזר לברייטו אינו קונה, ומשום"כ אין כאן שינוי אא"כ לא ישוב לזה החטא לעולם.

אך חכמים תיקנו משום תקנת השבים דאפילו שינוי החוזר קונה ומי שגזל מריש ובנאו לתוך ביתו קנאו ופטור מלקעקע את כל הבירה, הר דמשום תקנת השבים אף שינוי החוזר קונה, וכך גם אף אם ישוב לחטאו שוב וחוזר לברייטו, מ"מ אהני ליה תשובתו, ודפח"ח.

ד. בעניין תיקוני התשובה

והנה מצינו במקורות רבים בגדולי הקדמונים שהרבו לעסוק ב"תיקוני תשובה", דהיינו צומות וסיגופים שיש לבעל התשובה לקבל על עצמו. ומאידך לא מצינו זכר לכל אלה בדברי עמודי העולם הרמב"ם, חובת הלבבות ורבינו יונה שפתחו את שערי התשובה לרווחה בפני כל ישראל והשכילו לבאר את כל יסודות התשובה פרטיה ודקדוקיה ולא הזכירו כלל כל את ענין תיקוני התשובה.

ובספר חסידים (סימן ל"ג וסימן שפ"ד) ותלמידו הגדול רבינו אלעזר מגרמייזא בספר הרוקח (הלכות תשובה וסוף הלכות ראש השנה סימן ר"ו) האריכו בתיקונים אלה, והרוקח ביאר שם בשורש הענין שיש בזה שני גדרים חלוקים תשובת המשקל ותשובת התורה.

תשובת המשקל ענינו שכנגד ההנאה שנהנה האדם מן העבירה עליו להצטער בצער הגוף, ותשובת התורה ענינו שכנגד עונשי הגוף שהיה חייב בהם אילו בית הדין הגדול היה יושב בלשכת הגזית עליו להתייגר ביסורי הגוף, עי"ש.

וגם בכתבי האר"י (שער הייחודים) מצינו תיקוני התשובה, וכך מצינו ברמ"א בג' מקומות בשו"ע, לגבי חילול שבת כתב (סימן של"ד סכ"ו) שצריך להתענות ארבעים צומות, בבא על הנדה (יו"ד סימן קפ"ה ס"ד) שצריך ארבעים צומות, ובשטה י"ן נסך (יו"ד סימן קכ"ג סכ"ו) שצריך להתענות חמשה צומות.

אך לא מצינו רמז וזכר לכל ענין זה בדבריהם של הרמב"ם ובני גילו ומזליה כמבואר. וראיתי מה שכתבו בזה רבים ודבריהם לא נתיישבו על לבי כלל וכלל, ואכמ"ל.

והנראה בזה דכל תיקונים אלה אינם מענין התשובה כלל, אלא מגדרי העונשים, והשב בתשובה שלימה זוכה בכפרה שלימה ואין מזכירין לו עוונותיו וביותר אם זוכה לשוב בתשובה מאהבה שזדונותיו נעשים לו כזכויות, אלא שחששו גדולי המקובלים שמא אין תשובתו שלימה ורצויה, ושמה לא באמת ובתמים העיד עליו היודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, ומשום"כ תיקנו וקבעו את תיקוני התשובה לכפר עון ע"י הצער והכאב שיש בהם תשובת המשקל ותשובת התורה כמבואר.

וזה הטעם שלא מצינו ענין זה ברמב"ם וסייעתיה שלא עסקו אלא בהלכות תשובה ופרטיה ולא שייכי להדדי.

והרבה יש לעיין לפי"ז במה שמצינו תיקוני תשובה לעובר בשוגג, ובשוגג לא שייך תשובת התורה, אך שמא שייך בזה תשובת המשקל, ולא נתפנית להאריך ואין לנו עסק בנסתרות שהם לה' אלוקינו ועוד חזון למועד.

[עיין מנחת אשר קורונה סימן קמ"ג מה שהארכתי בזה יותר].

על הבא אינה כ"א אחת, והוא מה שכתב הרמב"ם (ובלעדה לא עשה כלום) וז"ל יעיד עליו את היודע תעלומות לב שלא ישוב לחטאו עוד. והעיקר ע"ז צריך לשרש אחריה, (פי' כי אין אנו מדברים אודות רשעים שחוטאין בשאט נפש כ"א אודות אנשים בינונים כמוני היום שחטאנו כאנוסים ביצה"ר). וכתב בספר יסוד ושורש העבודה עצה נכונה, והוא שבהתודותיו ביוה"כ ישכיל הסיבה שגרמה לו לחטוא איזה גדר לקבלו על עצמו שיהא כחו ע"י הגדר להסיר סיבת החטא שבוזה יהא בטוח שיהא משומר מלחטוא בקבלה אמיתית, וכן עשיתי בילדותי ביוה"כ והטעתי את בוראי בהטעת עצמי שהייתי סבור שגדר הזה יועיל באמת, וביוה"כ הבא חיפשתי באמתחתי ומצאתי הקופה מלאה שרצים כדאשתקד. וחפשתי ומצאתי גדר ששערתי שיועיל בוודאי וגם הוא לא הועיל, וכן נהגתי כמה שנים בזה אחר זה, עד שנתברר לי מה שכתבתי שער התפילה (ח"א סימן ט') שיצה"ר הכנסני בשקו וקשרו למעלי מראשי ואין לי כ"א לחתור השק ולברוח על רגע, ואין בכחי לשוב בשלימות, ומעתה באמרי תבא לפניך תפילתנו וכו', מחשבתי רבש"ע זכות א' יש לי ללמד על עצמי כי אין אנו עוזי פנים וכו', אני יודע באמת שעוונותי רבו משערוני ועברו ראשי וטמאנו את רמ"ח אברי וטמטמו את לבי שאין ביכלתי לשוב אליך, אך אתה רחום וחנון וכל יכול תן פחדך עלי ואימתך ורוח נכון תחדש בקרבי ואז אשוב אליך באמת".

ודבריו יש בהם חיזוק גדול לדין ולדכוותן.

ב

ועדיין מעלה נשגבה היא ועבודה גדולה שיעמוד אדם ויעיד על עצמו את היודע תעלומות ובוחן כליות ולב שלא ישוב לזה החטא לעולם.

אך כבר כתבתי במנחת אשר (שיחות על המועדים ח"א מאמר ח') שאף תשובה לחצאין, ותשובה שאינה שלימה מועילה ויש בה מצוה ומכפרת לפי ערכה ומשקלה.

וכבר כתב כן המבי"ט בבית אלקים (שער התשובה פרק י"ב) והביא ראיות מדברי חז"ל ורבותינו הראשונים.

ולענ"ד סברא פשוטה היא, דהלא אין לך עבודה שבלב יותר מן התשובה ומטבעה של עבודת הלב ועבודת הנפש שכל משקלה לפי האדם, הענין, המקום והזמן, ורק הבוחן כליות ולב מלך המשפט יכול לשקול את הנסיונות והקשיים של כל אחד ואחד מצד תכונות הנפש, החינוך, הרקע שבעבר של השב בתשובה, ואין זה עולה על הדעת שמי שחזר בתשובה גמורה בקל וללא מלחמה גדולה ביצרו יכופר לו, וחבירו שנלחם מלחמה עצומה ביצרו ועומד בנסיונות עצומים כדי לחזור בתשובה, ולא זכה עדיין לתשובה גמורה כל יגיעתו ועמלו לריק.

וע"כ דאף תשובה לחצאין מועילה ומכפרת לפי מעלתו ומעמדו של השב.

ודו"ק בפשטות הדברים ועומקם.

ג

וראיתי דבר נחמד בספר חידושי הרי"ם (ליקוטי הרי"ם ח"ב עמוד ת"ג) שהביא שבעל חידושי הרי"ם בשכבו על ערש דווי שלא קם ממנו נסתפק האם תשובתו מועילה לפי דברי הרמב"ם דבעינן שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, דהלא אם ימות מתוך חליי הרי לא יוכל לחזור עוד לעשות החטא ההוא, האם גם זה תשובה גמורה.

זמר - ארזי את המבר

כתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער א' ס"א):

"והזהרנו על התשובה בכמה מקומות בתורה, והתבאר, כי התשובה מקובלת גם כי ישוב החוטא מרוב צרותיו, כל שכן אם ישוב מיראת השם ואהבתו, שנאמר (דברים ד, ל): 'בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו'. והתבאר בתורה, כי יעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו, שנאמר (דברים ל, ב): 'ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך'. ואומר בגוף הענין (דברים ל, ו): 'ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך' - להשיג אהבתו. והנביאים והכתובים דברו תמיד על דבר התשובה, עד כי באו עקרי התשובה כלם מפורשים בדבריהם כאשר יתבאר".

וכדבריו כתב עוד בשערי עבודה (אות מ"ט):

"אחר הביאור הזה, החי יתן אל לבו, וישים כל מגמתו לעבוד את בוראו תמיד, בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו כדי להשיג מעלה כמעלת הגדולים אשר בארץ, מעלת אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה, גם הם לא עשו בעבודת בוראם רק כפי כחם והשגת ידם. והמבין יבין וישכיל שהרי להשיג למעלת העושר והכבוד ישתדל אדם ככל מאמצי כחו ולא יתירשל (בעבודת בוראו שיוכל להשיג בקצה העליון), אע"פ שמדות אלו הבל וריק ומפסידות בענין העבודה, [בעבודת בוראו שיוכל להשיג בקצה העליון] להשיג מעלת אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן ודוד ושלמה שהיא מעלה גדולה יותר מכל מלוכה שבעולם, והוא יודע שאם ישתדל ישיג, על אחת כמה וכמה שיש לו להשתדל תמיד בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו, ולא יתירשל אפילו שעה אחת ולא יסור הדבר מלבבו אפילו רגע אחד, ובכל יום ויום יוסיף אומץ להתחזק ולעלות ממדה למדה וממדרגה למדרגה בעבודת בוראו. ויחמוד ויכסוף להשיג בעבודה מה שאין ידו משגת, ויאשר האנשים המשיגים ויבחר בדרכם ובמעלתם ויתחבר אליהם וילמד ממעשיהם ומחכמתם, כענין שנאמר (משלי יג ב) 'הולך את חכמים יחכם', וכן יעשה בכל מדה ומדה אשר לא השיג אליה, יחמוד אותה ויתאוה אליה ויבחר בה להשיגה מכל כסף וזהב שבעולם. כענין שנאמר (תהלים יט) 'הנחמדים מזהב ומפז רב' ועל הבחירה בלבד יקבל שכר כאלו השיג חמדה, אחרי אשר איננו יכול להשיג יותר. כי הבחירה מצות עשה היא שנאמר (דברים ל) 'ובחרת בחיים'. ואמרו ז"ל (קידושין מ) כל מי שעלה בלבבו לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה. עוד יצא לנו ממצות הבחירה, כי מתוך שיבחר במדה ההיא ויבין וישכיל מעלת המשיג אותה, ישתדל תמיד להשיגה, והשם ית' יעזור אותו במה שאין יד טבעו יכולה להשיג וישיגה, כענין שנאמר (דברים ל) 'ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו', ר"ל אחר שתשוב עד ה' אלהיך ושמעת בקולו, 'ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך' להשיג בעבודה

מה שאין יד טבעך ויד טבע בניך משגת, כי בהשתדלות אשר ישתדל האדם ישלח השם ית' את ברכתו אתו, כענין שנאמר (דברים כח ה) 'יצו ה' את הברכה באפסיך' ואמרו ז"ל בספרי יכול יהא האדם יושב ובטל והאל ישלח את ברכתו אתו, תלמוד לומר ובכל משלח ידך ר"ל ישתדל האדם, והאל ישלח את ברכתו במשלח ידיו, ויביא מחשבתו הטהורה והטובה לידי מעשה, על ידי בחירתו בה והשתדלותו בה להשיגה כמו שביארנו".

וכך איתא בדברי הנביא יחזקאל (פרק ל"ו כ"ו).

"ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם, והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר".

הרי שהקב"ה עוזר לכל השבים אליו.

ולא זו בלבד אלא אף אם השב עדיין לא פתח כלל בדרכי התשובה, ועדיין אין בלבו לא חרטה ולא בושה ולא קבלה על העתיד, כיון שגמר בלבו לחזור בתשובה כבר קיים את המצוה של "ובחרת בחיים", בעצם בחירת לבחור בחיים ובתשובה. כך כתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג' אות י"ז).

משל למה הדבר דומה. לבן שיצא את בית אביו בחוצפה ובטריקת דלת. האם חשב וקיוו שתוף כמה שעות ירגע הבן ויחזור הביתה. אך הילד לא חזר. בחלוף יום מצלצל האב למשטרה ומדווח על בנו שהלך לאיבוד. יום רודף יום והימים הופכים לשבועות, והילד איננו. והאב דואג ודואב. וכן חולפים שבועות וחודשים. כמעט חלפה שנה ואין קול ואין עונה.

והנה באמצע לילה בהיר הטלפון מצלצל ומעברו השני שומע האב את בנו בוכה שהוא רוצה לחזור הביתה. האב אינו יודע את נפשו מרוב התרגשות, והוא אומר לבנו תאמר לי איפה אתה ואני הרגע שולח רכב להביא אותך הביתה. הבן בוכה וצוחק, בארץ רחוקה אני כעשרת אלפים ק"מ מן הבית, ואביו מגיב רק תאמר לי איפה אתה נמצא ואני אדאג שיגיע אליך כרטיס טיסה להביא אותך הביתה.

הקב"ה הלא הוא אבינו הרחום והחנון, אין אהבה כאהבתו ואין רחמים כרחמנותו, וזה כשנה שנטשנו את אבינו, עברה כמעט שנה מתפילת הנעילה שנה שעברה עת עמדנו וצעקנו בהתלהבות שמע ישראל, ה' הוא האלהים, ה' מלך ה' מלך. אך מאז נעלמנו לו, והוא יושב ומצפה, ממתין עד בוש שנחזור הביתה, לקירבתו ועבודתו. אנחנו רק צריכים לומר לו היכן אנחנו, ורק לבכות לו ממרחק, מתגעגעים אנחנו ורוצים הביתה, והוא ידאג בכל הדרכים שבידו להביא אותנו הביתה.

וזה שכתב רבינו יונה, אם רק נרים קול ונקרא להקב"ה רצוננו לעשות רצונך ורוצים אנו לחזור בתשובה, בחרנו בחיים. והקב"ה יעזורנו למען כבוד שמו.

שיחת חיזוק ממרן הגאון רבי שמעון גלאי שליט"א

"שובו אלי – ואשובה אליכם"

בימים אלו של חודש אלול ועשרת ימי תשובה הקב"ה קרוב אלינו - "דרשו השם בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" (ישעיהו נה, י). יש להתבונן, מצד אחד כתוב "שובו אלי ואשובה אליכם" (מלאכי ג, ז), ומצד שני כתוב "השיבנו ה' אליך ונשובה" (איכה ה, כא). איך זה הולך ביחד? הקב"ה אומר לנו "שובו אלי ואשובה עליכם", קודם הקב"ה רוצה שאנו נשוב אליו, ואז הוא ישוב אלינו, ואילו אנחנו אומרים להקב"ה קודם "השיבנו ה' אליך" ואז "ונשובה". מה קודם למה? נדרש לזה מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל, ונאמר את דבריו בתוספת ביאור.

"לך אמר לבי – את פניך ה' אבקש"

אמרו חז"ל "אלמלא הקב"ה עוזרו, אין יכול לו" (קידושין ל, ב), בודאי שבעולם כזה מלא בניסיונות, לא שייך להתגבר בלי הסיוע של הקב"ה. אלא שזה גופא הסיעתא דשמיא של כל יהודי, שבגלל שהקב"ה רוצה שנשוב אליו, הלא רוצה ה' בתשובת הרשעים, לכן הוא הכין לנו את חודש אלול - "קול דודי דופק פתחי לי" (שיר השירים ה, ב), הקב"ה דופק על הלב שלנו - "פתחי לי". מתחילת חודש אלול יש את הקריאה הפנימית "קול דודי דופק", הקב"ה אומר תחפש את הקרבה שלי, אני רוצה לראות אותך מחפש. ומי שומע את ה"קול דודי דופק"? כתוב בתהלים (כו, ח) "לך אמר לבי בקשו פני", מי מדבר למי? עם מי הלב מדבר? אומר הרד"ק, כמדומני, "לך אמר לבי", הלב שהוא שומע את ה"קול דודי דופק", הנשמה הקדושה שבתוכנו שמחפשת את קרבת ה' יתברך, היא נלחמת כל הזמן עם הגוף, מי ישרת את מי. "לך אמר לבי", הלב מדבר לכל יהודי, "בקשו פני", אני מחכה לבקשה, לראות שאתם רוצים את קרבותי. ואז היהודי היקר אומר "את פניך ה' אבקש", זכיתי לשמוע את הקריאה הפנימית, "את פניך ה' אבקש", ולכן "אל תסתיר פניך ממני, עזרתי היית" - בין בגשמיות ובין ברוחניות, אתה עוזר לי לדעת ולהבין מה עיקר תפקידי בעולם הזה, כשהגוף והנשמה נלחמים. אזי הקב"ה אומר לנו "שובו אלי ואשובה אליכם", תראו לי שאתם רוצים שאני אשוב, אני רק רוצה לראות "שובו אלי", ואנחנו אומרים לו: רבנו של עולם אנו יודעים שבלי העזרה שלך אין לו את היכולת - "השיבנו ה' אליך".

"מה לו לאב שהגלה את בניו"

חז"ל הקדושים אומרים במסכת ברכות (ג, א), שכאשר יהודי נכנס לבית הכנסת ואומר 'אמן יהא שמיה רבא', הקב"ה אומר "מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם". ויש להבין מה הקשר בין אמירת 'אמן יהא שמיה רבא' לזה. התשובה היא, שברגע שכן אדם נכנס לבית הכנסת ואומר 'אמן יהא שמיה רבא', הוא מראה שהוא רוצה שיתגלה כבוד שמים, והוא חפץ בקרבת ה' יתברך. הוא שומע את הקריאה הפנימית המיוחדת של תחילת אלול, שבעצם בכל השנה הקב"ה רוצה את זה, אבל יש את ה"דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", שעכשיו יותר קל להרגיש, וע"י שינוי קטן מראים להקב"ה שאנו רוצים "שובו אליי", אז הקב"ה יעשה ש"אשובה אליכם". כשיהודי נכנס לבית כנסת ואומר 'אמן יהא שמיה רבא', הקב"ה אומר "מה לו לאב שהגלה את בניו", הם צריכים אותי! לזה אני מחכה! אני אומר רק דוגמאות. כשיהודי מברך כמו שצריך, או כשיהודי מקבל את השבת כמו שצריך, ולא ברגע האחרון הוא מסתכל אם נותרו לו עוד כמה דקות, הוא מקבל את המלכה כמו שצריך, הלא שבת היא אות בני וביניכם, הוא רוצה את קרבת השם יתברך. אנו אומרים להקב"ה, כן! אני רוצה להיות יותר טוב!

הרבה יהודים שואלים, מה אני יכול לעשות באלול? רק תתקרב משהו, תברך יותר טוב, תראה שאתה רוצה. אתה מכיר במלכותו יתברך - "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". אתה מקיים את ה"שובו אליי", ואז הקב"ה כל כך שמח להיות "ואשובה אליכם". זה "השיבנו ה' אליך ונשובה", אבל בשביל זה צריך שאדם עצמו יתעורר משהו.

"סתום פיות משטינו ומקטרגינו"

אנו אומרים ב'אבינו מלכנו', "אבינו מלכנו סתום פיות משטינו ומקטרגינו". יש להבין מה זה "סתום פיות משטינו ומקטרגינו"? הלא יש תפקיד של קטגור ויש תפקיד של סגור, אדם שעושה מצוה, הוא בורא סגור, ואילו אדם שעושה עבירה ח"ו, הוא בורא קטגור. וכי אנחנו אומרים להקב"ה תסתום לו את הפה? ראיתם פעם דבר כזה, ששופט יגיד לקטגור 'תשתוק'? הכי צריך אנחנו אומרים להקב"ה שיתסתם לו את הפה? יכעין זה אנחנו אומרים גם בתפילה בליל יום הכיפורים "הס קטגור וקח סגור", איזה מין דבר זה שלא יתנו לקטגור לדבר? עוד יש להתבונן ב'אבינו מלכנו'. אנו אומרים "אבינו מלכנו כתבנו בספר זכויות", איזו בקשה היא זו? אם תעשה זכויות, יכתבו אותך בספר זכויות, וכי אתה מבקש הנחה? הלא "כל האומר הקב"ה ותרן הוא, וותרו חייו" (בבא קמא נ, א)?

"שיחיה מה שבלבך יוצא לפועל"

גיליתי מרגלית גדולה בספורנו הקדוש. כתוב בפרשת עקב "וזכרת את כל הדרך אשר הוליך ה' אלקיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצוותיו מצותיו אם לא" (דברים ה, ב). הקב"ה אומר, אתה יודע שהקב"ה הוליך אותך ארבעים שנה במדבר, ומפני

מה? בשביל לנסות אותך אם תשמור מצוותיו או לא, אני רוצה לראות אם אתה עומד בניסיונות. ולכאורה המילים "לדעת את אשר בלבבך" נראות מיותרות.

תשמעו טוב מה אומר הספורנו, כל מילה זה ממש מרגלית. ואני חושב שכך הוא הפשט בדבריו. וזה לשון הספורנו: "לדעת את אשר בלבבך" - "שיהיה מה שבלבך יוצא לפועל כדי שידע כל מלאך שבדין תהיה מעלתך יותר מן מלאכי השרת ותהיה עליך ידיעתי הפועלת לטוב כראוי לנמצא בפועל".

"שיהיה מה שבלבך יוצא לפועל", זה אני עוד מבין, זה "ידיעת עם לבבך", אני רוצה שתשמור מצוות, כדי שמה שיש לך בלב יצא לפועל, ובשביל מה? "כדי שידע כל מלאך שבדין תהיה מעלתך יותר מן מלאכי השרת". בשביל מה אני צריך שתוציא מהכח אל הפועל את מה שיש לך בלב, בכדי שהמלאכים יודו שאתה בדרגה יותר גבוהה מהם. מה הפשט בזה? וכי הקב"ה מתחנן שנעשה מצוות כדי שהוא יוכל להגיד למלאכים, אלה יותר גדולים מכם?

אלא כתוב במדרש שהגויים רוצים לקבל מצוות, ואומר להם הקב"ה, אתם חוטאים, אין לכם מצוות. אז אומרים לו, ויהודים לא חוטאים? אומר הקב"ה, אם יהודי חוטא זה כמו ילד שאינו מבין, בלב הוא מרגיש, אבל הוא לא מבין, יש נתק בין המח ללב, בין "ידיעת היום" ל"והשבות אל לבבך" יש נתק. אנו פוגשים הרבה פעמים אנשים שנעבעך, אינם שומרים תורה ומצוות. יש כאלו שאומרים 'אני דתי בלב', והם חושבים שהם לא יודעים מה שהם מדברים, אבל הם יודעים מה שהם מדברים, כי באמת בלב הם מרגישים את קרבת ה'!

הייתי לא מזמן בטורונטו, בשבת קודש. היינו שם עם משפחה שהיו צריכים לעבור שם ניתוח. ובאו שם יהודים להשלים לנו מניין, הם היו צריכים לעלות חמש עשרה קומות, וגם ללכת ברגל דרך של שעה וחצי, פעמיים או שלוש ביום, בבוקר ובסעודה שלישית, הלך וחזור! זה יהודים!

פגשנו שם בן אדם שנסע על אופניים. הוא דיבר באנגלית והוא שאל 'אתם יהודים?' אמרו לו 'כן'. הוא אמר 'גם אני יהודי, אני זוכר שבבר מצוה שלי אמרתי "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר"'. זה מה שהוא זוכר. מסתבר שזה היה בחנוכה. הוא המשיך, 'אז בטח יש כאן בית כנסת'. הוא רק זוכר 'אשר קדשנו...' להדליק נר, והוא מחפש בית כנסת. מי מחפש? האופניים שלו מחפשות? הרגליים שלו מחפשות? הרגליים שלו הולכות לבית חולים, מסכן, הוא היה בדרגה הכי גבוהה של המחלה. ואחרי זה הוא ישב שעותיים בבית כנסת. הלב שלו נמשך לבית הכנסת, זה 'מה שבלבך'.

אני עוד לא ראיתי שגוי נפגש עם השני ואומר, ברוך ה' פגשתי עוד גוי. אבל יהודי בלב הוא מרגיש את האמת.

פגשנו עוד מישהו בשווייץ, גם כן יהודי חילוני, בסוף התברר שהוא לא חילוני. הוא אמר לנו 'אתם יהודים? שנינו עמדנו על הר סיני! איזה יופי!'. זה בלב! נחזור למה ששאלנו בשביל מה הקב"ה צריך שהמלאכים יודו שמעלת עם ישראל גדולה מהם?

אנו עומדים עכשיו לפני יום הכיפורים ומדמים אותנו למלאכים, עם בגדים לבנים ואומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו' בקול, הלא כתוב שאנחנו יותר ממלאכי השרת, וכי עושים לנו טובה שאנו כמו מלאכים?

אני חושב שהתשובה היא המסירות נפש של יהודים בכל הדורות. וכפי שסיפר ר' יענקל'ה גלינסקי זצ"ל, שאבא זצ"ל היה איתו ביחד בסיביר בקור אימים, איזו מסירות נפש היתה להם. אין לתאר! הם אכלו קליפות של תפוחי אדמה וגרעיני חמניות כל הפסח, בכדי לא להיכשל באכילת חמץ, זו מסירות נפש אמיתית, ולא שקמים בבוקר לזמן קריאת שמע של המג"א, או שמתגברים על איזה לשון הרע, אז כבר קוראים לזה מסירות נפש. מדובר על מסירות נפש אמיתית!

הזכות של כלל ישראל – ההתחזקות בקיום המצוות למרות הניסיונות והקשיים!

וזו התשובה למה ששאלנו קודם, מה זה "הס קטיגור וקח סנגור", וכן "תגער בשטן לבל יטשינני", וכן "כתבנו בספר זכויות", אם תעשה זכויות אז יהיו לך זכויות. שלכאורה מה הם הבקשות האלו?

אלא אומר הקב"ה, אני מתחנן אליכם, תקיימו מצוות עם ה' למען ענותך", עם ה' למען נסותך", עם כל הניסיונות שיש לכם, בשונה מהמלאכים להם שאין ניסיונות, ואם אתה תשמור מצוות, ו"מה שבלבך יוצא לפועל", אז המלאכים יצטרכו להודות שאתה בדרגה יותר גבוהה מהם, ובזכות הזאת אני יכול להשתיק את הקטגור. הקב"ה ישיב להם, יש לכם טענה? וכי יש לכם ניסיונות? אתם יודעים איזה ניסיונות יש לבנים שלי? לא נותנים להם לשמור מצוות, נלחמים עם שבת, נלחמים עם תורה, עם כל דבר נלחמים, א"א ללכת ברחוב, ועם כל זה הם אומרים "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". בזכות הזאת הקב"ה יכול לקיים "הס קטגור וקח סנגור".

ויש להוכיח כן גם מדברי מהאור החיים הקדוש, שעומד על כך שהקב"ה אומר למשה רבינו בפרשת בשלח "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו" (שמות יד, טו), לא עת תפילה היא. שואל האומר החיים, מה זה לא עת תפילה היא? וכי יש דבר כזה בעולם שהוא לא עת תפילה, הלא תפילה בעת צרה היא דאורייתא.

אלא מבאר האור החיים הקדוש שהקב"ה אומר למשה רבינו לא עת תפילה היא, אני לא יכול להושיע אתכם, בגלל שמידת הדין לא נותנת לי, לכן "דבר אל בני ישראל ויסעו", תתחזקו באמונה, ובזכות זה אני יכול להושיע אתכם.

כל חיזוק שיהודי יעשה, שיכיר במלכותו יתברך, שיכיר שהקב"ה נותן לו הכל, שהברכה תהיה יותר טובה, שישמור על הפה הקדוש, שהוא נמנע מלהחזיר לשני, נכון, ויתור זה לא דבר קל, אבל אם עושים את פעם אחת, איזה הנאה יש אחרי זה!

הקב"ה יעזור שנזכה לדעת שכל נסיון שאנו מתגברים, זה עוזר להקב"ה להציל אותנו, ויקיים בנו קרע רוע גזר דיננו, ונזכה שיתקדש שמו של הקב"ה בעולם.

(מתוך שיחת מרן הגר"ש גליא שליט"א בבית המדרש 'בית אהרן' פרדס כץ - צום גדליה תשפ"ד)

פנינים מהחזן רבינו הנצי"ק
רבי רב הבה
קורק שליט"א
קהל ספרדי ת"י

ראש השנה

הורני ה' דרךך ונחני בארץ מישור (לדוד ה' אורי תהלים כז יא)

ביאור יסודה של בקשה זו הקירבה להשי"ת

מצינו ששלמה המלך אומר (שה"ש א, ז) "הגידה לי שֶׁהִבֵּה נֶפֶשׁ אֵיכָה תִרְעָה אֵיכָה תִרְפֶּץ בַּצִּהָרִים שְׁלֵמָה אֵיכָה קִעְטִיָּה עַל עֲדְרֵי חֲבָרִיד", ויש לבאר זה על דרך משל לאדם אחד, שנפשו איוותה ביותר להכנס למלך, ואחר תחבולות רבות, והמתנה ממושכת, ולאחר שהפעיל את כל קשריו וכל מקורביו סייעוהו, זוכה הוא להכנס להיכל המלך, אמנם הוא ברוב סכלותו, תחת לגשת ישירות למלך, פונה ימין ושמאל ומתחיל לשוחח עם העבדים הזוטרים, הניצבים בטרקלין המלך, והופך את עצמו לאלתר לשוטה מופלג בעיני כל רואהו, ובוודאי בעיני המלך.

וזה מה שאנו מבקשים מהקב"ה, "הורני ה' דרכך", דהיינו קוב"ה תורה לי את הדרך והגישה ישירות אליך, שלא אצטרך לעצור בדרך בכל מיני תחנות אצל פקידים זוטרים, שהם בבחינת "על עדי חבריך", אלא רצוני הוא לדעת "איכה תרעה", אני רוצה להגיע ישירות אליך.

ועקידת יצחק היום ברחמים תזכור (זכרונות)

מדוע השטן הממולח מעכב את העקידה דווקא בקרניים

נתבאר בתורה שאברהם אבינו רוצה להקריב איל תחת בנו והשטן מעכב ע"י שאוחזו בקרניו בסבך, ולכאורה צריך להבין את טעם העיכוב של השטן ע"י שאחז את האיל בסבך בקרניו, וביארו המפרשים (ראה רשב"ם ועוד), שאחרי שאברהם אבינו קיבל הוראה משמים, לא להקריב את יצחק, אברהם אבינו לא מוותר, ורוצה בכל מחיר להקריב קרבן לה' תחת בנו, והקב"ה זימן את אותו איל לשם כך באופן מיוחד, אמנם בא השטן ועיכב בעד האיל ומסבך את האיל בקרניו.

ולכאורה עדיין צריך להבין, הלא השטן מכונה "אתה ישן והוא ער לך", דהיינו מזימותיו ותחבולותיו ערמומיות במיוחד, וכשרוצה למנוע מעשה מצווה לשם שמים, משתמש בכל כלי הנשק שלו, ורבים חללים הפיל, ואף מצילח רח"ל להכשיל, ומדוע כאן מתחכם דווקא עם הקרניים, הרי היה יכול על פניו להכשילו במכשולים יותר קשים, ובניסיון גדול יותר, לשבור את הרגלים של האייל, וכו'.

אלא התירוץ הוא פשוט, השטן יודע היטב שהקרניים הללו אינם סתם 'קרניים', אלא הם אלו שיעמדו לו לרועץ מעתה והלאה, ובכל ראש השנה יקחו 'קרניים' כאלו בדיוק, ויערבוהו עד שימנע מלהשטיין ולקטרג על עם ישראל, ועל ידי הקרניים הללו יעלו זכרוננו של אותו אייל של יצחק אבינו ע"ה, ממילא קרניים אלו מפחידות אותו והוא מנסה למנוע אותם בכל דרך, ולכן מנסה לעצור את אילו של יצחק דווקא בקרניו.

לזכר צדקות פיוס דין -

למוחל עונות בדין

(פיוט לא-ל עורך דין)

יסוד התשובה - ההכרה בכלי היקרים של מלכו של עולם שטינפנום בעפר

ביאור נפלא עפ"י דברי ירמיה הנביא שמים רעות עשה

עמי, ועפ"י דברי ריב"ז סומך לפטירתו

הנביא (ירמיהו ב, י"ג) אומר "כִּי שְׁתִּים רָעוֹת עָשָׂה עַמִּי אֲתִי עָזְבוּ מִקֹּדֶם מִיָּמַי לַחֲבֹץ לָהֶם בָּאוֹת בָּאוֹת נִשְׁבָּרִים אֲשֶׁר לֹא יָכְלוּ הָיִים". ויש להבין מהם אותם שתי רעות עליהם מקונן הנביא ירמיהו.

ונראה לבאר על דרך משל, למלך שמוחז לעבדו כוס יין משובח ויקר עד למאוד, ואותו העבד התרשל בהחזקת הגביע, ונשפך היין על בגדיו וטינפם. ואם היו מוזגים לו כוס של מים, הרי שלא היה קורה מאום אם היו נשפכים המים, ודווקא משום שהיין כ"כ יקר ומשובח הרי שהנזק כפול ומכופל כשנשפך היין, ולא זכה לשותות וליהנות ממתנת המלך. ולא זו בלבד אף שבגדיו נטנפו, ע"י אותו משקה יקר בתכלית. וזהו כוונת הנביא ירמיהו, 'שמים רעות', על אותם כלים משובחים, שנותן לנו הקב"ה ללמוד תורה ולקיים מצוותיו, ואנו משתמשים בהם לדברים בטלים של עוה"ז, וזהו השתים רעות, כפי ערכם של הכלים שנתן לנו, כך גדול החסרון וההפסד בהשתמשות לאותם דברים בטלים של עוה"ז.

וזהו יסוד התשובה, ההכרה העמוקה, באותם כלים יקרי ערך, שנתן לנו קוב"ה ללמוד בהם תורה ולקיים בהם מצוותיו, ואנו בעוה"ר טינפנום בהבלי עוה"ז. ועוד יש להוסיף בנותן טעם, עפ"י ד' הגמ' הידועה (ברכות כ"ח ע"ב) בשעת פטירתו של רבי יוחנן בן זכאי, נכנסו תלמידיו לבקרו, "אמרו לו רבינו ברכנו, אמר להם "היי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם", אמרו לו תלמידיו עד כאן, אמר להם ולואי, תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם" ע"כ.

ולכאורה מעשה זה צריך ביאור, וכי היתה כוונתו של ריב"ז להקניט את תלמידיו שעה אחת קודם פטירתו.

אלא מבואר כאן יסוד עצום ב"תשובה", כשאדם רוצה לשוב בתשובה, לא סגי במה שאומר לעצמו פגמתי בספרות, עילאה, תאזה, או כל מיני מושגים מופשטים ששמע מאחרים ולא הבין מעולם את תוכנם האמיתי.

על זה בא ריב"ז ואומר, מדוע כשחוטאים אנו כלפי מלך בשר ודם, יודעים אנו במדויק מה חטאנו מה קלקלנו, ומה עיוותנו, באותה מידה צריכה להיות התשובה כלפי שמיא, ויצויר לעצמו שנכנס לטרקלינו של המלך, ושבר והרס כלים יקרים, וזו יסודה של תשובה להבין בשיכלנו שקיבלנו כלים יקרים מאת המלך לשימושים דקים ועדינים, ללימוד תורה ולקיום המצוות, ואנו השתמשנו בהם לשימושים גסים ומטונפים.

יום הכיפורים

פי פיוס הזה יכפר עליכם לטהר

אתכם מכל חטאתיכם לפני ה'

תטהרו

מהות התשובה-הרוצה בתשובה-

ביאור עפ"י בקשת דוד המלך

"תעיתי כשה אובד"

מצינו בדוד המלך ע"ה שאמר על עצמו (תהילים קי"ט קע"ו) "תעיתי פֶּשָׁה אֲבָד בִּקְשָׁה עֲבַדְתִּי כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי". ולכאורה צריך להבין את השייכות בין הרישא של הפסוק לסיפא, ומה הקשר בין שה אובד" להמשך הפסוק, "כי מצוותיך לא שכחתי".

ויש לבאר את השייכות על דרך משל, לשה שתעה בדרכו ועזב את העדר, והגיע למקום סכנה "צוקים חדים, או הרים רמים" שמהם יכול ליפול בניקל לתהום עמוקה, ולשבר כל עצמותיו, וקורא אל

שפה לנאמנים

פניני משא ומתן עם רבינו
שופר שהוכן בעיצומו של ראש השנה
ע"י נכרי מהו לתקוע בו

ידועה בשער בת רבים דעתו החריפה של רבינו, וכבר אף התבטא פעמים רבות בחריפות לשון, (אשר אינה רגילה אצלו) אודות הנסיעה להשתטח על קברות הצדיקים בחו"ל בראש השנה, וכבר הארכנו בעניין זה כמה פעמים, והיתה קורת רוח מרובה לרבינו מהנכתב, והנה אחד אשר מחשיב את עצמו מהמקורבים לרבינו, חרף אשר עבר על דעתו המפורשת בכתב ובע"פ, ונסע לחו"ל לר"ה להשתטח על קברות הצדיקים, והיה זה בעת מגיפת הקורונה, אשר מדינת 'אוקראינה' סגרה את שעריה הרשמית, בפני הבאים לראש השנה, ואלפים מאח"י עשו את ימי ראש השנה תחת כיפת השמיים רח"ל, בגבולות המדינה בתנאים מחפירים.

המשך בעמוד הבא

גיסא עדיין רחוק עד אין שיעור, ומאידך גיסא עצם ההרגשה של הריחוק, היא הקרבה והתשובה היותר גדולה ששייכת.

חמישה עיניים תנאי לחרטה ועזיבת החטא

מבאר מדוע בעינין לצער הגוף כשאיכא חרטה וקבלה

מצינו

בתשובה שטעונה חרטה ועזיבת החטא, והוא לעיכובא, וצריך להבין א"כ למאי בעינן אף ציעור ועינין הגוף, ע"י חמישה עיניים, הא סגי בחרטתו ועזיבתו את החטא. אלא הביאור הוא כך, שע"י חרטה ועזיבת החטא מתנער הוא מעצם העשייה, דהיינו מגיע למצב, שאם היה עומד עתה בפני כזה ניסיון, הרי שהיה מתגבר על יצרו ולא חוטא, וכידוע לשון הרמב"ם (הל' תשובה פ"ב ב"ג) "שיעיד עלי יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם, וע"י אותה תשובה אלשעבר, עוקר את מעשה העבירה, על ידו, ונחשב כמתעסק בעלמא, דהרי גזע כבר למצב של חרטה ועזיבת החטא אשר עוקרים את העבירה למפרע, אמנם אלא קי"ל (כריתות י"ט ע"ב ויוד) "המתעסק בחללים ועריות חייב שכן נהנה", דהרי סו"ס היתה כאן הנאת הגוף, ע"כ בעינן לחמישה עיניים אלו בכדי לתקן את אותה הנאת הגוף, אפי' שמבחינת המעשה כבר תיקן ע"י החרטה ועזיבת החטא, ומיחשיב כמתעסק לאותו מעשה, [ובתוספת ביאור עפ"י דברי הר"ן פ"ג דר"ה דקס"ד דמצווה שיש בה הנאת הגוף אפשר דלא בעי כוונה, והנהגה שנהנה, גופא, מיחשיב שעושה את המעשה בדעת מה'ט] אבל על אותה הנאת הגוף שעליה לא סגי בחרטה וקבלה לעכתידי כדאמרן דהרי סו"ס נהנה, מתקן עתה ע"י עיניו וציעור הגוף.

שתיה לזנב ולא לראש

בשבוע האחרון התבשרו תושבי טבריה אודות הדחתו בפועל מחברותו במועצת העיר, של ראש העיר לשעבר המודח ר"ק, אמנם ובעקבות המצב המתוח באזור הצפון בשכונות לעיר טבריה, הידיעה נ"ל לא תפסה מקום כ"כ, אמנם לאותם המכירים את ההיסטוריה במלחמתו של רבינו מול אותו ברנש, וכבר כתבנו כמה פעמים בעניין זה, תיכף לאחר שנבחר ברוב מוחץ [גם זה היה אחרי שרבינו התבטא בכל תקופת הבחירות חוששני שהנ"ל יצא ברוב גדול, אבל הציבור הדתי והחרדי לא ראה את פני הסכנה, וחשבו שרבינו מנבא שחזרות], באו ואמרו לרבינו ש'ראש העיר' רודף את החרדים ומאד בתפילותיו שעות ארוכות, עד לאותו לילה בו הכריזו שהיה לו גילוי מיוחד 'זנב העיר', והעיתר רבינו במשך תקופה ארוכה מאד בתפילותיו שעות ארוכות, וז"ל כבר 'סולק מתפקידו, ואין באורח פלא בתוך ממיסד היישוב היהודי בטבריה הגה'ק רבינו חיים אביעלפא זיע"א, שהברנש הנ"ל כבר 'סולק מתפקידו, ואין באורח פלא בתוך שבועיים ימים נהפך הגלגל והודח ע"י 'שר הפנים', ומאותו יום נחל תבוסה מוחצת בכל בתי המשפט ובכל מקום בו אליו הגיע עד שבשבוע זה כאמור הודח ע"י ראש העיר המכהן, מחברותו במועצת העיר, מחמת חובות לכל אותם תביעות דיבה שחוייב בבתי המשפט השונים, וראו כולם עין בעין כיצד נתקיימו דברי רבינו אחת לאחת ומראש נהפך לזנב.

דעת
חכמה ומוסר

שפה לנאמנים - המשך

ואתו מקורב ניסה להבריח את הגבול דרך רומניה, ולא הצליחה ההברחה, והוא ביחד עם קבוצה מחביריו, נאלצו לעצור בכפר בידה, אשר היה נראה כאילו נלקח מ'סיפורי צדיקים', על העיירות הטיפוסיות במזרח אירופה, ושם בכפר ההוא הוכרח לעשות את ימי הדין הנשגבים, ומאחר ובאמתחתם היה ציור אוכל חלק נכבד מ'סעודות החג', לא דאגו מהיכן יסעדו, ועמלו וטרחו לשוות לחדר האוכל באכסנייה מראה מכובד של בית כנסת מאולתר, והנה שעות ספורות לאחר התקדש היום נכחו חברי הקבוצה לראות שאין עמיהם 'שופר' כלל, ולא ידעו כדת מה לעשות, הרי לא יתכן שה'מניעות' לנסיעה לצדיק, יגרמו להם לבטל מצווה דאורייתא, 'ורחמנא אמר תקעו'.

והנה אחד מבני החבורה, הידוע ככחור פיקח וממולח, שמע ממרחקים קול געית צאן, [וכלשון הפסוק 'וְגַם קוֹל הַצֶּאֱן הָיָה בְּאָזְנוֹי' (שמואל א' ט"ו י"ד)] וביקש מהנהג הנכרי שיתלווה אליו, ואכן במרחק של כמה מאות מטרים, שכנה חומה של בעלי חיים וצאן לרוב, ובין הצאן שטט להנאותו איל ישיש עם קרניים מכובדות לראשו, והנהג הנכרי בא במשא ומתן עם בעל הצאן, שהסכים תמורת מחיר סביר, למכור לו את האיל הלו.

ידע הממולח הנ"ל, שבין חברי הקבוצה ישנו גם 'שוחר', שבהשגחה פרטית הביא חלפו עימו, וכך בתרועת שמחה שב אותו ממולח שהיה גם קצת יודע ספר, ואמר לחברי הקבוצה הבאתי לכם שמחת יו"ט, מדאורייתא, מדרבנן, ומדברי סופרים.

מדאורייתא, משום שעכשיו נכין שופר מהאיל, 'ומדרבנן' כי הרי האידנא שמחת יו"ט אינה אלא בבשר, ו'מדברי סופרים', עכשיו יהיה מונח על השולחן של ר"ה כזה 'סימן' מהדור ראש של איל לסימנא טבא, כמוזכר בשו"ע, והסבירו בני החבורה לנהג הנכרי בארוכה כיצד צריך להיראות שופר מדיטא, וכיצד להכינו, והנהג הנכרי, שבין כה יש מחוסר מעש, לקח הקרן של האיל אחר שחיטתו המהודרת, חיטט וחיטט בה, והוציא את הבשר ובניקב אותה כדת וכדין, עד שלקראת הבוקר כבר היה שופר מהודר, מוכן ומוזמן להוציא את חברי הקבוצה ידי חובת תקיעת שופר, ובי"ה עבר עליהם החג בהתרוממות הרוח, בכפר הגיח, והרגישו ממש כאילו ה' ביחד עם כל הציבור בקבירות הצדיקים הנ"ל.

ועכשיו אחרי ששב לאר"ק, ליבו נוקפו, ושואל אותו יהודי, המחשיב עצמו כאמור למקורב של רבינו, האם היה מותר לומר לנכרי לחטט בקרנם, ולהכין את השופר ביום טוב.

והשיב רבינו, דהנה בשו"ע (או"ח סי' תקפ"ו) נפסק, דגוי שעשה שופר ביו"ט מותר לתקוע בו, ומשמע אף אם עשאו לצורך ישראל, ולכאורה הטעם הוא כמו שכתב בטור (או"ח סי' תרנ"ה) בשם הרשב"א וז"ל: "ענינ' שהביא לולב לישראל ביום טוב מחוץ לתחום, כתב הרשב"א שמותר ליטלו, שלא אסרו חכמים דבר שהובא מחוץ לתחום, אלא לאותו שהובא בשבילו, ואפילו הוא מותר לטלטלו, ולא אסרוהו אלא באכילה ובהנאה, ומצוות לאו ליהנות ניתנו", ע"כ.

ואמר רבינו דלפי דברי הרשב"א הללו, גם בשופר נמא דמצוות לאו ליהנות ניתנו. והוסיף רבינו, דלפי זה, יש מקום להחמיר את חומרת הגאונים, שעכ"פ לא יתקע הוא בעצמו, דאז תהנה הנאת

הגוף, וכמו שהחמירו בשופר של איסורו, אמנם ב'שו"ע הרב' כתב טעם אחר להיתר, כיון שלא חיישנן שמא יאמר לגוי, להבא לעשות בשבילו מלאכה, דלצורך מצוה לא חשוד, שיאמר לגוי לעשות איסור בשבילו. ולפי טעם זה אין מקום להחמיר, שלא לתקוע בעצמו.

ואמר רבינו דלכאורה דבריו נסתרים מדברי הרשב"א דלפי טעמו, מיותרים דברי הרשב"א, דהא בכלל לא גזרינן בהכי, שלא חיישנן שיאמר להבא לנכרי לעשות איסור בשבילו מצווה בעבורו.

והנה המשנ"ב (שם) כתב שההיתר שאמרו בשו"ע, אינו אלא בשעשה הגוי את השופר מהקרן שלו, שלא נאסר משום 'נולד', אבל אם עשאו משל ישראל, ונאסר משום 'נולד', אסור לתקוע בו.

ואמר רבינו דכבר ראה שהקשו, דהרי יכול הגוי להחזיק את השופר בידו, ויתקע בו הישראל, אי נמא שא"צ שיאחזנו בידו.

ואמר רבינו דלכאורה יש לומר ע"פ דברי הגמ' בפרק 'במה מדליקין' (שבת כ"ט ע"א) שאין מסיקין בשברי כלים, וכתב הרשב"א שם, שאפילו אם לא יזיזו ממקומן, ג"כ אסור, והיינו שסבירא ליה להרשב"א, שאע"פ שמקצה אינו נאסר בהנאה, מ"מ אסור לעשות בו מעשה של השתמשות, אף דלא הו"ל טלטול, וא"כ היה מקום לומר גם בנ"ד, שתקיעה בשופר נחשבת כמעשה של השתמשות, ובוה מסתבר לומר דלא מהני הא שמצוות לאו ליהנות ניתנו, שהרי אין האיסור בהנאה מן המוקצה, ואדרבא שרי בהנאה, ולגבי שם ההשתמשות ל"מ הכלל של מצלל"ב.

והוסיף רבינו ואמר דיש לחקור לפי טעם הרשב"א, דהא שמותר להשתמש בשופר שעשה הגוי ביו"ט משום דמצלל"ב, האם הכוונה כפשוטו שתקנו את גדר איסור ההבאה ממעשה הגוי, כגדר איסור"נ ממש, או שבאמת היה בדין שתאסר כל ההשתמשות של קורת רוח והנאה ממעשה הגוי, דהא דמצלל"ב, מהני רק בתורת סימן לומר שלא חשיב שמשמש במעשה הגוי, דהנאת מצווה לאו הנאה היא, ונפק"מ בהנאת הגוף בהדי המצוה, לאותם השיטות המתירים זאת באיסורו"נ, דלפי הצד השני שכתבנו אפשר שב'מעשה שבת' של הגוי, לא יהיה היתר זה, דכל השתמשות של קורת רוח אסורה, וכן נפק"מ בהנאה של גרמא שמבואר בר"ן בפ"ג דר"ה שמותרת באיסורו"נ ובמעשה גוי יש להסתפק, וכמשנ"ב. והוסיף רבינו דבעיקר סברתו של שו"ע הרב הנ"ל שבמצוות אין חשש שיאמר לגוי לעשות לו מלאכה, יש קצת ראייה מהא דקדימ"ל שמחיצה העשויה בשבת בשוגג, שמותר לטלטל בתוכה, ולא גזרינן 'שוגג אטו מודי', כמו דגזרינן לדעת רבו הפוסקים בשאר 'מעשה שבת', אלא משמע, דלא חיישנן שיעשה איסור כדי להתיר לעצמו טלטול, דיצא שכרו בהפסדו. אמנם באמת יש לחלק דהתם ודאי מסתבר שיעבור על איסור 'בנין בשבת', כדי למנוע מעצמו איסור אחר, דמאי חזית דאיסור זה, דמא סמיק טפי, מאיסור אחר, אבל הכא י"ל דחשוד שיעבור על שבות דאמירה לעכ"ל, בשביל מצוה דאורייתא, ולפי"ז גם בנ"ד יוכלו היו לתקוע בשופר שעשאו הנהג הנכרי בשבילם ביו"ט דהא סו"ס מצלל"ב, יש קצת מקום להחמיר חומרת הגאונים הנ"ל שלא יתקע בעצמו, וגם לדברי שו"ע הרב הנ"ל.

הדפסת העלון ל"ע רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאנ'א זצ"ל

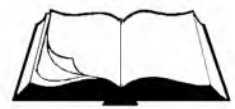
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חזן בן רבי ברוך זוריהן זצ"ל

מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 538

עירוב תבשילין, מדיני ראש השנה, שבת שובה

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

להניחו לפני יום טוב

לכתחילה יש לעשות את העירוב לפני שמקבל יום טוב, ואם כבר הדליקה האש נרות וקבלה עליה יו"ט, יש להסתפק אם עדיין יכולה להניח העירוב ("ביאור הלכה" ד"ה ספק). ובדעבד אפשר לומר לאחר שעדיין לא קיבל על עצמו קדושת יו"ט, שיעשה עבודה העירוב ("כף החיים" סק"א), שהרי אפילו מלאכות ממש יכול לבקש מחברו לעשות עבורו כמבואר בשו"ע (סי' רס"ג סעיף י"ז) וכן במקום שיש כמה בתי כנסיות בעיר, אפילו בא' אמרו "ברכו" יכול לילך לביהכ"נ אחר שעדיין לא אמרו "ברכו" ולצוות לאחר להניח עירוב עבורו.

בני ביתו הנמצאים במקום אחר

עירוב תבשילין מהני רק למי שנמצא במקום שיכול להגיע לשם, ולכן אם מניח עירוב תבשילין, ובני ביתו נמצאים בעיר אחרת, אינם יכולים לאפות, לבשל ולהדליק נר על סמך העירוב שהניח בעה"ב בעיר אחרת (ע"י משנ"ב ס"ק כ"ט).

נוסע מביתו לפני יו"ט

מי שהניח עירוב תבשילין לצורך בני ביתו והוא נוסע לעיר אחרת (כגון להיות בשיבה ביו"ט או אצל רבו) ויצטרך לבשל שם ביו"ט לצורך שבת או להדליק נר לכבוד שבת, לכתחילה יעשה שוב עירוב תבשילין בעיר שנמצא שם ביו"ט, ובלי ברכה, ובדעבד יכול לסמוך על העירוב שהניח בביתו (שו"ת "שבת הלוי" ח"ח ס' קכ"ג). ואם יקח עמו מביתו שיעור כזית מהתבשיל והפת שהניח לעירוב (וישמור גם בביתו שיעור עירוב), אין צורך לחזור ולערב במקום שנמצא שם (קובץ "מבית לוי" ח"ג עמ' נ"ג).

גמר להכין צרכי שבת לפני יו"ט

אורחים או בנים נשואים האוכלים אצל הוריהם כל סעודות השבת ואינם צריכים לבשל או לאפות כלום אבל ישנים בביתם הפרטי ומדליקים שם נרות, חייבים להניח עירוב תבשילין בשביל להתיר להם להדליק נרות ביו"ט לצורך הדלקת שבת, אבל בלא ברכה (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ט תשובה נ"ד סק"ג, ו"כף החיים" ס"ק קי"ג). ויש הנהגים לעשות איזו הכנה לשבת, כגון לבשל איזה אוכל או לחמם מים לשתייה לכבוד שבת, כדי שיוכלו להניח עירוב תבשילין עם ברכה.

השאת העירוב ודבר המתקיים

העירוב חייב להיות קיים עד שיגמרו לבשל או לאפות לצורך השבת, וכן בזמן הדלקת נרות של שבת, ואם נאכל העירוב או נאבד באמצע יו"ט, ואפילו אם רק חלק ממנו אבד, ועתה לא נותר בו שיעור כזית (סעיף י"ז), אסור להמשיך בהכנות לצורך שבת (שם ס' ט"ו וסעיף י"ז).

ולכן יש להיזהר, ובפרט בימי הקץ החמים, להניח את העירוב תבשילין בתוך המקרה, כדי שלא יתקלקל העירוב באמצע יו"ט, ואז יהיה אסור להמשיך לבשל לצורך השבת.

שכח להניח העירוב לפני יו"ט

אם שכחו ולא הניחו עירוב תבשילין, אפשר לסמוך בדעבד על עירובו של רב העיר, ואם כבר שכח בפעם הקודמת להניח ועכשיו שכח פעם שניה, נחשב כפושע, ואינו יכול לסמוך כעת על עירוב של הרב, ולכן אסור לו לבשל לצורך השבת, ויש לעשות שאלת רב כיצד להתנהג (משנ"ב ס"ק כ"ב).

אם שכח פעם אחת להניח עירוב ופעם שניה הניח עירוב אבל קרה שוגג אחר, כגון שנאכל בטעות או נפסד באמצע יו"ט, לא נחשב כפושע, ויכול לסמוך שנתי על עירובו של רב העיר (בעל "שבת הלוי" זצ"ל).

להכין דברים שאינם צרכי אכילה

יש סוברים, שעירוב תבשילין אינו מתיר אלא להכין צרכי סעודה לצורך שבת, אבל שאר דברים לא (משנ"ב ס' תקכ"ח ס"ק ג' בשם מג"א בשם הר"ן). ולפי"ז היה לנו לאסור לסדר את הבית לצורך שבת, או להביא מחזורים לביהכ"נ וכדו' או להכין מיטתו מיו"ט לשבת. אולם מנהג העולם שעושים ביו"ט כל הצרכים עבור שבת, וכן הסכימו הפוסקים (ע"י שו"ת "חשב האפוד" ח"ב ס' ס"ב, ו"שבת הלוי" ח"ד ס' ס"ה), משום שמצינו שהמשנ"ב (ס' ש"ב ס"ק י"ז) כתב בשם ה"אליהו

עירוב תבשילין

מצות עירוב תבשילין - טעמה

השנה חל ראש השנה ביום חמישי ושישי, ועל כן מצוה להניח בערב ראש השנה עירוב תבשילין, משום שאסור לבשל בסיר מיוחד או לאפות ביום טוב לצורך שבת, אלא אם הניח פת ותבשיל מערב יום טוב לצורך שבת (שו"ע ס' תקכ"ז).

הטעם שתקנו חז"ל עירוב תבשילין הוא, כדי שלא ייראה שמתחיל בבישול או באפיה לצורך שבת ביום טוב, אלא רק גומר מה שהתחיל כבר לפני יום טוב (רמ"א שם).

ממה עושים העירוב

הרבה נוהגים לערב על ביצה מבושלת, והטעם כתוב ב"ערוך השולחן" (סעיף י"ז) משום שטיבעה שאינה מתקלקלת אף שמונחת כמה ימים (ועירוב תבשילין שנתקלקל ביו"ט ואינו ראוי לאכילה, שוב א"א לסמוך עליו), ובפרט כשחל יו"ט בחמישי ושישי צריך להתקיים מיום רביעי עד שבת. ובימינו שיש לנו מקררים, ראוי ונכון לקחת חתיכת בשר או דגים משובחים משום הידור מצוה (ע"י משנ"ב ס"ק ח', וע"ע קובץ "מבית לוי", ח"א עמ' נ"ב בשם בעל "שבת הלוי" זצ"ל). ואם רוצה לאפות ביום טוב לכתחילה יש לו להניח גם דבר הנאפה.

ביצה קלופה

אלו שלוקחים לעירוב תבשילין ביצה, יזהרו שלא תהיה קלופה, כי ביצה קלופה שעבר עליה הלילה, אסורה באכילה משום סכנה.

תבשיל לשם עירוב

שאלה: האם אפשר לערב על תבשיל הנמצא בקופסת שימורים, וכן מצה שנשארה מפסח, או עדיף לערב על תבשיל או חלה טריה?
תשובה: כתב ה"ביאור הלכה" (סעיף ו' ד"ה עדשים, וסעיף י"ד ד"ה לכתחילה) בשם הב"י, מצוה מן המובחר לקחת מתבשיל שנתבשל בערב יו"ט בכוונה לקחת ממנו לצורך עירוב תבשילין, או עכ"פ יתבשלו לכבוד שבת (וכ"כ הב"ח, וה"מלאכת שלמה" על משניות ביצה פ"ב מ"א). ומ"מ העירוב כשר אף אם לקח מתבשיל שנתבשל שלא לשם עירוב או שלא לשם שבת.

שיעור עירוב

שיעור התבשיל לצורך עירוב תבשילין הוא כזית, ועדיף לקחת חתיכת בשר או דגים חשובה, משום הידור מצוה, ואם רוצה לאפות ביו"ט, לכתחילה יש לו להניח גם דבר הנאפה, לכן רצוי שיהיה בעירוב גם לחם או מצה שלמה, משום הטעם הנ"ל, ולכתחילה צריך שתהיה הפת בשיעור כביצה (שו"ע שם ס' י"ב, וי"ב ורמ"א ס"ג).

ברכה בשעת הנחת העירוב

בשעה שמניח אדם את העירוב תבשילין, מברך ואומר: "ברוך וכו' אשר קדשנו וכו' על מצות עירוב", ואומר אח"כ: "בהדין עירובא" וכו' כמודפס בסידורים (ביאור המילים של נוסח "בהדין עירובא" הוא: בעירוב זה יהא מותר לנו לאפות ולבשל ולהדליק נר ולעשות כל צרכנו מיום טוב לשבת", שם ס' י"ב), ויכול לאומרו בכל לשון שמבין (רמ"א שם).

לאחוז העירוב בידו

כתב בשו"ע (סעיף י"ב) חזון ונוטלו וכו' ומברך על מצות עירוב. ומלשון הפוסקים משמע, שיחזיק העירוב בידו בשעת הברכה ואמירת "בהדין עירובא", ואם לא החזיק בידו, יש סוברים שלא יצא (חיד"א בספרו "חיים שאל" ס' כ"ט), ולכתחילה יש לחשוש לשיטתו (מהרש"ם ח"ב ס' ל"ו), ואם נזכר לפני חשיכה, יערב שנית בלא ברכה, ואם לא נזכר עד חשיכה או בשעת הדחק שהוא רחוק מביתו, יש לסמוך על הפוסקים שאין זה לעיכובא (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ז ס' ל"ו).

נאכל העירוב לפני יו"ט

אם הניח עירוב ונאכל בטעות מערב יו"ט, צריך להניח עירוב תבשילין פעם שניה ולברך עליו (אע"פ שכבר בירך כשהניח בפעם הראשונה, מ"מ כיון שזה נתבטל, צריך להניח עירוב חדש (כן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

רבא' שמונת לקפל טלית חדשה ביו"ט לצורך שבת אם עשה עירוב תבשילין.
ויש לצרף עוד דברי הגרע"א (בהגה"ת סי' ש"ב ס"ג) שדברים שאין בהם מלאכה ואסורים רק משום טרחה והכנה, מותר לעשות מיו"ט לשבת אפילו בלי עירוב תבשילין (שהובא שם במשנ"ב). ועכ"פ עיי' עירוב תבשילין, בודאי יש להקל.

להכין רק בערב שבת

◀ העירוב מתיר רק לבשל ולהכין מערב שבת לשבת, אבל אסור להכין מיום חמישי (יום א' דיו"ט) לצורך שבת (משנ"ב ס"ק מ"א).

הכנות ליו"ט

◀ יש להכין את הנרות מערב יום טוב לצורך ליל שני ולצורך ערב שבת, משום שאסור לשפסף את הנרות ולהחליקן ביום טוב, שזהו תולדה של ממחק (עי' משנ"ב סי' תקי"ד סק"ח).

ראש השנה

איחר לביהכ"נ

◀ מי שאיחר לבא לבית הכנסת וכבר תקעו תקיעות דמיושב, יכול עדיין לצאת ידי חובתו בתקיעות דמעומד שתוקעים בעת חזרת השי"ץ של מוסף. ולפני ששומע את התקיעות יברך לעצמו "לשמע קול שופר" וברכת "שהחיינו". (ובבית הכנסת שנוהגים לתקוע בעת התפילה בלחש, יכוון לא לצאת בתקיעות אלו, משום שאסור לו להפסיק ולברך ואם יצא בתקיעות אלו לא יוכל לברך. אלא יכוון לצאת בתקיעות שתוקעים בשעת חזרת השי"ץ, ויברך לפניו כנ"ל).

ברכת שופר בתפילת לחש

◀ מעשה שארע בתל אביב כאשר בעל תוקע הגיע מאוחר, והתחילו כבר תפילת לחש, והבעל תוקע התפלל עמם, ומנהגם לתקוע בשופר בתפילת לחש, כמנהג הספרדים, יכול לברך ברכת השופר באמצע תפילת לחש, וכעין שמצינו שהשליח ציבור מברך ברכת כהנים באמצע שמו"ע, כיון שזה מקומו (הגר"נ קרליץ זצ"ל).
ויש מקומות שבאמצע תפילת לחש ה"מקריא" אומר "תקיעה שברים וכי", לפני שהוא תוקע, שהם סוברים שגם זה נחשב צורך ולא הוה הפסק.

שמיעת תקיעות שופר באמצע שמו"ע

◀ מי שנמצא באמצע שמו"ע של מוסף, והשי"ץ כבר תוקע, יפסיק וישמע התקיעות, ואין בזה חשש הפסק, וגם יצא בזה ידי חובתו (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סי' קע"ג).

הפסיד חלק מתקיעות דמעומד

◀ מי שהלך לצרכיו בשעה שתקע השי"ץ תקיעות דמעומד, אינו צריך להשלים אח"כ, כי תקיעות אלו נתקנו לציבור ולא ליחיד (עי' חזון איש" או"ח סי' קל"ז ס"ק ד').

"אשר יצר" ותהילים בין התקיעות

◀ מותר לברך ברכת "אשר יצר" לפני גמר התקיעות דמעומד ואי"ז הפסק, ("מנחת יצחק" ח"ד סי' מ"ד, "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ט). וכן מי שגמר שמו"ע של לחש יכול לומר תהילים ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' קצ"א שכן נהג בעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל, והגר"ש אלישיב זצ"ל).

חיוב חינוך

◀ **שאלה:** ילד בן תשע שנים חולה, ואינו יכול ללכת לביהכ"נ בראש השנה, מה הדין לענין תקיעת שופר?

תשובה: מצות שופר הוא חיוב על כל אחד ואחד, ולכן היות שהגיע כבר לגיל חינוך חייב עכ"פ מדרבנן לשמוע שופר, ואביו יתקע עבורו, ואם לא יכול לתקוע, יביא אחר לביתו ליתקע עבורו.

מה עדיף מעומד או מיושב

◀ מי שיש לו אפשרות לבוא לתקיעות דמעומד בלבד או למיושב בלבד עדיף שיבוא לתקיעות דמעומד (עי' משנ"ב סי' תקי"ד ס"ק ל"ה).

תקיעת שופר לחולה

◀ כשתוקעים בשופר בבית, כגון עבור חולה או זקן, (והתוקע יצא כבר במצוה) לכתחילה צריך החולה לברך הברכה בעצמו, אבל אם החולה או הזקן אינו יודע לברך בעצמו (כגון עולה חדש וכד'), יכול התוקע לברך שתי הברכות עבורו (רמ"א סי' תקפ"ה סעיף ב' ומשנ"ב ס"ק ה').

כשאין מקריא

◀ מאוד יש להיזהר כשתוקעים עבור בני בית או חולים, ואין שם "מקריא", שלפעמים הבעל תוקע ממחר ולא מחכה לעשות נשימה, וא"כ הכל נחשב כנשימה אחת, ויש סוברים שפסול אפילו בדיעבד כמבואר בשו"ע (סי' תקי"ז סעיף ה'), לכן צריך להיזהר להפסיק בין התקיעות.

תקיעת שופר על ידי גר

◀ **שאלה:** גר ששמע תקיעת שופר, האם יכול לתקוע בשופר עבור אחר?

תשובה: לאחר שכבר יצא ידי חובת המצוה הא דמוציא אחרים הוא משום דכל ישראל ערבים זה לזה, ולכן אע"פ שיצא יכול להוציא אחרים, וא"כ כיון שמבואר ברש"י (נדה י"ג:) ו**תוספות** (קידושין ע"י:) שישאל לא נתרבו על הגרים, וכתב הצ"ח שהה"ד הגרים לא נתרבו על ישראל, א"כ לכאורה מי שיצא בתקיעת שופר לא יכול לחזור ולתקוע עבור גר, וכן א"א לגר לתקוע או להוציא אחרים במצוה לאחר שיצא, וכ"כ הפמ"ג (בפתיחה כוללת פרק ג') בשם שו"ת "סמא דחיי", אמנם בס' נ"ג חזר בו הפמ"ג דא"כ איך יכול גר להיות שי"ץ להוציא הציבור בחזרת השי"ץ וכדו', אם אין לו ערבות, כמבואר בהדיא בשו"ע (או"ח סי' נ"ג סעיף י"ט) שגר יכול להיות שי"ץ, וכן ישראל לא יכול להוציא גרים אחרי שישראל כבר יצא, וע"כ דיש לו ערבות ויל"ע (ועי' שו"ת "מנחת יצחק" חלק ג' סי' נ"ד ס"ק כ').

חילול יו"ט לשמיעת שופר

◀ **שאלה:** חולה שלא בא לביה"כ, ובעל התוקע מוכן לבוא אליו לתקוע בביתו, אבל יודע שכשידפוק בדלת הכניסה, בודאי יפתח לו את הדלת ע"י לחיצת "כפתור חשמלי" שישחרר את הדלת, האם ילך אליו?

תשובה: פשיטא שלא ילך אליו היות ומכשילו לעבור חילול יו"ט, ויתבטל אפילו חיוב שופר ביום ראשון שהוא דאורייתא, (ואף שאין זה תרי עברי דנהרא, מ"מ הוא גורם לו לחלל ו"שם ואל תעשה" עדיף), (הגר"ח קניבסקי זצ"ל). וכעין מה שמצינו שאסור לעלות על אילן ולעבור אפילו איסור דרבנן כדי להביא שופר.

תשלום שליח ציבור

◀ חזן המקבל שכר עבור תפילתו בימים הנוראים, יזהר להתפלל עוד תפילה אחת חשובה כגון סליחות וכד', בכדי שיהא שכר יו"ט בהבלעה (וכמבואר בשו"ע סי' ש"ו, ומשנ"ב ס"ק כ"ד). אבל אם מתפלל רק מנחה רגילה של חול, אין להקל בזה, דכו"ע יודעים שאין נותנים שכר עבור זה (הגר"ש" אוערבך זצ"ל מובא בשש"כ פ"כ כ"ח קמ"ה).

וכן בעל תוקע המקבל שכר עבור תקיעת שופר בראש השנה יזהר לעשות איזה עבודה נוספת ביום חול, ואם תוקע כל חודש אלול אזלי מועיל לחשב השכר גם על תקיעות אלו ונחשב כהבלעה, אבל אם תוקע רק כמה פעמים באלול לא מספיק, היות שאין דרך לקבל שכר עבורו.

יום שני של ראש השנה

אין לבשל סמוך לשבת

◀ כשמבשל ביו"ט לצורך שבת, יזהר לבשל מוקדם מבעוד יום, כשעדיין ראוי לאוכלו גם ביו"ט, דאי לאו הכי, לכמה פוסקים בכהאי גוונא לא מהני העירוב, ונמצא מחלל יו"ט (משנ"ב ס"ק ג').

"אבינו מלכנו"

◀ ביום שני של ראש השנה אין אומרים "אבינו מלכנו" בתפילת מנחה משום שחל בערב שבת (משנ"ב סי' תקפ"ד, ד'). ולפי מנהג בני ספרד אומרים (עי' "שערי תשובה" סי' תקצ"ח).

קיבל שבת ביו"ט שני

◀ מי שקיבל שבת בערב שבת, וזוכר שעדיין לא התפלל מנחה אינו יכול להתפלל עוד מנחה של ראש השנה ויתפלל פעמיים מעריב (הגר"נ קרליץ זצ"ל, וכמש"כ המשנ"ב סי' רס"ג ס"ק מ"ג).

שבת שובה

◀ בשבת שובה אומרים בברכת מעין שבע "המלך הקדוש" (שו"ע סי' תקפ"ב סעיף ג') ואם טעה ואמר "הקל הקדוש", אם עדיין לא סיים הברכה יתחיל מ"המלך הקדוש" ואם כבר סיים הברכה נחלקו הפוסקים, למעשה לא יחזור שספק ברכות להקל (משנ"ב שם ס"ק י').

מתי לאכול את העירוב תבשילין

◀ הלחם שהשתמש בו לעירוב תבשילין, כיוון דאיתעביד ביה מצוה חדא, יש לעשות בו עוד מצוה, ולהשתמש בו לחם משנה בערבית ושחרית ובסעודה שלישית לבצע עליו (משנ"ב ס"ק מ"ח). ואלו שנוהגים לבצע בכל סעודה את שתי הכיכרות, מוטב שיקדימו לכבד בציעת הלחם בליל שבת (הגר"ש" אוערבך זצ"ל, מובא בשש"כ פ"ב ס"ק ל"ה) וכן את התבשיל שהניח לעירוב תבשילין יש לאכלו בסעודת ליל שבת (שם).

פדיון הבן

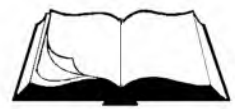
◀ פדיון הבן שזמנו בצום גדליה, עושים את הפדיון ביום ואת הסעודה בלילה לאחר תפילת מעריב בגמר הצום (משנ"ב סי' תקס"ח ס"ק כ'), עיי"ש, ו"מטה אפרים" סי' תר"ב ס"ב, ואבי הבן והכהן מתענים ומשלימים את הצום ("מטה אפרים" שם). והשנה (תשפ"ה) שהוא נדחה יש אומרים שאבי הבן והכהן אינם צריכים להתענות כלל ויש חולקים (עי' משנ"ב סי' תקנ"ט ס"ק ל"ה, ושע"ה צ"ס ס"ק מ"א, והחזו"א זצ"ל הורה אפילו לבעלי ברית להתענות).

חידה:

◀ איזה מלאכה מותר לעשות ביו"ט בעצמו, ואסור לעשות ע"י בהמתו?

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח'.)

תשרי תשפ"ה

מודיני יוה"כ שחול בשבת

גליון 539

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

תפילות

"אבינו מלכנו"

▲ השנה שחל יום הכיפורים בשבת אומרים "אבינו מלכנו" בערב יוה"כ בשחרית (ואין אומרים תחנון), כיון שאין אומרים אותו כל השבת חוץ מנעילה (רמ"א סי' תר"ד).

הדלקת נרות

▲ בערב יום הכיפורים מדליקים נרות עשרים דקות או ארבעים דקות לפני שקיעת החמה (ולא כמו ביו"ט שיש המדליקים רק לאחר שחזרים מבית"כ), השנה שחל יום הכיפורים בשבת יש לברך "להדליק נר של שבת ושל יום הכיפורים" וברכת "שהחיינו".

▲ שכחה להזכיר שבת בברכת הדלקת נרות, וכבר עבר שיעור תוכ"ד, י"א שיצאה (שו"ת מהר"ם בריסק ח"ב סי' מ"ה), וי"א שתחזור ותברך "להדליק נר של שבת ושל יום הכיפורים" (שו"ת "קנין תורה" ח"ו סי' י"א, שש"כ פ' מ"ד, ה'). כל זמן שהיא שעת היתר להדליק (ע"י "ביאור הלכה", סי' רס"ג, ס"ה, בד"ה להדליק).

ואם שכחה להזכיר של יום הכיפורים, יצאה בדיעבד (סי' "התעוררות תשובה" ח"א סי' קי"ב, ושש"כ שם).

הדלקת נרות לבחורי ישיבה

▲ בחורי ישיבה שמדליקים כל שבת בחדר אוכל עם ברכה (ואסור להם להדליק בחדריהם משום חשש דליקה) ביוה"כ שלא אוכלים כלל, א"כ לא משתמשים כלל בחדר אוכל, וא"כ לא יברכו על נרות אלו רק ידליקו בלא ברכה.

קבלת שבת

▲ בקבלת שבת אין אומרים "לכו נרננה" ו"לכה דודי" רק "מזמור שיר" ויד' מלך גאות" וגו', ואפילו הנוהגים בשאר יו"ט שחל בשבת לומר עוד מזמורים, ביו"כ שחל בשבת אין אומרים (משנ"ב סי' רס"ב סי"ק ז'), וע"י הטעם ב"באר היטב" שם סי"ק ה' לפי שאין ביוה"כ נשמה יתרה (וע"י לקמן לענין בשמים במוצאי יוה"כ שנחלקו בזה האחרונים אם יש נשמה יתרה).

▲ ואין אומרים פרק "במה מדליקין" (רמ"א סי' ר"ע סעיף ב') משום דביו"ט שחל בערב שבת, אין יכול לומר "עשרתם" שאין מעשרין ביו"ט, וכן ביו"ט שחל בשבת אין אומרים משום לא פלוג (כמבואר ברמ"א ובמשנ"ב שם). וע"י ב"שיורי כנסת הגדולה" (סי' ע"ר אות ב'), עוד טעם שלא שייך לומר "עשרתם" שאין צורך לעשר עבור יוה"כ, ועוד שלא שייך בו "הדליקו את הנר" כיון שהדלקת נר ביוה"כ אינו חיוב אלא מנהג, ועוד שבפרק זה כתוב "ספק חשיכה טומנין את החמין", וביוה"כ שאין אוכלין אין בזה צורך, ע"י שם.

▲ אומרים ברכת "שהחיינו" ואח"כ "מזמור שיר ליום השבת" ("מטה אפרים" סי' תר"ט, ודלא כיעב"ץ שסבר לומר "מזמור שיר" ולקבל שבת, ואח"כ לברך ברכת "שהחיינו", וע"י "חלקת יואב" סי' ל').

מצות קידוש שבת

▲ יש סוברים דמאחר שבשבת זו אין קידוש על הכוס יש לכוון בשמו"ע לצאת ידי מצות עשה "זכור את יום השבת" דק"ל מצוות צריכות כוונה (הגה"ת חת"ס או"ח סי' רע"א, ו"לוח א"י"). ואם שכח לכוון במעריב, יכוון בשחרית או בתפילה אחרת כשיזכור ("קיצור הל' מועדים" להגר"ש דבילצקי זצ"ל).

והרבה חולקים דבדאי יוצא מה"ת אפילו בלי כוונה, דעצם התפילה ואמירת "מקדש השבת" זהו קידוש (כן משמע במג"א סי' רע"א, שבתפילה יוצאים מצות קידוש מה"ת. וכן ב"דגול מרבה" שם, שרק מדרבנן צריך הקידוש על הכוס. וכן מבואר בשו"ת "חתם סופר" או"ח סי' כ"א שבתפילה הוי כאילו מכוון לא לצאת, כדי שהקידוש במקום סעודה על היין יהיה דאורייתא, ע"י שם. ולפ"ז ביו"כ שחל בשבת דאין כוס, מודה שיוצא מה"ת, ודלא כחת"ס הנ"ל).

▲ חולה שצריך לאכול כרגיל בליל יוה"כ נחלקו הפוסקים אם יעשה קידוש על הכוס, ומספק לא יעשה אפי' כשחל בשבת דיש חשש ברכה לבטלה (משנ"ב סו"ס תר"י). ובבואר שיש רק ברכת בפה"ג ואין חשש ברכה לבטלה יקדש על היין (ע"י שעה"צ סי"ק כ"א כ"ב), אבל חולה השותה פחות מכשיעור לא יקדש על היין, והרבה סוברים שלא תקנו קידוש כלל ביו"כ אפילו בשבת ("אגרות משה" חו"מ סו"ס ל"ט, "הר צבי" ח"א קנ"ה).

◀ מי שנמצא בשמו"ע לאחר שאמר "יהיו לרצון" הראשון (באמצע הוידוא) יכול לומר "ויכולו" עם הציבור, כיון ש"ויכולו" הוא חלק מהתפילה של ליל שבת, וגם מקיים בכך הענין של שני עדים, וכן ההידור של אמירה בעשרה (ש"ת) **לבושי מרדכי** ח"ג או"ח סי' כ"ז, מכתב מהגר"ש **אויערבך** זצ"ל מובא בספר **"מאור השבת"** ח"ב מכתב כ"א, וספר **"אשי ישראל"** פ"ל ס"ק מ"ט).

◀ בברכת "מגן אבות" אם אמר באמצע הברכה "הקל הקדוש" במקום "המלך": "ו"א שאם כבר עבר תוכי"ד אין צריך לחזור **(קישור)** סי' קכ"ט סעיף ד', ו"א כל זמן שלא חתם את הברכה חוזר ל"המלך" **(משנ"ב)** סי' תקפ"ב ס"ק י'. ואם אמר בא"י אינו חוזר **(לוח א"י)** - וכן דעת הפר"ח, **פמ"ג**, ו"דרך החיים" שאין הזכרה זו מעכבת ודלא **כמט"א** סי' תקפ"ב סעיף ה' שכתב דחוזר לראש).

◀ אם לא התפלל מעריב או שטעה באופן שצריך לחזור וכיוון לצאת בברכה מעין שבע לא יצא י"ח (אף שבכל ליל שבת יוצא בזה), לפי שאין מזכירים יוה"כ"פ בברכה מעין שבע **(ביה"ל)** סוף סי' רס"ח). ואם התפלל תפילת יוה"כ ושכח רק להזכיר שבת וכיוון לצאת במעין שבע י"א שיצא **(שע"ת)** שם, ו"א שלא יצא **(יתעלה לדוד)** שם).

◀ אם מניין קבוע עבר למקום אחר אפילו רק ליום הכיפורים בלבד, יכולים לומר ברכת "מגן אבות" מכיון שעצם המנין הוא קבוע ולא דמי לבית החתן שעצם המנין הוא ארעי **(ע"י שו"ע)** סי' רס"ח, וכן הורו בעל **"שבט הלוי"** זצ"ל והגר"נ **קרליץ** זצ"ל).

◀ יש נוהגים לומר הפזמון "שלוש עליכם" כשחוזרים מבית הכנסת, כי המלאכים של שבת נמצאים (ספר **"דרכי יוסף צבי"**, וכן נהג **הסטייפלער** זצ"ל).

שחרית

◀ בשעת פתיחת הארון להוצאת ס"ת אין אומרים י"ג מידות מכיון שהוא שבת (כן נהג **הסטייפלר**, כמובא ב"ארחות רבנו" ח"ב עמ' כ"ח, וכן נוהגים בבית"ל לדרמן), ורבים נוהגים לאומרו אפילו בשבת **(מט"ה אפרים)** סי' תרנ"ט מ"ח, **לוח א"י**, וכן נהג **הגר"ש אלישיב** זצ"ל וכן בשיבת פוניבז' אומרים).

◀ בקריאת התורה קוראים שבעה קוראים כמו בשבת **(שו"ע)** סי' תרכ"א סעיף א', וטוב לכתחילה שלא להוסיף על השבעה משום שראשי הפרשיות מכוונים, שמסיימים במילי דכפרה **(משנ"ב)** סי' רפ"ב ס"ק ו'. ואפשר במקום שנותנים העולים הרבה מעות לצדקה, המיקל לא הפסיד **(משנ"ב)** תרכ"א ס"ק ג', וכן במקום שיש לחשוש שיגרם הדבר למחלוקת אין למחות באלו המוסיפים עליות **(ערוך השולחן)** רפ"ב סי' ז'.

מוסף

◀ אם הזכיר קרבן מוסף ולא חתם "מקדש השבת וישראל ויום הכיפורים" - יצא, ואפי' אמר רק "מוסף יום השבת הזה" וכו' ולא אמר הפסוקים "וביום השבת" וגו' - יצא **(רמ"א)** סי' רס"ח סעיף ד'.

◀ אם לא הזכיר כלל "מוסף יום השבת" וסיים הברכה יאמר "ונעשה לפניך קרבן מוסף שבת", וימשיך, ואם התחיל "רצה" יאמר שם "לדביר ביתך ושם נעשה לפניך קרבן מוסף שבת ואשי ישראל" וכו', ואם סיים הברכה יחזור ל"אתה בחרתנו" **(ע"י משנ"ב)** שם ס"ק י"א).

◀ נוהגין להשתחוות אפי' ארצה אפילו בשבת (ודלא כמקומות שנוהגין לא להשתחוות בשבת, משום חשש שינערו האבק שבבגדיהם, או משום חשש אשווי גומות, "אשל אברהם בוטשאטש" סי' תרכ"א, והגה"ת "חכמת שלמה" סי' תקצ"ב).

מאה ברכות

◀ אם מכוונים לצאת כל הברכות של קריאת התורה וההפטרה עדיין חסרים ג' ברכות.

◀ ע"י **"מטה אפרים"** שאין לענות "ברוך הוא וברוך שמו" בברכות קריאת התורה והפטרה של יוה"כ כדי לצאת מאה ברכות.

◀ יש נוהגים לשמוע ברכות השחר מאחרים כדי לצאת מאה ברכות, ויל"ע אם זה מועיל, כיון שאין זה שייך אליו כלל.

מנחה

◀ במנחה אין אומרים "ואני תפילתי" **(שו"ע)** סי' תרכ"ב סעיף א' לפי שבשבת אומרים לשבח ישראל שאף שאכלו ושתו מתפללים, לא כאומות העולם, וביוה"כ אין צריך לזה **(משנ"ב)** ס"ק ב'.

◀ ואין אומרים "צדקתך" **(רמ"א)** שם סעיף ג' דכתב "משפטיך תהום רבה", ואנו מבקשים רחמים לפני השי"ת ביוה"כ **(משנ"ב)** ס"ק י"ב, ומנהג בני ספרד לומר "צדקתך" **(שו"ע)** שם).

קריאה ועליה לתורה לחולה

◀ חולה שצריך לאכול ביום הכיפורים, השנה שיו"כ חל בשבת, יכול לקבל עליה לתורה גם במנחה, אבל למפטיר אינו יכול לעלות משום ההפטרה **(ע"י שו"ת רע"א)** תשי"ב כ"ב שמסתפק בקריאת מנחה ביו"כ אם הוא מדין היו"ט או מדין הצום. ונבשר בודאי גם מדין שבת, אבל קריאת ההפטרה עדיין תלויה בספיקת רע"א).

וכן אם כל הציבור אינו מתענה כגון מנין בבית חולים, לא יקרא במנחה אלא אם חל יו"כ בשבת, אבל לא יקראו הפטרה.

גדר אוכל ומשקה לדיני יוה"כ

◀ אכילת דבר ביוה"כ תלוי אם הוא נשפך יש לו דין של משקה, ושיעורו כשאר משקין, ואם הוא מוצק, דינו כאוכל ושיעורו כשאר אוכלים שהוא בכזבת **(ע"י משנ"ב)** סי' קנ"ח ס"ק י"ד, שמביא פלוגתא

לענין דבש אם כשהיה פעם נוזלי נשאר עליו שם משקה, ע"י שם. היינו לענין הלי משקה ודין נטילה, אבל בנוגע להלי יוה"כ שתלוי ביתובי דעתיה, וק"ל לחז"ל שמשקה שיעורו שונה מאוכל, היינו דבר שבפועל בצורה של משקה יש לו דין משקה ודבר שהוא בצורת מוצק, אע"פ שדינו כמשקה מ"מ בזה תלוי לפי מציאות צורתו ודינו כאוכל).

קידוש לחולה

◀ חולה שאוכל רגיל ביוה"כ אינו צריך לחם משנה **(חיי אדם)** כלל קמ"ה ל"ב, וע"י **"מור וקציעה"** שהעיר דהרי ביוה"כ לא ירד מן, אבל ירד כפול בערב יוה"כ, ולמה א"צ לחם כפול, וע"י גם **תוספות** ב: ד"ה והנה שבערב יוה"כ ירד לחם משנה). ובספר **"מטה אפרים"** (סי' תרנ"ח) **(ש"ה)** שהביא ב' דעות ביו"כ שחל בשבת אם חולה בוצע על ב' ככרות, וכתב אם יש טורח לחולה רשאי להקל **(וע"י "כף החיים"** שם ס"ק ס'). ויש להסתפק אם בוצע בליל יוה"כ האם יבצע על התחתון כמו ליל שבת, וכן יוה"כ הוא שבת שבתון או שמא הוא כמו שאר ימים טובים שיבצע בעליון, וכן יש לדון ביוה"כ שחל בשבת אם על התחתון או העליון **(ע"י קונטרס "נר יוסף"** לדידי הגר"ש **דומב** שליט"א שמאריך בזה).

"רצה" ו"יעלה ויבוא"

◀ חולה וקטן האוכלים ביוה"כ **(כשיעור)** אומר בברכת המזון "רצה" ו"יעלה ויבוא וכו' ביום הכיפורים הזה" **(שו"ע ומג"א)** סי' תרנ"ח וכן נוטה **המשנ"ב** שם דלא **כהט"ז**). ואם שכח וזכר לאחר שסיים ברכת "בונה ירושלים", לא יחזור, ולא יאמר בברכה בפני עצמה אלא יתחיל "הטוב והמטיב" **(משנ"ב)** סי' קפ"ח ס"ק י"ט, ודלא **כמג"א** שם, **ומט"א** בסימן זה). ובברכה מעין שלוש אומר "ורצה" ויזכרו לטובה ביום הכיפורים הזה", ואם שכח אינו חוזר.

נעילה

◀ בנעילה אומרים "אבינו מלכנו" גם כשחל בשבת **(משנ"ב)** סי' תרכ"ג ס"ק י' משום שזהו ענין פיקוח נפש שמתפללין עליו אפילו בשבת **(ה)** **גר"א** סי' תרכ"ב ג' בשם **ריב"ש** (ש). בנוסח "אתה הבדלת אנוש מראש" בלחש לא מזכירים שבת, אבל הש"י מזכיר בו של שבת כיון שהוא עדיין בתוך הברכה האמצעית **(שו"ע)** סי' תרכ"ג סעיף ג'.

מעריב

◀ במעריב אומרים "ויתן לך", ואין אומרים "ויהי נועם" וגו', "ואתה קדוש" וגו', לפי שחג הסוכות חל באמצע השבוע **(משנ"ב)** סי' תרכ"ד ס"ק ה'. ואומרים אותו בבית הכנסת כמו כל מוצאי שבת **(מט"ה אפרים)** שם סעיף א', ויש סוברים לא להטריח הציבור אלא יאמר כל אחד בביתו לאחר הבדלה **(הליכות שלמה)** מועדים ח"ב פ"ד עמ' 38).

הבדלה

◀ בכל מוצאי שבת מותר לשתות מים לפני הבדלה, וכמו שהיה מותר לשתות מים לפני הלילה, משא"כ במוצאי יוה"כ לא חילקו בין אכילת לשתית מים, ואין לשתות מים לפני שהבדיל בתפילה או שאמר "ברוך המבדיל" **(הגר"ש אויערבך)** זצ"ל).

◀ בהבדלה, מכיון שהוא גם מוצאי שבת מתחילים "הנה קל ישועתי" **(מט"ה אפרים)** שם סעיף ח', ויש שכתבו לפי הסוד שיש להבדיל בעודו לבוש בקיטל **(אלף המגן)** שם בשם ספר **"מעבר יבוק"**.

◀ כ' **בשו"ע** (שם סעיף ג') מבדילים על הכוס ואין מברכים על הבשמים אפילו אם חל להיות בשבת, וכן נוהגים בני ספרד מפני שטעם הברכה כדי להשיב את הנפש מפני הנשמה היתירה שהלכה לה, וביוה"כ אין נשמה יתרה מפני התענית, אולם הרבה אחרונים חולקים על זה דחל בשבת יש לברך על הבשמים, וכן נוהגים בני אשכנז **(משנ"ב)** שם, וכן הוא ב"ערוך השולחן". והטעם דאדרבה ביוה"כ בודאי היה בו ג"כ נשמה יתירה כשחל בשבת **(שעה"צ)** שם).

◀ השנה שהוא גם מוצאי שבת, מעיקר הדין אפשר לברך ברכת הנר על אש שהוציאו עתה מן האבנים, מ"מ מנהג העולם להחמיר אם אפשר ולברך על אור ששבת, דהיינו שהיה בעולם ביום הכיפורים. ועכ"פ נהג שהדליקו מן האור ההוא בודאי אפשר להקל, דהיינו אם מדליקין גפרור ובוהו מדליק את הנר בודאי יש להקל לכתחילה **(משנ"ב)** שם).

מלוה מלכה

◀ ביוה"כ שחל בשבת יש מצוה לאכול מלוה מלכה ואין לזה קשר למה שלא אוכלים בשבת (ספר **"תורת המועדים"** בשם **הגר"ש אלישיב** זצ"ל והגר"נ **קרליץ** זצ"ל).

חידה:

◀ מתי בונים סוכה לצורך יום כיפור?

תשובה לחידה מגילון 538

חידה: איזה מלאכה מותר לעשות ביו"ט בעצמו, ואסור לעשות ע"י בהמתו?

תשובה: מותר להוציא לרשות הרבים דבר שיש בו צורך קצת, דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, אם יש בו גם צורך קצת **(שו"ע ורמ"א)** ס' תקי"ח סעיף א', אבל ע"י בהמה אסור להוציא משום עובדא דחול, או משום שלא שייך "מתוך" בבהמה **(שו"ע)** ס' תצ"ה סעיף ג' **ומשנ"ב** ס' י"ד **ושעה"צ** ס' ק"א).

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מנחם רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

הנוסח הראוי בהתרת נדרים

בסדר התרת נדרים המודפס בסידורים ובסליחות, מופיע הנוסח 'שמעו נא רבותי דיינים מומחים'. האם אכן יש לומר כך גם כשהמתירים אינם דיינים מומחים.

רבינו מנחם הגר"ש אלישיב לא היה אומר כפי הנוסח המופיע בסידורים 'שמעו נא רבותי דיינים מומחים', אלא רק 'שמעו נא רבותי דיינים', ובחלק מהשנים אף אמר 'ללא רבותי דיינים' כלל, אלא אמר רק 'שמעו נא', וכן להלן בהמשך 'אך דעו נא' בלי רבותי.

יש בנותן טעם להוסיף, כי אף מה שאומרים בנוסח התנאי על כל הנדרים שידור "מעשה אני מתחרט עליהם", היה נוהג רבינו להעיר כמעט מדי שנה לאחר שסיים להתיר את הנדרים, כי אינו מבין מה שייך לומר כי המתיר מתחרט על כל הנדרים שאדור במשך השנה, הרי הוא מתנה בגוף ההתרה שהנדר לא יחול כלל.

לצום בר"ה עד חצות

האם מכיון שאין טועמים לפני התקיעות, ראוי לשתות בר"ה קודם התפילה מים, בכדי שלא יעבור על האיסור להתענות ביו"ט ולעיתים התפילה מתארכת עד אחרי חצות.

אכן יש לחשוש לאיסור טעימה קודם תקיעת שופר, ולכן לא קידש ולא טעם מאומה בשני ימי

ראש השנה (ביאור דעתו של רבינו נתנאל בארובה בגיליונות בשנים קודמות, ויעו' בשו"ת ציוני הלכה תשובה שפ').

ואמנם עדיף שלא לשתות ולטעום כלל מפני איסור האכילה קודם התפילה, ואין לחשוש כלל לתענית לאחר חצות בר"ה, דמכיון שכל האיסור לצום עד חצות אינו חמור כ"כ אלא זהו רק חומרא, ולכן מכיון שאינו עושה זאת לשם תענית ודעתו לאכול אח"כ, מותר.

הנה כשנשאל מתי התחילה המרגדיה הנוראה, תיכף נשיב: בשמחת תורה תשפ"ד. אך מה האמת? המרגדיה היתה בראש השנה מתוך ועד הכנה שנמסר בפני אברכים ובני עליה בק"ק פתח תקוה

אמונה בדין, אחרי כל מה שעברנו, התשובה היא שלצערו גם השנה חסרה אמונה. הנה אם נשאל מתי התחילה המרגדיה הנוראה הזאת, תיכף נשיב: בשמחת תורה. אך מה האמת? המרגדיה היתה ביום הדין, בראש השנה תשפ"ד, כפי שאנו אומרים ב"ונתנה תוקף קדושת היום, כי הוא נורא ואיום", וכפי כל התיאור שם ועל המדינות בו יאמר ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים וכו'.

כולם חושבים: אילו מערכת הבטחון היתה מתעוררת שעה אחת קודם יכלו למנוע את הכל. כמה חבל שהם ישנו באותה שעה על מפותיהם. אך האמת היא: אילו אנהנו היינו מתעוררים בראש השנה יכלנו למנוע זאת, מערכת הבטחון ישנו וכשלו מפני שבר"ה נגזר שהם ישנו ויכשלו.

חרדת האלול - לא על חשבון 'בין אדם לחברו'

אך צריכים זהירות שחרדת האלול לא תביא כישלונות בענייני בין אדם לחברו ובמיוחד זהירות בין איש לאשתו. שוחחתי עם אברך יקר וחשוב.

והוא אמר לי שיש בעיות בבית דווקא מפני שלומד על ענייני אלול ויום הדין זה גורם לו לחרדה ומתח וזה גורם את הבעיות שלו עם אשתו. אמרתי לו: דע לך שזה דבר ידוע ומצוי שמתח האלול יוצר בעיות, אך צריך לדעת שאם החרדה יוצרת מתחים, עצבים וכעסים, זה סימן שהוא לא בכיוון הנכון, שכל החרדת האלול שלו היא טעות.

וכפי שסיפר מו"ר המשגיח הרב וולבה זצ"ל: בשיבת מיר לא היתה פנימייה לשינה, הבחורים היו שוכרים חדרים מהמשפחות בדירות שבעיירה ולנו בהם. סיפר המשגיח: בראש אלול לאחר שחרית נכנסתי לחדר ששכרתי, לאחר רגעים ספורים חזר גם בעל הבית מהתפילה כולו רציני וניכר עליו חרדת האלול. כעבור דקות אחדות חזרה בעלת הבית היא הביאה דג מלוח שקנתה בשוק לארוחת בוקר. בעל הבית שאל אותה כמה שילמה עבור הדג. היא ענתה לו וכנראה היה המחיר היה קצת יקר מדי. הוא כל כך התרגז שהרים צעקות כאלה עד שנפלה מתעלפלת.

המשגיח אמר על כך: בטוחני שאלמלא שהיה חודש אלול הוא לא היה צועק עליה כל כך על ששילמה על דג מלוח קצת יותר יקר. אלא שכידוע שפחד ולחץ מביאים אדם להתעצבן בקלות, הלחץ שהיה לו מחמת הפחד של חודש אלול הביאוהו לכעס כל כך גדול עד שצעק עליה כל כך. כלומר חרדת האלול עלולה לגרום לתקלות.

הוא למד שזהו מה שהטור (סי' תקפא ומובא במ"ב) כותב "תניא בפרקי דרבי אליעזר בראש חדש אלול אמר הקדוש ברוך הוא למשה עלה אלי ההרה שאז עלה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה משה עלה להר שלא יטעו

מצאתי עצה לזכות בדין בראש השנה. בתפילת שמו"ע מבקשים שלוש פעמים ביום 'וצדקנו במשפט'. בחודש אלול כדאי לכוון בזה על המשפט שאנחנו עומדים לפניו בראש השנה.

אכן יש לדעת, גם בבקשה הקודמת 'ומלוך עלינו אתה ה' לבדך בחסד וברחמים', זו הרי הבקשה שמבקשים בכל התפילות בר"ה, 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך'. הרי הקב"ה כבר עכשיו מלוך כפי שאנו אומרים עשרות פעמים בכל יום 'מלוך העולם', ומה בעצם הבקשה?

וג"ל שאמנם הוא המלוך, אך איננו מכירים בכך. העולם ודאי אינו מכיר אך גם אנהנו איננו ממליכים. וכבר ידוע בשם הגר"א שההבדל בין מושל למלוך, שהמושל הוא בעל כרחם של העם, ואילו מלוך הוא כשהעם ממליכים אותו ברצונם. וזו בקשתנו: 'מלוך עלינו' 'מלוך על כל העולם כולו' שנכיר במלכותך בחסד וברחמים, שלא נצטרך לבוא ידי חכרה זו מתוך חימה שפוכה ח"ו אלא מתוך חסד ורחמים שתנהג עמנו, נקבל את מלכותך עלינו, וכן מלוך על כל העולם כולו, שכל העולם יכיר במלכותך ויקבל עול מלכותך.

עצם הדבר שמקדימים לבקש על המשפט, זו סגולה להצליח בו יותר, כפי שכותב הגר"א **אצילה פטרבורג** (כוכבי אור ד) שמחמת זה נכנס קודם לדין 'מקמיה דליפוש חרון אף'.

אך שימת לב בבקשה למשפט, מכניסה אותנו לאלול, מכניסה את הלב שלנו להבין שיש משפט ושצריך להתפלל ולבקש על כך. כי האמת היא שחסרה לנו האמונה בכך, כמו קושייתו הידועה של ר' ישראל (אור ישראל י"ד) שכתב "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחוז פלצות מכל הקורא קדוש אלול" ורבי ישראל מוסיף "החרדה הלזו נשאה פריה להביא שינוי המעשים לטובה". ומקשה רבי ישראל מדוע בדרורנו אבדה ונעלמה החרדה הזו, וממילא אין את שינוי המעשים לטובה הבא בעקבותיה. והרי אדרבה, לפי מצבינו יותר צריך לחרוד מיום הדין, שהרי רק 'תורה ומעשים טובים הם תרים בפני הפרועות' מדוע אינה ניכרת אצלנו פחד הדין.

הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין השיב על כך (אור יחזקאל אלול ע"ב ע"ו) "כי אין האמונה בדברי חז"ל מיוסדת עמוק בלבבותינו". כלומר בוודאי כולנו מאמינים בני מאמינים שבר"ה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, אך זה הכל אמונה חיצונית שאינה מופנמת ומיוסדת עמוק בלב, ולכן מתעלמים מכך כאילו המשפט אינו קיים. ולכן ראשית העבודה לבקש כבר עכשיו 'וצדקנו במשפט' וזה מתחיל להכניס את ההכרה במשפט ולחרדת האלול.

אכן חושבני שאם נשאל את עצמינו האם גם השנה חסרה

בן ציון הכהן קוק

ראש בית הוראה הכללי ירושלים
רב דק"ק אבי עזריאל בתח תפוח
נשיא בדלל לאוראה "ציוני הלכה"
ס"ה"ס "ציוני הלכה"

בס"ד, אלול התשפ"ד

ידידינו אהובינו החקוקים בלבבנו

בני קהילת הקודש בלייקווד ובראשם המרא דאתרא הגר"ע יעקובוביץ שליט"א

בפרוס השנה החדשה באים אנחנו בברכת השנים לכולכם היקרים לנו מאוד, לכתובה וחתומה טובה, תכתבו ותחתמו בספרן של צדיקים גמורים אתם וכל בני ביתכם לחיים טובים ולשלום, וימלא הי"ת כל משאלות לבכם לטובה בבנים ובבנות הגונים ומוצלחים, חיים טובים ומאושרים, הצלחה בכל מעשיכם בגשמיות ורוחניות, עושר ואושר מתוך הרחבת הדעת.

בהזדמנות זו הננו לשוב ולהלל על השותפות הנפלאה בינינו. קול התורה הנשמע ברמה בבית מדרשינו והאברכים גדולי התורה השוקדים בתורתם, נושאים ונותנים יחדיו בעומקה של הלכה עד שהדברים מתחווים כשמלה, ומשמשים מגדלור לרבנים ומורי הוראה אשר באים לדרוש תורה מפיהם בס"ד. שותפותכם הנאמנה ועזרתכם העצומה הנוקקת לנו ביותר, ידידותכם הכנה והאמיתית נוסכת בנו כוחות להמשיך ולהחזיק את לומדי התורה.

נמצאים אנו עתה בעיצומו של חודש הרחמים והסליחות אשר מאז עלה משה למרום בראש חודש אלול נקבעו ימים אלו לימי רצון וקירבה לבוור יתברך 'אני לדודי ודודי לי' ואין קירבה ואהבה עם בורא יתברך כמו בלימוד התורה אשר ישראל ואוריינת וקודשא בריך הוא חד הוא. והיא הזכות הגדולה שלנו לקראת ימי הדין הממוששים ובאים וכמבואר בספר חיי אדם (קלח, א וקמג) שהמשנה ברורה (תר"ג, ב) כתב עליו שדבריו קילורין לעיניים.

אחינו בית ישראל יושבי ארץ הקודש נמצאים במצב של מלחמה קשה מוקפים באויבים אכזרים מכל הכיוונים, והנה חז"ל מספרים (פתיחה למדרש אכזה: ירושלמי חגיגה א, י) רבי יודן הנשיא שלח את רבי חייא ור' אסי ור' אמי לעבור בעיירות שבארץ ישראל לתקן להם מלמדי תינוקות למקרא ולמשנה, נכנסו למקום אחד ולא מצאו לא מלמד מקרא ולא מלמד משנה. אמרו להם הביאו לנו את 'נטורי קרתא' שומרי העיר, הביאו להם את השומרים העומדים בשערי העיר. אמרו להם וכי אלו הם שומרי העיר?! הרי הם מחריבי העיר 'חרובי קרתא ניהו'. אמרו להם תושבי העיר ומי הם ה'נטורי קרתא'? אמרו להם לומדי התורה ושומרי המשנה דכתיב (תהלים קכ"א) 'אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר' ובזכות התורה ה' משמר אותנו. עד כאן דברי חז"ל בתרגום ללשון הקודש.

וצריך ביאור בשלמא זה שה'נטורי קרתא' אינם השומרים הללו, הדבר מובן, כי השמירה היא אך ורק בזכות התורה, אולם מדוע הם מחריבי העיר הרי הם עושים את מלאכת ההשתדלות המחויבת על פי התורה.

והביאור בזה הוא מכיוון שמחמתם נוצר בלבול הדעת לתושבי העיר החושבים לתומם שהשומר העומד בשערי העיר הוא המגן והוא השומר על העיר, ולא זוכרים כי 'אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר' ובלבול זה מביא חורבן נורא רחמנא ליצולן, שהוציאו כספם על תשלום השומרים, ואילו ללומדי התורה והמשנה לא נמצא מקורות מימון, ולכן לא היו בה מלמדי משנה ותורה, נמצא שהם הללו מסכנים את העיר ו'חרובי קרתא ניהו'.

אחים יקרים, אתם היודעים את האמת, וכפי שאומרים אנחנו בכל יום 'אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח' – ואין זאת אלא תורה שנאמר וזאת התורה (מדרש שוחר טוב). שותפותכם בהחזקת התורה בבית מדרשינו היא שותפות בשמירה על כל אחב"י יושבי ארצנו הקדושה.

בזכות זה ישמור הי"ת עליכם להצילכם מכל גזירה רעה, תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה ויישמע בביתכם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה. נחת מכל יוצאי חלצכם ובית מלא ברכת ה'.

בבית כנסת בארבע
13/11

עוד אחר עבודה זרה, והקדוש ברוך הוא נתעלה באותו שופר שנאמר עלה אלוקים בתרועה. לכן התקינו חכמים שיהיו תוקעין בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכל החודש כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה שנאמר אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו".

המשגיח למד מדברי הפרקי דרבי אליעזר הללו שהתקיעה של חודש אלול היא לא רק לעורר לחזור בתשובה אלא היא אף למנוע מטעויות כמו ששם מטרת התקיעה היתה למנוע טעות. הוא סיים ואמר כי בחודש אלול עלולות להיות הרבה טעויות, ודוגמא אחת לטעויות של חודש אלול הוא סיפור את הנ"ל.

הרי יש לדעת שאדרבה הרי עיקר המשפט הוא על ענייני בין אדם לחבירו, כפי שכתב השו"ע סימן מיוחד (א"ח תר) "שיפיים אדם חבירו בערב יום הכיפורים" כי עברות של באל"ה אין יום הכיפורים מכפר, במשך כל חודש היתה תלויה על דלת הת"ת בקלם 'הערה נוראה' (כתבי הסבא מקלם עמ"ט) שתוכנה הוא שיעקר ההכנה ליום הדין הוא העסק באהבת הבריות ואחדות. וכבר אמר מהרש"ו שיעקר דין האדם בענייני בין אדם לחבירו הוא על יחסו כלפי אשתו.

'בעלי עבודה' כשמוגעים לסעודת ליל ראש השנה, ליל המשפט הגדול, לא מתחילים את הסעודה בשיחות על חרדת הדין, אלא דבר ראשון משוחחים על החלות הטעימות ועל הדגים שהכינו, ומשבחים אותה שלמרות טרדות ערב החג הצליחה להכין כאלו מטעמים, ולזה הקב"ה מצפה לשמוע מאיתנו.

אנחנו רוצים להמשיך את ר"ה כפי שהתנהגנו בבחרותנו בישיבה בתענית דיבור ולהתחיל תיכף בלימוד משניות ראש השנה, אך האם כך נשב בסעודה עם בני הבית? זה נקרא 'תמלכנו עליכם' לעשות מה שהקב"ה מצפה מאיתנו ולא מה שאנחנו רוצים. כמובן כל זה ביחד עם הנהגה של חרדת הדין וכמו שכתב בלקט יושר (הלכות ימי הסליחות ה) "וכל אדם יעשה תשובה וילך לבית הכנסת (לאמית הסליחות) באימה וביראה אע"פ שאין לבו כ"כ בחרטה כמו שילך, מ"מ טוב הוא שאינו הולך בקלות ראש כדי שאינו נראה לבריות שהוא כופר בפרהסיא". כלומר אע"פ שאינו מרגיש את חרדת הדין עלינו להתנהג חיצונית כמו שמרגיש שאם מתנהג בקלות ראש ובדיחות הרי זה 'כופר בפרהסיא' שאומר אין משפט ביום זה ואין ממה לפחד. קשה זה לתפוס חבל בשני ראשיו כאחד, אך זו עבודתנו.

הרבה בני אדם מתייאשים מחטאים מסוימים, אין לי סיכוי לתקן את זה. "אין לך מחלה כמו היאוש" (אור ישראל י) אם נשאל מה היא המחלה הרוחנית הקשה ביותר, ישיבו: תאוה או גאווה ורדיפת כבוד, וכיו"ב.

הגרי"ס, המומחה הגדול ביותר לריפוי המחלות, מלמדינו כי המחלה הרוחנית הקשה ביותר היא 'יאוש' ומוסיף שלימוד המוסר מוציא מהיאוש, על ידי שנותן בו כוח להתחיל להשתנות. מו"ר מרן הגרי"ש אלישיב אמר לי פעם כי אף אם לא לומדים מוסר כל יום, חייבים שייכות למוסר. ובוה נוכח לשנה טובה ומתוקה, שנת גאולה וישועה, ונוכח לבוא לפנינו מוכנים כיאה וכיאות ליום הדין.

ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה

המעבירים כופר נפש / פדיון כפרות בפיקוח הרבנים שליט"א

יזכו שישמם ובקשתם יכללו בתפילה המיוחדת של מורינו הרב שליט"א

להרשמה: נדרים פלוס – ציוני הלכה

או במוקד ההלכה 0722-133-466 שלוחה 0

באשר הוא שם

כלי הנגינה הפרימיטיבי ביותר, מחזיר את האדם למקומו הטבעי. אל תנסה למצוא לעצמך הסברים ותירוצים על הסביבה שלך, אל תנסה לומר 'אינני יכול', כי גם אם אביך מוכר פסילים אתה יכול להכיר את בעל הבירה

עמו את הדין ולא לזמן לו מים לשתיה. 'בניו עתידים להמית בניך בצמא', יטענו. יסרהבו בבעל הרחמים להותירו כך במדבר.

ואין בעל הרחמים שומע להם, 'באשר הוא שם', כעת אינו ממות אחרים בצמא, ראוי הוא לרחמים. אמת כי יעשה מעשי נבלה בפרשת דרכים, אבל כעת נער הוא ויזכה לקבל את המים.

והוא יהיה פרא אדם

והדברים מרפסין.

על פניו נראה הדבר שמדובר בנער תמים שרק זרעו זרעו וזרעו יסאבו את העולם, ומשום כך מרחמים עליו מן השמים.

אבל יודעים אנו שמדובר בישמעאל המתלהל ויורה זיקים, שרה הבחינה בכך וגם אברהם הבחין בכך. הנבלות שלו לא אמורה להתחיל עוד אלף שנה, היא כבר כעת, היא בהווה והיא נמצאת בעבר, מילדותו פרא אדם, בנערותו פרא אדם ועד סוף הדורות פרא אדם.

אז האמנם מתעלמים מכל מה שהיה איתו עד עכשיו, ומסתכלים רק על העתיד?!

שורש פורה ראש ולענה

כלל הוא בדינו כי המקל הנזרק באויר, יחזור בסוף למקום ממנו נזרק. 'זרוק חוטרא אאורא, אעיקריה קאי', וכמו כל מקל, יש לאחוז זאת בשני ראשים, יש את ה'אעיקריה', ויש את העצמאות הפרטית שלו, כפי שירצה לקחת את עצמו.

נסביר -

מסרו דורשי רשומות (רבי אברהם חמויי בס' בית אל, דיני התקיעות, וכו') בשם היתודי הקדוש מפשיסחא) על הפסוק 'שָׂרֵשׁ פָּרָה רֹאשׁ וְלֵעָנָה', כי הוא ראשי תיבות 'שופר'. למימרא בעי, כי השופר מחזיר את האדם לשורש ממנו בא, ואם הוא כעת פורה ראש ולענה, הנה התקיעה משיבה אותו לאביו שבשמים, כי יסודו מטהור.

האריכו רבותינו ליתן טעם במצוות תקיעת שופר, אחר שכבר רחמנא אמר תקעו, טעמים מטעמים שונים, ועשרה מהן הביא רבינו האבודרהם (סדר תפילת ראש השנה) בשם רב סעדיה גאון.

הטעם הראשון כי היום הזה תחילת מעשיך, וכך עושים המלכים בתחילת מלכותם, או הטעם לערכב את השמן או להזכיר את מעמד הר סיני בקול שופר, או להזכיר עקדתו של יצחק אבינו שמסר נפשו לשמים, או לעורר את הלכות, לירא ולשבר את עצמנו לפני הבורא, ואין מוקדם ומאוחר.

ואם בשנים קדמוניות, היינו קוראים את הפסוק 'אם יתקע שופר', בניחותא כאדם הצופה מן הצד ומספר כיצד העם לא יחרדו, הרי שהשנה כולם קוראים במנגינה שהנביא ניגן, בתחושה שהנביא רצה שנחוש - הנה לכם אזעקות מראשית שנה ועד אחרית שנה, הנה לכם קול שופר המחריד את הלב, הנה לכם רעמים לפשט עקמומיות שבלב.

עד כאן ההקדמה.

תחת אחד השיחים

אם זכרון עקדת יצחק עולה בימים אלה, כנגדו הוצבה גם שפלותו של ישמעאל, וממנה ניקח לעבוד את ה' אלוקינו, אותה נקרא ביום ראש השנה. ביום אשר מלאכים יחפזו, חיל ורעדה יאחזו, אנו נהנים מהפירות ופירי הפירות של אבותינו, אברהם יצחק ויעקב, וכנגדם מעשי ישמעאל.

מושלך ישמעאל תחת אחד השיחים, אותו ישמעאל שהיה מצחק לעבודה זרה, מצחק לגילוי עריות ומצחק לשפיכות דמים. אותו ישמעאל שהושלך מהבית הגדול של הכנסת אורחים הכי נאצלת וגדולה בעולם, בית שיש בו מקום לכל ארחי פרחי, רחה את ישמעאל בשתי ידיים, ועל פי נבואה.

כעת הוא מושלך במדבר, לשונו יבשה מאין מים וכמעט על סף מוות. מלאכי עליון לא מליצים עליו זכות, תובעים למצות

די לו שיצא לחוץ לפעם אחת, לרופא שיניים או ליציאה אחרת שאינו יכול לבטלה, שם לפתח חטאת רובץ, שם נמצאות התקלות ומתעוררות הסכנות. דע לך כי באשר אתה שם. אתה שייך למקום פלוני, מיניה לא תזוע, אעיקריה קאי.

אעיקריה קאי

כנגד זאת יכול אדם לחשוב, כי מאחר והגיע מבית פשוט, מאחר והוריו לא היו שומרי תורה ומצוות, נמוכה היא הפסגה אליה יצליח להגיע – גם שם יזכור האדם 'באשר הוא שם'. אברהם היה בן תרח, והעמיד את האומה העברית, כנגד כל העולם כולו. יצחק היה אח למצחק בג' העבירות החמורות, והעמיד את האומה העברית.

ובכן, אל תתעה לחשוב.

הגדרת 'אעיקריה קאי', אינו מי האבא או האמא, אינו באיזו ישיבה אתה לומד או באיזו שכונה גדלת. זה גם לא קשור לכך שהבית היה עשיר או עני, בריא או חולה.

הגדרת 'אעיקריה קאי' קשורה אליך בלבד, אתה אמור להכיר את בוראך עד שיציץ עליך בעל הבירה!

ישמעאל במצבו לא יכול לומר 'אמא שלי באה מבית של עובדי אלילים, מה תרצו ממני'. הבל הוא, גם אביך אברהם גדל בבית של סוחר אלילים ובכל זאת הכיר את בוראו. באפשרותך היה לבחור בין בית שמארח מלאכים, בית שטובל בנבואה ומעשי חסד, לבין אבי אמך ממזרים.

אדם יכול לאגד סביבו חבורה שלמה מי אשם במצב שלו, המלמדים והרב אחר הצהריים, האבא והאמא, המשגיח והמבח בחדר האוכל, ואנחנו אומרים לו – הטוב טוב אתה מאברהם שאביו מכר פסילים ובכל זאת הכיר את בוראו?

רבי אליעזר בן הורקנוס עבד במרשים ובכרמים, אבל הכיר את בוראו, רצה רק ללמוד תורה בישיבה. אבל שם רגבי אדמה תחת המעדנים שהורגל בכפרי אביו, הוא יצא מהמקום בו היה אמור להגדיר את עצמו!

תפילת הדרך

את פרשת 'באשר הוא שם' קוראים בראש השנה דייקא, כי שם אדם שב למקומו, ליום בריאת העולם שעדיין שום דבר לא נשחת והתקלקל, לעיקר ממנו התחיל הכל.

חיי האדם מלאים תמורות ושינויים, וכבר דיברנו עליהם בעבר. יוצא הוא מבית המדרש, שם סדריו קבועים ומסודרים, מקובעים עם חבריו ורבותיו, מקובעים עם זמנים והספקים, אין הרבה מקום של היצר וחילותיו.

הופיע ויצא לאור

ניתן להשיג בטלפון 058-3264289

לעילוי נשמת

איש חי רב פעלים לתורה ויראה
מזכה הרבים לתורה ויראה
חניך ישיבת בית יוסף גייטסהד
נתייסר בייסורים וקיבלם באהבה
הרב אהרן שרביט זצ"ל
יום היא"צ ד תשרי
ת.נ.צ.ב.ה.
נפשו בטוב תלין זרעו יירש ארץ

אחינו כל בית ישראל הנתונים
בצרה ובשביה העומדים בין
בים ובין ביבשה המקום ירחם
עליהם ויוציאם מצרה לרוחה
ומאפלה לאורה ומשעבוד
לגאולה השתא בעגלא ובזמן
קריב

לעילוי נשמת

האי גברא רבא ויקרא
פעל רבות למען לא תשתבח תורת
רבותינו מעתיקי השמועה
עשה אונים לתורה ודובב שפתי ישנים
הרב מאיר אביטבול זצ"ל
מקים ומייסד 'הספריה הספרדית'
נלב"ע בשם טוב ה תשרי תשפ"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
נפשו בטוב תלין זרעו יירש ארץ

איש תם וישר, ענוותן ושפל כרך
רב פעלים לתורה ודעת, ולא החזיק
טיבותא לנפשיה
וכתר שם טוב עולה על גביהן
רבי עזרא רוטשטיין ז"ל
בן ר' אלכסנדר זושא
נלב"ע כעלות המנחה יום ב' דר"ה
תשפ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
נפשו בטוב תלין זרעו יירש ארץ

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"ב פרק המוכר פירות

מכירת וקניית ירקות ופיצוחים

שאלה

האם מותר לאדם הקונה בחנויות ירקות או פיצוחים, להסיר את הפסולת הדבוקה לתפוחי האדמה, או לסלק וכדומה, או את קליפות הבצל או הבוטנים וכדומה, לפני ששוקל את הסחורה שקנה? והאם מותר למוכר למכור סחורה זו ללא הורדת הפסולת?

תשובה

הלכות הקשורות למוכר

א. מותר למוכר למכור את סחורתו באותו אופן שקנה אותה מהמגדל או מהסיטונאי, למרות הפסולת המעורבת בפירות או בירקות. ההיתר קיים, בין אם הפסולת דבוקה לסחורה, כמו האדמה הדבוקה לתפוחי האדמה וכיו"ב, ובין אם הפסולת הינה חלק נפרד מהסחורה, אלא שהיא מעורבת עמה, כמו הקליפות והלכלוך המעורבים בשקים של: שקדים, בוטנים, גרעינים וכדומה.

ההיתר הזה קיים בתנאי - שכמות הפסולת בסחורה שמוכר, מקובלת ושכיחה באופן כללי, גם אצל שאר מוכרי הירקות שבאיזורו.

הקונה שקנה סחורה המעורבת עם פסולת - ישלם מחיר מלא עבור הפסולת כמו עבור הסחורה הטובה שנשקלת עמה. ¹

ב. אין המוכר רשאי להוסיף פסולת לסחורתו ואפילו בשיעור מועט ביותר. ולכן, אפילו אם כשקנה המוכר את השק או את ארגז הפירות מהמשווק היתה עדיין הפסולת מעורבת בהם, ואח"כ מסיבות שונות היא נפרדה מהם או שהוציא אותה המוכר בעצמו, ואפילו אם הוציא בטעות - אסור לו לשוב ולהחזיר את הפסולת בחזרה לשק או לארגז וכדו'. ואם קרה שהמוכר החזירה - יוציאה משם וישליכה לאשפה.

פסולת שהיתה מופרדת מהפרי, ובטעות התערבה אח"כ עם הפרי שנמכר - אפילו שלא באשמת המוכר - חייב המוכר להפחית בחישוב המחיר את משקל הפסולת שנוספה. ²

ג. המוכר רשאי לנקות את סחורתו מכל פסולת ולגבות עבור סחורה זו מחיר גבוה יותר, כיון שאינו גובה עבור הפסולת שהוציא, אלא עבור זה שהפך את המוצר לסוג א. כמו כן, רשאי המוכר לערב כמה ארגזים של אותו סוג פרי או ירק ולמוכרם ביחד, למרות שכל ארגז הינו ממקום גידול אחר. ובתנאי - שכל הארגזים שמערב הינם באותה איכות, דהיינו שכולם פירות סוג א' או כולם סוג ב' וכדומה.

אמנם במקרה הזה, אין המוכר רשאי לפרסם, שהפירות שמוכר הינם ממקום גידול מסוים (שהינו המשובח ביותר), ואפי' אם יש בארגז רק כמות מועטת של פירות ממקום גידול אחר.

ד. המוכר אינו רשאי למכור ארגז פירות, כאשר הפירות העליונים טובים והפירות שתחתיהם רקובים, אלא אם כן הודיע זאת לקונה. או שהדבר ידוע לכולם - שכן מסדרים המגדלים את הפירות בארגז שנמכר למוכר. כמו כן, אסור למוכר לערב עם הפירות הטובים מעט פירות רקובים או פירות מסוג גרוע, כדי למכור את כולם במחיר של הפירות הטובים.

הלכות הקשורות לקונה

ה. אסור לקונה להוריד את הפסולת הדבוקה או המעורבת עם הסחורה, הן זו הנמצאת עדיין בארגזים של המוכר ומיועדים למכירה, והן את הפסולת הנמצאת בשקית שהניח בה הקונה את הסחורה שהוא מעוניין לקנות, ועדיין לא שקל אותה ולא שילם עבורה.

ולכן אסור לקונה להוריד את גושי האדמה הדבוקים לתפוחי האדמה או את העלים הרקובים המחוברים לצנון, לסלק, וכדו' או את הקליפות החיצוניות מעל הבצל וכדו', אלא עליו לקחת אותם באותו מצב בו הם עומדים למכירה בארגז.

רשאי הקונה לברור מתוך הארגז רק את הירק שלא דבוקה עליו הפסולת, ולהשאיר בארגז את הירק שמחוברת לו הפסולת וכיו"ב.

ו. אם הקונה או אדם אחר הוציאו את פסולת - אסור להם להחזירה בחזרה למקום שממנו לקחוה, ואפילו אם הוציאוה בטעות מהפרי. ובמקרה כזה, חייב מוציא הפסולת - לשלם למוכר מחיר מלא עבורה, לפי שווייה של הסחורה הטובה שנמכרת שם, כפי משקל הפסולת שהוציא. ³

ז. סוגי מאכלים שנהוג לטעום אותם לפני הקניה, מותר לקונה רק לטעום את המאכל שהוא רוצה לקנות כדי לדעת את טיבו. אבל לאחר שהחליט - אסור לו לטעום פעם נוספת ממנו, וכ"ש שלא לאכול ממנו כמות גדולה, לאחר שהוא יודע כבר את טעמו וטיבו.

כמו כן, אסור לקונה לטעום בחנויות שלא מקובל לטעום בהן או לטעום מסוג מאכל שאין המנהג לטעום אותו. וכן, אסור לאדם המעוניין לקנות גרעינים - לטעום את השקדים וכדו' - אותם אינו מעוניין לקנות, ללא הסכמת המוכר. ⁴

מקורות

1. עיקרי היסודות שעליהם נבנו כל ההלכות האמורות בתשובה, מבוארות בגמ' ב"ב בפרק המוכר פירות, ברמב"ם (פ' יח מהל' מכירה, הל' יא-יד), שו"ע (ח"מ סי' רכח סעיפים י-כ, וסי' רכט) ומפרשיהם וע"ש.

טעם הלכות אלו הוא, שכל אדם שקונה סחורה, דעתו לקנות כפי מנהג המקום, ובאותו אופן שקיבל אותה המוכר מהסיטונאי. ואותן פירות וירקות שדרך שנקטפים בשדה ונארגים בארגזים יחד עם פסולת, כיון שכך הוא המנהג למוכרם, וגם המוכר כשקנה ארגז או שק, שילם עבור הפסולת המחוברת לירק את אותו המחיר של הירק עצמו, לפיכך באופן זה הוא גם מוכר לקונה את הסחורה, ועל דעת כן בא הקונה לקנות בחנות הירקות.

אמנם חז"ל הגבילו בכל סוג פרי או ירק את אחוזי הפסולת שאפשר למכור עמו, ושיערו את זה בהתאם למנהג שהיה מקובל בזמנם, עד כמה אחוזי פסולת מוכן הקונה לקבל בכלל המחיר של הירק עצמו, ועד כמה פסולת מקובל שמתערב בשדה יחד עם האוכל בשעת הגידול או בעת אסיפת הפירות מהארץ, ובכך הופכים לחטיבה אחת. וכיון שדבר זה שונה בכל מקום ובכל תקופה, אמרו חז"ל שבכל מקום יש לנהוג כפי המקובל בו. ועי' ברמ"א שם (בסימן רכט, סעיף א).

2. עוד אמרו חז"ל, שאע"פ שכאשר ישנה פסולת בארגז - מותר למוכרה יחד עם הסחורה. אולם אם המוכר הוציא בידו את הפסולת מהארגז, כגון כשרצה לסדר יפה את הפירות, והוציא בידו גוש אדמה מתפוחי האדמה או את הפסולת מהקליפות של הבצל וכדו', מאחר וכעת כשהן בידו - הם כבר לא מחוברות לארגז או לפירות, ואינן נחשבות כחלק מהם, א"כ כעת יש עליהן שם "פסולת" בלבד, ואסור לערב פסולת לתוך אוכל ולמכור אותה בתור אוכל.

וביתר ביאור, כשהפסולת הגיעה מהשדה יחד עם הפירות ונמצאה איתם בארגז, או כשנוצרה באופן טבעי מהאוכל, כמו שמרים הנוצרים מהיין, הפסולת נחשבת חלק מהאוכל, כי כך הדרך למוכרה, ולכן מותר למוכרה ביחד עם האוכל. אבל לאחר שהוציא את הפסולת מהארגז, אפילו אם היא עדיין נמצאת בידו ולא הניחה במקום אחר, בכל זאת היא מקבלת עליה במקום שנמצאת בו כעת - שם "פסולת" - ולכן אסור לערבה עם האוכל.

3. אמרו חז"ל, מכיון שכאשר הפסולת בתוך הארגז היא נחשבת כחלק מהאוכל ובטלה אליו, [כמבואר בנתיבות בביאורים סי' רכט, ס"ק א], לפיכך אם אדם אחר יוציא את הפסולת מהאוכל - הוא נחשב כמזיק גמור - וישלם עבור הפסולת מחיר של אוכל. ואע"פ שגוש העפר או קליפות הבצל אינן שווים מאומה, מכל מקום, כיון שכאשר הנבתוך הארגז הם נמכרים במחיר של האוכל כמו המנהג, לפיכך בתוך הארגז - יש להן שוויות ממונית כאוכל גמור. שהמנהג אומר - שעפר שנמצא עם הפרי ונמכר יחד עמו - שווה כמו מחיר הפרי, אולם עפר הנמצא בפני עצמו - אינו שווה מאומה. ומאחר שלאחר שהוציא את העפר בידו - אסור לו להחזיר אותו בחזרה לארגז [כמו שלבעלים היה אסור], נמצא שהמוציא את הפסולת מהפרי - הוזק למוכר ממון גמור, ולכן הוא יצטרך לשלם תמורתו כמו ששווה להימכר אוכל מאותו סוג פרי באותו משקל.

אמנם אם הדרך היא, שכשבוררים בצל מתוך ארגז, יורדים ממילא חלק מהקליפות המכסות את הירק לתוך הארגז, במקרה כזה וכדו' - פטור הקונה מלשלם עבור הקליפות, כיון שהוא התנהג בעת לקיחת הבצל באופן הראוי והמקובל לקניית בצל, ועל דעת כן מסכים המוכר למכור בצל.

4. ישנם סוגי מאכל שנהוג שהקונים רשאים לטעום מהם כדי לדעת אם הם טריים או קלויים טוב, כמו במכירת קטניות קלויים. אולם הסכמת המוכרים לטעימה היא בתנאי - שהקונה אכן מסתפק האם יקנה מהמין הזה שהוא טועם, וכן שיטעם דבר מועט כדי לוודא את הטעם. אבל המוכרים אינם מסכימים לחלק מתנות, ולהרשות למי שקונה סוג אחד של קטניות, שיטעם גם מהסוג השני כדי לספק את תאוותו. וכמו כן אינם מרשים שיאכלו כמות גדולה מהמין שטועמים - ואפילו אם הקונה מעוניין לקנות את סוג הקטניות שטועם. ואע"פ שמחמת אי נעימות לא תמיד הם מעירים על כך לקונים, כאשר הם רואים אותם אוכלים בחנותם שלא כדין - אבל אין הם מוחלים על האכילה הזו, וצריך הקונה לשלם עבור אכילתו, או שיבקש מחילה מפורשת מהמוכר על כך. וכל שכן שאין לטעום בחנות בה יש שלט שאין לטעום שום דבר.

ב"ב פרק המוכר פירות

אי הבנה בין המוכר לקונה

שאלה

ראובן הזמין מחנות המכולת השכונתית, ארגז משקה קל וכוונתו היתה למשקה דיאטטי, אולם לא הזכיר זאת במפורש. בעל המכולת שלח לו ארגז משקה רגיל. כעת המזמין תובע ממנו שיחליף לו את הארגז ששלח לו במשקה דיאטטי. האם בעל החנות חייב להחליף לו?

תשובה

ההלכה בנידון שאלתנו תלויה בפרטים הבאים:

א. אם ראובן נוהג לקנות גם משקה רגיל וגם משקה דיאטטי, ומחיר שני סוגי המשקאות שווה - אין כאן מקח טעות, והמוכר אינו חייב להחליף לו את הסחורה. דין זה קיים, גם במקרה שרוב הקונים באותו מקום קונים משקה דיאטטי בלבד.

אולם אם ראובן עדיין לא שילם עבור הסחורה והוא מוחזק בכסף [כגון שקנה באשראי] - יד הקונה על העליונה, ועל המוכר להחליף לו את הסחורה, גם אם רק מיעוט מהקונים קונים משקה דיאטטי.

ב. במידה ומחיר שני סוגי המשקאות שווה, וראובן נוהג תמיד לקנות רק משקה דיאטטי, והמוכר יודע מזה - יש כאן מקח טעות - ועל המוכר להחליף לו את הסחורה, למרות שראובן שילם כבר עבור הסחורה, והמוכר כעת מוחזק בכסף. 1

ג. אם המחיר שווה, והמוכר אינו מכיר את ראובן ואינו יודע שראובן קונה תמיד רק משקה דיאטטי - יד המוכר על העליונה, ואין הוא חייב להחליף את הסחורה - למרות שהמוכר מאמין לקונה שהתכוון לקנות משקה דיאטטי.

אמנם אם ראובן עדיין לא שילם עבור הסחורה והוא מוחזק בכסף - יצטרך המוכר להחליף את הסחורה, כמו שהתבאר לעיל בסעיף א. 2

ד. כאשר המחיר של שני סוגי המשקאות אינו שווה, וראובן שילם עבור ההזמנה, הדין הוא - ש"הדמים מודיעים". דהיינו, אם הסכום ששולם מוכיח שכוונתו היתה למשקה דיאטטי - המוכר חייב להחליף לו את הסחורה, למרות שמדובר בקונה שנוהג לקנות גם משקה

שאינו דיאטטי. והוא הדין אם סיכמו ביניהם את המחיר, אלא שקבעו שהקונה ישלם זאת באשראי.

אולם אם הקונה לא שילם כסף אלא קנה באשראי, ולא סיכמו ביניהם את המחיר, במקרה הזה - לא שייך המושג "דמים מודיעים", וממילא נשאר הדין כפי שהתבאר בסעיפים הקודמים.

מקורות

1. הלכות אלו מקורן במסכתות ב"ק (מו.) וב"ב (צב.) פ' המוכר את הפירות, ובשו"ע (ח"מ סי' רלב, כג.) גבי קונה שביקש מהמוכר למכור לו שור [ולא פירט יותר], ואחרי הקנין נמצא שהוא שור נגחן, שראוי רק לשחיטה ולא לחרוש בו, והקונה טוען שרצה לקנות שור לחרישה וכו'. ומבואר שם בגמ' וכן נפסקה ההלכה בטור, ובשו"ע (ח"מ סי' רלב, סעיף כג.) כמו שהתבאר בתשובה.

שכיון שקימ"ל כשמואל שאין הולכים במזון אחר הרוב, לכן אי אפשר להוציא מזון מהמוחזק בכסף, בכל אותם המקרים שידוע שישנם מיעוט אנשים שקונים או מוכרים שור כמו שטוען המוחזק בכסף. אבל אם דעתו היא דעה יחידה בכל השוק - בטלה דעתו, כמבואר בשו"ת חוות יאיר (סי' קו.) כי נחשב הדבר - שכל האנשים מסכימים לקנות אותו דבר, ועל דעת הסכמת שאר האנשים נעשה המקח. ולכן כל אחד שאומר למוכר בסתם, שרוצה לקנות שור נחשב הדבר - כאילו פירש שרוצה לקנות שור לחרישה, כדעת שאר האנשים. אא"כ התנה אחד מהצדדים תנאי מסוים לפני עשיית המקח, שבמקרה כזה - על דעת אותו תנאי עשו את הקנין.

אמנם אם יש שינוי במחיר של שני המינים והדמים מודיעים מה התכוון לקנות. או באותם המקרים שהמוכר מכיר את הקונה שהוא קונה רק שור לחרישה. אם מכר לו שור נגחן שמיועד לשחיטה - המקח בטל.

2. והנה אם מחיר שני המינים שווה והמוכר לא מכיר את הקונה, אולם הוא מאמין לקונה שהוא תמיד קונה רק משקה דיאטטי [או שיש עדים על כך] - מבואר ברא"ש בב"ק (פ"ה, סימן א.) שיד הלוקח על העליונה. ונראה שטעמו הוא, שמכיון שלא היתה כאן גמירות דעת מצד הקונה לקנות ולהכניס את החפץ הזה לרשותו, נמצא שהחפץ עדיין לא יצא מבעלות המוכר, ונמצא כעת רק בתורת פקדון אצל הקונה, לכן המקח בטל אפילו אם המוכר מוחזק בכסף.

אמנם לכאורה הרא"ש עצמו במסכת ב"ב (פ"ו, סימן ב.) כתב אחרת - שהכל תלוי בדעת המוכר - ולא בדעת הקונה, ועיין בפלפולא חריפתא שם (ס"ק ד), ובב"ק (ס"ק ב), מה שביאר בזה. אמנם כדברי הרא"ש בב"ב שהכל תלוי בדעת המוכר בלבד, כתב גם הרשב"ם שם, וכן פסקו הטור, והשו"ע (בסי' רלב, סעיף כג.) וע"ש, ויתכן שטעמם הוא, שהרי מבואר בתוס' בכתובות (מו: ד"ה שלא כתב וכו'), שבכל מקח יודע הקונה שהדבר תלוי - גם בדעת המוכר ולא רק בדעתו, נמצא שהקונה כשבא לקנות מהמוכר - קונה גם על דעת המוכר. ומאחר והקונה לא פירש למוכר מה היתה כוונתו בשעת המקח, לפיכך אם נתן למוכר את הכסף ללא הגבלה, וללא עשיית שום תנאי במקח - ודאי גמר בדעתו לקנות על דעת המוכר.

אבל אם הקונה עדין מוחזק בכסף, הוא יכול לטעון - שהתכוון לקנות רק לפי ההבנה שלו. ולכן אם ישנם באותו מקום עוד אנשים שקונים לאותה מטרה כרצון הקונה, אע"פ שהם מיעוט מכלל הקונים - יד

הקונה המוחזק בכספו על העליונה, ולא מועיל רוב להוציא את המזון ממנו, כדעת שמואל שלא הולכים במזון אחרי הרוב כדי להוציא כסף מהמוחזק בו.

מהי הדרך הראויה לעשות תשובה?

"ושבת עד ה' אלוך ושמעת בקולו" (דברים ל, ב.) למדנו מכאן - שישנו חיוב מהתורה לעשות תשובה. והנה הרמב"ם (פ"ב מתשובה, הל' ב.) כתב, שצריך לעשות שלושה דברים כדי שהתשובה תתקבל, והם: עזיבת החטא, חרטה על העבר, וקבלה לעתיד, וכן וידוי בפה על כל האמור לעיל, ע"כ. ומקורו מהגמ' ביומא (פז:). אמנם לכאורה מהגמ' בקידושין (טז:) מוכח, שאפילו אם אדם שחטא מקבל על עצמו להיטיב את דרכיו מכאן ואילך - גם כן נקרא בעל תשובה, למרות שלא התוודה בפיו, ולא התחרט על העבר. שבגמ' שם נאמר: שאם אדם אמר לאשה שתתקדש לו על מנת שהוא צדיק, למרות שהיה עד כה רשע גמור, בכל זאת הרי היא מקודשת לו, שמא הרהר תשובה בלבו. וכך גם נפסק בשו"ע אהע"ז (סי' לח, לא). אלא שבשו"ע שם כתוב, שמקודשת רק מספק, וביאר שם בחלקת מחוקק (ס"ק מא) למה אין כאן קידושין גמורים, מאחר ורואים שברשותו נמצא עדיין הרכוש שגזל שלא השיבו לנגזל. אמנם מכיון שהסכים בדעתו להשיב - נקרא כבר צדיק, ולכן הקידושין חלים עכ"פ מספק, כלומר, שאסור לה להינשא לאדם אחר ללא קבלת גט.

[ויש מקום לדון ע"פ החלקת מחוקק הנ"ל, במקרה שהמקדש לא היה גזלן, אלא חטאיו היו בבין אדם למקום כמו: מחלל שבת, אוכל מאכלות אסורים, וכו', אם חוטא כזה יאמר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני צדיק - שלכאורה הקידושין יחולו באופן ודאי, כי אין לנו ריעותא על התשובה שלו, וצ"ע לדינא.]

הדבר הראשון והעיקרי שצריך החוטא לעשות, כדי שיקרא בעל תשובה

על כל פנים גם במקרה של הגזלן שקידש יש לעיין, איך נוכל לקרוא לו בעל תשובה, וצדיק, הרי חסרים לו עדיין שני דברים ממרכיבי התשובה שציין הרמב"ם - שלא ראינו שעזב את החטא, ולא התוודה בפיו? אלא מוכח מכאן, שהעיקר כדי להחשב בעל תשובה הוא - אם מקבל עליו באמת מכאן ואילך להתנהג כראוי ולהתקרב לקב"ה, [וכמוכן שלא מספיק רק קבלה בפה או בלב, אלא צריך להתנהג כך בפועל] אע"פ שתשובה שלימה עם כל מרכיביה, לא תחשב לו - עד שיקיים את שלושת מרכיבי התשובה שכתב הרמב"ם. אלא שאת שני מרכיבי התשובה הנוספים, ניתן לקיים גם כעבור זמן וכפי שיתבאר בס"ד להלן.

תקנת השבים לתועלת הגזלנים

כמו כן מבואר בגמ' ב"ק (צד:) ובדברי הר"י בתוס' שם (בד"ה בימי רבי וכו'), שנפסקו להלכה בשו"ע (ח"מ סי' שסו, א.) שחז"ל אמרו לגבי גזלן מפורסם שעסק שנים רבות בגניבות וגזילות, וחייב כסף רב לאנשים על גזלותיו, שרוצה לחזור מעצמו בתשובה ולהשיב את גזלותיו, שאם החפץ שגזל נמצא ברשותו - חייב להשיבו לנגזל. אולם אם איננו ברשותו ורוצה לשלם כסף תמורתו, אמרו חז"ל שהנגזל לא יתבענו

ולא יקבל ממנו את חובו, כי חז"ל חששו, שמא אם הגזלן יראה שצריך להחזיר כסף כה רב, הוא ימנע מלעשות תשובה ויחזור לגנבותיו. ולכן אמרו לנגזל שלא יתבע את חובו. וגם אם הגזלן ירצה לשלם, שיגיד לו שהוא פטור מכך, כדי לעודד אותו לחזור בתשובה. וזאת אע"פ שכל זמן שהגזלן לא ישיב את חובו לנגזלים - לא תהיה תשובתו שלמה, שהרי חז"ל לא הפקיעו ממנו את החוב, ואם הנגזל יסרב לבקשת חז"ל למחול על חובו, ויתבענו בבית הדין - ביה"ד יחייב את הגזלן לשלם לנגזל, אפילו אם יהיה ברור להם שכתוצאה מכך הגזלן לא יחזור בתשובה. ועל כרחק שהחוב הממוני לא פקע מהגזלן כמבואר שם ברמ"א, ובסמ"ע (ס"ק ג) וע"ש.

נמצאנו למדים, שאם אכן הגנב המפורסם יחזור מכאן ואילך בתשובה ויתנהג כראוי - הוא ייקרא בעל תשובה, למרות שעדיין חייב כסף לנגזלים, ולמרות שתשובתו אינה שלמה כל זמן שלא ישלם להם את חובו או שישכמו הנגזלים למחול לו בפיהם על חובו.

ובאמת שיסוד הדברים כבר כתב הרבנו יונה בשערי תשובה (שער הראשון בתחילת העיקר השני) שכל דיני ועיקרי התשובה שכתב נאמרו למי שחטא על דרך מקרה וכו' אך האיש המתעבב על דרך לא טוב תמיד וכו' ראשית תשובת האיש הזה לעזוב דרכו ומחשבתו הרעה ולהסכים לקיים ולקבל עליו כל יוסיף לחטוא, ואחרי כן יתחרט על עלילותיו הנשחתות ויתוודה וישוב אל השם, כמו שנאמר יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו וישוב אל ה' וירחמהו. ועיין שם מה שהאריך בזה עוד.

כיצד נוהגים בזמן הזה להורות לחוטאים לחזור בתשובה

לאור זאת, ומהנסיון הרב שהצטבר עם בעלי התשובה, הורו גדולי ישראל בכל הדורות - ובפרט בדור האחרון לחוטאים שרוצים לחזור בתשובה, שיתעלמו בתקופה הראשונה מחטאי העבר כליל, ושפילו לא יתוודו עליהם, כדי שלא תשבר רוחם וימנעו מלחזור בתשובה. ובשלב הראשון יתמידו אך ורק בעשייה חיובית של קיום מצוות לפי יכולתם. ומי שיכול לקבל על עצמו רק מצוה אחת ואפילו שזה בגדר מנהג ישראל - שיתחיל עם זה. וקימ"ל שמצוה גוררת מצוה, אע"פ שלפעמים עוברים חודשים רבים עד לקיום המצוה השניה.

ורק לאחר שהחזיר בתשובה מקיים את כל המצוות, כמו שאר היהודים שומרי תו"מ, שיתחיל בהדרגה לתקן את חטאי העבר, ולהתוודות מידי פעם על חטאי העבר בתפילת שמו"ע באמירת סלח לנו או בשומע תפילה או בסוף השמו"ע או באמירת הוידי עם הציבור באמירת "אשמנו, בגדנו וכו'", שיתוודה שם בלחש גם על חטאיו הפרטיים הקודמים. ויבקש מה' שיסלח לו עליהם. ואם חייב כסף, ישתדל לאחר שהתבסס מצבו הכלכלי להחזיר כפי האפשרויות שלו, ובתנאי - שלא ידחוק את עצמו כלכלית בגלל השבת הגזילות או שאר החובות הכספיים, כדי שלא ישבר ויחזור לתקופת העבר שלו.

הדרך לחזור בתשובה, גם לשומר תו"מ שחטא בחטא מסוים באופן קבוע

והנה באופן הזה צריך לנהוג לא רק מי שחטא ופרק מעליו עול קיום המצוות ר"ל, אלא אפילו אדם ששומר תו"מ, אלא שבדבר מסוים

באופן קבוע בגלל תאוותיו, נהג שלא כהלכה, למרות שידע שנוהג שלא כהלכה. מכאן ואילך יתחיל לחזור לדרך הישרה, ולא יתעסק כלל עם חטאי העבר ויתעלם מהם, ורק כשירגיש שכעת נוהג כשורה ואין לו את התאוות הקודמות לחטא שעשה, מעתה עליו לתקן את חטאי העבר, ולהתוודות בפיו ולהתחרט על העבר מידי פעם, ולבקש מה' שיסלח לו. והנה למרות שדוד המלך אמר "וחטאתי נגדי תמיד", הנהגה זאת ראויה אכן לדוד המלך, ולצדיקים שבכל דור, משא"כ לגבי רוב האנשים, מספיק רק אם לאחר שמרגישים שהצליחו בס"ד להתמודד עם היצר שהחטא אותם לדברים מסוימים, שיתוודו בפיהם מספר פעמים, ויבקשו מה' בכל לב שיסלח להם, כי העיקר בעשיית התשובה - היא הנהגה הטובה שינהג מכאן ואילך.

תשובת החוטא בגזל באופן מקרי

אמנם מי שחטא רק באופן מקרי כמו אחד שתמיד נזהר שלא לקחת ממון שלא מגיע לו, אבל בפעמים בודדות תקף עליו יצרו ולא עמד בפיתוי ולקח ממון מהזולת או שתבע מהמעביד לשלם לו עבור שעות עבודה שלא עבד עבורו או שתבע כסף מבעה"ב שישלם לו עבור מלאכה שלא עשה עבורו או מוכר שחייב אדם עבור סחורה שלא קיבל וכדו', במקרים אלו אם דברים אלו קרו באופן מקרי בלבד - לא תיקנו חז"ל כלפיו את תקנת השבים כמבואר בתוס' בב"ק שם בשם הר"י, ובשו"ע שם, ולכן יצטרך להשיב לנגזל את חובו אם יש לו את האפשרות לשלם. ואם מתבייש ממנו, יחזיר את החוב באופן נסתר כשהמקבל לא ידע מי שילם.

תשובת החוטא בחטאים שבין אדם למקום

כמו כן מי ששומר תו"מ וחטא בחטא שבין אדם למקום, חלק מחזרתו בתשובה הינה - שילמד את ההלכות הקשורות לחטאיו. כגון: אם חילל שבת בדברים מסוימים - ילמד הלכות שבת לפי הרמה שיכול להבין. ואם היה רגיל לקרוא ק"ש ולהתפלל שמו"ע לאחר הזמן שכתוב בשו"ע - בנוסף להנהגתו החיובית מכאן ואילך, יתחיל גם ללמוד הלכות אלו לפי היכולת שלו. ורק לאחר שירגיש שהוא לא יחזור לעברו, יתוודה בפיו על חטאי העבר בינו לבין הקב"ה.

מעלת החיזוק בעשיית מעשה חיובי קטן באופן תמידי

כמו כן הורו גדולי ישראל גם למי שלא יודע על חטא מסוים שחטא בו, שכדי שייחשב בעל תשובה, יקבל על עצמו קבלה חיובית קטנה אבל שידע שיוכל להקפיד בכל מחיר לקיימה כגון: לברך ברכת המזון מתוך סידור או ברכון במתינות, וכך יעשה גם בברכת "אשר יצר", שאפילו אם לא יאמרה מתוך הכתב, עכ"פ יעמוד במקום אחד ויאמרה במתינות. והקבלה הטובה ביותר היא - שלא ידבר בבהכנס"ס ומתחילת התפילה ועד סופה. כולל בקריאת התורה. וכל מי שמתלבט בדבר, ראוי שיתיעץ עם רבותיו איזה קבלה חיובית מתאימה לתכונות נפשו שיקבל על עצמו מכאן ואילך, ואפילו שנחשבת בעיניו קטנה, אולם בשמים מחשיבים כל התקדמות חיובית כדבר גדול, וע"כ כך ייחשב "בעל-תשובה". ויזכה בזכות זה לכתובה וחתומה טובה בר"ה וביה"כ"פ הבעל"ט בספרם של צדיקים גמורים - אמן.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 420
אלול תשפ"ד

מוקד העירובין
באור הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

כמו כן שאלה זו נוגעת גם לסוכה בתוך הבית, בסוף חדר גדול כגון בסלון, ויש חלון שמתחיל בגובה חצי מטר, ומעליו רק סורגים. יוצא שהמחיצה האמצעית של הסוכה היא רק לבד.

אמנם יש בזה כמה צדדים להתיר, וחלקם תלויים במצב הסוכה בצורות שונות. א. דעת המג"א והמשנ"ב שאם עושה כן מד רוחות, הסוכה כשרה. והחזו"א חולק וסובר שאין מעלה בד דפנות, כי לא נאמר בסוכה ד כלל, וגם בזה צריך שתיים כהלכתן [באורך ד טפחים וערבין] בלי לבד. לכן סוכה במרפסת שיש לה מחיצות כשרות מכל הצדדים, תהיה כשרה לדעת המג"א והמשנ"ב, אבל לדעת החזו"א אינה כשרה, אבל אם בצד אחד אין מחיצות כשרות, כגון שהסיכך אינו מגיע עד לדופן, או שיש תקרה שהיא סכך פסול יותר מד אמות, וא"כ לסוכה יש רק ג

סוכה ילדים מנושטחים שיש רוח בין הפסים

דפנות, גם למשנ"ב אין לעשות מחיצת לבד.

ב. בסורגים המצויים בזמנינו, שהם פסים עומדים עם פס שוכב למעלה ולמטה, כלומר מחיצה של "שתי" עם פס אחד של "ערב", מבואר במשנ"ב בהלכות עירובין (סי' ש"ס סק"ב) ע"פ הפמ"ג שדבר כזה נחשב מחיצת "שתי

וערב". והחזו"א שם מקשה על הפמ"ג, חולק בתוקף על דין זה, וסובר שצריך שיהיה ערב כל פחות מג' טפחים, שיהיה לבד בשתי ולבד בערב. ובדין מחיצת לבד שפסולה לגבי סוכה, כתבו החזו"א והשבט הלוי דהיינו דוקא במחיצת שתי לבד, אבל אם יש בה גם שתי וגם ערב הרי היא כדופן שלמה, וכשרה גם לדין שתיים כהלכתן. וא"כ לדעת המשנ"ב הסורגים נחשבים שתי וערב והם כשרים לדופן, ולדעת החזו"א עדיין נשאר בעיה במחיצה, שאינה שתי וערב.

עד יש לבאר האם יועילו קשירת הסדינים בצירוף מחיצה של לבד, כמבואר בשו"ע (סי' תר"ל ס"ט), או שאינו דומה לשו"ע שדיבר רק בבד שאינו מתנדנד, ע"ש ואכמ"ל.

לאור האמור יוצא שבסוכה כזו יש מחלוקת בכשרותה, ולדעת החזו"א הסוכה פסולה. בשיעורים הוספנו ללמד גם כיצד מכשירים אותה בצורה פרקטית, לצאת ידי כל השיטות, להוסיף ולהצמיד לסורגים דופן מעולה, כגון חתיכת קרש, או אפילו רשת פשוטה שיש בה שתי וערב, [ומספיק שהיא תהיה עד גובה מטר כגובה הסורג], וע"ז יש שתיים כהלכתן ממש, וכן ברוח השלישית יוסיף מעט [עד 40 ס"מ, כדי שיהיה טפח ממש שמשלים ע"י לבד עד ד טפחים, ואכמ"ל], וכן בסוכה בתוך הבית עם סורג כנ"ל, ישאיר תריס אחד קבוע לכל התג צמוד לפינה, והוא יהיה מחיצה גמורה באורך ד טפחים לרוח האמצעית, ובצורה כזו תהיה סוכה מהודרת כראוי ע"פ ההלכה. בדבר זה אנו לומדים שיש דברים שנוגעים להרבה סוכות מצויות בבתינו שלנו.

שאלות רבות שאין להם הכרעה

דוגמאות נוספות ישנם בהלכות סוכה, שאלות יותר קשות שאין להם הכרעה ברורה, אין להם ראייה, והרבה מורים בהם הוראות שונות מתוך שיקול הדעת, יש אוסרים ויש מתירים.

לעילוי נשמת

הג"ר מאיר ב"ר אריה אנגלרד ז"ל

מלבע"כ"א אל

ואשתו מרת יטה רינה ב"ר חיים ע"ה

מלבע"כ"א אל

ת.נ.צ.ב.ה.

פתירת שייעורים נוספים בהלכות הסוכה

בסייעתא דשמיא גם השבוע הוספנו בפתיחת שייעורי הסוכות ברחבי הארץ, באלעד ובמודיעין עילית, ברכסים ובעפולה. והביקוש הולך וגובר, אברכים רבים מבקשים להצטרף אל מסגרות השיעורים, והקבוצות כבר גדלו והתרחבו, עד שאנו צריכים להשיב שנגמר המקום.

לאור הביקוש אנו נותנים אפשרות לקבל את הסידרה בקובץ עם ההדגמות והשירטוטים להמחשה, ללימוד עצמי בעיון. למרות שאינה דומה שמיעה לראיה (במובן שונה), וההשתתפות בשיעור מוסיפה הרבה, אך כאמור לאור הביקוש וכן לאלו

פתיחת שייעורי הסוכה השבוע בבני ברק

שאין באפשרותם להגיע למקום השיעורים בזמנים המתאימים, ניתנת אפשרות לקבל את הדברים גם דרך המייל, על מנת שכל מי שרוצה יוכל להשיג את ידיעת ההלכה למעשה, ולהכשיר את הסוכה בהידור כראוי.

החל שלב ב' הכשרת האברכים לבדיקת הסוכות בפועל

כמו כן התחלנו כעת גם בשלב ב', בהכשרה מעשית לאברכים בוגרי השיעורים משנים קודמות, שיצאו לבתים של אנשים לבדוק סוכות, של מאות האנשים הפונים לקבל את השירות של מוקד העירוב לבדיקת הסוכה בפועל, ע"י אברכים שהוכשרו ולמדו את ההלכות בשימת דגש על הפרקטיקה המעשית, להבחין מה נחשב דופן ועד כמה היא כשרה, עם מאות פרטים הלכתיים וחשובות גם מסגרת זו התרחבה השנה מאוד, ומתקיימת בס"ד בבי ברק, מודיעין עילית, ירושלים ואלעד.

גם במסגרת זו היו שביקשו להצטרף מיד לשלב ב' ולהיות בבית אחת מומחה לבדיקת סוכות. אבל הסברנו להם שחייבים קודם ללמוד את שלב א' ולעכל היטב את הלימוד, ולא מספיק מה שלמד במשנ"ב או כבולל, כי יש הרבה מאוד הוספות וחיידוד יסודות ההלכה ופרטיה. וכן נדרש לעבור במשך השנה על סוכות מזדמנות, להבין ולהשכליל להיות עירניים לשים לב להלכות ורק בוגרי שנים קודמות שכבר חיים את ההלכות, יכולים להמשיך ולהעניק לאחרים מתוך ידיעותיהם המבוססות.

ביאור הפסול והשיטות במחיצות מסורגים

בגליון הקודם הבאנו קצת דוגמאות של נושאים הלכתיים מתוך השיעורים, שעוררו סערה הלכתית בכמה בתי מדרשות שרצו לדעת מה הדין במקרים אלו, מה הכרענו בהם, או שרצו לגלות את דעתם האישית בהכרעת השאלה ההלכתית שהוצגה בגליון.

והנה יש להקדים שבהלכות סוכה ישנם מאות שאלות שאינן מוכרעות, ובהרבה מתוכם יש דעות חלוקות. והשאלה נשאלת מה עושים למעשה.

נביא דוגמא אחת שהוזכרה בגליון הקודם, והיא מצויה מאוד בסוכות העשויות במרפסות ובבתים, שהדפנות של הסוכה הן רק סורגים, כגון סוכה העשויה במרפסת מברזלים, ויש לה מעקה סורג גבוה מסביב, ומוסיפים רק בד בשביל צניעות ובשביל הקישוטים. והנה הבד מצד עצמו אינו כשר למחיצה אם בזמן שיש רוח הוא

סוכה עם דפנות סורגים, והבד מונע רוח

מתנופף, כמבואר בסימן תר"ל סעיף ט'. וא"כ המחיצה היא רק הסורג, והרי הסורג אינו דופן שלימה אלא הוא מחיצה של "לבד", וכנה המשנ"ב (סי' תר"ל ס"ק ז') בשם המג"א שאם עושה ג' דפנות של לבד, הסוכה פסולה. וכמ"ש בתוס' (סוכה דף יז.) ובר"ן [להוכיח מדיני המחיצה השלישית]. א"כ אם יושב בסוכה כזו לא קיים מצוות סוכה.

לסגור חלון או להעמיד מחיצה בתוך החדר, נכון להשקיע שיהיה יותר מהודר.

מעמדי הסיום לשיעורים בעירובין ברחבי הארץ

בשבוע זה התקיימו סיומים מכובדים במסגרות העירובין ברחבי הארץ, בהשתתפות רבני קהילות ודיינים, אשר הוקירו והעריכו בדבריהם את חשיבות הלימוד במסגרת זו, הלימוד שמחיה את הנושא של עירובין, שהיה מרוחק מאוד מדיעת הציבור, וכעת נעשה מהפך עצום שמתעניינים ויודעים את ההלכות, וזה משפיע על עשיית העירובים שתהיה יותר טובה. בסיום שנערך בעיר רכסים, השתתפו הרבנים הגאונים הגאון רבי במברגר שליט"א, דיין בד"ץ שארית ישראל ורב בעיר חיפה. ועימו הגאון רבי יעקב שכטר שליט"א, דיין ורב ברכסים. הרבנים הזכירו את הקשיים שהיו בתחילת הקמת העירובים במקומות אלו, והמסירות שהיתה להכשרת העירוב. כמו כן הזכירו את הקושי לעשות עירוב כראוי, וכמה נדחקו כדי להתיר את העירוב. וכיום אפשר לדאוג ואפשר להשקיע יותר, ולהקפיד יותר על הכשרות. והדברים באים בזכות הלימוד של האברכים, שמתוך הלימוד מעוררים על בעיות, ומבקשים לתקן טוב יותר, ע"י מתחזקים העירובים. וסיימו בברכה שיזכו לדעת את ההלכות בבירור, ללמוד ולעשות ולקיים.

מעמד הסיום בעיר עפולה בהשתתפות רבני הקהילות

בסיום שנערך בעיר עפולה בשכונת גבעת המורה, השתתפו רבני הקהילה וראשי הכוללים, שחלקם אף השתתפו בלימוד המסגרת עצמה. רבני הקהילה נשאו דברים בחשיבות הלימוד של העירובים ובהלכותיו. הגאון רבי בנימין לג שליט"א סיפר על הזמן שהיה בחו"ל ולא היה עירוב, והיו אנשים שמגיעים מהארץ ויוצאים בשבת עם טלית או חפץ בידים, וכשבאו להעיר להם שאין עירוב ואסור לטלטל, הם אמרו שהם לא מחמירים, הם נוהגים לטלטל. ולא הבינו מה זה אומר שאין עירוב. אחר כך כשהגיע לארץ, הוא ראה גם בארץ אברך שיוצא עם עגלה ושקיות מחוץ לגבול העירוב, ויש שלט עד כאן העירוב, והוא לא שם לב. אחיו רץ ואמר לו יצאת מהעירוב, והוא גמגם ואמר זה בסדר, והמשיך. הדברים האלו מחייבים אותנו להעלות את דיעת העירובין, שמלבד עצם הלימוד שזכינו כאן ללמוד, עם הרבה הלכות והרבה פרטים שאי אפשר להשיג בלימוד לבד, הרבה

חלוקת תעודות לטקסייני מחזור העירובין בהצלחה

פרקטיקה והמחשה, יש עוד את הענין שזה מציל מחילול שבת, על ידי שידועים מהו עירוב, ונשמרים שלא לטלטל מחוץ לעירוב, או במקום שאין עירוב כדין. לאחר מכן הוסיף לבאר מקרים של יציאה מהתחום, והצורך לעסוק גם בדיני תחום שבת. במעמד זה השתתף גם הגאון הרב קוק שליט"א, והביא את דברי הגמ' (עירובין דף כא.) שכאשר תיקן שלמה המלך עירוב חצרות, יצאה בת קול ואמרה חכם בני ישמח ליבי גם אני וכו'. מבואר שהיתה שמחה גדולה דוקא בתקנה זו, והאריך בחשיבות הלימוד והעיסוק בנושאים אלו. עוד עמדו הרבנים על החשיבות של העזרה של האברכים להוסיף בכשרות העירוב בשכונה עצמה, שגם הוא עדיין לא הגיע לרמה השכונתית המצויה בריכוזים החרדים, עקב מגבלות תנאי השטח. והאברכים שלמדו כעת והשכילו להבין את חשיבות העירוב, נטלו על עצמם לסייע בגופם ובממונם לחיזוק כשרות העירוב.

נעמד לדוגמא שתי שאלות **שאלה אחת**, במקרה שיש סכך פסול ברוחב מטר סמוך לדופן הסוכה, הסוכה אינה נפסל אלא הדין הוא שאומרים דופן עקומה, כאילו הדופן מתעקמת וממשיכה עד הסכך הכשר, והדופן כשרה [אם רוחה המקום הפסול עד ד' אמות] כ 4.70 לשיעור רח"ל. מה הדין אם הדופן אינה מלמטה, אלא היא צורת הפתח, או שיש בה פתח בלי צורת הפתח שיש בו דין 'עומד מרובה על הפרוץ', האם בזה ג"כ שייך לומר שהדופן מתעקמת, או שמא אין דופן אלא דין של כאילו סגור, ולא שייך לומר בזה דופן מתעקמת.

ועמדו בזה הרבנים בספרי זמנינו, ויש שהיה פשוט להם שאין דופן עקומה, וכן אמר לנו הגר"מ לובין שליט"א. ויש שטענו שאם דבר זה לא הוזכר בפוסקים כנראה שאין חילוק ואומרים דופן עקומה, למרות שמסבירא יש חילוק.

שאלה נוספת במקרה שיש צורת הפתח באמצע הסוכה, כגון סוכה בבית שיש תוספת של מרפסת מבחוץ, וביניהם יש תריסים לכל הגובה, שבסוכות מוציאים אותם לגמרי, ובשאר השנה הם משמשים כסגירה לבית ופתח לצאת למרפסת האם היא מחלקת את הסוכה בעל כרחינו, ואז יש מצבים שלחצי מהסוכה אין ג' דפנות והחצי נפסל, או שמא אפשר לומר שאיננו רוצים שהצורה פ' תהיה מחיצה, והכל נחשב סוכה אחת. יש אומרים שמוכח [במאירי בדין פסל היוצא, ובחזו"א על הדין של קיטוניות], שצורת הפתח מבדילה ומחלקת את הסוכה גם לפסול. ורק צוה"פ שלא נעשתה לשם צוה"פ אינה מחלקת. ויש מקילים. דינים אלו לא התבארו בספרי האחרונים, ויש דעות שונות בין רבני זמננו. בדברים אלו אנו לא באים לפסוק או להכריע, אלא להגדיר ברור את המצב והדין, שבסוכה כזו יש מחלקות אם היא כשרה, וכל אדם יבין שכדאי לו לחפש פתרון להדר ולהכשיר את הסוכה לכל השיטות.

יש ענין להדר בעירוב יותר מבלולב

והנה יש שואלים האם צריך להחמיר במקרים כאלו, אולי מספיק לצאת ידי חלק מהשיטות האם זה דאורייתא או דרבנן.

בשיעורים עמדנו על נושא זה שההסתכלות צריכה להיות אחרת לגמרי. הרי כולנו ניגשים בערב חג הסוכות לחפש לולב מהודר, עוברים דוכן אחרי דוכן ובוררים בעין קפדנית, לראות שהלולב סגור עד הסוף, למרות שלולב שראשו סדוק מעט אינו פסול כלל, לכל השיטות [כשאינו הימנך], ובכל זאת טורחים להדר. ק"ו בסוכה שמדובר בספק בכשרות, בשאלות שאין להם

הכרעה ברורה ומוסכמת, או שבאמת יש שיטות שפוסלות אותו, ודאי שכאן ההידור הרבה יותר חשוב להוסיף בתיקון מחיצות הסוכה שיהיה לכל השיטות ללא ספק. וכן כתב הרמ"א שיש להדר לעשות ג' מחיצות שלימות אמנם בסוכות המצויות בבתים בזמנינו, מצוי שיש אילוצים רבים שקשה לעשות מחיצות שלימות, בכל זאת צריך להשקיע בזה, גם אם זה דורש

מחפש יעוץ הלכתי על הסוכה שלך - הרב יבוא לסוכתך!

מסתפק כמה המזגן או העץ פוסל את הסוכה. מה דין הסורגים, עד כמה הדופן עקומה, והאם יש להדר יותר בדפנות.

האם יש להוסיף למתחם את הרוח הקטן שבין שתי הדפנות - בשביל דין "ערוגין"

נפתח מוקד חדש עם עשרות אברכים הנותן מענה לשאלות הרבות בהלכות סוכה

סל': 05484-833-20 / שלושה 4

כולל הזמנת בודק ומודד שיגיע אליך!

חידוש ראה להוסיף רשת במקום עם סורגים וכאיה אורז - בשביל ה"שתיים בהלכות"

ספרו נפלאותיך

עובדות ומנינים על התורה

ראש השנה ויום הכיפורים תשפ"ה

ביאור אם כבנים

הנה אומרים אנו בתפילת ראש השנה "אם כבנים רחמינו כרחם אב על בנים ואם כעבדים עיננו לך תלויות עד שיחננו ויוצא כאור צדקתנו איום קדוש".

ביאור נפלא בזאת שמעתי ממו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל משל נפלא, לעבד שסרח על אדונו ורוצה לשוב ולהתפייס עמו, הרי העבד בודק רק מתי שהאדון במצב רוח טוב ואז מנסה הוא לפייסו בשונה מבן אל אביו, שבכל מצב וזמן יבוא ויתפייס עם אביו.

ולכן בר"ה שהוא יום דין ומתח אמרינן אם כבנים רחמינו כרחם אב עכשיו ומיד, ואם כעבדים עיננו לך תלויות, כיון שעכשיו הוא ר"ה והוא יום דין נמתין עד יום כיפור שהוא זמן של רחמים, ואז תחננו ותוציא כאור משפטינו. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

יום תרועה

בפרשת פנחס נאמר "ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש וגו' יום תרועה יהיה לכם", מהות היום שנתנה התורה לר"ה הוא "יום תרועה", ובתרגום "יום יבבא יהי לכוך" מעיין בתרגום יונתן שהוא בכדי לערבב השטות, החפצא של היום הוא "יום יבבא", יום של שברון לב.

וברמב"ם בפירוש המשניות איתא שאין אומרים הלל בר"ה משום שהם ימי הכנעה פחד ויראה וכו' ומברוח ומנוס אליו, מהות היום הוא פחד ויראה ואין אומרים הלל במצב כזה, ובמשנ"ב נתקשה דהרי יחסר הלל שאנו לא אומרים, ומבאר המשנ"ב שפחד הדין והמשפט זהו ההלל של ר"ה, הכל תלוי בה' יתברך כל יכול.

ובגמ' בר"ה (דף כו:) איתא שהשופר הוא כפוף דכל כמה דכייף איניש טפי מעלי, אדם רואה שופר כפוף הוא לומד ונוכח, שמהות היום הוא כפוף, וכמה שתרגיש כפוף וביראה כך טפי מעלי.

עוד איתא בגמ' בר"ה (דף טז) 'כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה', אדם צריך להרגיש כמי שאין לו כל דין מכח העבר, עם איזה מעשים הוא בא לבקש שנה טובה, וכן גם להבא אין לו כלום לשנה הבאה, בר"ה לא לוקחים מאדם בריאות או הצלחה, בר"ה נותנים חיים ואכילה ודעת ובינה וחיים רוחניים בהרגשות קודש, הצדיקים נכתבים לחיים, וביאר המהרש"א דהיינו חיים רוחניים, הרשעים בחייהם קרויים מתים, צריך להיות חי, חיי תורה ומצוות וסיעתא דשמיא.

בזמן שר' חיים פרידלנדר זצ"ל היה חולה בחו"ל כתב מכתב שתלו בישיבה, ותוכן כל המכתב היה שנה שרשה, להרגיש שאין לי כלום ולא מגיע לי כלום, כדלים וכרשים דפקנו דלתין, לא רק שאין לו זכויות אלא גם עתיד אין לנו, כלום אין לנו, צריך לקבל שנה חדשה.

במהרש"א בר"ה (דף יז) כתב שכל הפרק בתהלים (שנמצא בהלל) "אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני וגו' ובימי אקרא", היינו ימינו שהם ימי הדין, שזה נקרא "ימינו", שכוחנו בימים אלו גדול לאין גבול ותכלית, וביאר את תחילת הפרק שנאמר על ר"ה "קולי תחנוני", מהו "תחנוני", היינו תפילת עני, "תחנונים ידבר רש", תפילת העני, וההרגשה בהמשך הפסוקים "צרה ויגון אמצא וגו'", ההרגשה של צר ובקשה כעני, אזי נזכה "כי ה' גמל עליכיה" בסוף הפרק.

בחז"ל איתא שישנם כמה סוגי תפילות, אבל התפילה הגדולה שבכולן היא "תפילה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו", תפילת העני המרגיש בחוסר כל היא התפילה המתקבלת, ובגמ' בברכות (דף כט) איתא

'העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים', צריך תמיד תפילת תחנונים, ותפילת קבע היא סתירה לתחנונים, כיון שאינו מרגיש בחיסרון.

בשערי תשובה (סי' ס ססי"ג) הביא בשם תלמיד האר"י שכאשר אומר קודם שמו"ע "עוזר דלים", יכוון מי אני ומה יש לי, הריני כדל לפני הקב"ה, ואז יכנס לתפילה שכוחה עצום, "תפילה לעני כי יעטוף" (תהלים קב), [וברש"י יעטוף כורע, וכנראה זהו המקור למאי דאיתא בשו"ע שיש מתפללים כל התפילה בכריעה], בר"ה כל מהות התפילה היא "תפילה לעני כי יעטוף", וכן דרשו חז"ל על פרק זה שהוא נאמר על ר"ה ויוה"כ, שבהמשך הפרק "פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל קה", שדרשו חז"ל על תפילת ר"ה שהם עם נברא באותו היום, ותפילה זו כוחה הוא כתפילה במקדש וע"י נביא, כח תפילה של "עני כי יעטוף", אין לי כלום והכל שלך ולא מגיע לי דבר ואני כעני בפתח מבקש שתתן לי שנה טובה.

בגמ' בר"ה מצינו דברי ר"ע (בדף טז) 'ואמרו לפני ראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה, ובמה בשופר', ע"כ, ובתוספתא בר"ה ישנה הוספה תוספתא ר"ה פ"א ה"ב - אמרו לפנינו מלכויות זכרונות ושופרות מלכויות כדי שתמליכונו עליהם זכרונות כדי שיבא זכרוכם לטובה לפניו שופרות כדי שתעלה תפלתכם בתרועה לפניו. מבואר שענין המלכויות הזכרונות והשופרות הוא כדי להגיע שיעלה תפילותיכם בתרועה.

ונראה דהיינו מה שנתבאר, מלכויות כאשר מתבונן במלכות ה' וזוכר את חסדו ומעשיו, מגיע עי"ז לתפילה שעולה בתרועה, תפילה של יבבה, תפילה של "עני כי יעטוף", עוסף את כל התפילה בתחנון כדי שתהיה תפילה שלימה, כשנים שעלו לגרדום ולמיטה, אחד התפלל תפילה שלימה, מהי תפילת שלימה, תפילת העני היא התפילה השלימה, והוא זכה להינצל מהגרדום ומהחולי.

וכדי להגיע ל"תפילה לעני כי יעטוף" אנו מקדימים את המלכויות, להתבונן בגדלות ה' יתברך, כמה הקב"ה הוא בכל מקום ומקיים את הכל, "אתה ה' לבדך אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם", ובכמה חכמה, איזו גדלות העין כלשון החזו"א, "לא תשב עין לראות הנפלאות בכל זמן", "מה רבו מעשיך ה'", הכל זועק מלכויות, והשיא הוא "שמע ישראל" שה' הוא אחד, וכן בהקדמה לסליחות אנו אומרים "לך שמים אף לך ארץ" יום ולילה, שמש וירח, השמים שמספרים כבוד קל, רק קצת פותחים את עיני השכל, הכל זועק "מלך כל הארץ אלוקים", בכל פינה ה' אחד ושמו אחד".

ומגיעים לזכרונות, זוכרים מעשה עולם, זוכרים מעשינו ופקודתנו ואין קיימנו חובתנו, לפני מלך רם ונישא שנותן לנו חיים וכל טוב, מה השבנו גמול על כ"כ הרבה חטבה. ואז ודאי נגיע לשופרות, שנריע כעניינים ודלים לפני מלך מלכי המלכים בבושה וכלימה, מה אנו מה חיינו, ומבקשים שנה טובה, באיזה פנים נבקש, כעניינים ודלים.

ושמעתי מהרה"צ ר"ש גלאי שהביא מספר החינוך במצות חצוצרות בביהמ"ק ומצוה שפד) שכתב שיסודו הוא שכאשר תוקעים בחצוצרות, האדם מייחד את מחשבתו לדבר אחד, שע"י כל כוונתו היא רק לייחד את ה', והוסיף שכן הוא גם בראש השנה בשופר, שתפקיד השופר הוא להכניס את כל כולנו ליראת שמים.

זמן ק"ש

סיפור הגרש"ל בכל השנה הקפידו בק"ש אצל הגר"ז רק על זמן הגר"א, אבל בר"ה וי"כ התפללו כזמן המג"א. וכששאלו את מרן ע"ז אמר הרי זה עשי"ת [ס' איז ראך עשי"ת!]

יום כיפור – יום [ים] של אהבה

הנה אמנם יום הכיפורים הוא "נורא ואיום" [כנאמר בתפילת "ונתנה תוקף..."], אבל כדי לראותו בשלימות נשתדל להביא מקורות שהוא יום שמח בעוצמה בלתי רגילה!

שהנה ה'זעזוע' הראשון שקיבלתי היה כשפתחתי את הלכות יום הכיפורים וראיתי את דברי השו"ע בסימן תר"ט סעיף ו' שכתב כך, "נוהגים ללון בבה"כ ולומר שירות ותשבחות כל הלילה. הגה: וטוב לישן רחוק מן הארון (מרדכי). ומי שאינו רוצה לומר תשבחות ושירות בלילה, לא יישן שם (מהרי"ו). והחזנים המתפללים כל היום, לא יעורו כל הלילה, כי מאבדין קולם כשאינם ישנים (מהרי"ל)".

ולפי מה שלמדו אותי, ציפיתי שמי שניער כל הלילה יאמר וידוים כל הלילה, אך היאך שירות ותשבחות קשורים ליוה"כ?? וזה הראה לי שחסר לי ידע בסיסי מהו יום זה! נשתדל עתה להשלים את החסר.

דהנה איתא בגמ' בתענית דף ל': "אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים. בשלמא יום הכפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות האחרונות".

ובגמ' מבואר שיש ביוה"כ שתי סיבות רציניות לשמחה. א'. כשזוכים לסליחה ומחילה נגרמת לאדם שמחה טבעית. משל לאדם מטונף בגופו ומלבושיו בכל מיני לכלוך מיאוס וטינוף, ועמוס משאות טינוף לעייפה. והנה יום אחד עבר רחיצה רצינית לגופו, וכיבוס לכל מלבושיו והמשא המטונף נעלם, כמה רעננות ושמחה הוא ירגיש!! כך ביוה"כ כשזוכים לרחיצה וכיבוס מכל כתמי החטאים השמחה פורצת בצורה טבעית!

ב'. יום שניתנו בו לוחות שניות! כל לימוד התורה [כל עומקי התורה בנגלה ונסתר וכל רוחבה] ועשיית המצוות שיש לנו אלפי שנה הוא מקבלת התורה של בעלי תשובה שזכינו ביוה"כ בקבלת הלוחות השניות. ומי חשב שיוה"כ הוא יום שמחת תורה! כמה שמחה יש ביום שמחת תורה!

ושמעתי שדרשן אחד הביא מעשה בזמן הב"ח שהיו עושים ריקודים בליל יוה"כ ונדחק לבאר מה לריקודים ביוה"כ?!

ולדברינו נפלא כשם שבשמחת תורה רוקדים, אף ביוה"כ כן! ובתהלים פרק קלט [ט"ז] כתוב, "גָּלְמִי רְאוּ עֵינֶיךָ וְעַל סִפְּךָ כָּלִם יִכְתְּבוּ יָמִים יָצְרוּ וְלֹא יָלוּ אֶחָד בָּהֶם".

ובמדרש תנחומא (בובר) פרשת בראשית סימן כח איתא [ולו] אחד בהם, מימים שברא הקב"ה בחר לו אחד מהם, ואיזה הוא זה יום הכפורים, שנאמר הלא זה צום אבחרהו (ישעיה נח ו').

מבואר במדרש שיום הכיפורים הוא יום היחיד שהקב"ה בחר לחלקו. כמה קדושה ושמחה טמונה בזה!

והנה למנהג אשכנז אומרים את הפיוט האדרת והאמונה רק ביוה"כ [שחרית] משום שזה זמן של מלאכים ואנו אז דומים למלאכים.

והבן איש חי מבאר שחמשת העינויים ביוה"כ הם משום שאין לנו צורך בהם משום שאנו כמלאכים! [כמה מרגיע שיום אחד בשנה לא צריך לרוץ לארוחת בקר או צהרים, ולשאר צרכי העולם-יום אחד כמלאך!]

וה"פחד יצחק" [למרח הגר"ה הוטנר זצ"ל] מבאר שחמשת העינויים אינם לעינוי, אלא שביתה מכל דבר חומרי שלא שייך לנו, ולכן זה מובא ברמב"ם בהלכות שביית העשור!

כמה נפק"מ מעשיות מכל מה שכתבנו.

ישנם הרבה קטעים בתפילת שחרית שהם בבחינת אהבה [ברכת התורה, ברכות בשחר, פסוקי דזמרה, ברכת יוצר ואהבה רבה ואמת ויציב. קדושה] וכל הפזמונים של המלכת ה' וגדלות הקב"ה בכל היום [ואף הפזמונים המזכירים פחיתות האדם מטרותן היא לפאר שהקב"ה מרומם מכל השפלות שלנו].

ולאור האמור כאן נוכל עתה להתרכז בהם ולשורר בהם בשמחה, מתוך יראה!

לפעמים נופל אטימות הלב אצל עובדי ה' [ישנם כמה סיבות לזה ולפעמים מרוב מתח...]. ורואה שכולם בוכים ומפללים והוא מרגיש בחוק. והעצה שיתרכז בחלק של האהבה הנ"ל כך ירגיש שלפחות חלק חשוב מיוה"כ נשאר לו.

והנה ישנם נשמות שהם יותר בבחינת אהבה וזה הצינור שלו להתקשר לרוחניות, לכן כדאי שהוא ידגיש את קטעי האהבה וממילא יבוא לו גם רגש בודי, שהרי המרה את רצונו של אהובו!

ולהאמור שיום כיפור הוא יום מתן תורה כמה יש להתחזק בלימוד התורה הקדושה ביום כיפור בלילה וביום. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

הכל מגיע לתשובה

שח הגר"נ גולדברג שליט"א: רה"י שליט"א אמר דהנה בתפילת מנחה ביום הכיפורים מפטירין בנביא יונה, והמשנ"ב (ס' תרכ"ז סק"ז) הביא הטעם לכך שעוסק בתשובה, ועוד שא"א לברוח מהקב"ה, אמנם רה"י שליט"א הוסיף בזה כי הנה יונה הנביא לא רצה לילך לנינוה ולהכריז עליה שישוּבו בתשובה כדי שלא ימותו, והטעם שלא רצה לילך הוא בכדי שלא תהא קטיגוריה על עם ישראל שהגויים חוזרים בתשובה וישראל אין חוזרים, וע"כ ברח לים הגדול, ולבסוף השליכוהו לים, ואחר שהשליכוהו לים הגיע לנינוה והכריז שעוד ארבעים יום נינוה נהפכת, ולכאורה כיצד שמעו אנשי נינוה לקולו, והרי היו צריכים להכניסו לבית האסורים או לבית לחולי נפש, ואיתא בחז"ל שאלו שהיו עמו באניה והשליכוהו לים הגיעו לנינוה וראו ששלושה ימים לאחר שהשליכוהו לים וראו שהדג בלע אותו, הנה לפתע הוא מופיע בנינוה, וכיצד זה הגיע עד לכאן, והבינו שנעשה עמו נס גדול, ולכך הקשיבו לדבריו ושמעו בקולו, וא"כ נמצא שע"י מעשיו של יונה שברח לים והשליכוהו גרם לכך שישוּבו בתשובה, וזהו המוסר השכל והלימוד שלומדים מיונה, שכאשר חושב האדם שיתחמק ממה שציוה עליו הקב"ה לעשות, יראה לבסוף שהוא בעצמו בידים יעשה את מה שנצרך לעשות, וכפי שיונה חשב שבורח הוא לים, ולבסוף נתברר כי רק מחמת בריחתו וזריקתו לים שבו כל נינוה בתשובה.

ועלינו לידע כי ביום הכיפורים ישנם שני דינים, מצד אחד ישנה מעלת יום הכיפורים היא שכל רגע ורגע ישנה כפרת עוונות, וישנם עבירות שרק יום הכיפורים מכפר עליהם, כמו עבירות של אשם תלוי, שאחר יוה"כ אין צריך להביא אשם תלוי, כיון שיוה"כ מכפר ויושנה מחלוקת אם רק היום מכפר כל רגע ורגע או אף ליל יום הכיפורים, וכפי דאיתא בחז"ל שאנו נמצאים בתוך 'מעין הטהרה', ומלבד זאת ישנו עוד דין שבסוף יום הכיפורים בתפילת נעילה נגמר גזר הדין של ראש השנה, וזהו ענין אחר לגמרי.

ובמהר"ם שיף בשלהי ב"ק כתב שתכלית השנה הם ימים טובים, ותכלית כל הימים טובים הוא יום הכיפורים, ותכלית יום הכיפורים הוא נעילה, והיינו שכל השנה האדם חי בכדי שיהא לו יום הכיפורים, ובכל השנה על האדם להכין את עצמו, וכן כתב הגר"י סלנטר באגרותיו שכל עבודתו באלול היתה להכין את עצמו ליום הכיפורים, והיה קורא ליום הכיפורים 'יום של רחמים', שאלו הרחמים הגדולים ביותר הקיימים בעולם, וכפי שאומרים בנוסח יו"כ קטן "ולא יודע עוז רחמך אלא בהעבירך חטאת יראיך", שהאדם חוטא חטאים רבים והקב"ה מוחק לו הכל, וזהו דבר שא"א לתאר כמה גדול יום הכיפורים.

וה'אור החיים' כתב באגרות שכאשר פתחו את ארון הקודש ב'כל נדרי' הריח ריח של גן עדן, והיינו שיוה"כ הוא דבר אחר לגמרי, ועלינו להשתדל לנצל כל רגע ורגע בו.

הקב"ה תובע מה שיכולים

מספר המשגיח רבי מ. י. ק. כאשר למדתי בישיבה בשנת תשל"א, רבינו המשגיח הגר"י לונשטיין זצ"ל כבר לא אמר שיחות מחמת חולשתו. ניגשתי אליו ושאלתי מה העצה לזכות בדין, וענה: הקב"ה לא תובע מהאדם יותר ממה שהוא יכול [דער אייבשטער פאדרט נישט פון א מענטש מער ואס ער קען].

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון מט

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכה

קדיש
חלק ב'

הקדיש בין חלקי התפילה

פתחו שערים ויבוא גוי לדיק שומר אמונים' (ישעי' כ"ו),
ו'לדיק' ר"ת ל' אמונים ד' קדושות, י' קדישים, ק' ברכות,
[סו"ת הרמ"ע מפלנו (ס' ק"ט מהזוה"ק)]

קדיש בלשון ארמית

אומרים קדיש בלשון ארמית, לפי שחפלה נאה וצבה גדול הוא,
על כן נתקן בלשון תרגום שלא יבינו המלאכים והיו מתקנאין
בנו, [תוספות ברכות ג., ועוד הרבה טעמים בראשונים]

אלול פ"ד
תשרי פ"ה

מנין הקדישים על פי קבלה מתוך ספר נפלאות הקדיש מאת הרב מרדכי פוטאש שליט"א

תפילת שמו"ע להורידן מעולם לעולם מלמעלה למטה דרך השתלשלות העולמות
וכנ"ל, [אשרי ובא לציון – בריאה, שיר של יום יצירה, קטורת – עשיה].

הקדיש משלים השבח שהוא למעלה מהשגתו

ויתכן לבאר הענין בס"ד, עפ"י פסטי, לפי שחז"ל (אבות פ"ו מ"ב) "כל מה שברא
הקב"ה לא ברא אלא לכבודו שני
(ישעיה מג ז) כל הנקרא בשמי
ולכבודי בראתיו יצרתיו אף
עשיתיו", דהיינו שכל העולמות
לא נבראו אלא לכבודו ית', ונרמזו
כל העולמות בפסוק זה כמבואר
בזוה"ק (ח"ב קנה.), [נ' מדרש
שמואל סוף פ"ו דאבות, ובאור"ח
(ויקרא כ"ב י"ב)], ובכל חלק
התפילה מהללים להקב"ה כפי
מיעוט השגתו הנגלה לנו בגדלות
כבודו יתברך בכל עולם ועולם,
אבל "מי ימלא גבורות ה' ישמיע
כל תהלתו", וכדי להשלים את
החסרון בשבח שלנו באותו שלב
של תפילה ולאפשר לעלות לשלב
הבא, לעולם למעלה ממנו, אנו
מסיימים בתפילת הקדיש שהוא
בקשה שיתגדל ויתקדש שמו של
הקב"ה ויתגלה כבודו בשלימות
בכל הבריאה יותר מכל השירים
והתשבחות שאנו אומרים כעת
בעולם, וזהו שאומרים "לעילא
מכל ברכתא ושירתא וכו' דאמין
בעלמא" לפי שכעת השגתו
מצומצמת מאד, אך לעת"ל
יתקיים 'ימלא הארץ דעה את ה'".
וכע"ז מצונו בשבלי הלקט (סי'
ח') שביאר הטעם שהנהיגו לומר
קדיש אחר פסד"ז, וז"ל ומה
שנהגו לומר קדיש אחר פסד"ז
מצאתי הטעם לנאונים וצ"ל מפני
מה מקדישים במקום שדורשין
שם פסוקים לפי שאין כל תיבה
ואות שבתורה שאין שם המפורש
יוצא מהן מה שאין אנו יודעין לכך
נהגו לקדש ע"כ, משמע מזה דטעם
אמירת הקדיש אחר פסוקי תנ"ך
הוא משום דמקוצר דעתנו אין
אנו משיגים כראוי גודל קדושת
התיבות והאותיות שבהם כי
באמת בכל אר"י מהן יש גילוי
אלקות ואם היינו מבינים עומק
כוונתם היה מתגלה לנו שם
המפורש יוצא מכל אר"י מהן כי
אין שיעור לעומקם.

מבואר בראשונים ובפוסקים (סי' נ"ה) שיש חיוב לא לפחות מאמירת שבעה
קדישים בכל יום ע"ש הפסוק 'שבע ביום הללתיך', ומנינים מתחיל מהקדיש אחר
ישתבח, אלא שהבאנו בגליון מ"ח שהמג"א מביא מהשו"ת בנימין זאב לומר קדיש
דרבנן אחר ר' ישמעאל, אבל לא מובא זה בראשונים. [ובעז"ה בהגיענו לקדיש אחר
ישתבח, נאריך בשיטת שונות בראשונים, מהו המחייב של כל אחד מהקדישים,
וחילוקי הדיעות בחשבון מנינים].

אמנם על פי קבלה צריך עשרה
קדישים, והובא בשו"ת הרמ"ע
מפאנו (סי' ק"ט) מהזוה"ק
ע"פ 'פתחו שערים ויבוא גוי
לדיק שומר אמונים' (ישעי'
כ"ו), [והובא בגמ' שבת (ק"ט)
לענין עניית אמן] וצד"ק
ר"ת צ' אמונים ד' קדושות, י'
קדישים, ק' ברכות, וכולם
מסודרים בין שלבי התפילה
המסודרים עפ"י הקבלה כפי
העולמות וכשיתבאר, והעולם
הראשון הוא ברכת השחר
אמירת קרבנות שהוא כנגד
עולם העשיה.

ההקדיש הוא כמו עמודים בין עולם לעולם

וכתה הגריעב"ץ בסידורו
שהקדיש הוא כמו 'עמודים'
שבין עולם לעולם, והוא מחבר
ומעלה מעולם לעולם והקדיש
בא אחרי כל שלב ומעלה את
השלב הקודם אל השלב השני
'מעולם עד עולם'. וכ"ז מבואר
באריכות בשע"כ (בריש דרושי
הקדיש) "תקנו קדיש אחד בכל
שינוי עולם ועולם, ונתחיל מן
הראשון שהוא הקדיש שקודם
הודו לה', דמעלה חלק הראשון
של התפלה שהוא ברכות השחר
והקרבנות שהם כנגד עולם
העשיה, אנו צריכין להעלות
אותם בסוד עמוד אחד שיש
בין כל עולם ועולם ובאמצע כל
היכל והיכל ודרך העמוד הזה
עולה כל היכל והיכל בחבירו
שלמעלה ממנו, [חוץ מן עולם
הבריאה לעולם האצילות שהוא
בין גאולה לתפלה וכו' ואין קץ
סמיכות גדול מזה ואין צורך
להעלות הבריאה באצילות
וכו']". ועיי"ש עוד, שגם
הקדישים שלאחר שמו"ע הוא
לצורך קבלת השפע שהיה ע"י

כח עניית יהא שמיה רבה בעבודת התשובה

יסוד התשובה - חזרת האדם על שורש נשמתו

הנה כמו שבתפילה מצונו חילוקי עולמות, יש גם חילוקי עולמות בעבודת התשובה, והנפש החיים
(שער א' פ"ב ואילך) מאריך בזה, שכל מעשה של ישראל פועל בעולמות שונים, כפי חלקי
נשמתו שנתקן כנגד העולמות, והם נפש, רוח, ונשמה. 'המעשים' של האדם הוא ב'עולם העשיה'
שהוא מ'נפש' האדם, וה'דיבורים' הם בעולם 'היצירה' שהוא מה'רוח' באדם, ו'המחשבות' הם
בעולם 'הבריאה' שהוא מ'נשמה' של האדם.

וביאר הנפש החיים שכל עולם הוא השורש והנשמה של העולם למטה ממנו, ובה כולם מקושרים
זה בזה. ויסוד ועיקר ענין התשובה הוא, שהקב"ה שוקד על תקנת הנפש החוטאת, שגם אם כבר
נטבעה בעומק מצולת הרע, עדיין נשאר חלק העליון של העולם מקושר להעולם למעלה ממנו,
וכשעושה תשובה, תחזור כל דבר למקומו ומקורו, ע"י שעושה פעולות תיקון בהעולם ביותר
פנימי, ושוב נתקן העולם היוצא ממנו.

וכשהאדם חוטא במעשה, אפילו חמור כ"כ ככרת שבחינת הנפש נפסק ונכרת משורשו וירתק
החבל שהיה קשור ומדובק בו עד הנה, אז ע"י וידוי דברים באמת מעומקא דלכא, בעקימת שפתיו
בחינת נפש דרוח, מעורר בקול דברים שלו עד לעילא ולעילא, וגורם שיתאצל תוספת קדושה
ממנו ית' עד שורש הנשמה תחילה, ומשם לנשמתו ורוחו, והרוח מבהיק אורו הגדול הנשפע
עליו גם על בחינת הנפש מצד ההתקשרות שנשאר עדיין בניהם.

וכן אם פגם וקלקל ח"ו בחינת הדבור שלו ע"י עונות התלויים בדבור בלה"ר וכו"צ"ב, התלויים
בשרשם בבחינת 'הרוח', ויכל הוא להתקן ע"י בחינת הנשמה ע"י חרטה אמיתית בלב ומתמרמר
על גודל חטאו, ומהרהר הרהורי תשובה במחשבה שהיא משכן נצוצי אור הנשמה אבל בחינת
הנשמה אינה נפגמת כלל לעולם, כי מקור שרשה הוא מעולם המשומר ממגע זרים. ואם האדם
חוטא במחשבה אשר לא טובה ח"ו, הוא גורם רעה לעצמו לבד, שיסתלק ויתעלם ממנו ניצוצי אור
הנשמה, אבל לא שהיא נפגמת ח"ו. והתיקון הוא ע"י עסק התורה בבינה יתירה בעומק תבונתו,
מעורר שיתאצל תוספת קדושה על שורש נשמתו, ומשם לנשמתו להחזירה שתאיר עליו אורה,
להשכילו בתוה"ק בבינה יתירה בסתרי טהוריה. ומאותו הקדושה והאור משתלשל ונשפע על
רוחו ונפשו להשלימים בשלימותם.

עניית איש"ר גורם שתכלה העונות בכל דרגות נשמתו

ולפי"ז ביאר הנפש החיים (פרק כ') הכח הגדול של עניית 'יהא שמיה רבה' בכל כחו, "שאמרו ז"ל
(שבת ק"ט ב') "כל העונה אמן יש"ר מברך בכל כחו, קורעים לו גזר דינו, ואפי' יש בו שמץ של ע"ז
מוחלי" לו", כי עיקר כוונת זה השבח הוא, שיתאצל וישפיע תוספת ברכה ושפעת אור עליון לכל
הד' עולמות אבי"ע, וזהו יהא שמ' רבה מברך - היינו שיתאצל ברכה ותוספת קדושה ממנו ית' ש,
עד לעלם - הוא עולם האצילות, ומשם גם לעלמי - הם ב' עולמות בריאה יצירה, עלמאי - הוא
עולם העשיה. והם שורש הד' דרגין של האדם שרש הנשמה ונר"ן [נפש רוח ונשמה], וכשמכוון
האדם בקדושת מחשבתו באמירת זה השבח לעורר ולהשפיע על ידו תוספת קדושה וברכה על
שרש נשמתו, ומשם על נשמתו ורוחו ונפשו, גורם בזה להתם ולכלה כל עון וחטא אשר באיזה
בחינת מאלו הג' והיו כלא היו, וזה כל עיקר ענין התשובה האמיתית כנ"ל, לכן מוחלין לו על כל
עונותיו", עכת"ד.

קדיש בלשון ארמי מתוך ספר נפלאות הקדיש מאת הרב מרדכי פומאש שליט"א

שכן אין להחזיק טובה להם אם לא יחטאו אבל הצדיקים המתגרים על יצרם נראה שעתידים לקבל שכר טוב מהם". [וכע"ז האריך המהר"ל (נצח ישראל פכ"ב)].

ו] שלא יבינו המלאכים ששמו של הקב"ה חסר

רש"י בספר הפרדס כתב עוד טעם, ע"פ דרכו ד' שמיא רבא' היינו ה'שם י-ה' שנחלק לחצאין, שכל זמן שלא נכרת זרעו של עמלק אין השם שלם וכו', וע"ז ביאר דתקנו בלשון ארמי כדי שלא ירגישו מלכי השרת ששמו של הקב"ה חסר, שמא יחריבו את העולם, לכך אנו אומרים בלשון ארמי כי אין מבינין אלא לשון קודש בלבד. והוסיף, שמהפכין אנו כמו כן תיבות ועושין שם זה 'שמיא רבה' מברך כדי שלא ידעו ולא יבינו".

ז] כדי שיבינו כולם

התוס' (שם) בפ' השני, כתב דהטעם שתיקנו בלשון ארמית "כדאמרין בסוף סוטה (דף מט.) אין העולם מתקיים אלא אסדרא דקדושתא ואיהא שמיא רבא, דבתר אגדתא שהיו רגילין לומר קדיש אחר הדרשה ושם היו עמי הארצות ולא היו מבינים כולם לשון הקודש לכך תקנוהו בלשון תרגום שהיו הכל מבינים שזה היה לשונם". וכע"ז באורחות חיים "ועל מה ששואלים למה נתקן בלשון ארמי יותר מכל שאר התפלות י"ל שזה הקדיש לא תקנוהו אנשי כנסת הגדולה אלא בימי התנאים נתקן וכדי שיבקשו כלם בלב שלם תקנוהו בזה הלשון שכלם מבינים אותו. והמנהיג תי' "לפי שעולי גלות בבל היה עיקר לשונם בארמית כרוב הענינים שבתלמוד שהיו מדברים בלשון ארמית שהיו מבינים יותר מלשון הקדש, ובקדיש שיש בו הזכרת קץ הימין וצריכין כל ישראל לעשות אותו בכונה על כן תקנוהו כך". והר"ש מגרמיזא הוסיף "שגם הטף והנשים יבינו ויענו איש"ר בכל כוחם, שהיו שומעים מפי חכמים שהיו דורשין העונה יש"ר בכל כוחם מובטח שהוא בן עזה"ב, [וע' סנהדרין קי: תינוק מאימתי נעשה בן עזה"ב וכו' תנא משום ר"מ משעה שיענו אמן שנא' ויבוא גוי צדיק שומר אמונים וכו'"], ובאמת בזה"ק דורש ה'ק' של הצדיק קאי על קדיש, וגם שיצאו הכל חובת "שבע ביום היללתיך", וגם לחזק לבם שיבינו שעתיד הקב"ה להתגדל ולמלוך על כל".

ח] להסתיר מן הגוים שאסרו לומר קדיש

והשבלי הלקט הביא עוד פשט מר' בנימין אחיו, "שתחילת אמירתו היתה בלשון עברי כלשון הגמ' 'ועונין אמן יהא שמו הגדול מבורך כו'" ובכמה מקומות מצאתי באגדה נמצא בלשון הזה, ובימי שמד גזרו שלא יאמרו שמו הגדול מבורך, לכך הנהיגו לאמרו בלשון ארמי שלא היו האויבים מכירים בו. ואע"פ שבטלה השמד, לא רצו להחזיר הדבר לישנו בלשון עברי, כדי שלא ישתכחו הנסים והנפלאות, וכדי לעשות פומבי לדבר.

ט] שהוא דבר שרגילים לומר בציבור

מבואר עוד טעם בדברי הראב"ד בתמים דעים (סי' קפ"ד) "בהא דאמרין בשבת (יב ע"ב) דאין מלאכי השרת מכירים לשון ארמי וכו', ומפרש בסוטה (ל"ג ע"ב) דוקא ביחיד פי' שאין שכניה שם אבל בצבור יכול אדם להתפלל בכל לשון אפי' בלשון ארמי לפי שאין צריכין הצבור שיביאו המלאכים את תפלתם לפני הקדוש ברוך הוא כיון ששכניה שורה בצבור. וכדמשמע בפ"ק דשבת (י"ב ע"א) שאני חולה דשכניה עמו. ולכך כל תפלה קבועה השוה ליחיד ולצבור הותקנה בלשון הקודש כדי שיהיה היחיד נשמע כשיתפלל. אבל תפלה שאין דרך לאומרה כי אם בצבור כגון קדיש ויקום פורקן תקונה בלשון ארמי. וכן מחי ומסי וגדי תרעיה וכיוצא בהן אין דרך לאומרן כי אם בצבור".

י] ע"פ סוד - לשבר כח הסטרא אחרא

הב"י (סי' נ"ו) הביא הוזה"ק בפרשת תרומה (קטז): "ואנן בעינן למימר ליה בלישנא דסטרא אחרא [שהוא לשון ארמי] ולאיתבא בחילא תקיף אמן יהא שמיא רבא מברך בגין דיתבר חילא דסטרא אחרא ואסתלק ביקריה יקרא דקב"ה על כולא וכד אתבר בקדושתא דא חילא דסטרא אחרא קב"ה אסתלק ביקריה ואדכר לבנוי ואדכר לשמיא ובגין דקב"ה אסתלק ביקריה בקדושתא דא איהו בעשרה ובלישנא דא על כרחיה דסטרא אחרא אתכפיא ואתבר חיליה ואסתלק יקרא דקב"ה ותבר מנועולין וגושפנקין דשלשלאי תקיפין וקליפין ביישין ואדכר קב"ה לשמיא ולבנוי זכאין אינון עמא קדישא דקב"ה ייה לון אורייתא קדישא למזכי בה לעלמא דאתי. [וע"ע לקמן עמ' ג'] בביאור דבריו].

א והאבודרהם הביא קושיא אחרת בשם התוס', וז"ל "והקשו בתוספות והלא אפי' מחשבות אדם הם יודעים ומכירים אלא לשון זה הוא מגונה ביניהם להזקק לו". ובאמת כן ה'ק' התוס' בשבת (י"ב ב') על דא דארי' "כל השואל צרכיו בלשון ארמי - אין מלאכי השרת נוקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי", והרא"ש שם תי' כדברי האבודרהם. וז"ל אם כוונת הרד"א לת' הקושיא כאן, דלכאורה אין זה סיבה שלא יקטרג.

ב [והב"ח מדייק מהטור דב' הטעמים תלויים זה בזה, וכ"מ מהלבוש בתחילת דבריו, ע"ש].

זמן תקנת הקדיש

כתב הערוך השולחן "הקדיש הוא שבח גדול ונורא שתקנו אנשי כנסת הגדולה אחרי חורבן בית ראשון והיא תפלה על חילול שמו יתברך מחורבן בית המקדש וחורבן ארץ הקודש ופיזור ישראל בארבע כנפות הארץ ואנו מתפללים שיתגדל ויתקדש שמו יתברך". ומש"כ שתיקנוהו אנשי כנסת הגדולה, כן מבואר בסידור רוקח (עמ' תקפ"ב) כי תיקנו לנו כנסת הגדולה לומר ז' פעמים קדיש בכל יום כנגד שבע ביום הללתיך, וכן מבואר בספר המנהיג שתיקנוהו בזמן עולי גלות בבל, שהוא הזמן של אנשי כנסת הגדולה.

אולם האורחות חיים חולק ע"ז, דכתב בתו"ד [הובא באות ז'] "שיזה הקדיש לא תקנוהו אנשי כנסת הגדולה אלא בימי התנאים נתקן".

והנה מצינו בדברי הראשונים, כמה טעמים למה הקדיש נתקנה בלשון ארמי, ולא בלשון הקודש דוקא, ומתוך דבריהם יתבראו כמה דברים נפלאים בענין הקדיש:

א] שלא יבינו המלאכים ויתקנו בנו

התוספות בברכות (ג. ד"ה ועונין) הביא "מה שאומרים העולם, שלכך אומרים קדיש בלשון ארמית, לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא, על כן נתקן בלשון תרגום שלא יבינו המלאכים והיו מתקנאין בנו", והתוס' ה'ק' ע"ז, דאינו נראה, שהרי כמה תפלות יפות שהם בלשון עברי, ולמה חששו בקדיש שיתקנאו בו המלאכים יותר משאר תפילות".

ב] שלא יקטרג המלאכים

והאבודרהם הביא דברי התוס', והוסיף עוד "וגם לפי שבשעה שישאל עונים יה"ר, הקב"ה נזכר לחורבן הבית וגלות ישראל, ואם יבינו זה מלאכי השרת יקטרגו עלינו". והכל-בו האריך בזה, וז"ל "וכששומע הקב"ה שישאל מערימין להזכיר לפניו אותה שבועה שנשבע על עמלק לאבד זכרו ומתפללין ומבקשין לפניו לגדל שם י-ה בתוספת ו' ה' שאז יהיה השם הנכבד שלם כששומע הקב"ה כך שבכל כח כונתם עונין זה השבח מתנענע ואומר אוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם ומה לו לאב שמקלסין אותו בביתו והוא רחם מעל שלחנו, ועל כן רב העצב למעלה באותה שעה לפי שמוכירין לפניו מעשה עמלק שהכעיס כלפי מעלה וגרם לשם הנכבד והנורא שיחלק, וכשרואין מלאכי השרת זה העצב לפני הקדוש ברוך הוא מזדעזעו ונרתעין ומתחלחלין, ודוממין כי אינם יודעים על מה אותו עצב בא למעלה לפי שאינם מבינים לשון ארמית". וזהו מש"כ האבודרהם שאם היו מבינים היו מקטרגים, והלבוש (סי' נ"ו) בהג"ה ביאר מהותה של הקטרגה הזו, "ואע"פ שמרגישין בדאגת השי"ת כביכול ובהתעוררותו לגאולה כשמתנענע בראשו ומתעורר לגאולה ואומר אוי וכו', מ"מ אינם יודעים מאיזה סיבה יתעורר הקב"ה לזה ואין להם מקום לקטרג, כי יאמרו אז שמא כביכול מעצמו ומרצונו הטוב הוא מתעורר על זה בלא שום זכות שיש להם לישראל, רק שרצונו לגאולם בלי שום זכות ואין להם בזה מקום לקטרג, אבל אם היו מבינים שע"י זכות השבח הנאה הזה הוא מתעורר לכך, יש להם מקום לקטרג ולומר אין פיהם ולבם שוים ובלשונם יכזבו ולבם בל עמם וכיוצא בזה, כגון שיש להם עונות הרבה כנגד זה הזכות, וזה יש להם מקום קטרג גדול מזה הענין, לכך אומרים לשון תרגום".²

ד] דבר המביא עצב משמשין בלשון גרוע

השבלי הלקט מביא מהר"ר מאיר שפי' ג"כ שהלשון ארמי הוא משום שגורם עצב למעלה, אבל לא כדי שלא יבינו המלאכים אלא מטעם אחר "כאדם עצב המשנה מבגדי מילתין לבגדי סמרטוטין על שם העצב שפירשנו". היינו שינוי הלשון לארמי שאינו לשון חשוב מורה על ענינו, שהוא דבר הגורם עצב, וכמו מי שהוא בעצבות מסיר בגדיו החשובים ולובש סמרטוטים.

ה] לעתיד יהיו הצדיקים גדולים מן המלאכים

והאורחות חיים כתב שיש נותנים עוד טעם להקטרגו, "שלפיכך נתקן בלשון ארמי שמצינו בהגדה לעתיד לבא יהיו הצדיקים גדולים מן המלאכים, ואנו מתפללים בקדיש שימחה הקץ שיתגדל השם ויתקדש ואם נאמר אותו בלשון שיבינוהו המלאכים אפשר שיקטרגו בו, כי ידעו כי אז ידל כבודם ויגדל כבוד הצדיקים עליהם. וכן הדין נותן כי המלאכים אין טבעם לעשות רק טוב וכיון

הקדיש מורה על מעלת ישראל על המלאכים

הבאנו [בעמוד ב'] דברי התוספות בברכות (ג. ד"ה ועונין) שהביא "מה שאומרים העולם, שהטעם אומרים קדיש בלשון ארמית, לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום שלא יבינו המלאכים ויהיו מתקנאין בנו", והתוס' הק' ע"ז, דאינו נראה, שהרי כמה תפלות יפות שהם בלשון עברי, ולמה חששו בקדיש שיתקנאו בו המלאכים יותר משאר תפילות.

עולם הבא לא ניתן למלאכים אלא לישראל

והמהר"ל (נצח ישראל פכ"ב) מישב קושיא זו, וביאר מה מיוחד תפילת קדיש יותר משאר התפילות "שמורה על מעלת ישראל, כי בו נזכר מה שלא נזכר בשום שבח, שאומר שהוא מברך לעולם ולעלמי עלמא, ר"ל בכל העולמות, אף לעולם הבא." ולפיכך לא מצינו בכל השבחים שמתחיל ביו"ד העתיד לומר 'אמן יהא שמיה רבה מברך', רק שבח זה, כי יו"ד העתיד מורה על עולם הבא.² ויפה אמרו (תוספות ברכות ג א) שלכך השבח הזה בלשון ארמי, שלא יבינו אותו מלאכי השרת, שאינם מבינים בלשון ארמי, שלא יקטרגו עלינו כשאנו משבחים שבח כזה, ואין ספק שנמצא דבר זה במדרש חכמים. והפירוש הוא, כי אי אפשר למלאכי שרת לשבח שבח זה, שלא יוכל לשבח ולקלס בריאה את בוראה במעלה מה שלא נמצא איתו. ומה שהם יתברך עושה לבריא, יש לבריא לקלס את שמו. **ולכן ישראל שהם מזומנים ומוכנים לעולם הבא, יכולין לברך כך 'אמן יהא שמיה רבה מברך לעולם ולעלמי עלמא', עד עולם העליון, הוא עולם הבא. אבל המלאכים אי אפשר להם שיקנו מעלת עולם הבא, שאין למלאכים קנין מעלה יותר, שהם נשארים כמו שהם נמצאים בפעל, ואין קונון מדרגה יותר גדולה שכבר התבאר בראיות שכליות מופתיות, שאם אין הפסד - אין הויה, כי השלם לא יתהוה. כלך אצל המלאכים, שאין הפסד, לא שייך במ הויה אחרת. ודבר זה רמזו חכמים במדרש (במד"ר כ, כ) גס כן; "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל" (במדבר כג, כג), לעתיד לבא יהיה מחיצתן של ישראל לפני ממוחצות המלאכים, ומלאכי השרת שואלים אותם מה הורה לכם הקב"ה, זהו "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל קל". ולכן כאשר מזכירין 'לעולם ולעלמי עלמא', ובה מדרגת ישראל יותר קרוב אל השם יתברך מן המלאכים, ולפיכך יש כאן קנאה, כי השבח הזה אינו ראוי למדרגת המלאכים, ומסולק מהם. ולכן יש לומר בלשון אשר הוא נבדל מן המלאכים, ודבר זה ענין עמוק, עכ"ד.**

המלאכים אין להם הכח לגרום הארה בכל העולמות

ובסגנון אחר, יש להביא דברי הנפש החיים, (ש"א פ"י) "יתרון גדול לאדם מהמלאכים, והוא העלאת והתקשרות העולמות והכחות והאורות א' בחבירו, אשר זה אין בכח כלל לשום מלאך, כי המלאך הוא בעצם כח א' פרטי לבד שאין בו כלולות כל העולמות יחד. (וכ"כ בע"ח שער פנימיות וחיצוניות ריש דרוש יו"ד שהמלאך אינו רק בחי' פרטית של אותו העולם שעומד בו. אבל נשמת האדם בכל ג' החלקי נר"ן שלה היא כלולה מכל העולמות ע"ש). לכן אין בכח ויכולת המלאך כלל להעלות ולקשר ולייחד כל עולם בהעולם הנטוי על ראשיהם כיון שאינו כלול ומשותף מהם. וגם עליית עצמותו של המלאך עד מדרגתו להתקשר בעולם שעליו, אין תלוי בו בעצמו. לכן נקראים המלאכים 'עומדים' כמ"ש (ישעיה ו') שרפים עומדים. ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה (זכריה ב'). ורק האדם לבד הוא המעלה והמקשר ומייחד את העולמות והאורות בכח מעשיו. מחמת שהוא כלול מכולם. ואז גם המלאך משיג עליה ותוספות קדושה על קדושתו אשר בא בכח מעשה האדם. מפני שגם הוא כלול בהאדם, עכ"ד.

ויבאר היטב למה מקנאין בתפילת קדיש דוקא, לפי מה שביאר הנפה"ח עצמו (שם פ"כ) כוונת "יהא שמיה רבה וכו'" – "כי עיקר כוונת זה השבח הוא. שיתאצל ויושפע תוספת ברכה ושפעת אור עליון לכל הד' עולמות אבי"ע, [כמו שהבאנו בעמ' א].

א [גם מהמהר"ל] לפיכך אמרו ז"ל כל תעונה אמן יהא שמיה וכו' קורעין לו גזר דין של שבעים שנה, כי גזר דין של שבעים שנה הוא כל זמנו של אדם בעולם הזה, ובעולם הזה אין השתנות לו, מפני שנגזר על כל עולמו, שהוא שבעים שנה. לכן בעולם הזה אין ביטול לו, כי אם מן העולם הבא העליון, שיש השתנות אל גזירת עולם הזה, כי עולם הבא יותר במעלה מן העולם הזה. וכאשר אמר 'אמן יהא שמיה רבה מברך לעולם ולעלמי עלמא', וממנו יכול לבטל הגזירה של ע' שנה.

ב [שם] וכמו שאמרו ז"ל (סנהדרין צא א) "אז ישיר משה" (שמות טו, א), 'שרי לא נאמר, אלא "ישירי", מכאן לתחיית המתים מן התורה.

ביאור דברי הזוה"ק דקדיש מבטל כח השטן

מתוך ספר נפלאות הקדיש מאת הרב מרדכי פוטאש שליט"א

ענין המנועולים שאישה"ר מושבר

הבאנו [סוף עמ' ב'] דברי הזוה"ק שיש כח בקדיש לבטל כח של הסטרא אחרא, ולשבור מנועולים חזקים ושלשלות חזקים, יש לציין מה דאיתא בב"מ (נט.) "אמר ר"א מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה", ופ' המהרש"א שם "והוא מבואר בענין שלמה אף בארץ אויביהם והתפללו אליך דרך ארצם (ע' ברכות ל.) כי שם פתוח היה שער שמים מקום תפלה לעלות כו' כפרש"י בפ' ויצא, ומשנחרב המקום ההוא ננעל השער אשר שם דוגמת מלך ב"ו שכועס ונועל שער חצירו בפני עבדיו ובעי תפלה ורחמים מרובים לפני המקום שיפתח מנועול השער ההוא".

ביאור הענין שלשון ארמי שהיא לשון הסטרא אחרא

ומש"כ הזוה"ק שלשון ארמי שהיא לשון הסטרא אחרא מתבאר בדברי השל"ה הק' (שבת תורה אור אות פ"ו בשם כנפי יונה ח"ג ס"ז) שפירש שיש ג' קליפות סביב הקדושה והרביעית, דהיינו נוּגה, פעמים קודש ופעמים חוזר לקליפות, והגרים הם מזאת הקליפה, שלפעמים נוטה לקדושה ולפעמים מתהפך לטומאה. ואונקלוס הגר, שהיה מבחינת נוּגה, רצה לתקן אותה, ועשה התרגום שהוא ממדתו, לכלול אותו עם הקדושה, ע"ש עוד בכ"ד.

וביאור דבריו הוא, ע"פ מש"כ בספרים הקדושים ע"פ דברי הזוה"ק [ע' תקו"ז תיקון כ"ו דף ע"א] שהקב"ה ברא בהעולמות ד' קליפות כדי להסתיר את הקדושה של אלקותו שמחיה כל העולמות וכל הברואים. והם נרמזים בתחלת התורה כדל' "והארץ היתה תהו ובהו וחסך על פני תהום", והקליפות האלו אינם חיים מעצמם ח"ו כי "אין עוד מלבדו" כתיב "ומלכותו בכל משלה", אך יונקות חיות ממערכת הקדושה שבה השי"ת מחיה את כל הברואים כמ"ש "ואתה מחיה את כולם". אולם כיון שהם כחות הסתרה וטומאה, כי הם הכחות הרוחניות שמהן מקבלים כל הדברים האסורים והטמאים שבעולם את חיותם, כגון כל המאכלות האסורות ומעשה עבירות למניהם, וכן אומות העולם שרחוקים מחיי קדושה, ונפשותם אינם חלק אלוך ממעל, לכן אינם יכולים לינק חיותם ישר מכח הקדושה, כי הקב"ה אינו סובל רע ח"ו וצריך להיות גשר כביכול בין הקדושה המשפעת חיים לבין מערכת הטומאה והקליפה, ולזאת ברא הקב"ה קליפה ממוצעת שנקראת נוּגה, וקליפה זו אינה טומאה מוחלטת כמו השלש קליפות הטמאות אלא היא תלויה ועומדת בין הקדושה והטומאה וחיותו של הקב"ה עוברת דרכה להחיות גם את כחות הטומאה. והנה כל המאכלות הכשרות נבראו מקליפה זו, ולכן אם משתמשים בהן לצורך הקדושה כגון לכבוד שבת או לאכול כדי ללמוד תורה ולעבוד הקב"ה מתעלה הקליפת נוּגה ומצטרפת אל מערכת הקדושה וממילא אינה משמשת עוד כגשר להניק את הקליפות הטמאות. והנה אומות העולם הן מקליפות הטמאות, וישראל ממערכת הקדושה, והגרים הם מקליפת נוּגה. וכן בלשונות, לשה"ק הוא הלשון של התורה וכל מערכת הקדושה, ושבעים לשונותיהם של האומות הן מקליפות הטמאות שנוצרו ע"י הפיזור ובלבול הלשונות של דור הפלגה, אבל לשון ארמית היא מקליפת נוּגה הממוצעת, דהרי גם אדם הראשון דיבר ארמית כדאיתא בסנהדרין (ל"ח ע"ב). וכשחיבר אונקלוס הגר את תרגומו הרי העלה לשון ארמית וצירף אותו אל התורה הקדושה ונעשה ממנו קדושה. [ובאמת איתא במגילה (ג ע"א) שלכתחילה ניתנה התרגום עם התורה למשה מסיני, אלא שנשתכח וחזר אונקלוס ויסדום].

ומעתה יובן הא דהקליפות מבינות לשון ארמית כי כל יניקתם אינה ממערכת הקדושה שהוא לשה"ק, אלא מקליפת נוּגה שהיא לשון ארמית, וכיון דכח הקדיש הוא לבטל את כחות ההסתרה שבעולם כי על ידי תפלה זו נמחה עמלק ונעשו השם שלם והכסא שלם, לכן צריך לאמרו בלשון ארמית כדי שהקליפות ישמעו ויכנעו להתעוררות הכחות הגדולים של ישראל העונים איהש"ר בקול רם ובכח כוונתם השלימה. וכשיתבטלו הקליפות הרבות והחזקות ממילא יתגלו מלכותו ית' ושלמות שמו.

מסורת התפילה

מאתו, אף כשיברכוהו בני העולם וישבחוהו לא בא אלא מאתו בעשותו הנוראות והנפלאות הגדולות שאין שום נברא יכול לעשותם אף לא להשיגם על אמתתם, לכך נאמר 'ותתברך' כלומר שמעצמו הוא מתברך ומשתבח".

והנה הטור הביא מסדור רב עמרים ז"ל "ואומר יתברך - אמן, ישתבח ויתפאר וכו' שמייה דקדושא בריך הוא, ואמרו אמן". הדברים סתומים, מה טיבה של אמן זו אחר 'יתברך'. ומצינו ביאור בדברי הר"י ב"ד יקר, "שנתקן עבור עמי הארץ שאין מבינים לשה"ק כי אם ארמי, עוני אמן א'יתברך' שאמר תחלה, והם מבינים אותו כיון שאמרו כולם 'הא שמייה רבא מברך', ו'יתברך' הוא מעין מברך".

שְׁמִייה דְּקָדִישָׁא בְּרִיךְ הוּא, לְעֵלָא מִן כָּל בְּרָכְתָּא וכו' - כתב הרמב"ם "וכשהוא אומר 'ברך הוא' כל העם עונין 'אמן', וכשהוא אומר בסוף ואמרו אמן, כל העם עונין אמן". אבל הדרכי משה (ס"ק ג') הביא האו"ז ש"ל 'דקדושא' ולנוח שם באתנחתא, ואח"כ יאמר בריך הוא לעילא מכל ברכתא כו' אבל המפסיק אצל בריך הוא ואח"כ מתחילין לעילא טעות הוא בידים. ולפי"ד, הוא בקשה חדשה ש'ברך הוא לעילא מכל ברכתא וכו', אולם ביאור הגר"א תמה, שדבריו צ"ע דנראה דקדושא בריך הוא קאי על שמו ית' ולעילא קאי אלמעלה שאמר יתברך כו'. וכן האריך המור וקציעה לתמוה, "דודאי שלש תיבות 'דקדושא בריך הוא' ודאי מקושרות, שהוא ממש כמו שאנו מכניין להשי"ת בכל מקום 'הקדוש ברוך הוא', אין בנייהם אלא שזה לשון הקודש וזה ארמי, וזה התואר של השי"ת רגיל בלשון חכמים. והביא ראיה מהנוסח 'בעל הכל' בשעת הוצאת ס"ת "על הכל יתגדל כו' שמו של מנ"ה 'הקדוש ברוך הוא', הרי ש'ברוך הוא' נקשר ל'הקדוש', ואח"כ חזר ואומר 'בעולמות שברא' מחובר להתחלת הבקשה, הכונה שיתגדל כו' בעולמות, והרי מבואר שתכונות שתי לשונות הללו אחת היא".

והרמ"א (נ"א ב') הביא, וכתב ע"ז המג"א (ס"ח) "ומה"ט נוהגין קצת לומר בקול רם עם החזן בריך הוא לעילא כדי שידע שלא יפסיק". [וע"ע בט"ז שמעתי רבים טועים בשעה שהש"ץ אומר בריך הוא עונים גם הם תיבת אלו בריך הוא לעילא וזה ודאי חירוף הוא דמשמע דהוא מתברך רק לעילא ולא לתתא ח"ו אלא יש להם לומר גם מכל ברכתא ושירתא]. והביא המ"ב, ומסיים "אלא יש להם לומר גם מכל ברכתא או שיאמרו רק בריך הוא כמנהגנו". ואין מקור למנהג שלנו, וע' בשעה"צ שם שכתב "ולדין דסבירא לן כהשערי תשובה המובא במשנה ברורה סעיף קטן י"ד [שהביא מספר הכונות מוכח להיפך דתיבת בריך הוא מחובר אל תיבת דקדושא ואח"כ יש הפסק קצת כמו אתנחתא ושוב מתחיל לעילא וכו' כלומר שיתברך וישתבח שמו של הקדוש ברוך הוא לעילא וכו' וכן הסכים בביאור הגר"א] אין צריך לומר רק בריך הוא", ועדיין לא ברור מהו ענין אמירתו בכלל לדין. ואולי להראות להיפך מן האו"ז, דאינו המשך אלא יש הפסק [אף דאין עונין אמן, וכמש"כ המו"ק [שם] "נמצא תיבת 'ברך הוא' אינה לשון בקשה כלל אלא תואר כמו ברוך, ומכיון שאמרנו שיתנשא שמו של הקדוש ברוך הוא, מבארין עוד שותא ההגדלה וההתנשאות למעלה מכל הברכות, ובהכרח לעמוד מעט בברך הוא מפני שנמשך הלשון באריכות, וצריך כאן בודאי לטעם מפסיק"], וצ"ע.

בעשיית

לְעֵלָא וְלְעֵלָא וכו' - כ"כ המור"ל, והובא במג"א (ס'תקפ"ב), ובאמת דעת המהרי"ל לומר כן בכל חג, כמבואר בהל' פסח, אולם הלבוש (שם) הביא על תפילת ר"ה ויוה"כ (והא"ר דייק דלא אומרים כל עשי"ת), וביאר, שהטעם שכופלין אותו, "מפני שבימים הללו הוא מתעלה יותר כפול ומכופל מפי בראיו, מפני שהוא יושב על כסא דין והכל צריכין לשבחו ולפארו ולבקש רחמים על דינו".

ואולי יש להוסיף, כיון שמוסיפים כ"כ שבחים בר"ה ויוה"כ, רוצים לגלות דעדיין אין לנו השגה כלל ברוממות השי"ת, והוא מרומם על כל ברכה ותהילה, וזהו מה שאומרים, דהוא לעילא לא רק מן השבחים שאומרים בכל יום, אלא הוא גם 'לעילא' מכל השבחים שאומרים בימים הנוראים.

עֲשֵׂה הַשְׁלֹם וכו' - כתב המטה אפרים (שם) "וחותמין [בברכת 'שים שלום'] עושה השלום, [והוא במהרי"ל]. והרבה נוהגין שלא לשנות חתימת הברכה בזה רק חותמין המברך כו', רק בקדישים שאחר התפלה אומרים עושה השלום, [והענין הוא] לפי שיש בו רמז שעושה בגימטריא ספריא"ל, ובאלף המטה הביא בשם המקובלים שהוא המלאך הסופר וכתב בני אדם בספר החיים בימים האלו והוא מגין מהמקטרגים וזכרת אותם. ולקמן (סקל"ז) כתב, "והמקובלים כתבו שדוקא אחר שמו"ע באלהי נצור כשפוסע הג' פסיעות יאמר 'עושה השלום' אבל בקדישים לא ישנה משאר ימות השנה".

יתגדל ויתקדש שְׁמִיה רַבָּא - אָמֵן - כתב הרמב"ם (סדר התפילה) דעונין 'אמן' אחר יתגדל ויתקדש שמה רבא. וכתב המ"ב (ס' נ"ו סק"ב) שכן הוא המנהג והובא בב"י, [ותמה שהשמיטו בשו"ע]. וכ"ה באורחות חיים וכל בו. ולפי"ז יתבאר מש"כ בהמשך דבריהם, שביארו כוונת 'אמן', יש"ר' 'אמן', יהא - אמן עניה למה שאמר הש"צ 'בעגלא ובזמן קריב', שאנו עונין דרך בקשה אמן כן יהי רצון, ומשמע דכאן עיקר הבקשה הוא על מה שיביא הגאולה 'בקרב', דעיקר הבקשה על הגאולה כבר אמרנו מתחילה 'יתגדל וכו' וענו ע"ז אמן.

והפמ"ג (שם) הוכיח דבע"כ עיקר הבקשה הוא 'בעגלא ובזמן קריב', אלא דאדרבה - מחמת זה תמה על האמן הראשונה, וז"ל "ב' אמנים איני יודע מהו, דודאי ב' הם תפלה, ויתגדל וודאי יהיה כך לעתיד לבא רק התפלה שיהא בחייכו בעגלא, ועל כן אין לומר אמן אחר שמייה רבא". והיינו דס"ל דלא שייך לבקש על עצם הבאת הגאולה, שע"ז יש לנו הבטחה, וע"כ הבקשה הוא שיבוא 'בקרב'. וכ"כ הפמ"ג לקמן (בס' קכ"ד), והביא המ"ב שם (סקכ"ה) "ובקדיש צריך לכוין על העתיד לבד שיאמנו דבריו מה שהוא מבקש שיתגלה מלכותו בעגלא ובזמן קריב דעיקר הענין בודאי יקויים לבסוף כמו שכתוב ביום ההוא יהיה ד' אחד וגו'".

ובאגרא"מ (ח"ד ס' ע' אות ג') מבואר, דלפי המחזור וויטרי שהביאו התוס' ברכות (דף ג' ע"א) שיהא שמייה רבא הוא תפלה שיהא שם י"ה רבא דהוא שימחה בקרב ורעו של עמלק ע"י מלך המשיח, וזה סיבה להיות תפילה בפנ"ע, אלא שכתב שם דהמח"ו לא קאי בריש ב'יתגדל ויתקדש שמייה רבא', אלא ב'יהא שמייה רבא', אבל דבריו תמוהין, דליכא ראיה מהתוס' דהרי בגמ' שם הוזכר רק מה שישאר עונין יש"ר, ולא איירי בתחילת הקדיש, והמעין באבדרהם יראה בהדיא דפי' זה על תחילת הקדיש. וע"ש במש"כ לענין דינא.

פְּעֻלָּמָא דִּי בְּרָא קְרַעוּתָהּ - כבר הבאנו (בגליון מ"ח) דהאבודרהם ועוד כמה ראשונים ביארו כפשוטו, דהכוונה "העולם שברא כרצונו", והגר"א הק' מהנוסח 'בעל הכל' [שאומרים שבת בשחרית לפני קריה"ת] דמוכח שם דהכוונה הוא שיתגדל שמו כרצונו, ובע"כ דה"נ חזר 'קרעוּתָהּ' על 'יתגדל' והוא ב'פ' דגושה. [וילה"ע מדעת הרמב"ם דיש הפסק של 'אמן', וצ"ע].

והבאנו דברי הר"י ב"ר יקר דתי' קושיית הגר"א דהכוונה, דדוקא עוה"ב נברא ברצון הבורא בעצמו, ולא נמלך באחרים כלל, ומבואר לפי"ז דזהו הכוונה, למיוחד עולם זה שנברא רק ברצונו. וצריך תלמוד מה ענין זה לקדיש. [וב'על הכל' קאי על עוה"ב ג"כ, ודלא כהרוקח שם]. אולם הגר"ה מוולאזין תלמידו של הגר"א, ביאר כפשוטו כדרכו של הראשונים, אבל להיפך מן הר"י ב"ר יקר, דקאי דוקא על עוה"ז, והוא ברוח חיים (סופ"ד) על המשנה "בעל כרכו אתה נוצר - כי הנשמה אינו רוצה לירד מעולם קדוש עליון לעולם שפל, ועל שפלות העולם כוונת רז"ל בנוסח הקדיש 'בעלמא די ברא קרעוּתָהּ', והוא כענין ברכת האשה 'שעשנו כרצונו'".

ויש מהלך ג' בספר המנהגות (הובא בקובץ שיטת קמאי לברכות ג). דכתב דהוא המשך של 'בעלמא די ברא', אלא דלא קאי על תחילת בריאת העולם, אלא דקאי 'על ימות המשיח ותחיית המתים שלא יחטא שום אדם, כי כולם ידעו את ה'". ובכוונת הענין, זהו ע"ד הגר"א דרצונו האמיתי של תכלית הקב"ה בהבריאה יתקיים לעתיד לבא כשיבא לשלימותו.

וְיִצְמַח פְּרָקָהּ וְיִקְרַב מִשְׁיָחָהּ - כ"ה הנוסח באבודרהם והרמב"ם, [והרמב"ם הוסיף 'ויפרוק עמיה', אלא דעניית אמן אחריו לא הוזכר בהרמב"ם. והאגרא"מ (ח"ד י"ד) כתב דלפי"ז אין לענותה באמצע פסוק"ד, דהרי אינו מדינא, אבל אמן דאחר שמייה רבא אף שג"כ מסתבר דאינו כשאר אמן המחוייבים מ"מ כיון שהוזכר ברמב"ם שעונין יש לענות כיון שהוא מנהג כל ישראל והוא ענין שבח.

וע' בערוך השולחן (נ"ו, ב') דאלו דלא נוהגין לאומרה, נכלל הכל ב'יְמַלִּיד מְלִכְתָּהּ', דממילא הוא ביאת המשיח כמובן.

פְּעֻלָּמָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאָמֵן אָמֵן - ע' מש"כ למעלה על 'יתגדל ויתקדש'.

יתברך וכו' - כתב הספר המאורות "ואמר בתחלה 'מברך', ואחר כך 'יתברך' שהוא לשון מתפעל, כי מתחלה בא על תפלת הגאולה שיבינו כל העולם אלקותו ויקבלו עול מלכות, כמו שאמר וימליך מלכותיה, כמו שפירשנו למעלה. ולכך אמר יהא שמייה רבא מברך, כלומר שיהא מבורך על ידי אחרים, כלומר על ידי כל העולם שימליכוהו עליהם. אך אחר כן אמר 'ותתברך', שהוא לשון מתפעל על ידי עצמו, כלומר כי הכל

הגליון הוקדש לע"נ ראש הישיבה הגאון הרב אברהם אזבנד בן הגאון הרב אייזיק זצ"ל, שעלה בסערה השמימה ב' אלול תשפ"ד

נפרד מאתנו אחר שיחה האחרונה לאברכים בירושלים, שהאריך בדברי חז"ל בברכות (ג). בענין צער השכינתא בגלותא בהזכרת איש"ר, ובסוטה (מט). "עלמא אמאי קא מקיים אקדושה דיסידא ואיהא שמייה רבא דאגדתא", שהוא תורה וקידוש ה' (רש"י שם), וכמה מחויב הבן תורה ליהזר שיתקדש שם שמים על ידו בכל עניניו.

פלפולא דאורייתא

שיעורו של הגאון רבי רפאל סויד שליט"א

ראש כולל שערי רעה

ראש השנה תשפ"ה

גיליון מס' 45

הערות בענייני שופר

חורין מחויב לאכול כליל הסד ד' כזיתים מצה, והיינו משום דאם יאכל כזית אחד, הרי שהחציו עבד גם אכל חצי כזית, וע"כ מחויב לאכול ב' כזיתים, ואם יאכל ב' כזיתים גם זה אינו מספיק, דהא מב' בסוגיא דהאחין שחלקו לקוחות הן כיוכל (ע' ביצה לז, ב), דאף שאחרי שנחלק לא נדע האם החלוקה היא ודאית או מסופקת, וא"כ ה"נ הכא שמא החציו עבד אכל את הכזיתים של הכן חורין, והבן חורין אכל את הכזיתים של העבד, עכד"ת.

והדברים צ"ע טובא, חדא דהא קי"ל דאף עבד חייב באכילת מצה, כמב' בסוגיא דקידושין (לד, ב) דכל שישנו בלא תאכל חמץ ישנו במצות אכילת מצה, [אלא שע"ז יש לומר דהוי סוג חיוב אחר].

אולם בלא"ה תיקשי דלפי משנ"ת דמחויב לאכול ד' כזיתים משום שאם יאכל ב', הרי שאפשר שהח"ע אכל את הכזיתים של החב"ה, תיקשי טובא דא"כ אפי' אם יאכל מאה כזיתים נמי נימא הכי, דתמיד אפשר'ל דהחציו עבד אכל הכזיתים של החציו בן חורין, וצ"ע.

והנה לגבי שופר מצינו דחציו עבד וחב"ה אינו מוציא אפילו את עצמו, משום דלא אתי צד עבדות ומפיק צד בן חירות, ויש להקשות דמדוע לא נאמר דאף יד"ה קריאת שמע לא יצא, כיוון שהמילה שאומר מפצלת לשניים, וכהכנת הגרד"ל לענין כזית מצה, [ודוחק לומר שבמצות שופר יש לו אפשרות לשמוע, ומשא"כ בקריאת שמע], ועי' מועדים וזמנים [ח"א סי' ב' במהדורה הישנה] מש"כ בזה

ד'. ידוע משמ"י דהנצי"ב (העמק דבר סי' קע"ז) ועי' ג"כ במועדים וזמנים (ח"ג סי' רנ"ב) מש"כ בזה, דיש מצוה יתירה לאכול כמה שיותר כזיתים של מצה כליל הסדר, משום שזהו זמן המצוה, וכזית הוא רק שיעור מינימום, ושמעתי מכמה ת"ח שליט"א שהתקשו בדבר זה, דהא אין הביאור דהוי מצוה נוספת, וא"כ מהו הגדר של מצוה יתירה, ולענ"ד נראה לומר בזה בהקדם המחלוקת שנחלקו בה הגרי"ז והגר"מ זמבא בגזול כמה פרוטות מחבירו, דאם עובר בכמה לאוין דלא תגזול על כל פרוטה, או דלמא דעובר בלאו דלא תגזול אחד בלבד, והנה זה פשוט דאפי' אי נימא דעובר רק בלאו אחד, מ"מ פשיטא דאדם שגזול כמה פרוטות עובר בעבירה חמורה יותר מאשר אדם שגזול רק פרוטה אחת, למרות דעובר רק על לא תגזול אחד, והיינו משום שבתוכן העבירה נעשתה כאן עבירה חמורה יותר, [ונראה ב"גם אני אודך" (ח"א סי' א') ובקונטרס במנחת רפאל (ח"כ סי' א') דמה שביארנו בארוכה את המושג של "תוכן" בעבירה] ומעתה ה"ה הכא, דאעפ"י דחשיב מצות אכילת מצה אחת, מ"מ בתוכן מצוה הוי מצוה יתירה.

ובמשמרת חיים (עמ' רי"ח) כתב להקשות וז"ל: והנה מפורסם מכמה אחרונים שרצו לחדש דאם אוכל כמה כזיתים מצה כליל פסח דמקיים יותר מצוה, ומביאים רא"י מהא דפסחים (קז, ב) רבא

א'. בר"ה לד, ב אמר' שאם יש עיר אחת שתוקעין ועיר אחת שמברכין, ילך לעיר שתוקעין, ומקשה הגמ', פשיטא, הא דאורייתא והא דרבנן, ומרצת הגמ', שהחידוש הוא שבעיקר שתוקעים הוי פק אם יתקעו, ובכ"ז עדיף, ומקשים לדעת הרשב"א דספק דאורייתא לחומרא מה"ת, הדרא קושיא לדוכתא דהא דאורייתא והא דרבנן, ונראה ליישב עפ"י הפרי מגדים שאין חיוב ספק דאורייתא, היכן שלאחר שיקיים ישראל בספק, וא"כ אף הכא לאחר שילך ישראל בספק, ואמנם אינו בעצם קיום המצוה, אבל לכא' הכנת הפרי מגדים היא שלא חייבוהו לטרוח אם לא יצא בכך מהספק, וכדברי הפרמ"ג כתב ג"כ המהר"ם שיף ב"מ [ו, ב], וכך אמר הבית הלוי כמענה לטענת האדמו"ר מראדזין מדוע לא לובשים תכלת לכה"פ מדין ספק דאורייתא, וענה שאין חיוב במקום של ספק קיום, וכן במשנ"ב [סי' תרצ"א ס"ק כ"ז] כתב שמי שיש לו מגילה ספק כשרה, מחויב לקרוא מספק, כדי שלא תשתכח תורת מגילה, וחז"י שלולא טעם זה לא היה מחויב, למרות דמגילה היא מדברי קבלה, וספיקא לחומרא.

ב'. ומדברי הגמ' בר"ה הנז' יש ללמוד הלכה נוספת, דוהנה בתחילת הקורונה הורו גדולי הדור שבבני ברק אין להתפלל במניינים עקב האחוז הגבוה של חולי הקורונה, ונשאלתי האם יש חיוב לילך לעיר אחרת, כדי להתפלל במנין, ולכא' תלוי אם הוא במרחק יותר ממיל אינו מחויב, ואם פחות מכך מחויב ללכת לעיר אחרת, אולם יל"ד בזה להקל, והיינו עפ"י החיי אדם [בספרו נשמת אדם כלל ס"ח] שהוכיח מהגמ' בר"ה [לד, ב] שאיתא לגבי עיר אחת תוקעין ועיר אחת מברכין והתם השאלה את מה להעדיף אולם אי"ז חיוב, ועצם העובדה שישנה עיר שלמה, שאין לה שופר, ולא מחויבים ללכת לעיר שיש בה שופר, מוכיחה שהאדם לא חייב ללכת לעיר אחרת כדי לקיים מצוה, [ועי' במועדים וזמנים ח"א סי' ג' שדחה את ראיית החיי אדם דהתם מיירי בזמן מלחמה ולא יכלו ללכת מעיר לעיר] ומעתה יל"ד עפ"י חידושו של החזו"א שלגבי דין יחוד שבעלה בעיר, אף בערים סמוכות כמו בני ברק ורמת גן, אי"ז נחשב כבעלה בעיר, וא"כ אף כאן נחשב כעיר אחרת, ושמא יש לחלק בזה, וצ"ע, הערת ידידי הרה"ג אברהם שמחה אדלשטיין שיח"י, כמדומה שנדון החיי אדם הוא דווקא כשצריך לצאת לכל החג מביתו כיון שאינו יכול להלך בחג, אבל לא שמענו שכל הדין של מיל נאמר רק באותה עיר וגם סברא לכא' אין בזה. [שור' כח"א כלל סח סע"י ט מפורש כנ"ל דדווקא לעקור ולא יוכל לחזור באותו יום עי"ש]. החזו"א לגבי יחוד לכא' תלוי במירתתא וסבר החזו"א דאין כאן מירתתא [וכן הוא בהרגשה שרמ"ת גן במרחק 3 דק' מנותק ממקומנו יותר מקצה השני של ב"ב במרחק 30 דק'] ואי"ז ענין כלל לכאן.

ג'. הנה בעלון "חידוואת דאורייתא" מגאון אחד שליט"א [ה"ה מרן הגר"ד לנדו שליט"א] פסח תשע"ז נתפרסם דחציו עבד וחציו בן

היה שתי חמרא כולי יומי מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה לליכי דניכא טפי מצה באורתא, ע"ש. משמע דיוצא בזה יותר מצוה כמה שאכל מצה יותר, והביאו נמי ראי' מהשאלות (סי' ע"ו) ליסוד זה, וראיתי מי שכתב להוכיח מזה גם לתקיעת שופר דאם תקע כל היום יוצא יותר מצוה.

ותירץ המשמרת חיים ח"ל: ונראה דלא קרב זה אל זה, דגבי אכילה שייך לומר דהוי אכילה אחת, ולכן אף דהמצוה לאכול רק כזית אחד מ"מ אם אכל יותר חשוב הכל אכילה אחת ומקיים יותר מצוה, משא"כ גבי תקיעת שופר אין ענין צירוף בכלל גבי תקיעות, וכיון דתקע קיים המצוה ומה ימשך המצוה עוד.

והברכת מרדכי כתב ליישב וז"ל: לענ"ד נראה לחלק באופ"א, השיעור באכילת מצה איננו מסוים למצה דוקא, אלא הוא שיעור שנאמר בכל האכילות, אלא דממילא כיון שנאמר "תאכלו" מצות, לכן זהו השיעור באכילת מצה נמי, אבל בתקיעת שופר לא נאמר אלא השיעורים שנאמרו דוקא במצות התקיעה, ולהכי דוקא לענין מצה, אף אם אוכל עוד כזיתים, שפיר דמי, דהלא הוא מקיים עוד "אכילות", שלפי דברי האחרונים זוהי מצוותה, ש"תאכלו", וכל שאוכלים אותה טפי, שפיר מקיימים אותה כמה פעמים, לא כן בשופר, אם נאמר "שיעור" דהכי הוא דבעינן ב"תקיעת" שופר, אמרי ניבעי טפי, הלא זהו מה דבעינן, ותו לא, ומה ענין זה למצה, ודו"ק היטב. עכ"ל הברכת מרדכי.

ולענ"ד נראה לומר בנוסח אחר דחלוק טובא כזית במצה משיעור תקיעת שופר, דכזית במצה וכן בשאר אכילות, הדין הוא ד"אין אכילה פחותה מכזית", והיינו דכזית הוי שיעור "מינימום", אבל ודאי שאף ביותר מזה מקרי אכילה אחת, [ומסביר נראה דאם אוכל כמה כזיתים אינו צריך לאכלם בתוך כדי אכילת פרס, אלא בתוך כדי אכילת כמה פעמים פרס, משום שתוך כדי אכילת פרס הוי שיעור בכזית דוקא, ודו"ק.] משא"כ בתקיעת שופר דאי"ז שיעור מינימום, אלא שיעור בעצם קיום המצוה.

ח'. הנה מבר' דהטעם שפרה אדומה מטהרת טמאי מתים, ומשום דתבואה האם וקנה צואת בנה דהיינו מעשה העגל, וצ"ע דא"כ אמאי אמרי' בר"ה דקדן של פרה פסול לשופר משום דאין קטגור נעשה סניגור, וצ"ע מדוע במקו"א אמרי' דאדרבה זה תפקידה של הפרה

לתקן את חטא העגל ומאידך גיסא הוי סניגור.

ואפשר לומר בזה בכמה אופנים: א', דשאני שופר דהוי זיכרון, וא"כ לא מזכירים את חטא העגל. ב'. אפשר דכפרה אדומה באמת הוי לתיקון, כיוון שאילולא חטא העגל לא היו מתים, כמב' בע"ז ה, א, ג' שמעתי מהגר"ח פיינשטיין שליט"א לבאר באופ"א דכפרה מכיון שיש דין בפרה שתהא בת ג' שנים א"כ אי"ז "עגל" אלא בגדר "אם", משא"כ בשופר שאין דין של שנים א"כ הר"ז כמעשה העגל, ואין לומר דא"כ מדוע הפסול גם בקרן של פרה בת כמה שנים, דכל כמה שבשופר אין חלות דין של "פרה", א"כ הכל שייך למערכת של "עגל".

ו'. בחוה"מ סוכות תשע"ט עליתי לסוכתו של הגר"ד לנדו שליט"א והקשה ידידי הרה"ג יהודה אדלשטיין שיחי' לפניו דאי נימא שאסור להוציא לרה"ר שופר לצורך התקיעות דרבנן [יש מהאחרונים המצדדים כן]. משום שדרבנן אינו נחשב כצורך לגבי מלאכת יו"ט, האם הוא הדין שיהיה אסור להוציא סידור, שהרי תפילה חיובה הוא מדרבנן, ודחה הגר"ד את דברי השואל, משום ששופר הוא גופא המצוה, וע"כ אפשר דלא נחשב צורך לגבי מלאכת יו"ט, משום שמצוותו דרבנן, [אם כבר יצא יד"ח התקיעות דאורייתא]. משא"כ סידור תפילה דאם נאסור עליו לטלטל את הסידור יהיה מחוייב להתפלל בע"פ, וא"כ הסידור אינו הפצא דמצוה, אלא ככל כלי מכליו האישיים, וכמו שמותר להוציא את הממחטה שלו וכדו', ה"ה שיהיה מותר להוציא סידור, [ואין להקשות דגם בספר תורה, נפטר מהחיוב ללכת ולשמוע ס"ת, כיוון דהוי חובת ציבור, ועוד דהוי דבר עקיף], והדברים נפלאים.

ז'. הקשו אמאי במכרך על שופר ונמצא פסול, מביא שופר חדש ומכרך שוב [שו"ע או"ח סי' תקפ"ה], ואילו במכרך על ס"ת ונמצא פסול, מביא ס"ת חדש ולא מכרך שוב [שו"ע או"ח סי' קמג], ויש לומר דבשופר הברכה היא על המצוה, ועל כן הברכה היא על המצוה שלפניו, משא"כ בס"ת שהברכה היא אשר בחר בנו, שהיא שבה על מציאות התורה בעולם, ועוד שמעתי ליישב דכיוון שדעת הרמב"ם [שו"ת פאר הדור סי' ט'] שס"ת כשר בדיעבד, א"כ אמנם לכתחילה אין מברכים ע"ז, אולם לאחר שיכרך, הוי ספק ברכות להקל, ועל כן לא יכרך שוב.

לבקשת רבים הננו להביא כאן את רשימת העלונים שיצאו עד כה, ניתן לקבל את כולם או חלק מהם ע"י שליחת מייל, לכתובת שמובאת בסוף העלון. [וכן ניתן להוריד את כל העלונים באתר דרשו ובאתר בינינו].

א. האם מותר להציל את בנו יא. אנקת אסיר – שאלות ולא את מי שעומד מולו הנוגעות לאסירים	ב. רשימת הפטורים בדיני יב. התרת עגונות המלחמה עפ"י ממונות דנ"א.	ג. האם מותר להפציץ בעזה יג. דרכי הזיכרון כשיכול להיות שיפגעו יד. ברכת חכם הרזים באירועים חטופים ציבוריים	ד. פולמוס הגט – סקירת טו. הערות בענייני פורים פולמוסי גיטין טז. כ"ג תירוצים לקושיית	ה. בחידושו של החזו"א ז. השאגת אריה בענין חצי שהמספר לשוה"ר לא עובר בביטול תורה יז. ט"ו קושיות בענין יו"ט שני	ו. שישה כללים בענייני של גלויות יח. הערות בענייני פסח סטטיסטיקה בהלכה יט. בעל מאפייה שנסע לחו"ל	ז. י"ד תירוצים על הקושיא מדוע בכל לפנ"ע הנכשל לא עובר בלפנ"ע שהכשיל את המכשיל בלפנ"ע כ. הערות בדיני תשלום בתחבורה ציבורית	ח. גר שנתגייר כקטן שנולד בזמן תורה כא. נזקי סייבר בהלכה	ט. האם ניתן לכפות ביצוע תכנית פינוי בינוי כב. הערות בענייני ספירת העומר	י. גדר חיוב מזונות בניו כג. דרכי הזיכרון כד. האם מותר לאדם לדחוף

לע"נ כתוז מלרה בת סלחה ע"ה

לתגובות והערות ולהצטרפות לקבלת העלון במייל

0556770051 או במלפון zx0527103930@gmail.com

ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון או בטל' 0733718752

השיעור מתקיים מידי שבת אחה"צ שעה וחצי לפני השקעה

למשך חצי שעה בבית הכנסת הניכי הישיבות רח' בירנבוים 12

בני ברק

עמק השבוע

גליון ל

פרשת האזינו תשפ"ה והימים שאחריה

עיונים וביאורים במדות הימים בשבוע הבא
מאת הרב ג'ר' ראובן מלך שווארץ שליט"א
מחבר סדרת הספרים גינת ראובן, עמקי ראובן וזמני ראובן

דיני תיקון חצות בעשי"ת כולים להיות נוגעים לכולם

ויניח הסליחות ויאמרם אחר כך ביחיד, לפי שתיקון חצות הוא מאד נעלה ובפרט בימים האלו הזמן מוכשר לכך. עכ"ל. הנה מחד גיסא מבואר בדבריו דימי סליחות הם זמן מיוחד לאמירת תיקון חצות. וא"כ שפיר י"ל דאף מי שאינו אומר בכל שנה ישתדל לאומרו בימי סליחות. אבל מאידך גיסא משמע בדבריו דרק הרגיל לומר תיקון חצות בכל השנה אומרו בהני ימים, אלא אם כן כוונתו היא דרק הרגיל לאומרו בכל השנה יעדיף אמירתו לאמירת סליחות עם הציבור.

או שאינו מבין הכוונות הנכללות בתיקון חצות או שאינו מיצר כל כך על החורבן ר"ל, לא שייך לומר תיקון חצות, ואם אינו אומר בכל השנה מחמת אחת מהני סיבות, אפשר דגם לא יאמר אותו בעשי"ת. וצע"ע היטב בזה. ועיי' בספר מטה אפרים סימן תקפ"א ס"ב דאיתא וז"ל מי שנוהג לעשות תקון חצות בכל השנה יש לומר תקון חצות כמנהגו ואחר כך יאמר סליחות עם הציבור, ואם אירע שכשקם ממטתו כבר הגיע עת אמירת הציבור אף על פי כן יש לו לעשות התקון קודם אור הבוקר

הנה יש לברר בעז"ה דיני תיקון חצות בעשרת ימי תשובה. ויש להעיר דאפשר דהדברים נוגעים אף למי שאינו אומר תיקון חצות בכל השנה, דראיתי כותבים שאף מי שאינו אומר תיקון חצות בכל השנה יאמרוהו בעשרת ימי תשובה משום המבואר בשו"ע או"ח סי' תר"ג ובהאחרונים שם שבעשי"ת יש לקיים כל סוגי מילי דחסידותא אף אם אינו מקיימם בכל השנה. אולם יל"ע בזה, דאפשר דתיקון חצות שאני, דאפשר דמי שאינו מבין הענין דתיקון חצות

האם יש שינוי בסדר אמירת תיקון חצות בעשי"ת מבכל השנה

רחל בכל זאת צריך שיהא מיצר וכו' למה לא הזכירו דבר זה, כבר כתבתי דין זה בסידור תפלה שעל דרך הפשט שחברתי בס"ד ועומד אני להדפיסו בקרוב אי"ה דעל דרך הסוד קבע רבינו האר"י ז"ל נוסח תיקון רחל ותיקון לאה כנוסח הנאמר בחצות ועיקרו לשם אבילות על החורבן ולגבי נוסח מיוחד זה קבע שם כללים ודינים אימתי אומרים שניהם ואימתי אומרים רק תיקון לאה ואימתי אין אומרים כלל וקבע מקומם של תיקונים אלו לאחר חצות לילה דוקא אבל אין כל זה נוגע לדינא דגמרא הנפסק בשולחן ערוך סימן א' סעיפים ב' וג' שצריכים להתאבל על החורבן בלילה בשעה שהמשמרות משתנות ולכן בודאי שבימים שאומרים בהם תחנון ואין אומרים בהם תיקון רחל על כל פנים ראוי תמיד לומר באותם שעות מזמור או קינה שהן זכר לחורבן לקיים ההלכה הרווחת בישראל וזה פשוט וכתבתי בסידורי שם שגם מי שהוא אנוס ואינו יכול בשום אופן לומר הנוסח שתיקן האר"י ז"ל לאחר חצות עדיין חייב על פי הדין לומר מזמור או קינה על החורבן והגלות בשעות שהמשמרות משתנות ועל כל פנים אין רבותינו המקובלים צריכים להודיענו את חיובנו לקיים

שהתפלה שיתפלל באותן השעות על החורבן ועל הגלות רצויה, ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש. עכ"ל. ויל"ע האם ראוי להשכים ולהתחנן על החורבן גם בעשי"ת. ועיי' בספר מקבצאל בשו"ת קצרות בעניני תיקון חצות להג"ר יעקב הלל שליט"א דאיתא וז"ל בענין אמירת תיקון רחל בימי העומר ועשרת ימי תשובה כתב הרב בן איש חי שנה ראשונה פרשת וישלח אות ה' אין אומרים תיקון רחל בימי העומר וכן בעשרת ימי תשובה וכו' ועל כל פנים בימי העומר שאחר שביעי של פסח עד לראש חודש סיון מלבד ל"ג לעומר או בעשרת ימי תשובה מלבד שבת תשובה הגם שאין אומרים תיקון רחל בנוסח שיסדו האר"י ז"ל בכל זאת יש לומר איזו קינה כדי לקיים הדין שבשולחן ערוך סימן א' סעיפים ב' וג' להצטער על החורבן בשעות הלילה וכדלהלן וכו', האם בימי העומר ועשרת ימי תשובה וכו' דאין אומרים תיקון רחל צריך שיהא על כל פנים מיצר ודואג על חורבן בית המקדש וגם האם צריך שיכוין לשעות שמשמרות המשמרות כמבואר בשולחן ערוך סימן א' סעיפים ב' וג' ואם הדין כך שאף על פי שאין אומרים תיקון

הנה יל"ע האם אומרים תיקון חצות כרגיל בעשי"ת, או האם יש איזה שינוי בסדר תיקון חצות בעשי"ת. עיי' בספר בן איש חי הלכות שנה ראשונה פרשת וישלח דאיתא וז"ל אין אומרים תיקון רחל בימי העומר, וכן בעשרת ימי תשובה בחול. עכ"ל. ועיי' בספר כף החיים פלאג"י סימן ג' ס"ק ל"ד דאיתא וז"ל ימים שאין נופלים על פניהם, אין לומר כי אם תיקון לאה ולא תיקון רחל, וכן בימי העומר, ומראש השנה עד מוצאי סוכות, והיינו עד ב' חשוון לא יאמר תיקון רחל. עכ"ל. ועיי' בכף החיים על או"ח סימן א' ס"ק י"א דאיתא וז"ל בעשרת ימי תשובה בחול אין אומרים תיקון רחל וכן בכל ימי העומר אמת ליעקב בקונטרס שפת אמת אות ג'. עכ"ל. ועיי' לוח דבר בעתו לגבי עשי"ת דאיתא וז"ל תיקון חצות, מנהג הספרדים וכו' ע"פ הרש"ש ז"ל שבעשי"ת אומרים תיקון לאה ולא תיקון רחל אע"פ שאומרים תחנון בימים אלה. עכ"ל. והנה עיי' בשו"ע או"ח סי' א' סעיף ב' וסעיף ג' דאיתא וז"ל המשכים להתחנן לפני בוראו יכוין לשעות שמשמרות המשמרות שהן בשליש הלילה ולסוף שני שליש הלילה ולסוף הלילה,

בבל ומזמור לאסף וכו', ויתנה דאם יש לנהוג כהרש"ש אז אמירת הני דברים יהיו בתורת קינה בעלמא ולא בתורת תיקון רחל.

אולם יש להעיר דראיתי בספר תיקון חצות להגר"ש דבליצקי ז"ל (בפרק ג') דאיתא ז"ל הזמנים שאומרים בהם תיקון חצות, והכל לפי דעת רבנו הרב ר' שלום שרעבי זצ"ל ודעת תלמידיו וההולכים בעקבותיו כאשר נהוג בירושלים עיה"ק בפרט ובאר"י בכלל מקדמת דנא לנהוג בכל הענינים הנוגעים לקבלת האריז"ל כפי דעת והכרעת הרש"ש זצ"ל אשר הוא מרא דשמעתא בעינים אלו וכמו שכתב הגה"צ ר' צבי מיכל שפירא זצ"ל בספרו תקון חצות דף רס"ג ז"ל דעת חכמי הסוד אשר בענין הכוונה ובכל הפרטים אין לעשות מעשה רק עפ"י המבואר בכתבי האריז"ל הברורים לנו מדברי הרח"ו זצ"ל וגם אין לזוז אף כל שהוא ח"ו מדעת הרב שלום שרעבי ז"ל וכו', בלילי החול של עש"ת אין אומרים תקון רחל רק תקון לאה ואומרים בתקון לאה מזמור כ' ומזמור נ"א כרגיל. עכ"ל. וצע"ע בזה.

ועיין בספר ארחות חיים ס"י תר"ב דאיתא ז"ל כתב בספר יפה ללב ח"ב בקונ"א בשם ספר חסד לאלפים דמר"ה עד מוצאי סוכות אין לומר תיקון רחל בשום מקום, וכ"כ בספר כף החיים וכו' ומטו לה בשם המקובלים, וכ"ה בספר פתח הדביר ח"א סימן א' אות י"ד שבכל עש"ת אין לומר ת"ח דהיינו תיקון רחל, יעו"ש, ושוב הביא שם דמתבאר מדברי רמ"ז ז"ל תיקון רחל גם בליל עיוה"כ למי שנוהג לומר סליחות וכו' ק"ו הדברים בשאר לילות מעש"ת ש"ל התיקון חצות כולו אפילו תיקון רחל יעו"ש, ולענין מעשה שב ואל תעשה עדיף ומנהג אבותינו בידינו שלא לומר כי אם תיקון לאה לבד וכו'. עכ"ל.

אין לבכות ולהתאבל על חרבן ב"ה, כי חשקי לידע האמת, יעשה לי חינא וחסדא להשיבני דעתו הישרה על ספק זה בין באשמורת ערב יו"כ בין באשמורת ערב ר"ה, ואם הברור אצלי הוא ברור של אמת ויציב וכו', מובטח אני ביושר לבבך אשר עוד תומתו בו, אל תשת עלי חטאת אם התמהמהתי להשיב תשובה לאגרתך הנעימה, כי היתה נסיבה מפני שנפלה ממני האגרת ולא מצאתיה עד הנה למען אוכל להשיב אליה, ואתה עתה ברוך ה' אשר הוספת ידך שנית לשלוח אלי העתק הראשונה, גם כי אני מוטל על ערש דוי לא חפצתי להחמיץ מצותי, הנה בדרך קצרה אומר לך כי בין בער"ה ובין בעי"כ אשר המנהג הנכון להרבות בו בתחנונים באשמורת, וגם נופלים על פניהם, יש ויש לכל הנוהג לעשות תיקון חצות בכל השנה לעשותו גם באותם ב' האשמורות ככל תיקוני, מבלי יפאל ממנו דבר, וכה משפטי גם אני, וכן ראיתי נוהגים לרבנן קשישי דארעא דישראל תוב"ב. עכ"ל. הרי מבואר להדיא ברמ"ז דס"ל דגם בעש"ת שאומרים תיקון חצות כרגיל.

ותנה כיון שיש בזה מחלוקת, יל"ע מה יעשה מי שאין לו בזה מסורה מיוחדת. (והרי הפוסקים בכל מקום למדו הרבה דיני תיקון חצות דוקא מאגרות הרמ"ז).

הנה לכאורה י"ל דזה דהבן איש חי והכף החיים ודעימיהו כתבו בסתמא כהרש"ש אינו רא"י לגבי הספק הנ"ל, ד"ל שיש לפוסקים הספרדים מסורה לעשות הכל כמו הרש"ש, ולית מזה רא"י למי שאינו מן הספרדים. ויש להוסיף דהרי ראינו שהגר"י הלל שליט"א כתב דאפילו אליבא דהרש"ש שיש לומר איזה קינה להתחנן על החורבן, ולפ"ז כיון שעכ"פ יאמר איזה קינה, אפשר דיכול כבר לומר על נהרות

דברים הכתובים בפירוש בשלחן ערוך שלא באו אלא להוסיף אל השרידים הבאים בסוד ד' היאך יעלו במסילה העולה בית אל בקיום המצוות על דרך הסוד אבל לא לגרוע מלבד המקומות שלהדיא חלק האר"י ז"ל על דעת השו"ע שאז על הרוב הודיע לן שהוא חולק ואין להאריך. עכ"ל. הרי דס"ל דגם בעש"ת דראוי להשכים ולהתחנן על החורבן.

אולם נלענ"ד דהדברים נראים סתומים מאד לכאורה בדברי כל הפוסקים הנ"ל שכתבו דאין אומרים תיקון רחל בעש"ת, ולא העירו דעדיין ראוי להתחנן על החורבן. ואפשר דיותר משמע דסבירא להו דכל שאומר תיקון לאה סגי. וצע"ע בזה.

הנה יש להעיר דאף שהרש"ש וכל הבאים אחריו סוברים דאין אומרים תיקון רחל בעש"ת, אבל יש חולקים, דעיין בספר אגרות הרמ"ז אגרת ט"ו דאיתא ז"ל בזאת אבא אל היכל אדוני פנימה להשתחוות לו אפים ארצה ולהטריחו עוד באגרת זאת לחלות פניו הקדושות להודיע למר דעת, מה שברור אצלי לפי דברי האר"י זלה"ה, שאותם הנוהגים שאין אומרים סליחות ותחנונים כלל בערב יום הכפורים באשמורת כמנהג איטאליאני, ודאי שלא יעשו גם תיקון חצות, אלא יאמרו מזמורים שסימנם כלא"ה, כלילי ר"ח ממש, אך הנוהגים לאומרים גם באשמורת זה כמנהג הספרדים ואשכנזים, וכן באשמורת ערב ר"ה, בזה נסתפקתי ולא ידעתי להכריע אם יעשו התיקון חצות או לא, כי יש צד לומר כן יען שאומרים סליחות ותחנונים ונפילת אפים באשמורת הבקר, ויש צד לומר כי אע"פ שאומרים סליחות ותחנונים ונפילת אפים כנ"ל, מ"מ ביום בתפלה אין נופלין כלל, וכתוב שם בקונטרסיו שער הכונות דף נ"ח רע"ד דבימים שאין בהם נ"א,

מה עדיף בעש"ת תיקון לאה או סליחות

ובחסד לאלפים סימן א' ס"ק י"ג, ובכף החיים ס"י א' ס"ק ט"ז ובס"י תקפ"א ס"ק ד'. וכ"ה בסתמא בכף החיים פלאגי סימן ג' ס"ק ל"ג ובבן איש חי פרשת וישלח אות ט' דתיקון חצות עדיף מסליחות.

והנה לפי הרמ"ז לטעמי' שאומרים תיקון רחל בעש"ת, הדברים בודאי נוגעים בין בימי סליחות לפני ר"ה ובין בעש"ת. אבל לפי הרש"ש שרק אומרים תיקון לאה בעש"ת, ולא תיקון רחל, יל"ע האם דברי הרמ"ז נוגעים גם בעש"ת, דהיינו יל"ע מה עדיף אמירת תיקון לאה או סליחות.

והנה אם תיקון לאה לא קשור להחורבן והגלות, כפשטות דברי הגר"י הלל שליט"א הנ"ל, לכאורה פשוט דסליחות עדיף, דהא מבואר בדברי הרמ"ז דה"תיקון חצות" דעדיף מדבר על גלות השכינה וחורבן הבית. אבל לפי אידך צד הנ"ל שכשאומר תיקון לאה דאין צריך לומר איזה קינה להתחנן

יתנוני מופנה משני צדדים, להשיב מהרה מפני הכבוד, ובפרט לאיש כלבבי אשר כערכך הידיד, כי מאז יקרה נפשך בעיני יען ידעתין חושק ונכסף לחכמה וליראת ה', על כן אשיבך מילין במיעוט שיחה ואומר כי גדול שכר התיקונים הנעשה אחר חצות על גלות שכינה ועל חרבן הבית, והוא העולה על כל שאר התפלות והתורה והסליחות האמורים בזמן ההוא, ואין לבטלו בשום אופן, ואם אין זמן לומר הסליחות והתיקון חצות יניח הסליחות ויאמר תיקון חצות, כי הוא הוא עצם הסליחה והתפלה היותר מקובלת לפני המקום, כי השעה צריכה לכך והזמן מזומן לכל איש נאמן בלילי ישכח אהבת ירושלים וחבת ציון, וגדול זכותו נוכח פני עליון, הוא ברחמיו הרבים, יפן אליך בעין אהבים, ויהיו דבריך אליו קרובים, להשיבך בהצלחות. עכ"ל.

ודבריו הובאו בסתמא בשערי תשובה או"ח סימן א', ובברכי יוסף ס"י תקפ"א ס"ק ג',

עיין באגרות הרמ"ז סימן ט"ז דאיתא ז"ל שאלה אחת קטנה היא לגביה ידידה דמר, וגדולה היא אלי, מסופק אני על פי דרכי קונטרסי תלמידי האר"י זלה"ה, שמי שקם בלילי אשמורת בשעה שהציבור רוצים לומר סליחות, ואין שהות לעשות התיקון ולומר הסליחות עמהם, איזה עדיף טפי שיעשה, מאי אמרינן, שיאמר הסליחות עם הציבור, ונדחה התיקון בשבילם, דהא אנו רואין כי סגולה גדולה הוא לאומרים בחדש זה, ושיותר טוב מלעסוק בתורה, כנראה בקונטרסים הנ"ל, והרב חיים כהן כתבו בהדיא בטור ברקת דף רע"ו סע"א יע"ש מור"י ואדוני נר"ו, או אמרינן שיעשה התיקון ונדחה הסליחות, דהא אנו רואים במ"א שם שאם יקום בלילי הקיץ סמוך לבוקר שאז אין שהות לעשות התיקון ולעסוק בתורה, שיעשה התיקון אף על פי שאינו עוסק בתורה וכו', שעת הקוצר וצרכי עמנו המרובים לא

על החורבן, בע"כ דגם תיקון לאה קשור להחורבן, וא"כ י"ל דגם תיקון לאה עדיף מסליחות.

הנה ראיתי בספר מועד לכל חי סימן י"א ס"ק י"ח דאיתא ז"ל אם לא ברך תחילה כל הברכות, וגם תיקון חצות רחל ולאחריה אשר בנו שתייה, לא יאמר סליחות. עכ"ל. [ועיין בספר ילקוט יוסף סימן א' אות מ"ט דאיתא ז"ל מה שכתבנו דתיקון חצות עדיף על סליחות, כן כתב רבי משה זכות סימן ט"ז דמי שקם באשמורת בשעה שהצבור רוצים לומר סליחות, ואין שהות לעשות התיקון ולומר הסליחות עמהם, איזה עדיף טפי שיעשה, והשיב, גדול שכן התיקונים הנעשה אחר חצות על גלות השכינה ועל חרבן הבית, והוא העולה על כל שאר התפלות והסליחות בזמן ההוא, ואין לבטלו בשום אופן, ואם אין זמן לומר הסליחות והתיקון חצות, יניח הסליחות ויאמר תיקון חצות, כי הוא הוא עצם הסליחה והתפלה היותר מקובלת לפני המקום, כי השעה צריכה לכך והזמן מזומן לכל איש נאמן בבלתי ישכח אהבת ירושלים וחבת ציון, וגדול זכותו נוכח פני עליון, והוא בברכי יוסף סימן תקפ"א, ובחסד לאלפים, וביד אהרן סימן תקפ"ב, ובשערי תשובה סק"ו, וכ"ה במחזור אהל יעקב, ובשערי תפלה (ס"א ס"ד), ובילקוט יוסף על המועדים (עמוד י"א), ואמנם הגר"ח זוננפלד בשו"ת שלמת חיים (סימן א') העיר על מרן החיד"א, דהרי באמירת מזמור על נהרות בבל מקיים כבר אמירת תיקון חצות, ולמה יפרוש מן הצבור ולא יאמר סליחות, יאמר מזמור אחד ואחר כך יאמר הסליחות, וכי לא נמצא בהסליחות הרבה התעוררות על גלות השכינה והצדיקים, ובלבד שיכוין לבו לשמים לא יחסר לו דבר, ע"כ, וצריך לומר שיש הבדל אם אומר מזמור אחד, על נהרות בבל, לבין אם אומר את כל הסדר המסודר של תיקון חצות, ומה שהפליגו בשבח תיקון חצות בזה"ק ובשלחן ערוך, היינו כפי הסדר שתוקן על ידי האר"י ז"ל, ולא במזמור אחד, ובדאי שהסדר שסידר לנו האר"י ז"ל יש בו סודות עליונים שאין לנו ידיעה בהם, ואף שתיקון חצות אין לו שיעור ויוצא במזמור אחד, מכל מקום סדר התיקון שנסדר מהאר"י ז"ל שונה לחלוטין מאמירת מזמור אחד. עכ"ל. וי"ל דהאי "סדר התיקון" כולל תיקון רחל ותיקון לאה, ולכן הא מיהא כשאומר תיקון רחל גם יאמר תיקון לאה לפני סליחות. ועד"ז עיין בשו"ת מחקרי ארץ ח"ג סי' ק"ב דאיתא ז"ל תיקון חצות הגם שאין לו שיעור היינו דאין לו שיעור למעלה באיכות אבל בכמות דהיינו איזה מזמורים לומר יש לו שיעור והוא סדר תיקון חצות המסודר והמתוקן מרבנו האר"י זיע"א כמ"ש בשער הכונות דרוש א' לתיקון חצות דף נח ע"א וכנודע בכל הסיפורים והגם בדודאי אם אומר מזמור אחד או שנים עושה איזה רושם אבל אינו דומה למי שאומר כל סדר התיקון המסודר על פי רבינו האר"י זיע"א דידע אופן סדר תיקון העולמות בדודאי האומרו לפי הסדר מתקן ופועל להקים השכינה למעלה הרבה יותר ממי שבוכה ומקונן על החרבן בלי סדר התיקון הא למה זה דומה למלך בשר ודם שבא למדינה

ובאו אנשים ושאלו ממנו בקשתם בדודאי מי שאינו יודע איך מבקשים ממלך זה בקשה יתן לו המלך איזו מתנה להשתיק מצפנו אבל היודע לבקש מהמלך ומדבר אליו דברים המתיישבים אל המלך הרי בודאי יגדל שכרו מאת המלך עשרת מונים וימלא כל מבוקשו וכמו כן הוא בסדר התפלה אם אומר בקשה אחת הגם שיוצא ידי חובת תפלה מדאורייתא אבל אינו יוצא בזה ידי חובת סדר התפלה שתקנו לנו ז"ל וכמו כן הוא בתיקון חצות בדודאי רבינו האר"י זיע"א לא בכדי נקט איזה מזמורים לאומרים אלא דידע אופן וסדר התיקון איך לרצות את המלך להעלות השכינה ולאקמה מעפרא. עכ"ל.]

והנה אף שיש רא"י מדברי המועד לכל חי לעצם דברינו שגם תיקון לאה עדיף מסליחות, אבל אפשר דהיינו דוקא כשאומר תיקון רחל ותיקון לאה בהדי הדדי, אבל כשאומר תיקון לאה לחוד אפשר דאינו עדיף מסליחות. אולם שו"ר דבריו בכף החיים פלאג"י סימן ג' ס"ק ל"ג ז"ל כמו כן בחודש אלול ועשרה ימי תשובה שאומרים סליחות באשמורת, יאמר בתחילה תיקון חצות, ואם יש שהות יאמר סליחות. עכ"ל. והנה הכף החיים שם בס"ק ל"ד כתב דבעשי"ת אין אומרים תיקון רחל, ואפ"ה כתב הכא דגם בעשי"ת תיקון חצות עדיף מסליחות, ומוכח כנ"ל דאף בעשי"ת כשאין אומר תיקון רחל עדיין הוי תיקון לאה עדיף מסליחות.

ונמצא, דלפי מה שהבאנו מהגר"י הלל שליט"א, לכאורה י"ל דבעשי"ת סליחות עדיף מתיקון לאה, משום דס"ל דתיקון לאה אינו קשור לחורבן ביהמ"ק. אבל לפי מה שכתבנו ע"פ אידך מקורות הנ"ל, לכאורה י"ל דבעשי"ת תיקון לאה עדיף מסליחות. וצ"ע היטב אם יש לסמוך על דברינו למעשה.

הנה לפי מה שראינו שהגר"י הלל שליט"א סובר דבעשי"ת דאף דאין אומרים תיקון רחל, אבל עדיין יש לומר איזה קינה להתחנן על החורבן, יל"ע מה עדיף, האי קינה או סליחות. [ואפשר דהאי ספק קשור לדברי הגר"ח זוננפלד ז"ל הנ"ל].

הנה לגבי עצם הדין הנ"ל דתיקון חצות עדיף מסליחות יל"ע האם היינו דוקא למי שרגיל לומר תיקון חצות, או גם למי שאינו רגיל לומר תיקון חצות.

ועיין בספר מטה אפרים סימן תקפ"א סי"ב דאיתא כנ"ל ז"ל מי שנוהג לעשות תיקון חצות בכל השנה יש לומר תיקון חצות כמנהגו ואחר כך יאמר סליחות עם הצבור, ואם אינך ששקם ממטתו כבר הגיע עת אמירת הצבור אף על פי כן יש לו לעשות התיקון קודם אור הבוקר ויניח הסליחות ויאמרם אחר כך ביחיד, לפי שתיקון חצות הוא מאד נעלה ובפרט בימים האלו הזמן מכשר לכך. עכ"ל. ועיין בספר תיקון חצות להגר"ש דבליצקי ז"ל (בפרק ב') דאיתא ז"ל מי שאיחר לקום בימי הסליחות עד סמוך לעמוה"ש ואם יאמר סליחות בצבור לא יוכל לומר ת"ח, מוטב שיאמר ת"ח ולא סליחות בצבור, שע"ת

סימן א' סק"ו וסי" תקפ"א סק"א, ובפרט שאפשר לקיים שניהם ולומר אח"כ הסליחות ביחידות אם לא יוכל למצוא מנין, וכתב בספר שלמה חדשה להרה"ג שלמה סובל נ"י סימן מ"א דהיינו דוקא ברגיל לומר ת"ח תמיד. עכ"ל. וכן משמע לכאורה בשע"ת סימן א' ס"ק ו', דעיני"ש דאיתא ז"ל כתב באגרת הרמ"ז וכו' בס"י ט"ו כתב שבמקומות שמרבים בסליחות בער"ה וערב יה"כ באשמורת וגם עושין נפילת אפים הנוהג לעשות תיקון חצות בכל השנה יש לו לעשות גם בער"ה ע"ש, ועיין שם בס"י ט"ז מי שרגיל לומר תיקון חצות וקם באשמורת וכבר הציבור אומרים סליחות ואין פנאי לומר שניהם אומר תיקון חצות כסדר האר"י ז"ל שהוא עיקר גדול יותר מהסליחות. עכ"ל.

הנה עיין בספר הלכות חג בחג (חלק ימים נוראים פרק ב') דאיתא ז"ל בברכ"י סימן תקפ"א סק"ג כ' בשם הרמ"ז בתשו' דאם קם באשמורת וכבר הצבור אומרים סליחות וצריך לבטל א' מהם עדיף שיאמר תיקון חצות כסדר האר"י ז"ל והוא עיקר יותר מסליחות, והוב"ד בשע"ת סק"א ובמט"א סי"א, ודבריהם צלע"ט דהרי סליחות נתקן לכלל הצבור והזהירו טובא הפו' שלא לפרוש מן הצבור משא"כ תקון חצות אף שמעלתו גדולה מ"מ אינו חובה אלא לעומדים בסוד ה' ומשו"ה לא הותר לפרוש מן הצבור בחובתם. עכ"ל.

אולם י"ל דלהרגיל לומר תיקון חצות, תיקון חצות חשיב יותר עיקרי מסליחות, דלהרגיל לומר תיקון חצות, תיקון חצות הוי כעין תפילה עיקרית, משא"כ סליחות דהוי רק בגדר תוספת על התפילות העיקריות.

ועיין בספר דרך ד' (ח"ד פ"ו) בביאור הענין דתיקון חצות ז"ל ענין תפלת מנחה ערבית ותיקון חצות, וצריך שתדע שהנה בסדרי ההנהגה היום מתחלק לשני חלקים, והוא הבוקר, ואחר חצות שהיא בין הערבים, וגם הלילה מתחלקת לשנים וכמ"ש למעלה, ואמנם בכולם צריך שתמשך הארה והשפעה לעולמות כפי בחינת חלק הזמן ההוא, ועל זה סידרו התפלות במנינם, והיינו כי הנה לשני חלקי היום תיקנו תפלת שחרית ומנחה, והנה בבוקר שהוא זמן התחדש השפע כפי בחינת היום, תיקנו הסדר בארוכה כפי כל המצטרף, אך לחלק השני של היום שנמשך אחר הראשון, לא יצטרף אלא קצת השתדלות, להשלמת הענין כפי חלק הזמן ההוא, ובלילה, להיות בענין יותר חידוש מפני השתנות הבחינות, דהיינו בחינת הלילה שהיא יותר מתחלפת מהיום, ממה שהוא בין הערבים מהבקר, על כן תיקנו סדר יותר בארוכה משל מנחה, והיינו בברכות הקריאת שמע, אך קצר משל הבקר, כי על כל פנים כבר השפע נמשך ובא מהבקר, ואולם לחלק השני של הלילה לא קבעו סדר לכל, שלא להטריח את הציבור, אבל הניחו הדבר לחסידים שיקומו וירוונו כל אחד כפי ידיעתו, וכבר אפילו תפלת ערבית עצמה רשות היתה, אלא שקבעוה חובה, כל שכן תיקון חצות הלילה, והנה תראה כי השלש

תיקון חצות, וכן מנהג עירנו, על כן בחודש אלול ועשרת ימי תשובה, שאומרים בהם סליחות, שאז אומרים וידוי בתוך הסליחות, לא יאמרו וידוי קודם תיקון חצות. עכ"ל. ואפשר דמשמע מדבריו דיקדים סליחות לתיקון חצות. וצ"ע. ועיין בכף החיים סימן א' ס"ק כ"ג דאיתא וז"ל המנהג לומר ודוי קודם תיקון חצות כמו שכתב החיד"א בקשר גודל סימן א' אות ח', וכתב בן איש חי שם אות י"ג שבחודש אלול ועשרת ימי תשובה שאומרים בהם סליחות ואומרים ודוי בתוך הסליחות לא יאמרו ודוי קודם תיקון חצות, ונראה דהיינו דוקא לאומרים תיקון חצות סמוך לסליחות שלא יהא ככלב שב על קיאו, אבל לאומרים תיקון חצות בחצות לילה בזמנו יש לומר ודוי דלא שייך טעם הנזכר כיון שהוא מרוחק הרבה מודוי של סליחות. עכ"ל. וצ"ע בדיוק בכונת דברי הבן איש חי ומה יש ללמוד ממנו לגבי סדר אמירת סליחות ותיקון חצות.

הנה כל הנידון הנ"ל אם להעדיף תיקון חצות או סליחות הוא כשרק יש זמן לומר אחד מהם, אבל אפשר שיש עוד נידון, כשיש מספיק זמן לומר שניהם, דאזיה מהם יאמר תחילה, תיקון חצות או סליחות.

הנה בציר הרגיל כשיש ציבור שאומרים סליחות בחצות הלילה, ואם יקדים תיקון חצות, יפסיד האפשרות לומר סליחות בציבור בחצי השני של הלילה, לכאורה פשוט דיקדים לומר סליחות עם הציבור ואח"כ יאמר תיקון חצות. אבל היכא דליכא שום חשבון אחר, יל"ע האם יקדים תיקון חצות או סליחות.

והנה לכאורה פשוט דהא מיהא הרגיל לומר תיקון חצות יקדים תיקון חצות לסליחות.

[אולם עיין בספר בן איש חי הלכות שנה ראשונה פרשת וישלח ס"ק י"ג דאיתא וז"ל בכמה מקומות נוהגים לומר וידוי קודם אמירת

תפלות אבות תקנום, ומצד זה מוטל על כל ישראל לסדרם, ואולם תיקון חצי הלילה האחרונה דוד נזדרז בו, וכמ"ש, חצות לילה אקום להודות לך, והוא המשלים עם האבות תיקנום של ישראל וכמ"ל, אך לא נקבע הענין להטילו על כל ישראל, כי אם על חסידיהם, להיות במדריגה קצת למטה מן האבות. עכ"ל. הרי מבואר להדיא דתיקון חצות הוא תפילה קבוע, אלא שהוא רק קבוע לחסידים. ולפ"ז שפיר י"ל שיש חילוק בעצם במהות תיקון חצות בין הרגיל לאומרו למי שאינו רגיל לאומרו. הנה ראינו לעיל שיש ענין אף למי שאינו רגיל לומר תיקון חצות בכל שנה שיאמרוהו בעשי"ת. והנה את"ל שרק מי שרגיל לומר תיקון חצות יעדיפו לסליחות, יל"ע לגבי מי שאינו אומר תיקון חצות בכל השנה, אבל שפיר הוי רגיל לומר תיקון חצות בימי סליחות ועשי"ת, האם גם יש לו להעדיף תיקון חצות לסליחות. וצ"ע בזה.

חומרות בעשי"ת

במדינות אלו. עכ"ל. ועי' במ"ב ס"ק ב' דאיתא וז"ל וי"א שאין להטמין שנראה דביו"כ מתבשל בתנור לצורך חול זה אין נכון. עכ"ל. ועי' בשער הציון ס"ק א' דאיתא וז"ל מ"א בשם הרדב"ז ועיין שבת דף י"ה ע"א וצ"ע ואולי משום דבעשי"ת יש להחמיר אפילו בדברי המותר מדינא ועוד כתבו הפוסקים טעם משום דמחזי כרעבתנותא. עכ"ל. והנה בציר זה לכא"ל ליכא שום מידת חסידות להקפיד לא להטמין ואפ"ה חזינו בשער הציון שיש ענין יותר להקפיד בעשי"ת. וצ"ע בגדר הדברים.

הנה אף לפי כל הני שיטות שסוברות שיש ללמוד מפת פלטר להחמיר גם בשאר חומרות, לכאורה עדיין יש חילוק בין פת פלטר לשאר חומרות, דהרי מבואר בשו"ע ד"צריך" להחמיר בפת פלטר, אבל בשאר חומרות ראוי לזהר בהם, אבל לא מצינו חומרא אחרת ש"צריך" לנהוג בו. (אלא עדדיין צ"ע בזה לגבי דברי השער הציון הנ"ל).

הרמ"ק. דכיון דהטעם להיות מקפיד הוא משום שאנו מבקשים שהקב"ה ינהיג ב"חסידות", לכן ראוי שאנו ינהיג ב"חסידות" כדברי יסושה"ע).

הנה הערוך השולחן סובר דזה אינו אלא בדברים שאין בהם פלוגתא לענין הדין, אבל דברים שיש פוסקים לאיסור מן הדין, אלא שיש נוהגים ע"פ דעת המתירין כמו חדש בחול"ל או בשר בלא סירכה וכיו"ב, אי אפשר לנהוג כן בעשי"ת ולחזור למנהגו להקל אחרי עשי"ת. אבל הרבה מפרשים חולקים על דבריו, ועיין בהל' חג בחג חלק ימים נוראים עמ' רנ"ה דאיתא וז"ל וכן שמעתי מהגריש"א ז"ל דפשיטא דכל שיוכל לזהר בחדש ושאר חומרות שמקילין בהם בימים אלו יפרוש. עכ"ל.

ויש להעיר בכל זה דעיינן באו"ח סימן תר"ט דאיתא וז"ל מותר להטמין חמין מערב יום הכיפורים למוצאי יום הכיפורים, הג"ה ויש אומרים שאין להטמין ביום הכיפורים וכן המנהג

בשו"ע או"ח סי' תר"ג איתא דאף מי שאינו נזהר מפת פלטר עכו"ם בשאר ימות השנה, בעשרת ימי תשובה צריך לזהר.

הנה לפי הרבה אחרונים (ובניהם החי אדם הקיצוץ"ע הח"ח והערה"ש) יש ללמוד מזה שראוי להיות זהיר גם בחומרות אחרות בעשי"ת. נוסח אחד להגדיר באיזה דברים יש לזהר בהם הוא מה דאיתא בספר יסוד ושורש העבודה שער י"א פרק חמישי וז"ל וכן בכל שאר הנהגת החסידות אף שלא היה נוהג את עצמו בכל השנה ראוי על כל פנים לכל אדם להתנהג בחסידות בעשרת ימי תשובה האלו. עכ"ל. (ונוסח זה מתאים עם דברי האחרונים בביאור הטעם להיות יותר מקפיד בעשי"ת, עי' בחיי אדם כלל קמ"ג דאיתא וז"ל מהראוי שיתנהג האדם בעשי"ת בדברים וחומרות, אף שאינו נזהר בהם כל השנה, כי גם הקב"ה מתנהג בחסידות עם בריותיו. עכ"ל. וכ"ה בקיצור שלחן ערוך סימן ק"ל ס"ק ב'. ועי' גם בס' אלף המגן סי' תר"ג ס"ק ה' בשם

גליון זה מוקדש

לזכות מאיר חיים בן אסתר שליט"א, לרפואה שלימה

ולע"נ הרב אברהם בן הרב יצחק אייזיק זצ"ל ראש ישיבת ריבדל נו יורק

אותלמפות
עימוד שוהפך טקסט ליצירה
otl@10-11@gmail.com | 05276-74041

הפצה פרסום וטיווח ספרים
י. בלוי
עד הבית

החלוקה הגדולה של ספרי המחבר
בתי כנסת, בתי מדרש, כוללים וישיבות, ואוצר הספרים
זכאים לקבל ספרים בחינם, וללא עלות משלוח
המלאי מוגבל! הזריז נשכר!

לפרטים ניתן לפנות למוקד ההזמנות של י. בלוי
bloy.co.il • 054-856-40-33 • bloyseforim@gmail.com
כמו"כ ניתן לרכוש את הספרים בתשלום סמלי

לפניות, הארות, ולהרשמה לקבלת הגיליון מידי שבוע במייל
ניתן לפנות בכתובת: emekhashavua@gmail.com
או להשאיר הודעה במספר: 516-581-3597 (001)
או בפקס: 1532-5326259
לתרומות והנצחות אפשר לפנות להנ"ל

כף זכרות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 101 | תשרי תשפ"ה | י"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

טוב שכן קרוב?

העגבניות, ניקינו את השאר, והצלחנו אפילו לכבס את בגדי ולנקות אותם לפני שבת, אבל הכעס שבליבי לא נרגע. לראשונה הבנתי את בני ואת כעסו, ובניגוד למה שהתרחש כאשר התקשר הוא להתלונן באחוזי – לא הצלחתי למצוא כל דרך לרדוף את הילדים הללו לכף זכות.

השתדלתי להבליג ולהמשיך הלאה, להנות מן הנחת ומאווירת הנופש הנחמדה, אך בלילה, כאשר חלכתי לישון, ואצל השכנים המשיכו לטרק דלתות ולטרק שולחנות, לשחק בכדור ואיני יודע מה עוד בדיוק יכול היה לגרום לרעש עז כל כך בליל שבת – גמלה בליבי החלטה, לשוחח עם בני במוצאי שבת, ולהגיד לו כי הבנתי לראשונה עם מה הוא מתמודד, ואני מוכן ומזומן לסייע לו לעבור דירה, כשם שרצה כל הזמן.

אולם ההחלטה לא עזרה לי להירדם, להיפך, אכן נחה פתאום על ליבי, ומחשבה מחרה עלתה בי:

כל זמן שהשכנים הטרידו את בני ולא אותי, הצלחתי למצוא דרכים לדון אותם לכף זכות.

מדוע איני עושה את אותו דבר גם כאשר מדובר בעלבון שספגתי באופן אישי?

מה הייתי אומר לו היה אירוע שכזה קורה לחברי, ולא לי?

אולי לכם, הקוראים, יש רעיונות שיכולו לסייע לי לדון בכל זאת לכף זכות את שכניו של בני?

(סופו של הסיפור יפורסם א"ה בגליון הבא)

השתנה... בימי בין הזמנים אב, הזמין אותנו בנינו להגיע עם כל המשפחה לעירו, שלא סבלה ברוך השם מידי טילים, ולשבות שם בצוותא חרא, וביום ראשון לצאת לטיול משותף.

שמחנו מאוד על ההזמנה המיוחדת, קיבלנו אותה בחרדה, והגענו ביום שישי עם מזוודותינו וארגוני אוכל גדולים אל השכונה הקטנה והשקטה. והנה, כאשר פסעתי אל הבניין, כשבדיי ארגו מלא כל טוב – מעדתי על אבן לא ישרה, נפלתי עם הארגו ביד, וחבולתי העסיסית נוטפת הרטוב נשפכה עלי ועל בגדי.

מלוכלך ודואב ישבתי על הרצפה, מוקף בילדי המבוהלים, ותוך כדי כך מה אני שומע אי שם מעלי? קולות ילדים מצחקקים... מבוהלים מן המחזה בו אדם בעל זקן שיבה, מחליק ונופל ארצה, ומתעטר ברוטב עגבניות אדום וחריר...

אני אדם מבוגר, עברתי דבר או שניים בחיי, ובאותם רגעים על הרצפה אפילו חששתי שמא שברתי אחת מעצמותי, אבל עד כמה שהדבר נשמע נלעג – הרבר שחרה לי יותר מכל – היה קולות הצחקוק הללו. שהשפילו אותי והלבינו את פני.

"אם אלו השכנים של בני – " חשבתי בעודי על הרצפה, "מה הפלא שהוא משתוקק כל כך לעבור דירה?"

איכשהו קמנו, אספנו את מה שנותר מרוטב

שלוש שנים לאחר נישואיו עבר בני להתגורר באחד מיישובי הצפון. כולנו חששנו מן המעבר הזה, אולם לשמחתנו הרבה – המעבר היה קל ומבורך. כלתי מצאה עבודה מצויינת, במשכורת גבוהה יותר משהייתה לה בירושלים, ובני השתלב בכולל נהדר. גם המטפלת והגנן היו מעולים, הדירה טובה ונוחה, והכל היה יכול להיות נפלא... אלמלא השכנים הנוראיים מן הקומה העליונה.

השכנים הללו, משפחה חרדית דווקא, הציקו למשפחתו של בני עד מאד. הם זרקו מחלון ביתם חפצים ולכלוכים אל תוך המרפסת של בני, כולל שאריות מזון שמשכו אליהם חרקים, הרעישו בשעות לא שעות, לוו חפצים ולא החזירו, ועוד ועוד...

בכל פעם, כאשר היה בני מתקשר אלי ומספר לי על מעללי השכנים, הייתי מסביר לי כי אמנם הוא עוד ברוח טובה, הייתי מסביר לי כי אמנם הוא עוד צעיר וילדיו קטנים, אבל לא תמיד קל להודים להשתלט על ילדיהם ולחנך אותם שלא להשליך דברים מן החלון או להסביר להם כי לא משחקים בבית בכדור...

ואכן דברי היו מרגיעים אותו לזמן מה, אבל לאחר תקופה – שוב היו הטרדותיהם של שכנים מציפות אותו למעלה ראש, ובתסכולו הגובר חשב מפעם לפעם אף לעבור דירה!

כך חלפה עלינו שנה תמימה, בני מתלונן ואני מפייס ומרגע, פעם אחר כך. עד שדבר מה

ביצד לדעתכם ניתן לדון לכף זכות?

פתרונות יש לשלוח עד יום ראשון מדי שבעה בשעה 18:00. יש לציין שם עיר ומס'

יש לכם סיפור על כף זכות? שלחו לנו! | אימייל: k.gilyonot@gmail.com

ממכתבי הקוראים

תן לב, לא יד!

כשנה שעברה, כתאריך זה, נסענו מספר אחים ובני דודים לשבות במידות כשבת סליחות, וחילקנו ביננו את העבודה מי צריך להביא מה. אך כמארגן השבת התקשרתי ביום חמישי בבוקר להזכיר לכל אחד מה עליו להביא. כאשר התקשרתי לאחד מן החברים, שדווקא קיבל משימה קלה למדי – להביא כלים חד פעמיים ולרכוש שתיה עבור כולם – התחיל ההוא מתבכיין לי על השבעה הקשה שעבר עלי, על העומס המטורף שיש לו לאחרונה, ועל לקוח גדול של אשתו שעבר למתחרים, ועוד תלונות מסוגים שונים. הוא התלונן והתלונן ואני

בקושי יכולתי להתרכז בדבריו. נכון, באמת נשמע שעבר עליי שבוע לא קל, אבל כמה קשה לבצע קנייה קטנה בצרכנייה? "בסדר, בסדר", קטעתי אותו בחוסר סבלנות, "אני אעשה את הקנייה במקומה".

"אתה תעשה את מה?" הוא ממש נפגע, "כל מה שהייתי צריך לקנות כבר נמצא בכנאו של הרכב שלי... מה הקשר בכלל?"

ורק אז הבנתי – שדיבוריו ברגעים האחרונים היו רק שיתוף ובקשה לאהדה, ולא דרך לנסות ולפתור את עצמו מעבודה, כפי שחשבתי משום מה... אבל אני הייתי טרוד מדי בשלי, לא הבנתי כי הוא מבקש את ליבי ולא את עזרתי, וכיוון שהייתי ממוקד בצד הטכני של המפגש בלבד, כך שאפילו לא הקשבתי לדברים שניסה לומר!

שבע פעמים אמרתי לך!

סיפורי אולי אינו מפעים כל כך, אבל אני חושבת כי הוא חשוב מאוד עבור אימהות רבות.

יש לי ילד שאינו צייתן כל כך, בלשון המעטה, אנו מתמודדים עמו רבות בתחום הלימודי-התנהגותי, וגם בבית הוא מעמיד בפנינו אתגרים לא מועטים.

אולם מידה אחת טובה יש לו – הוא טוב לב ושמה להושיט עזרה. וממלא תפקידים בבית בנפש חפצה.

ודווקא לכן כעסתי כל כך לאחר שביום מסוים – בו היה עומס גדול בבית ובני דודים שאמם ילדה הרעישו והטרידו – ביקשתי ממנו חמש או שש פעמים להניח את המשחק היקר החביב עליו במקום, ופעם אחר פעם מצאתי אותו זורק בפינה אחרת בבית. בכל פעם כזו קראתי לו וביקשתי ממנו בנחת, וכלי לגעור בו,

לקחת את החפץ למקום. הספתי גם והשמעתי מחמאות על כך שהוא עוזר לי לארגן את הבית לכבוד שבת, וציפיתי כי יתנהג כתמיד ויבצע את התפקיד בצורה טובה.

אבל בפעם השביעית – פקעה סבלנותי, והצפתי אותו בנערות חריפות. החל מ"כמה פעמים אפשר לומר לך ש..." ועד "תתבייש לך!"

ואז, אירע הדבר בשלו אני מספרת את הסיפור הזה, שכן בני הביט כי בעיניים פנועות ואמר: "אני שמתי את זה במקום כבר שבע פעמים, אמא! אבל האורחים רוצים לשחק בו כל הזמן!"

כלומר, לא די שהילד שם את החפץ במקום בכל פעם שביקשתי, אלא הוא אף הסכים להלוות את רכושו היקר לבני דודיו, על אף שאלו לא שמרו עליו כראוי. ואני, במקום להעריך את השתדלותו עוד נוספתי בו בחומרה... ללמדנו כי גם בין כתלי הבית נכון להתאמץ לדון לכף זכות כל הזמן!

הרוקח האדיש- פתרון התעלומה משבוע שעבר

ביקשת? מגממתי בהפתעה, "עמדת כל הזמן ליד הקופה?" הוא צחק לנוכח שאלתי: "שלחתי להם הודאה במחשב", הוא אמר, "הכל אוטומטי אצלינו, ידידי".

עדיין הייתי מופתע ומבולבל: "מה זאת אומרת 'הכנה מיוחדת'?" "שאלתי, 'הרופא לא אמר לי שום דבר..."

"זו תרופה בכדורים, שמיועדת בדרך כלל למבוגרים, והרופא רשם לך כאן מינון מיוחד עבור תינוק", הסביר לי האיש בסלכנות, "ריסקנו אותה והתאמנו אותה למינון שהוא צריך, ולבליעה כסירופ. הנה, אתה רואה, המינון רשום פה..." חיוכו היה עייף, "מצטער שהיית צריך לחכות בסבלנות", אמר, "אבל דברים כאלה לוקחים זמן. בפעם הבאה, שנקודה שלא תבוא, כדאי שתבוא יותר מוקדם".

יצאתי באותו יום מבית המרקחת כשאני מהורהר – האם יכול להיות שהכעס והטינה שאותם דמיינתי כי הרוקח חש כלפי – נמצאו בתוך ליבי שלי, ובו בלבד? שלולי הייתי אני נכשל בחוסר אהבת ישראל – הייתי מבין בקלות את הסיטואציה ולא הייתי נכשל בפרשנות שלילית כזו?

לצערי הגעתי למסקנה כי כן. לו הייתי רואה באדם שמעבר לזכויות את ידידי הטוב ביותר, לא הייתי מתרגז עד כדי כך ולא הייתי מפרש את הסיטואציה בצורה כל כך נחרצת וברורה... ולא הייתי דן אותו לכף חובה.

ולכן, עד היום כאשר אני נתקל בסיטואציה לא ברורה, מעצבנת ומטרידה, בהתנהגות אנשים שאיני מצליח להבין את פשרה – אני שואל את עצמי: "מה היית חושב לו היית יודע כי האיש שעושה זאת מחבב אותך ממש?" ואז, פעמים רבות, אני מצליח לראות את כל התמונה כולה באור חדש. ולא פעם, למרבית ההפתעה, אפילו מדויק!

בין המספר לרוקח הראשי בבית המרקחת בשכונה – שוררים יחסי עוינות. כאשר המספר מגיע לבית המרקחת עם מרשם רחוק, ואישור פטור מתור – הרוקח שולח אותו לשבת על אחד הכיסאות בצד תוך שהוא מפטיר "אתה צריך לחכות בסבלנות", וממשיך לטפל באנשים אחרים.

כיצד ניתן לדון אותו לזכות?

חזרתי לשבת על הכיסאות בפיתח ההמתנה כשאני בוער מכעס. איך ייתכן שבגלל מחלוקת מטופשת על עניינים פעוטים כמו עטיפות של טופי – מרשה האדם הזה לעצמו לעכב אותי כאשר על פי החוק מגיע לי שירות באופן מיידי? האם אין לו לב, שהוא מוכן לעכב תרופה דחופה עבור ילד קטן, רק בגלל שהוא אינו מחבב את אביו?

במוחי כבר ניסחתי את מכתב התלונה החריף שאשלח להנהלת הקופה מיד כאשר אגיע לבית, אבל כעת – כשאני זקוק לחסדיו ולעזרתו של האיש הזה, שניסיון חיי הראה לי כמה הוא עקשן ותקיף בדעתו – לא יכולתי לעשות דבר, אלא רק לשבת על מקומי כשרגלי קופצת בחוסר סבלנות, ואני נעשה מריר וכעוס מרגע לרגע.

כך ישבתי והמתנתי במשך עשרים דקות תמימות, מביט ברוקח המבוגר, שפעם ראיתי בו אדם נוקשה אך טוב לב, שהמשיך לטפל בלקוחות אחרים, עד שהוא הואיל בידו לסמן לי לקום ולהתקרב אליו.

"הנה התרופה", אמר לי, נוטל אותה מהמדף שמאחוריו, "בדרך כלל אנחנו לא עושים הכנה רוקחית ולא מטפלים בתרופות שצריכות הכנה מיוחדת, כאלה שעות... אבל בגלל שמדובר במקרה מורכב, ואנחנו ידידים, ביקשתי מהעובדים בפנים שיעשו מאמץ מיוחד בשבילך, למרות השעה העומס שיש לנו היום".

הייתי מופתע כל כך מדבריו שכמעט בלעתי את לשוני: "מתי..."

דברי חיזוק והתעוררות שנכתבו בדמוע ע"י

הג"ר רפאל קוק שליט"א

אשר שיכל את בתו הילדה שושנה ע"ה בחג החנוכה ה'תשפ"ד

כבקרת רועה עדרו

התעוררות מהאסונות שפקדו אותנו

אנו עומדים בפתחם של הימים הנוראים. הימים שבהם תלויים כל השנה כדברי הרוקח שפי' מה שאומרים 'היום הרת עולם' הוא מפני שראש השנה הוא מלשון הריון, בבחינת ההריון של כל מה שיארע באמצע השנה, ובתפילה בראש השנה ויוכ"פ אומרים 'כבקרת רועה עדרו וכו' ותחתוך קצבה לכל בריותך ותכתוב את גזר דינם'.

נראה שהשנה המילים האלו יקבלו אצלנו משמעות אחרת, ראינו בחוש לעינינו אנו בני קהילת שאגת אריה - מודיעין עילית, בהסתלקות כמה נשמות טהורות, החל בפטירת בתי הילדה **שושנה ע"ה** בפתאומיות. ואח"כ עלם חמודות הבה"ח **ישי גרטנר** זצ"ל הי"ד בן עליה, עובד ה', שנהרג על קידוש ה' בפניא דמעלי שבתא. ואח"כ ידידינו מעמודי התווך דקהילתנו הר"ר **צבי וולק** זצ"ל, שהיה דוגמא וסמל לכולנו בעבודת ה' בכל הכח, ניצול הזמן, אבלו בליבו וצהלתו על פניו, וראו בחוש איך שהתורה נותנת כח וחיות בכל המצבים. ולאחמ"כ הושברנו בהסתלקות האשה הצדקנית **הגב' סולטן ע"ה** בדמי ימיה.

בתי שושנה ע"ה בבוקר הלכה לפעילות משמחת, חזרה ברקידה בצעדים מאושרים, בצהריים צעדה אל החנות לקנות ממתק לחלק למשפחה בשעת הדלקת הנר השישי של חנוכה, מפזזת בצהלה כל הדרך. ילדה טהורה, כמעט בת חמש, יומיים לפני יום ההולדת שלה, כשידה חבוקה בידי אחותה הגדולה היא קיפצה בדרך, צעדה בהתלהבות, לא יודעת שתו אדום מסומן על גבה כבר מיום כיפורים שעבר, רכב שעלה על המדרכה פגע בה, מסיים את הצעדים המאושרים, מעביר אותה במצב קשה לבית החולים. שבוע שלם היא הייתה בין חיים למוות שבוע של התעוררות בכל העולם, תפילות, קבלות, התחזקות עד שדודי ירד לגנו, לקט את השושנה הפורחת, עלה המוות בחלוננו, להכרית עולל מחוץ, בחורים מרחובות.

התפילה להינצל ממוות לחיים

לו ידענו, היינו קורעים שערי שמים, לא ממשיכים לחשוב שאם בשנה שעברה הכל זרם, היה טוב, היה בית, פרנסה, חיים ובריאות - גם השנה ימשיך כך, לא היינו מתפללים רק על מה שטוב יותר, אלא גם **על החיים בעצמם, על מה שכבר יש.**

על כל עם ישראל עברה שנה לא פשוטה, אירועי שמחת תורה, פיגועים, מלחמה, ערעור כל המוסכמות של כוחי ועוצם ידי, כי לאף אחד מאיתנו אין חזקה על שום דבר, כי כולנו עומדים לדין על הכל, **מהתחלה**, בלי שום הבטחה שימשיך כל מה שהיה לנו בשנה שעברה.

וכ"כ המהרש"א (ברכות נח:) שהטעם שהרואה את חבריו לאחר י"ב חודש מברך 'מחיה המתים', משום שכבר עבר עליו ראש השנה **'וניצול מדין מיתה בראש השנה ויום הכיפורים'**. וכ"ה במדרש (שוח"ט תהילים קב,כ) על הפסוק 'תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא' וז"ל: 'אלו הדורות שהם כמתים במעשיהם, ובאים ומתפללים לפניך ביום הכיפורים ואתה בורא אותן **בריה חדשה'**.

כוח התפילה בימים הנוראים

הרב פינקוס זצ"ל מתאר בתיאור חי את הקראוון שמובא אל מקומו, כבד, גדול, מורס על ידי מנוף חזק, מטולטל בגובה כשהוא נע מצד לצד, העומדים על הקרקע מכוונים אותו, שיונח על מקומו, בזווית ובמיקום המתאים לו, עכשיו כשהוא על הקרקע, אי מי מגלה שהוא הפוך, הדלת מהצד הלא נכון, הכניסה לא מוצלחת, 'צריך לסובב אותו' - הוא אומר לכולם, 'עכשיו כבר מאוחר' - הם עונים לו.

כל עוד הוא היה באוויר, מונף, אפשר היה לכוון את המנוף לצד אחר, כשהוא על הקרקע - איחרנו את המועד.

בימים הנוראים אנחנו עומדים באוויר, מונפים לגובה על ידי הקדוש ברוך הוא ויכולים לשנות גזירות - אם נזכה להתפלל כראוי, אם נקדים רפואה למכה, יפה שעה אחת קודם - צעקה קודם גזר הדין, כדי להקדים רחמים לדין, הקדוש ברוך הוא רוצה בטובתנו, מצפה לתפילה שלנו שתשנה את הגזירות ולתפילה יש כח!

כשבתי ע"ה היתה בבית בחולים ראינו בחוש מהי כוחה של תפילה, כשהייתה בין חיים למוות היה חיזוק עצום בכל העולם, מאות ספרי תהילים נאמרו בכל המקומות, הודעות שהשארתי הביאו חיזוקים רבים בתורה, בתפילה, כשהיו תפילות בבית הכנסת - היה באופן מידי שיפור במדדים. בלילה האחרון היה אחד מבני המשפחה לידה, הוא התפלל שם ערבית במשך כמה שעות בהתעוררות עצומה, למד חובות הלבבות בשער הביטחון, בקושי ישן, המדדים - היו יציבים, כשיצא מהחדר הם צנחו פתאום, היתה יציאת נשמה, ממש הרגישו שהחזיקו אותה בכח התפילות.

חשיבות תפילות ר"ה ויוה"כ

כח התפילה הוא עצום ונשגב תמיד, ועל אחת כו"כ בראש השנה, כדברי רש"י (ב"מ קו. ד"ה ותגזר אומר) **'מה שתבקש מן היוצר יעשה'**, ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטים', וחזינן שזה טענה בחושן משפט, שאפי' אריס פשוט, אדם כפרי, יכול לטעון שבכח התפילה השדפון לא היה פוגע בשדה שלי (ורואים שבתפילה צריך **לפרט** כל דבר, שהרי התפלל על השדה, רק שהתפלל על שעורים ולא על חיטים, וכדברי הזוהר הנודעים שצריך האדם לפרט תפילתו כמה שיותר).

ובגמ' בתענית (כג.) נאמר על חוני המעגל (בעובדא הידועה על עצירת הגשמים) שהוא בדרגה של יותגזר אומר ויקם לך, ורואים שבר"ה כל יהודי הוא בדרגה הזו, שמה שמבקש מן היוצר יעשה,

ובגמ' (ר"ה יז:) נאמר 'יפה צעקה קודם גזר דין, שאחרי גז"ד אפי' הביא כל אילי נביות שבעולם לא מועיל'. ורק ע"י תורה וחסד ניתן להמתיק גזר דינו (כמבואר בגמ' בר"ה יח:) וכן ע"י עניית איש"ר בכל כוחו (כמבואר בגמ' שבת קיט:).

וכן בתוס' (שבת יב: ד"ה כמאן) מבואר שבעצם אין טעם להתפלל אחרי שנחתם גזר הדין ביוכה"פ, ובעצם היה אפשר לגנוז את הסידורים... ומה שמתפללים זה בימים שבין ר"ה ליוכ"פ, או לדעת ר' יוסי שאדם נידון בכל יום.

ומפורסם הסיפור על מרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל ששמע על אדם שהצטן בחורף ונפטר, ואמר הגר"ח הוא לא הצטן בחורף, הוא הצטן בר"ה.

ומרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל אמר שההשתדלות של האדם, זה שני ימים בשנה, ימי ראש השנה. ולכן איזהו חכם הרואה את הנולד, והחכם עיניו 'בראשו', שיודע שהכל תלוי בראש של השנה, שאז הזמן לפעול בתפילה.

וכתוב במדרש (שוח"ט תהילים קג) על הפסוק 'פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם', וזה לשונו: 'דבר אחר פנה אל תפילת הערער, זו תפילה אחת שנשתייר להם שהם מתפללים בראש השנה ויוה"כ, ולא תבזה אותו מהם'.

ושמעתי שהגה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א המשיל לכך משל, למכונה של המזגנים המצויה בשטיבלאך, שקודם שכלה הכסף במכונה, היא מתחילה לצפצף דקה שתיים, ואח"כ נכבה המזגן. ובזמן זה שהיא מצפצפת, ניתן להמשיך את פעילות המזגנים ע"י הוספה של כל אגורה. אמנם לאחר שהיא נכבית, צריך לשלשל לתוכה מטבע חשוב כדי שתתחיל להידלק. והנמשל הוא לימי הרחמים בתחילת השנה, אשר כל זמן שהשופר 'מצפצף', בימי אלול ועשי"ת, ניתן להמתיק את גזר הדין ע"י כל התחזקות הכי קטנה. אך לאחר מכן, בחשון או בתמוז, צריך כבר לקרוע שערי שמים כדי לשנות את רוע הגזירה.

עצות לחיזוק בתפילה

נביא ארבעה דברים שיכולים לגרום לתפילה שלנו להתקבל, עשויים להביא לנו גזירות טובות יותר, עתידים לשנות את מה שיקרה.

ראשית, אמונה עמוקה שהקדוש ברוך הוא שומע, מאזין, כאילו הוא נמצא מאחורי הפרגוד (ירושלמי, תחילת פרק ט' מס' ברכות). למרות שאנחנו לא רואים אותו - הוא שם ומצפה לקולנו. אבינו מלכנו, הוא גם אבא - שרוצה לתת וגם מלך - שיכול לתת, ה' יתברך שומע תפילת כל פה, בפרט בימים אלו, שיש לנו כח מיוחד לפעול ע"י התפילות, ככל שנאמין שכל תפילה פועלת, כך היא תתקבל.

שנית, תפילה בהכנעה, ככל שיש יותר הכנעה - התפילה יותר מתקבלת, כמו שכתוב 'פנה אל תפילת הערער'... לא מגיע לנו, אנחנו מבקשים כעני בפתח, כדלים וכרשים דפקנו דלתך, מזכירים בסליחות, ובראש השנה הדברים חשובים במיוחד, כך אומרת הגמ' (ראש השנה טז.) 'כל שנה שרשה בתחילתה' - **שישראל עושים עצמם רשים בראש השנה ומבקשים בתחנונים** - 'מתעשרת בסופה'.

שלישית, להודות, חז"ל אומרים על שרה אימנו שהיתה בת ק' כבת כ', דורשי רשומות אומרים על כך, שיש לומר את פרק ק' - מזמור לתודה, באותה התעוררות שאומרים את פרק כ' - יענך ה', אם נתבונן על עצמינו, נווכת, שאדם שלא יודע לומר תודה, אין חשק לתת לו שוב, לכן, לפני שמתפללים צריך לזכור להודות על מה שיש, חיים, משפחה, בריאות, ידידים, חברות, איברים שעובדים ומתפקדים, דירה, קהילה, כל מה שאדם צריך, כשמכירים במתנות, מודים עליהם, מעריכים את מי שנתן אותם - אפשר להמשיך ולבקש, כמו שנתן לנו עד כה ברחמים, באהבה, לפנינו משורת הדין - שימשיך לתת לנו גם הלאה, הגאון מוילנא אומר: 'עד הנה

עזרונו רחמיק' - עד כה הכל היה ברחמים ובחסדים, 'אל תטשנו' - גם מעכשיו והלאה ברחמים גדולים, מתנות חנים מאוצר מתנת חנים.

רביעית, כשמבקשים בתפילה בקשות על גשמיות: פרנסה, בריאות, כח, שלוה - לבקש אותן למענך אלוקים חיים, כדי שיהיו לנו כלים לעבודת ה', כי אם מבקשים את הבקשות לצורך עבודת ה' **למען כבוד שמים**, למען תורתו, כדי שנוכל להודות לו, לפרסם את ניסיו, נמצא שגם הבקשות הגשמיות הן על רוחניות ובקשות על רוחניות יותר קרובות להתקבל.

כשהועדה בבית החולים קבעה שיש לביתי ע"ה מוות מוחי, ובדרך הטבע אי אפשר להירפא, אמר לי מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א להתפלל 'עשה למען קדושתך' - שיתרבה כבוד שמים על ידה באופן הכי נעלה.

ובאמת אף שמה שמעורר את האנשים להתפלל זה תפילה על צרכי האדם, פרנסה ובריאות, צריך לדעת שעיקר התפילה היא רק לכבוד ה', ורק אנו מתפללים שירבה כבוד ה' על ידי חיינו, מעשינו ושאר צרכי עוה"ז הנצרכים לעבודת ה'.

התפילה לא שבה ריקם

אכן, גם כשלא רואים, כשנראה שהתפילות לא פעלו, **התפילות נשמעו**. הרב מפוניבז' היה אומר: לפעמים אדם חושב שהוא התפלל והתפלל ולא ענו לו מן השמים, אבל האמת היא, שכן ענו לו, ענו לו 'לא', לאבא מותר להגיד לא, אסור להישבר מזה, כשנראה שהתפילות לא מתקבלות צריך לזכור שיש דברים **שאינם טובים עבורנו**, שהם כמו ילד שרוצה לראות תאונה ומבקש מהנהג לבצע אותה, ברור שלא יסכימו לו.

לפעמים יש צורך בעוד תפילות, צריך סבלנות, כי **אולי חסרה עוד תפילה אחת כדי להיענות**, זהו חלק מהעניין של ההכנעה שהזכרנו, להבין שבסופו של דבר הוא מנהל את העולם כרצונו הטוב.

קבלת דין שמים

סבי הגה"צ רבי אברהם קסלר שליט"א, מחבר סדרת הספרים 'נוטרי אמין', שיכל בתאונת דרכים את בנו, שהיה אברך יקר ומופלג, שסיים את חייו בצורה טראגית. מרן הרב שטיינמן זצוק"ל הגיע לנחמו, וסבי אמר לו: אין לי שום שאלות לריבונו של עולם, רק אחת, למה על הכביש? למה לא במיטתו? אמר לו מרן: הכל אתה מבין חוץ מזה? איך נכנס אוכל לפה, עובר את כל מערכת העיכול ומזין את הגוף אתה כן מבין? אם את עצמך אתה לא מבין, איך אתה רוצה להבין את דרכי ה'?

זקני הרה"צ רבי אברהם דב הכהן זצ"ל, מנהל סמינר גייטסהד, היה מתפלל תמיד: 'אנא ה', הצלח דרכי לפניך, **כרצונך**' - הרי מה טוב רק הקדוש ברוך הוא יודע, רק שאנו מוסיפים לבקש: 'עשה עימנו אות לטובה' - אנחנו מבקשים שהקדוש ברוך הוא ייתן לנו גם **סימן**, שמה שנעשה הוא לטובתנו, שנצליח גם לראות את הדברים, שתהיה לנו שנה טובה וגם **מתוקה**, כמו שנהג סבי הגאון רבי נחום קוק זצ"ל לומר: 'שיהיה לכם **שמחות כפשוטו**', שנראה ונחוש לעינינו את השמחה.

צריך להודות, להתפלל, לבקש ועם זאת לזכור, שאין לנו כלים להבין, אך הכל לטובה, ושתהיה לכולנו שנה טובה ומתוקה.

'תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה'

'בישביל שושנה זו ינצל הפרדס' (ע"פ ויק"ר פכ"א)

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

ראש השנה

ראש השנה - יום של התחדשות הדעת

תוכן הענינים

א' - תפילה של התחדשות הדעת - 1 | ב' - יום של התחדשות הדעת - 3 | ג' - שבת של התחדשות הדעת - 5

אוי אוי אוי, אוי אוי, אוי אוי. והם בכו וצעקו. "ברוך" פירושו מבורך, אבל צריך להשקיע את כל הכוחות במילה הזו. "ברוך" פירושו: "תודה לך ה'". אנחנו מברכים אותך. אנחנו אוהבים אותך ה'". ואז "אתה" - אתה! אתה!

איזו חוויה זו היתה! מי שהתפלל מעריב של ראש השנה בשיבה, יצא משם בן אדם חדש. כך גם שאר התפילות, והיום-טוב כולו - קשה לתאר עד כמה התפילות השפיעו עלינו. אין ספק שיצאנו משם עם ראש חדש מכפי שהיה לנו קודם לכן.

הכנה דידן

אכן, איננו מסוגלים לדברים מעין אלו; כבר מאוחר, ובין כה וכה לא היינו מסוגלים להשתוות אליהם. היתה זו חוויה שלא ניתן לשחזר אותה כאן באמריקה. אבל זה לא פוטר אותנו; חובה עלינו לעשות את מה שאנחנו כן מסוגלים - ואנחנו מסוגלים להרבה. גם אנחנו יכולים, במידה רבה, ליצור לעצמנו ראש חדש לקראת השנה החדשה.

ולכן אנחנו נבחר לכל הפחות מספר רעיונות, דברים שאנחנו מסוגלים לאחוז בהם, ושיסייעו לנו להתכונן לראש השנה. ואם ישאר לנו זמן בסוף השיחה, נדבר גם על מוצאי ראש השנה - הלא היא שבת. השנה שבת חלה מיד לאחר ראש השנה, וזוהי הזדמנות מיוחדת שעלינו לנצלה.

תזכורת - למי?

והנה, האופן שבו ראש השנה מוזכר ומתואר בתורה הוא "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א) - יום של תקיעת שופר. ובמקום אחר התורה מסבירה מעט על המטרה של תקיעת שופר - "זכרון תרועה" (ויקרא כג, כד), היינו שאנחנו נזכרים על ידי התרועה. כאשר אנחנו תוקעים בשופר, הקב"ה יזכיר לעצמו אודותינו, ויאציל עלינו מברכתו לכבוד השנה החדשה.

א' - תפילה של התחדשות הדעת

הכנות של הרגע האחרון

סיומה של השנה הולך ומתקרב במהירות, ולכן טוב יהיה אם נקדיש מעט זמן כדי לדבר על ראש השנה. כמובן שיש כל כך הרבה מה לומר, כל כך הרבה רעיונות חשובים שעליהם צריכים לדבר, אבל מה לעשות? אין לנו כרגע את האפשרות לשבת במשך עשר שעות ולדבר - וגם אילו היתה לנו אפשרות כזו, לא היה די בזמן הזה כדי להתכונן לראש השנה. לשם כך נזדקק לימים על גבי ימים, שעות על גבי שעות.

אני זוכר כיצד היינו מתכוננים לראש השנה בסלבודקה. כבר מראש חודש אלול היה נמסר 'שמועס' (שיחת מוסר) מדי יום ביומו, ולא שלוש פעמים בשבוע כפי שהיה בשאר ימות השנה. במשך חודש אלול כולו היינו מתכוננים לראש השנה, ואנחנו, בני השיבה, שוחחנו בינינו כל הזמן על יום הדין. וככל שראש השנה הלך והתקרב, האוויר בשיבה נספג באווירה של רצינות, של כובד ראש. כל מחשבותינו היו: "אנחנו הולכים ומתקרבים ליום הדין".

מעריב דסלבודקה

צריך להבין איך זה היה נראה; כשסוף סוף הגיע ראש השנה, היה זה מחזה שלא יאומן. אני יכול לשכוח את המעמד הזה. כולנו ישבנו בבית המדרש - מלאים רגש, מחשבות ואימת הדין. עברנו חודש שלם של הכנה, וכעת הגיע סוף סוף ליל ראש השנה.

שליח הציבור פותח ב"ברכו את ה' המבורך", ובעקבותיו מגיעה שאגה אדירה שהרעידה את קירות בית המדרש: "ברוך ה' המבורך לעולם ועד!" ואז כולם התיישבו בשקט. כשהתיישבו, היה שקט מוחלט. ואז, כולם יחד, פתחו בברכה הראשונה של קריאת שמע, במילה "ברוך": "ברוך,

- קודם כל להבין מה שאומרים, ואז להאמין בזה, להשיב אל ליבנו כמה שיותר את אמיתותם של יסודות האמת.

יסודות האמת

אילו יסודות-אמת? יש כמה וכמה. קודם כל, שהקב"ה מאזין לנו; הוא חי וקיים, ושומע אותנו ומאזין לנו. "כי אתה שומע!" ואם נמשיך לומר לעצמנו את המילים הללו ולחשוב עליהן, הרי שבבוא הזמן נזכה לקנות את המבט האמיתי הזה.

יסוד-אמת נוסף: שהקב"ה שולט עלינו ועל גורלנו. כאשר אנחנו מבקשים ממנו שירפא אותנו, שיעזור לנו עם הפרנסה, עם הילדים, עם הענין הזה ועם הענין ההוא, הרי שבזה אנחנו מזכירים לעצמנו שהוא זה שקובע את גורלנו - ולא אנחנו.

התפילה היא אפוא חיים שלמים של קניית ערכי אמת, השקפות אמת, וידיעות אמת - אמונה, ביטחון, אהבת ה', יראת ה'; התפילה כוללת בתוכה כל כך הרבה, כי כל מילה היא יהלום נוסף. "אתה!" "ברוך!" "מכלכל חיים בחסד!" "מוריד הגשם!" "מודים!" "רפאנו!" "ברך עלינו!" בתפילה אנחנו ממלאים את ראשנו בידיעות החשובות ביותר, וכל אחת מהן מתחזקת עוד ועוד, ככל שחוזרים עליה שוב ושוב. מי שחושב - קונה דעת. זו המטרה האמיתית של התפילה; לקנות בדעת שלנו את כל הידיעות הללו.

הניתוח והגלידה

ומדוע יש תפילות שנענות? כי הקב"ה רוצה לעודד אותנו בכך שהוא ממלא את מבוקשנו. "הו", אומר השי"ת, "אם אתה באמת חושב שאני מאזין, אזי אני באמת מאזין. אתה קונה דעת חדשה, ובכך משיג שלמות גדולה בעולם הזה, ואני רוצה לעודד אותך בזה".

נכון, הקב"ה לא בהכרח נותן לנו בדיוק את מה שנבקש, כי מי אמר שזה טוב לנו? משל למה הדבר דומה, לילד שזקוק לניתוח, כגון כריתת שקדים או אפנדיציט וכדו', והרופא עומד כעת לקשור אותו לשולחן הניתוחים ולהתחיל בניתוח. אלא שהענין כלל אינו מוצא חן בעיני מיועדנו הילד, שמנצל רגע שבו הרופא אינו מביט לכיוונו, מזנק מהשולחן, ויוצא בריצה מבית החולים, ושם את פעמיו הישר אל חנות הממתקים.

כעת הוא הולך ברחוב כשבידו גביע גלידה בגובה קילומטר, ומלקק בהנאה. אה! זה נקרא לחיות! מי צריך ניתוחים כשאפשר ללקק גלידה?

אבל מה קורה אז? האבא, שמצליח סוף סוף לתפוס אותו בצווארון, אומר לו: "נראה לך שזה מה שטוב בשבילך? אני אראה לך מה טוב בשבילך!" ואז מגיע הסטירה. האבא נותן לו 'פאטש', וגביע הגלידה מתעופף אל-על ונוחת בתעלה שבצידי הכביש. ואז האבא גורר את

וזה מיד מעורר אותנו לשאלה: איזה מין דבר הוא זה, שאנחנו מזכירים לה? הלא ברור לכל שאינו זקוק לתזכורות מצדנו! הוא חושב עלינו כל הזמן, ואינו שוכח אותנו אף לא לרגע.

הלא זהו יסוד באמונתנו - מחויבים אנו להאמין, להבין, ולחשוב תמיד, שהקב"ה מביט על כל אחד ואחד מאיתנו - "ה' עֵינָיו מִשְׁטָטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ" (דברי הימים ב', טז, ט). הוא אינו גורע את מחשבתו ממך, אף לא לרגע קט. מה הכוונה אם כן שאנחנו תוקעים בשופר ומזכירים את פסוקי הזכרונות, ובכך אנחנו מזכירים לה' אודותנו?

תזכורת עצמית

נתחיל אפוא עם העקרון הבא, שהוא אחד מיסודי היסודות - והוא חשוב במיוחד עבור ראש השנה, שבו אנחנו שוהים זמן רב בבית הכנסת.

כי הנה לכאורה יש לשאול, מדוע אנחנו מתפללים ומבקשים מהקב"ה דברים שאותם אנחנו רוצים? הלא אם אנחנו זקוקים לדבר פלוני, ה' יתן לנו אותו בין כה וכה, ואם הוא החליט שהוא אינו רוצה להעניק לנו את זה, בוודאי שזה לא טוב עבורנו, והוא לא יתן לנו את זה. מה תועלתו אם כן תפילותינו? הענין כולו נראה מיותר לחלוטין.

התשובה לכך טמונה בפירושה של המילה 'להתפלל'. הסכיתו ושמעו כעת מהי הגדרתה של מילה זו; זה חשוב. אנחנו מוצאים בתורה שיעקב אמר ליוסף: "רְאֵה פָּנַי לֹא פָּלָתִי" (בראשית מח, יא) - פירוש, לא **חשבתי** שאראה אי פעם את פניך. 'פילל' פירושו אפוא 'לחשוב', ו'להתפלל' פירושו 'לגרום לעצמך לחשוב'.

שינוי הראש

הו - זה כבר סיפור אחר לחלוטין; לתפילה יש תפקיד אחר לגמרי מכפי שחשבנו. אנחנו תמיד הבטנו על התפילה כאמצעי שכנוע. כמו העני שעומד בפני העשיר ומתחנן: "אנא, רחם עלי!" ומנסה לדבר אל ליבו של האיש, כך גם אנחנו רגילים להתייחס לתפילה באופן דומה. אנחנו מנסים להשפיע על ה' לשנות את דעתו.

אך לא ולא! דעתו העליונה והמושלמת של הקב"ה אינה אמורה להשתנות, ואין זו מטרתנו. תפילה פירושה שהאדם משנה את הדעת **שלו עצמו**. הדעת שלנו היא זו שצריכה להשתנות. ואיך עושים זאת? איך משנים את הדעת? באמצעות תפילה - לגרום לעצמנו לחשוב.

אל תחשבו שזה דבר קטן. קניית דעת היא אחת השלמויות העיקריות שלשמן באנו לעולם. זהו קנין גדול והישג אמיתי. במקום שתהיה לנו ראש של בהמה, דעת מגושמת, ביכולתנו להפך את הדעת שלנו בכך שנמלא אותה בדפוסי חשיבה של התורה. וזהו יסודה של התפילה

אז כנראה שחכמים פתחו קונקורדנציה, חיפשו את האותיות ז-כ-ר, וכך בחרו להם עשרה פסוקים.

אך לא - טיפשות לומר כן. כל פסוק נבחר כלימוד, כיסוד שעליו מוטל עלינו לחשוב. מי שמתפלל מוסף וחושב על הפסוקים שאותם הוא אומר, חושב על מה שהם מלמדים אותנו, הרי שבזה הוא קונה דעת חדשה.

בונים תיבה לשנה החדשה

אתן לכם דוגמא אחת, כדי שתבינו טוב יותר את כוונתי. ניקח לדוגמא את פסוקי הזכרונות. כשאומרים את הפסוק "וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת נָח" (בראשית ח, א) - צריך לחשוב: מה זה בא ללמד אותנו? חשבתם על זה בראש השנה דאשתקד? אז לפחות תחשבו על כך השנה.

נתאר נא את נח, ששט לו במרחבי האוקיינוס. הים סוער מאוד, וסביבו אין דבר מלבד המבול. "מבול" פירושו חורבן, מלשון "בלה" - העולם כולו נחרב מחמת חטאי הדור.

ונח ומשפחתו הם היחידים שנותרו. מה יהיה? ואז, סוף, "וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת נָח" - הוי אומר, מי שנשאר נאמן לה, הוא זה שייזכר. כל העולם סביבנו מלא בחוטאים. אנחנו מוקפים בדברים נוראיים: כפירה, פריצות, טלוויזיה, ספריות - ואנחנו, היהודים הנאמנים, אנחנו נמצאים בתוך תיבה. וכפי שהקב"ה זכר את נח, כך הוא יזכור את יוצאי חלציו.

פרנסה מן השמים

הנה לנו זכרון נוסף: "טָרַף נָתַן לִירֵאָיו וַיִּזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ" (תהילים קיא, ה). אדם עמל לפרנסתו - במפעל, במשרד, בחווה, ומרוויח את פת לחמו, עליו לדעת שה' הוא זה שנותן לו הכל. הוא זוכר את בריתו.

האם אנחנו זוכרים את זה? אנשים שבים הביתה מהחנות, עמוסים בקניות. העולם כולו עסוק בסחיבת שקיות מלאות מזון מהמרכולים, מהקצביות. המקררים עמוסים עד להתפקע במאכלים, וכך גם המזוזה והארונו. האם הם מודים לקב"ה על כך שהוא מאכיל אותם? האם הם חושבים על כך שה' הוא זה שמספק להם את המזון? "מה זאת אומרת", הם אומרים. "אנחנו שילמנו על הקניות הללו, זה הכסף שלנו".

הו, בדיוק בשביל זה אנחנו זקוקים לראש השנה - כדי להתכונן לשנה ארוכה של קניות. כדי להזכיר לעצמנו שהקב"ה ממלא את הבטחתו; הוא "זן העולם כולו". זוהי בחינה אחת של זכרונות שעליה עלינו לחשוב בראש השנה; בשנה הבעל"ט, יהיה לי מבט אחר על צ'ק המשכורת ועל שקיות הקניות. אני לא אחשוב שזה אני, אלא אזכור שזהו הברית של הקב"ה.

בנו חזרה לבית החולים. הסטירה הזו הצילה את חייו! בזכותה הוא יזכה לאכול עוד הרבה גלידה!

לפעמים התשובה היא לא

הרי שלא בהכרח הקב"ה יתן לנו בדיוק את מה שאנחנו רוצים. אנחנו לא הרופא, ואיננו רושמים לעצמנו את המרשם; הוא יודע יותר טוב מאיתנו מה טוב לנו! אבל זאת עלינו לדעת - התפילה שלנו עזרה. אין מושג של תפילה שנכשלה, כי ככל שמתפללים בצורה נכונה יותר, כך קונים שלמות הדעת גדולה יותר.

ולעולם אין לדעת - אולי הקב"ה מחכה לתפילותיך, ואז הוא יאמר: "ובכן בני, מכיון שהתפללת אלי, אני אורה לרופאים להוריד אותך משולחן הניתוחים". ואז הם יעיינו שוב בבדיקות שלך ויאמרו: "היתה פה טעות. האבחון היה שגוי. קדימה - חזרה לחנות הממתקים!"

לפעמים התשובה היא כן

דברים כאלה קורים. במקרים רבים מתברר שהיה אבחון שגוי. יש אנשים שמאובחנים כחולים במחלה סופנית - והם שורדים. וכשהחולה נרפא מחוליו לאחר שהרופא לא נתן לו סיכוי - הרופא קבע שנותרו לו רק כשלושה שבועות לחיות, והאיש המשיך לחיות במשך שלושים שנה; הדברים האלו מתרחשים שוב ושוב - וכשמעממים את הרופאים עם המציאות הזו, הם אומרים: "ובכן, היה פה אבחון שגוי".

אז תמשיך להתפלל, ואולי הקב"ה יהפוך את האבחון לשגוי. אך בין אם הקב"ה אכן ענה לתפילתך בהתאם למה שקיווית שיהיה ובין אם לא, הרי שאתה קיבלת מתנה יקרה בהרבה - מתנה ושמה 'דעת'. ומתנה זו, שלמות זו, תלויה אותך הרבה הרבה מעבר לכל מתנה אחרת שהיית יכול לבקש!

ב' - יום של התחדשות הדעת

יום של שינוי

הנה כי כן, כעת נוכל להבין טוב יותר את הגישה הנכונה שצריכה להיות לנו כלפי ראש השנה; ראש השנה אינו יום של בקשות, יום שבו מנסים להשיג את מבוקשנו. זהו יום של **שינוי בדעתנו**. התפילות הן ארוכות, והן מלאות ביסודות רבים - כי **זהו היום!** היום של "זְכֹרֶן תְּרוּעָה" - להריע כדי לזכור, זוהי הדרך הטובה ביותר לפתוח דף חדש; זוהי הזדמנות לזכור ולשנן את היסודות הגדולים, ובכך לקנות דעת חדשה.

זהו עניינם של כל אותם פסוקי מלכויות, זכרונות ושופרות, אותם אנו מזכירים בתפילת מוסף של ראש השנה. יש אנשים שחושבים שמדובר במשחק - משחק התאמה. מוטל עלינו להזכיר עשרה פסוקים של זכרונות,

השקפות התורה מאירות את דרכנו

והנה, יש עוד הרבה עניינים שמוזכרים בתפילת מוסף, אבל כפי שאמרתי בהתחלה, אין לנו זמן לדבר על כולם. אבל לכל הפחות עלינו ללמוד מהדוגמאות הנ"ל את היסוד הזה, שראש השנה אינו יום של בחינה אחת, של ענין אחד. זהו יום שבו עלינו להחדיר לפנשנו את השקפות התורה שיהוו את הבסיס לכל המשך השנה. רק כך תהיה לנו שנה של הצלחה - רק אם יהיה לנו ראש של תורה. מה עוד יוכל להאיר את דרכנו בעולם? הניו יורק טיימס? השוטה שמדבר אליך מתוך מכשיר הרדיו? "נָר לְרִגְלִי דְבָרָךְ וְאוֹר לְנִתְיָבְתִּי" (תהילים קיט, קיא) דבר ה' הוא זה שמאיר את דרכנו!

אז בעוד החזן עסוק בעסקיו שלו - הוי אומר, לשמור על הניגון הנכון, אתה תנצל את הזמן לעסקים **שלך**, ותחשוב על כל הדברים שאותם אתה מנסה להשיג במהלך ראש השנה. תקדיש קצת זמן לפסוקים, תחשוב על מה שהם מלמדים אותך.

וכך, בעודנו מתפללים, אנחנו גורמים לעצמנו לחשוב על היסודות הגדולים שלשמם ניתן לנו ראש השנה. "זכרון" - זהו יום של זכירה. "ואם כך תעשו", אומר לנו הקב"ה, "אני אזכור אתכם. כשאני רואה שאתם מקדמים את פני השנה החדשה עם ראש חדש, עם השקפות חדשות, אני אתן לכם שנה שתהיה טובה עבורכם".

היסוד המרכזי

והנה, מבין כל העניינים שמצופה מאיתנו לזכור בראש השנה, הענין היסודי והדחוף ביותר הוא "ה' מלך". כל שאר העניינים - תקיעת שופר, התפילות, פסוקי מלכויות, זכרונות ושופרות, ואפילו המנהגים כולם - כל האלה הם תת-נושאים של הענין היסודי ביותר שעליו אנו חייבים לחשוב בראש השנה: שה' הוא המלך! זוהי עבודת ראש השנה; זהו העיקר, הלב של היום הזה.

ולכן, אם אנחנו עומדים לשנות את דעתנו באיזה שהוא תחום, הנושא הזה צריך להיות הראשון; זה הדבר הראשון והאחרון שעליו אנו צריכים לחשוב. הרקע של כל התפילות, כל המחשבות הוא זה: ה' מלך!

כמובן שצריך לדעת מה שאומרים. לזעוק "ה' מלך" כפי שהגוי צועק ומריע לכבוד קבוצת הספורט האהודה עליו - זה כלום. אם אנחנו רוצים שלמילים הללו תהיה את ההשפעה הרצויה, הן חייבות להיות מגובות במחשבות מוצקות.

יום ההולדת של העולם

נפתח אפוא בשאלה: מדוע א' בתשרי נבחר להיות ראש השנה, לעומת א' בניסן? הלא התורה קובעת שחודש ניסן 'רִאשֹׁן הוּא לָכֶם לְחֹדֶשׁ הַשָּׁנָה' (שמות יב, ב). אנחנו

מונים את חודשי השנה על פי האופן שבו מדברת התורה: "בְּחֹדֶשׁ הָרִאשֹׁן, בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי, בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי" - הספירה מתחילה תמיד מחודש ניסן, שהוא החודש הראשון. מדוע אם כן שראש השנה לא יהיה בראש חודש ניסן?

הענין הוא כך: בראש השנה אנחנו אומרים שוב ושוב: "היום הרת עולם" - היום הוא יום ההולדת של העולם, כי העולם נברא בא' בתשרי. ולכן, למרות שניסן הוא יום ההולדת של עם ישראל, שכן ביציאת מצרים הפכנו לאומה, אך ישנו שיקול אחר, והוא, יום ההולדת של העולם, שהוא היום בו הקב"ה ברא הכל - כי זהו היום שבו הוא נעשה למלך.

אזי מלך שמו נקרא

כך אנו אמרים בתפילה. אנו מזכירים את בריאת העולם, ואומרים: "המלך המרומם לבדו מאז". ונשאלת השאלה, האם השי"ת היה מרומם רק "מאז" בריאת העולם ולא קודם לכן? האם הוא זקוק לעולם שירומם אותו?

התשובה היא, שתכלית הבריאה היא שהשי"ת יהיה מרומם **בדעתם של בני אדם**. התכלית אינה שהוא יהיה המלך, אלא שבני אדם ישיגו את השלמות של **הכרת** מלכותו. זוהי התכלית העיקרית של הבריאה - ללמוד שה' הוא המלך.

"המלך המרומם לבדו מאז" - מאז שברא את העולם והאדם, כי זו הסיבה שהוא ברא הכל. כאשר ברא הקב"ה את היקום שלנו ומילא אותו בכל תופעות הבריאה הקיימות בו, הרי שהתכלית הראשית היתה, שהאדם יוכל להבחין בתכנון ובתכלית המתגלה מהם, יבחין בחכמה שהם מבטאים, ויבין בצורה הבהירה ביותר, מכל מה שמתגלה לנגד עיניו, שיש בורא לעולם. זה הפירוש להמליך את הקב"ה - כשרואים את הבורא יתברך בכל מקום שאליו פונים. כשכל פרט בבריאה מזכיר לנו את הקב"ה - זה נקרא "ה' מלך".

הנחת היסודות

וראש השנה - הוא היום שמוקדש לענין זה. כמובן שאין זה היום שבו אנו **קונים** את הענין הזה - היום הוא קצר מדי בשביל זה - אבל זהו היום שבו עלינו **לחשוב** אודות התכלית הזו, **ולשעבד** את עצמנו אליה מחדש. "היום הרת עולם" - יום הבריאה, זהו היום שבו אנו מתחילים את המשך השנה.

בראש השנה אנחנו אומרים: השנה, אני אביט ביקום עם עיניים של התורה, עם עיניים שאותן קניתי בראש השנה. אני לא אאמץ את מבטם של השקרנים, של מסלפי העובדות. אני אעשה שימוש בשכל הישר שבו ניחנתי, וכל פרט בבריאה שאותו אני רואה, יחזק אצלי את האמונה

עולם" - לאחר החכמה, הדבר השני שהבריאה זועקת הוא "טובו" - חסדו של הבורא יתברך. בכל מקום שאליו פונים, בכל פרט ופרט בבריאה, ניתן לראות לא רק את גדולת הבורא, אלא גם את טובו.

אכן, יתכן ולא תמיד הדבר גלוי לעין. אנשים שואלים, מדוע יש צורך בנחשים? מדוע יש צורך בדבורים? בוודאי שהדבורים הם חסד ה'. בוודאי שהנחשים נכללים ב"טובו". יום אחד נעסוק גם בזה. הדבר נכון גם לגבי הבואשים. הבואשים הם גם כן "טובו". אלא שלוקח זמן להסביר את הכל.

נדרשת בחינה

לכן מצוה עלינו החובות הלבבות בשער הבחינה, להקדיש זמן לבחון וללמוד את כל התופעות בבריאה. מי שמביט על העולם במבט של פרה, לא יגיע מדי רחוק. צריך דעת כדי לגלות לא רק את הבחינה של חכמת הבורא, את התכליתיות שלו, אלא גם את טובו וחסדו. וגם אם לפעמים איננו מסוגלים להסביר זאת כאן ועכשיו, הרי שככל שאנחנו מתבגרים ומחכימים, ככל שיכולת החשיבה והתפיסה שלנו מתחדדת, אנחנו נבחין בכך.

אבל לכל הפחות עלינו להחדיר את היסוד הזה אל תוך הראש. לזה נועד ראש השנה - כדי ליצור ראש מלא ביסודות. והיסוד הזה הוא יסוד חשוב - מלבד היותו של השי"ת מלך רב חכמה, הוא גם מלך רב חסד.

התפוח המונח לפניך לא נועד רק להעיד על מי שעיצב אותו, אלא אף להעיד שחלק מעיצוב-העל של העולם הוא, שתפוחים הם טובים למאכל! זו הסיבה שכאשר התפוח נהיה בשל, הוא מרפה את אחיזתו מהעץ ונושר. מדוע התפוחים לא נשארים על העץ? שהציפורים יעלו ויאכלו אותם. לא! התפוח נושר משום שבני אדם אינם מסוגלים לעוף. עץ התפוחים מלמד אותנו אפוא, שתכליתו של התפוח היא שהוא ינשור כדי שנוכל לאכול אותו. מלך הבריאה רוצה שלא רק נתפעל מהתפוח אלא שגם נהנה ממנו, ולכן הוא ברא אותו כך שהוא יפול מהעץ.

מה שניוטון לא גילה

מספרים שכאשר ניוטון ישב בצילו של עץ תפוחים, נפל לו תפוח על הראש, והוא החל לחשוב: "רגע, מדוע התפוח נפל כלפי מטה ולא כלפי מעלה?" הוא היה גוי חכם; הוא חשב לעצמו - למה זה לא נפל כלפי מעלה? וכך הוא גילה את החוק ששמו 'כח המשיכה'. כדור הארץ גדול יותר מהתפוח, ולכן הוא מושך אליו את התפוח. הו! חכמה עצומה ביותר!

אבל ניוטון עצר מוקדם מדי! היה לו לגלות את החוק ששמו "טובו"! היה לו לשאול: "מדוע התפוח בכלל נשר? למה שהוא לא ישאר על העץ? מדוע הענפים אינם

הברורה שיש בורא לעולם. ולמרות שהאמונה הזו תתחזק ותתעצם מיום ליום, הרי שאת היסוד של המלכת הקב"ה במהלך כל השנה כולה, אני אניח וְאֶקְבֵּעַ בראש השנה".

התפוח והמלך

כשטובלים את התפוח בדבש, כדאי לחשוב על כך שתהיה לנו שנה טובה ומתוקה; זו התכלית של הדבש, לעורר אותנו להתפלל על כך. אלא שיש ענין חשוב עוד יותר. התפוח! כי התפוח מזכיר לנו את הבורא, את המלך! התפוח?! מזכיר לנו את המלך?

בהחלט. כי כיצד יתכן דבר כזה? האם אתה יכול לייצר תפוח? האם חברת 'דופונט' (א.ה. חברת הכימיקלים הגדולה בעולם) מסוגלת לייצר תפוח? האם אי פעם הם יהיו מסוגלים לכך? לעולם לא! גם לא בעוד מיליון שנה! התפוח כולל בתוכו כל כך הרבה חכמה, תחכום ותכנון, שלעולם לא יהיה להם מספיק ידע כדי לייצר ולו פרי אחד. הם לעולם לא יצליחו לשחזר את המכשור הדרוש לכך, ולא משנה כמה הם ינסו.

התחלה חדשה

אז בעוד כולם עסוקים באמירת ה"יהי רצון", תוסיף אתה מחשבה נוספת: "ראה את הנס הגדול הזה שמונח כאן על השולחן!"

בתפוח קיימת תופעה מדהימה מאין כמותה - הוא עטוף בציפוי שעוותי-פלסטי דק ביותר. מצד אחד הציפוי אינו קשה מדי, וכך השיניים מסוגלות לנגוס בו, אך מצד שני הוא חזק דיו כדי להגין על הפרי במשך זמן רב - לא רק במהלך החודשים הרבים שבהם הוא תלוי על העץ, אלא גם זמן רב לאחר שהוא נקטף. אם לא חותכים את התפוח, הוא ישאר טרי על השולחן במשך ימים. זהו מזון שעטוף בציפוי שמגן עליו, ובבוא הזמן ניתן לאוכלו יחד עם הציפוי!

מי שמבין שיום הולדת העולם הוא היום שבו יש להביט בבריאה ולהמליך את הבורא, יודע שהתפוח הינו דוגמא אחת בלבד מתוך מיליונים. הוא יודע ש"גדלו וטובו מלא עולם" - חכמת הבורא יתברך ממלאת את העולם כולו; הבריאה מתפקעת מרוב שהיא מעידה על המלך, וכך הוא מכין את דעתו לשנה מוצלחת של הכרזת: "ה' מלך".

ג' - שבת של התחדשות הדעת

מלך רב חסד

אבל טרם סיימנו, כי כעת אנחנו מגיעים לבחינה השניה של מלכות ה'. הבחינה הראשונה היא "גדלו" - חכמתו, ש"מלא עולם" - שניכר בכל פרט בבריאה. זה החלק הראשון של "ה' מלך". אבל ישנם שני דברים שהם "מלא

נושרים? גם העלים אינם נושרים עד שמגיע הסתיו. למה שהתפוח ינשור כשהוא נהיה בשל?

"למה הוא לא נשר כשהוא עוד היה ירוק, טרם הספיק להתבשל? התפוח המתין עד שהוא יהיה בשל ומתוק ורך, ואז הוא נפל מעצמו. הו! זה בגלל שה' ברא את העולם הזה כדי שנבחין בטובו, כדי שנטעם מחסדו ונשיג הכרה יותר ויותר גדולה במלך שברא הכל בשבילנו".

הבצל מדבר

אילו ניוטון היה מגלה את התגלית הזו, הוא היה הופך לאדם גדול. אבל הוא לא היה גדול מספיק בשביל זה. אמנם הוא גילה את החוק של כח המשיכה, אבל את החוק של "חֶסֶד ה' מְלֶאכָה הָאֶרֶץ" (תהילים לג, ה) - את זה הוא לא גילה.

אבל עלינו מוטל **כן** לגלות את זה! ולא רק בתפוחים! גם בבצלים! שאל אותי משהו - צחקתי כששמעתי את השאלה הזו - אבל זוהי שאלה חשובה: "מדוע ברא ה' בצלים?" שאל האיש. "מי צריך אותם בכלל?"

והתשובה היא - כי הם טעימים. כשאני הולך ברחוב ועובר על יד חנות, שלידה מונח שק של בצלים, אני מתרגש! אה! בצלים! הם כל כך מוסיפים לכל מיני תבשילים, וכן למאכלים נוספים. מה היינו עושים בלי בצלים?! העולם שלנו לא היה עולם בלעדיהם!

אז לשם מה אנחנו זקוקים לבצלים? כדי שיהיה לנו עוד חפץ שיסייע לנו להכריז שה' הוא המלך! מעולם לא שמעתם דיבורים כאלה? אז טוב שהגעתם לכאן הערב. הבצלים נבראו בשביל ה' מלך!

מחשבות של תשליך

כך גם הדגים. אנחנו לא רק מביטים בדגים שבמים או באקווריום ומתפעלים. אנחנו גם אוכלים אותם. לכן, כשמגיע הזמן לאמירת תשליך, אני מתרגש. רוצים לדעת למה? כי אני חושב: "תראה מה ה' עושה למעננו! הדגים בים נפגשים ללא שום שדכנים. הם פרים ורבים בים. ומדוע? יש לכך תכלית אחת: כדי שיהיו לנו עוד דגים לאכול". על זה אני חושב בעת אמירת תשליך. "איזה נס הוא זה, שהדגים נפגשים במעמקי הים ומולידים עוד דגים. איזה נפלאות הבורא וחסד ה'". צריך להתפעל מהענין הזה.

ולא צריך לחכות לתשליך. כשעוברים על יד חנות הדגים ורואים דגים בחלון הראווה, זוהי הזדמנות טובה לעצור ולהתבונן. הדגים האלה שאתה רואה לא נוצרו בחנות; הם הגיעו מהים. אז כשאתה עובר על יד חנות דגים בערב שבת ורואה דגים גדולים ועסיסיים - קרפיון גדול,

סלמון גדול, פורל גדול, עצור לחצי שניה והבט בהם. אה! איזה פלא גדול, שבאמצע הים הדגים נפגשו והולידו פירות כל כך טעימים, כדי שאנשים יתענגו עליהם ויעריכו את חסד ה'.

אה! ולזה נועדה השבת! לכן נהגו כל בית ישראל לאכול דגים בשבת. דגים הם תענוג. זהו חלק משמחת השבת, כדי ללמוד את חסד ה'.

מעבודה לעבודה

זוהי מביא אותנו ללוח השנה הנוכחי. השנה, כאשר ראש השנה חל בסמוך לשבת, יש לנו הזדמנות מיוחדת. יש אנשים שמתלוננים על כך. התקשר אלי יהודי ותינה בפני: "מה אני אעשה שלושה ימים ברציפות?" הוא טוען שהוא מרגיש כאדם הסובל מ'קדחת הבקתה'ו, כאילו הוא נמצא במצור בן שלושה ימים.

אך לא! בדיוק להיפך! כשראש השנה חל כך - זוהי זכות מיוחדת! יש בזה ברכה מיוחדת, כי זוהי הזדמנות לקחת את היסודות של ראש השנה, ולהיכנס מיד אל קדושת השבת. ביכולתנו לקחת את כל העבודה שהשקענו בראש השנה - זה מה שלמדנו היום, שזוהי עבודה - את כל עבודת שינוי הדעת שלנו, ולהתחיל מיד ליישם אותה.

השבת הראשונה

אנחנו יכולים להתחיל מיד בעבודה, כי השבת נועדה אף היא לזיכרון, שהרי היא "זכר למעשה בראשית" - תכליתה של השבת היא לזכור שהעולם נברא יש מאין. כפי שבראש השנה אנחנו אומרים: "היום הרת עולם" - היום הוא יום ההולדת של העולם, שכן בראש השנה הקב"ה ברא את העולם ונעשה מלך - כך שמחת השבת נועדה אף היא להעלות על נס את בריאת העולם. שבת הוא יום מיוחד שחל פעם בשבוע, שנועד לחזק ולקבע את הראש הַחֶדֶשׁ לו זכינו בראש השנה, וזו עבודתנו בשבת.

בשבת אנחנו מזכירים לעצמנו שקודם בריאת העולם לא היה דבר - "אין". רק הקב"ה לבדו היה קיים, וכשהוא אמר "יהי", הוא היווה את הכל. אז הוא נעשה מלך, כי הבריאה, שהיא "חכמה עמוקה שאין בה קץ" (עי' רמב"ם פ"ב מהלכות דעות ה"ג), היא זו שמכריזה עליו כמלך. נמצא ששבת הוא זמן של מלכות ה'.

תענוג של הצלחה

אתה יושב על יד השולחן בשבת ומתענג על הצ'ולנט. איזה טעם נפלא! אבל אל תחשוב שזה גשמיות. זה כולו רוחניות! "טועמיה חיים זכו" - פירוש, חיי העולם הבא.

איזו אמירה מדהימה. יושב לו אדם - הוא לא מתענה, לא מתפלל, וגם לא אומר תהילים או לומד גמרא. הוא

1 כינוי לתופעות רגשיות ונפשיות העשויות להופיע עקב בדידות מתמשכת.

מוכרחים לשוב לזה. ולכן התפקיד הראשי המוטל עלינו בראש השנה הוא לבנות את הדעת הזו בקרבנו. וכשיש לנו את ההזדמנות לְחַיֹּת את התפקיד הזה, מיד בסמוך לראש השנה, הרי שזוהי ההתחלה המעולה ביותר לשנה החדשה.

כעת זמננו תם, ואני מברך את כולכם:

תכתבו ותחתמו כולכם לאלתר לחיים ולשלום בספרן של צדיקים גמורים!

שאלה:

הרב אמר (בשיחה אחרת שבסיומה נשאלה שאלה זו) שבימים אלו שלפני ראש השנה, עלינו לעסוק בזכירת כל הטוב שה' עשה עמנו מאז ראש השנה בשנה שעברה. האם לא מוטל כעת לנצל את הזמן הקצר שעוד נותר לנו כדי לחשוב על חטאינו, ולקבל קבלות שעל ידן נשתפר בשנה הבאה עלינו לטובה?

תשובה:

אמרתי שזה "חלק מהעבודה המוטלת עלינו". למען האמת, הרבה מאוד עבודה מוטלת עלינו, כך שלא נותר לנו די זמן, עד מחר בשקיעה, כדי לעשות את מה שצריך לעשות. אבל לזכור את כל הטובות שעשה עמנו הקב"ה בשנה החולפת ולהודות לו עליהן, הוא בהחלט חלק חשוב מאוד מההכנה שלנו לראש השנה.

אז במקום לדאוג ולחשוב איך להכניס את הכל בזמן שנותר, אומר לך מה לעשות. הקדש חמש דקות כדי לחשוב על השנה שחלפה - על כל הדברים הטובים שה' נתן לך מלפני שנה בדיוק ועד היום. אם תעשה כך תהיה אדם גדול. ואז תקדיש חמש דקות נוספות כדי לחשוב על קבלות לשנה הבעל"ט, ואז אתה תהיה אדם גדול עוד יותר. עשר הדקות הללו יהיו הישג אדיר. אם לאחר שישבת כאן למשך שעה וחצי, תצא ותחשוב במשך חמש דקות, עליך לדעת שאתה אדם יוצא מן הכלל. אתה "דגול מרבבה" - אחד מתוך עשרת אלפים. אין כמוך.

מי חושב במשך חמש דקות תמימות על הכרת הטוב לה' על השנה החולפת? ומי חושב במשך חמש דקות על קבלות לשיפור עצמי בשנה הקרובה? אנשים מדברים על זה, אבל לא יותר מכך. לכן אמרתי בתחילת השיחה, שאם תעשה זאת בקנה מידה קטן, אתה תתעלה ותצמח גבוה הרבה מעבר לכל חבריך.

יושב ואוכל מאכלי שבת טעימים להפליא, ובזה הוא זוכה לחיי עולם הבא! כיצד זה יתכן? כי הוא ממלא את תפקידו, הוא לומד את היסוד הגדול של "גדלו וטובו מלא עולם", של הכרת מלכות ה' באמצעות בריותיו.

אבל לא רק על ידי ראייה. החלות אמנם יפות כל כך; הן מהוות ביטוי כל כך מעודן של חכמת הבורא - חבל שצריך לאכול אותם. אבל למעשה, זה לא חבל בכלל, כי על ידי אכילתם אנחנו בולעים את היסוד הזה. היסוד של "גדלו וטובו מלא עולם" חודר אל תוכנו יחד עם המאכלים המשובחים.

שינה של הצלחה

לא רק הצ'ולנט והחלה; גם השינה בשבת. אמנם אני לא ממליץ לבלות את כל השבת במיטה, אבל שינה בשבת תענוג - תנומה של חצי שעה בשבת בצהריים היא תענוג. שינה טובה היא דבר מענג יותר מהמאכלים המשובחים ביותר. אתה קם מהשינה רענן, ואתה מרגיש אדם חדש. ומי הפך את השינה למענגת כל כך? בורא העולם.

כמו ראש השנה, גם השבת מלמדת אותנו את שני היסודות: העולם נברא על ידי מעצב-על. "וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה" - הוא ברא הכל בחכמתו. כן, זהו היסוד הראשון - "אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה". אבל מיד בעקבותיו של יסוד זה מגיע היסוד השני: "וַהֲנֵה טוֹב מְאֹד" (בראשית א, לא). לא רק "טוב", אלא "טוב מאוד"!

ואם ה' אומר שזה טוב מאוד, עלינו להאמין לו. זהו עולם טוב מאוד! וכשחושבים מחשבה זו, זוהי "שבתדיק מחשבה" [מחשבה שבתית]; זו התחלה נפלאה לשנה חדשה. זהו קיום של הקבלה שקיבלנו על עצמנו בראש השנה.

ההתחלה המעולה ביותר

אם לסכם את מה שדיברנו, ראש השנה הוא יום שבו אנו מכינים את הלך המחשבות שלנו, על מנת שנהיה מוכנים לקראת השנה החדשה. כמובן שכל אחד ואחד עסוק גם במחשבותיו שלו. כל אחד חושב על השנה הטובה שהוא מבקש עליה. האחד מבקש פרנסה, השני בריאות איתנה, והשלישי מתפלל על השידוכים של ילדיו. מה הבעיה? אין שום בעיה בלחשוב על כל הדברים הללו.

אולם המטרה העיקרית של ראש השנה היא לחזור בתשובה בדעת שלנו; לשוב לכל יסודות האמת. לשוב לעיקרי התורה היסודיים נזדקק להם במהלך השנה. אנחנו

מצנתו ברורה

גליון מס' 14, פרשת האזינו התשפ"ה

המושך פרק ה – השמטות דינים (ג)

בשבוע הקודם נתבאר שהיו להמשנה ברורה כמה טעמים במה שהשמיט דינים מחיבורו, ונתנו יתבאר בס"ד אם יש להביא ראיה לדינא מהשטותיו

ולבארורה נראה, שבמקומות שהשמיט לדעה החולקת על מה שפסק, בכוחו גוונא עלמא יש לעולם יא ש לדיקא שלא פסק כדעה זו, ואפשר שגם במקום שהשמיט דין המצוי מאוד גם כן משמע מזה שלא פסק כן לדינא, אך בשאר המקומות יש לעיין אם אפשר לומר כללים היאך פסק, דפעמים שהיו לו טעמים אחרים אמאי השמיטם ובג"ל¹, וצריך לעיין.

ולענין הלכה, כבר נתבאר בס"ד שבהרבה החרבה מקומות שהשמיט המשנה ברורה לדברי אחד מן הפוסקים או שהשמיט למקצת דבריו יש להסתפק היאך כוונתו לפסוק, ופוסק זמנניו פעמים שדקדקו מהשטותיו הלכות², ופעמים שלא דקדקו.

ובזאת תס ונשלם החלק הראשון והוא כללים בדרך החיבור, בריך רחמנא דסייענן.
גליליון הבא וכתוב בס"ד קיצור של כל הכללים שנחבאו עד עתה ב"ג השבועות האחרונים, ובזמן חורף הבעל"ט נחליה א"ה את החלק השני - כללי לשונות בחיבורו

~ מקורות והוספות ~

¹ **ובגן** בסיון ק"ב¹ שהשמיט למה שכתבו האלהי רבה שם (פ"ק) הקיצור ש"ע (פ"ח ס"א), שקדם היו לרצון שבסוף אלוהי נצור יאמר פסוק מהתנ"ך המתיל באות שמחליל שמו ומסים באות שפסיו שמו [והביא לזה בספרו שמואל הלשון (ח"ב פ"ח ס"א)] אך יש לעיין אם חזר בו במה שהשמיטו אחר כן במשנה ברורה, וכן בסיון ס"ו שהשמיט למש"י השערי השוה שם (פ"ק), שאין להפסיק בין גאולה לתפילה אפילו להיות שומע כענה [ויש חולקים בזה, ואבה"מ], ובסיון קמ"ג השמיט למש"י הפרי מגדים שם (שפ"ו) בדפדפסת זכור ופחד יש לחשוב אך בדיוקבד בקראו מספר תורה פסול, ובסיון ק"ח במש"ב (פ"ק) שם דברים טוב אם שכל להחזיר מעין המאורע בכרכת המזון חזרה, והשמיט למה שכתב בשו"ת רע"א (מנחת יצחק א) שבימים טוב אשה אינה חוזרת לבד מבפסת, וכן השמיט לזה בבכורא הלכה שם (ר"ה שפ"ה) דמיויר לענין יום טוב [ונל"ע אם אפ"ל דלא נחית לזה, דגם בסיון קפ"ד במש"ב (פ"ק) כתב בדפוסם אם בירך ברכת המזון ושבע ויברך, ולא נחית לפרש דבאשה ישנה זה הדין וכמו שכתב בסיון קפ"ו במש"ב (פ"ק)]. ועיין, וכן ביורה דעה מקומות.

² **ורומא** לדבר מה שדקדק הגר"י קמניצקי זצ"ל (אמת ליוסף י"ח תרס"א) כמה שהשמיט המשנה ברורה בסיון תרצ"ח למש"י המבטח השקל שם ששמיט בטענה שלישית בשביל סעודה פורים מבז"ש, דלא סבר כן, וכן בבכורא הלכה (א"ח ח"ב פ"ק) דקדק כמה שהשמיט המש"י ק"ב למש"י כמה אחרונים העוסק בהלכות דרך ארץ לא היו כעוסק בתורה ואסור לו לישב בצד המהפסל, דלא כפ"ח לזה דני [ואח"כ כתב שם להחזיר בזה אך מוטעם אחר, ועיין], וכן בציון אליעזר (תחזיר פ"ח) כתב דמשה שהשמיט מש"י³ בסיון ק"ח למש"י האדרת, משמע (א"ח פ"ק) דבשאל כהנה והש"י אומר או"י אין צריך להצטרף אחרת, משמע דלא סבר כן, ובשו"ת נתיב צדקה (ח"ח פ"ה) כתב, דמשה שלא הביא המש"י בסיון תפ"א דת"י זה היום תרע"ה (ר"ה פ"ה) בדין חיפה השופר בצד אחד, מבואר דלא סבר דכונה.

³ **וגר"ח** קמניצקי זצ"ל בספרו דרך אמונה (פ"ה מכתרים נחל א"י ק"ס) כתב, ועיין בפנתי תשובה סיון ט"ח סק"א שנקי עצרת אין לפרך בשמירת יום שם כתב לענין ספק בדיכ על חמשת חלה, שיאמר דרך השמירה הפוסקים על חיפוך דוד בא"י אלקי ישראל ב"ו לך ה' המלכות דאית ביה שם ומלכות, ויסים כדון אשר ציונו לחפוש חלה, והביא פלוגא אם מותר לומר בירך ארבעה מרא אשר ציונו לחפוש חלה, אבל במשנה ברורה לא התייך עצות אלו בשום מקום, משמע דלא סבירא ליה משה שנראה כמכיר לבטלה, ע"כ. וכן דעתו (דכא בתורת המעשרים פ"ח ח"ק פ"ק) שאין צריך להחזיר מעין החלה רבה בסיון תש"י (פ"ק) שלא יאכל מלילה יותר מהחלה דאז לא יעיל לו התענוג, דכין שהמש"י לא הביא א"צ פלוגא אם מותר לומר בירך ארבעה ישראל בחסותו שבמקום, מדוברי ח"ש" ס"ס דכין שהמש"י לא הביא להרעק"א בס"י ד"ט (פ"ח) בדין יצא במכירה ולא ענה אמן [ורבמכירת המצות אם המבדק

כבר יצא ד"ח חייב הרצה לצאת ד"ח לענות אמן והוא לעיכובא רק לענין ברכת המזון, משמע דבעלמא לא מיל דני, ובשד"ח שאלה לפי"ד השערי תשובה בסיון נ"ו (פ"ק) שאסור לעבור כנגד האומר קדיש, אם הוא הדין דאסור לישב כנגדו, השיב (דכא באש"י ישראל בחסותו שבמקום, מדוברי תשובה ק"ס) דלכאורה דין אחד להם, אך המשנה ברורה לא הביאו כלל, ע"כ, פירוש, ולכן א"צ להחזיר בכל זה [ונל"ע בדרך שיחה (ח"ב פ"ח ר"א) שכתבו משנה, שאין זה בדרך שכל המשמטה היא משום דלא סבר כן, אבל כן הוא בדרך כלל].
⁴ **דנהג** המנחת יצחק עמ"ס עמ"ס שדקדק מהמשמטת המשנה ברורה דלא סבירא ליה ואת הדין יש לקרוא לאברהם אבינו כן לא העתיקו, כנראה שגם להם לא פשיטא להו את תורה האסור להלכה, אבל מיל דאין ראיה מהמשמטת, וצריך עיון, ע"כ.

⁵ **וכן** הגר"ח זצ"ל שדקדק מהמשמטות המש"ב, במקום אחר (שאלה ר"ב פ"ח) כתב, דאין שהמש"ב לא הביא לדברי השערי תשובה בסיון ר"ח (פ"ק) דבכרך מנין י' על אורח יצא, מכל מקום כן האזהרה, וכן דעתו (דכא באש"י ישראל פ"ח ח"ב פ"ק) דיש לפסוק במ"ש הפרי מגדים בסיון פ"ו (א"ח פ"א) דבסיון לילה שצוהו מוכרח אסור לקרוא גזרם אך בענינים מוכרחים, א"כ המש"ב שם שהשמיט [והשיב מזה באש"י ישראל (ס"ס)] דנ"ע בהלכות שני בשבת (פ"ה) (ס"ס) שגם כן העיר על המשמטת זו, ובס"ק (שאלה ר"ב פ"ח) ששאלוהו אם יש להביא ראיה מהמשמטת המש"ב לדבר המבואר בא' המוסקסיה הידועים כבו הבאר חטב אם יש לחסוק מזה דלא מיל, השיב דאין זה כלל, כי לפעמים יש סיבות תחתיות שאינן מוכרח, ע"כ.

⁶ **ובגן** בסיון ט"ח חלכה (א"ח ח"א פ"ח) מהלקט הקטן החדש, דמשה שלא הביא המש"ב בסיון מ"ו לדברי שפירא חדש שם (פ"ח) פלוגא אשכולין ערוך (ס"ס) שפסק שיש משמטת מוכרחת כרצונו, מזה משמטת שפסקים הוא להשד"ח דלמכירת [והבידור חלה שם מפקק לדינא אך מוטעם אחר, ועיין], ונראה דבכנה דן כ"ח מוד דלא סבר מחפז חדש, דלכ"ל היה לו להביא וללא לסתום מהשולחן ערוך.
⁷ **ושם** מאי טעמא דקדקו המוסקסיה ח"ל (מהפ"ה) מהמשמטת המשנה ברורה בפנתי תשובה, והיוו בדין עוסק בהלכות ד"א, ובידן או"י אומר הש"י, ובידן ספק משה, ובידן יצא במכירה ולא ענה אמן, ובידן לעבור כנגד האומר קדיש, דכל תניי הם דברים המצויים מאוד, וזמנה שהשמיטם מוכח דלא סבר כן, ואסור לנ"ע.

⁸ **היו** כן שכתבו בשבוע הקודם, דפעמים שהשמיט מפני קצור חזקן או מפני מעיט רשות, והיו בדין עוסק בהלכות ד"א, ובידן או"י אומר הש"י, ובשני תשובה, וכן בדברים שנחזקו משה, וכן בדברים שהם רק פרט אחד או שהוא דין פשוט או שאינו שייך לטעם זה.

תשובה

המבוא

מאמר זה נערך על פי קונטרס 'סדר קיום מצוות עשה' בשפה ברורה ושווה לכל נפש. על ידי קבוצת בעלי ניסיון בישיבת מיר, שעבדו בדרך זו במשך תקופה ארוכה וראו כי טוב.

"בשביל אתרוג מהודר מקסימום תצא באתרוג של הרב, אבל בשביל תשובה מהודרת לא תוכל לקחת את התשובה של הרב".

לחש לי משהו ליד דוכן האתרוגים בעשי"ת.
 -"מה אתה רוצה שאעשה? כבר למדתי שערי תשובה וגם שמעתי שיחה היום, מה עוד ניתן לעשות?"
 -"אתה יודע שהג"ר דוד פוברסקי זצ"ל לא היה מוסר שיעורים בעשי"ת?
 גם ראש ישיבה צריך לעשות תשובה" אמר.
 -"למה לא הספיק לו סדר מוסר ושיחה?
 כך במשך שנים המשכתי לבחור אתרוגים בעשי"ת, ושיחה זו תמיד קפצה לי,
 אבל באמת לא ידעתי את אשר עלי לעשות עד שמצאתי את הדף הזה. (תגובה מאחד האברכים).

עצות מעשיות לעשיית תשובה: (1)

בכל שנה, בבוא אלול והימים הנוראים, אנו ניגשים לעשות תשובה. ובשנה לאחר מכן-שוב נגשים לעשות תשובה, על אותם עניינים בדיוק... איך קורה הדבר? מדוע למרות הרצון האמיתי וההשתדלות הכנה איננו מצליחים במשימה?

מצוות התשובה אמורה הייתה להיות קלה ופשוטה לביצוע, כמו שכתב הרמב"ן בפ' ניצבים על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו"- כי אותו דבר קרוב היינו מצוות התשובה. ומבואר במדרש רבה על מקרא זה שמצווה זו הינה קלה שבקלות כהוצאת דיבור מפיו של אדם.

ואם כך מדוע מצווה זו הינה בלתי אפשרית עבורנו? מדוע למרות שאנו רוצים כל כך להשתנות ולהיות טובים יותר – אנו מגלים בכל שנה ששוב נפלנו באותם בורות מוכרים? טעינו באותם טעויות וביצענו את אותן שגיאות כמו בשנה שעברה?

מצוות התשובה, בדיוק כמו אתרוג בסוכות ומצה בפסח, הינה חובה גמורה שנתן לנו בורא עולם, וכיוון שברור ומוכן לכל בר דעת שלא ייתכן שבואר עולם העניק לנו מצווה שאי אפשר לקיימה, אולי הבעיה היא שפשוט איננו מבינים נכון כיצד עלינו לקיים מצוות התשובה?

ונראה שאכן אנו נוהגים בתמימות מסוימת כשאנו חושבים שהצער שאנו חשים כשאנו מתבוננים על מעשינו בימים הנוראים נקרא בשם 'תשובה'. וכך מובא בלקט רשימות-אלול, ממרן המשגיח דליקווד זצוק"ל (עמ' קד): "אנשים טועים טעות גדולה בעניין התשובה, וסוברים שהעיקר הוא חלק הסור מרע, ועומדים ומתוודים, ודופקים על חטא, ולצערנו נשארים עם דפיקה בלבד, ולא יודעים שהעיקר הוא חלק העשה טוב, שעל ידו ניתן להתרומם ולהתקדם".

מובן מדבריו אלו של המשגיח ר' נתן מאיר ווהטפויגל כי חלק אינטגרלי מן התשובה הינו עשיית הטוב! צער וחרטה הינם שלב התשובה הראשון רק כאשר מדובר על חטא חד פעמי ויוצא דופן, כאשר מדובר על חטא שמתרחש לעיתים קרובות הצעד הראשון אינו צער וגם לא חרטה, אלא יצירת שינוי כמו שמביא הרבינו יונה (שער א' אות א'): "...אבל הרוצה לשוב בחטא שאינו דרך מקרה, ראשית תשובת האיש הזה היא לעזוב דרכיו" – דהיינו לשנות את הרגליו.

המשגיח מליקווד אף הביא שם (בעמוד קט) יסוד מרבנו ירוחם ליבוביץ ממיר שכל השנה אפי' שהאדם נכשל, צריך לחשוב הלאה על העתיד ולהתקדם, ולא לחשוב על העבר. רק יום אחד בשנה, מותר לאדם לחשוב על העבר, ביום הכיפורים, וביום זה מותר, רק מחמת החידוש של התשובה, אבל המהלך כל השנה הוא, להמשיך הלאה ולהתקדם.

וכאן שואל הבן: איך ניתן לשנות הרגלים? והרי זה בדיוק מה שאני מנסה לעשות מזה שמונה עשרה, עשרים ושמונה, שלושים ושמונה או שישים ושמונה שנים-ולא מצליח! ובכן, מסתבר שאפשר לשנות הרגלים ולתקן מידות קשות, וזכור – שינוי זה לא אמור להיות קשה, שהרי למדנו וידענו שעל פי דברי חז"ל מצוות התשובה הינה מצווה קלה ופשוטה לביצוע! ואם כך חייבת להיות דרך פשוטה וקלה שתאפשר לנו ליצור בחיינו שינוי ולשמר אותו לאורך השנה כולה.

דפים אלו באו לפרסם לפניכם בס"ד תוכנית מסודרת, פשוטה וברורה ליצירת השינוי המיוחל. דרך זו מיושמת בשנים האחרונות אצל קבוצות רבות הן אצל אברכים והן אצל נשים שמבצעים ביחידים, חברות או קבוצות, את התוכנית התשובה הזאת, בכל השנה כולה, ורואים בס"ד תוצאות נפלאות, בהתקדמות מתמדת בכל חלקי עבודת ה'.
 אין זו דרך חדשה, אלא רק צורת הגשה חדשה ויצירת סדר המאפשר לשלוט על תהליך התשובה ולשמור עליו במשך השנה כולה.

אם כן- איך משנים הרגלים? איך חוזרים בתשובה?

ראשית כל נשאל: "הרהורי תשובה" מה הם? האם מחשבה כמו "מהיום יותר לא אדבר לשוה"ר" או "מהיום כל התפילות יהיו ככוונה" נחשבת תשובה? אם אנו מבינים שלא ייתכן שהחלטה שאין לה כל סיכוי להתממש נקראת בשם תשובה, מה כן נקרא 'תשובה'?

עד היום ניסינו לעשות תשובה, בשתי דרכים:

דרך א. להתחזק ביראת שמים ובתפילות בימים נוראים- זוהי אכן אחת העצות להינצל ביום הדין, אולם זו אינה תשובה! בימים אלו הקב"ה קרוב אלינו, ומוכן ברחמי לפטות אותנו על פי מדרגתנו בשעת הדין. ולכן, יעצו חז"ל לאדם להתחזק ואפילו באופן זמני בעניינים הדורשים תיקון. כך לדוגמה נפסק בשו"ע שאפילו אדם אוכל בכל השנה "פת פלטר" בימים אלו לא יאכל לחם זה.

בנוסף ההתחזקות הזמנית, מנערת אותנו, ומבהירה לנו שאנו יכולים להשתנות מהמצב הירוד של כל השנה. בעצם השינוי אנו מצהירים שמצב זה אינו חלק בלתי נפרד מאתנו, אנחנו מסוגלים ליותר! אבל, כמו שאמרנו בראשית דברינו, זו אינה תשובה. זו אינה הדרך שבסיומה יוכל יודע תעלומות להעיד עלינו שלא נשוב לעולם לעוונותינו הראשונים... האם רק כאלה שלא זכו להיוולד בעולם התורה והקדושה יכולים לשנות את חייהם באופן ברור וחד משמעי ועלינו נגזר להתקדם בצעדי צב, להאבק שנים על עניינים פעוטים ולא להצליח לבצע בחיינו מהפך של ממש? השאלה הנשאלת היא: איך מגיעים למצב בו נזכה לתשובה שלמה ולא רק לחלקיק תשובה?

(1) ע"פ אגרות הגר"ס מעובד למציאות ימינו-מאמר זה היה לעיני הגה"צ רבי משה אהרון ברוורמן זצ"ל מחבר ביאור תשובת ישראל על אגרות הגר"ס והאיר בו את הארותיו.

כתבה נרחבת אודות סדר קיום מצוות התשובה וסקירת פעילות הקבוצות הפועלות בנושא חשוב זה ממוסף שבת קודש "יתד נאמן" ערב ר"ה תשע"א. ניתן להשיג בדוא"ל amudeyor1@gmail.com בכל עניני המאמר לפנות לדוא"ל הנ"ל.

המעוניינים להצטרף לקבוצה או לחברותא, וכן המעוניינים בהכוונה והדרכה בהקמת קבוצה ישאירו שם וטל' במסר: 0527618703
 ניתן להשיג דף זה: בכל מוקדי קובץ גליונות בארץ, וכן בירושלים בישיבת מיר בנין פרידמן קומה 1- במתקן

לע"נ א"מ רבי אברהם בן ר' שלמה זצ"ל – נלב"ע י"ג אדר תשס"ז.

דרך ב. מקבלים קבלה- עצה נוספת שנתנה לנו הינה לקבל עלינו קבלה קטנה אחת שתיתן לנו 'אחיזה' כלשהי בעולם השווה. על ידי שינוי קטן זה נצחיר כי אנו רוצים לשוב בתשובה שלמה, ובזכות כך נזכה אי"ה לגמר חתימה טובה.

וכך כותב הגר"ס באגרת ז': "יום כיפור דבר טוב מאוד, יום סליחה וכפרה, וכו' אם היינו עושים הכנה הראויה לתיקון דרכינו, כי יום הכיפורים מכפר עם תשובה היא עזיבת החטא-אכן גם המעט טוב מאוד, אין ערוך לה בענייני תבל לראות לכה"פ שתהיה איזה קבלה על להבא ביוה"כ. וכך כותב הגר"ס באגרת ז': יום כיפור דבר טוב מאוד, יום סליחה וכפרה, וכו' אם היינו עושים הכנה הראויה לתיקון דרכינו, כי יום הכיפורים מכפר עם תשובה היא עזיבת החטא אכן גם המעט טוב מאוד, אין ערוך לה בענייני תבל לראות לכל הפחות שתהיה איזו קבלה על להבא ביוה"כ, ואין לנו מסחר הנושא פרי רווח כמו לעשות הכנה בלימוד המוסר, ולהתבונן להטיב דרכיו, עד אשר יבוא לאיזה קבלה להבא ביוה"כ, ובכל בחינה קטנה שבקטנות, אשר יכין האדם את עצמו, להגדיל בחינת יום הכיפורים שלו, אין ערוך ואין די באר הצלחת נפשו להינצל מצרות רבות ונצורות ואין לנו רווח גדול מזה"

אף שכדברי הגר"ס אין לזלזל בקבלה אחת זה דבר מאוד טוב, ונצרך ליוה"כ, אך הרי קבלה אחת אינה משנה אותנו! האם אפשר בכלל להתקדם בקצב של קבלה אחת לכל שנה?!

התוכנית הייתה למראה עיניהם של מחנכים רבים ושמענו מהרה"צ ר' משה אהרון ברוורמן שליט"א – מחבר ספר "תשובות ישראל" על אגרות הגר"ס – שתוכנית חשובה זו היא ממש כוונת ר' ישראל סלנטר באיגרותיו (איגרת ו' ואיגרת ח') לעשיית תשובה בבחינת הקלות.

וכך כותב הגר"ס באגרת ח': "מה מאוד עתיקין הדברים בעשיית, למצוא בהם דרך מעט ויסוד ראשי ואבן פינה לתשובה, לעזיבת החטא בעיקר בדברים שבני אדם רגילים להכשל בהם, ועזיבתם קשה מאוד. כי אחר שיתבונן האדם בכישלונות מעשיו, וימצא כי רובם הגדול המה קלות ביותר לקיימם, א"כ נקל לפניו לקבל על עצמו קבלה של קיימא, לשמור אותה בגדר הקלות לפניו, אשר למין בפ"ע יחשב ובוה יינזר כמעט מרוב עוונותיו בנקל, כי מידת העונש ואיכות העונש גודלת בחיותן מהקלות", עכ"ד בשינוי לשון קצת.

ולאחר שרבים רבים ניסו ליישם את התהליך בשטח וזכו לחולל שינוי של ממש בחייהם, היא מוגשת לכם, בצורה מסודרת, המאפשרת ליהודי הרוצה בשינוי להצליח לבצעו בקלות בס"ד.

מה עושים – סדר התוכנית המעשית.

תכנית זו מורכבת מארבעה שלבים עיקריים.
(הערה: ניתן גם להתחיל מהשלב השלישי, שם עיקר התועלת למעשה, שלבים א' וב' הם לתוספת בקיום המצווה)

השלב הראשון – מתבצע בימי אלו/עשי"ת, או בעת התעוררות אחרת.

זהו הזמן להתבונן במעשינו- כשאנו מתבוננים על מעשינו (ובלשון חכמים: עורכים חשבון נפש) אנו מוצאים עניינים רבים שברצוננו לתקן ולשפר, ואם נעבור על סדר היום (והשבוע) שלנו בצורה מסודרת, ודאי נתפח הרשימה עוד יותר (ניתן להיעזר בווידי השלם).

אולם, ישנה בעיה מסוימת: גם לאחר שעברנו על מעשינו וגילינו כמה רבים הנושאים שברצוננו לתקן, שבוע או שבועיים לאחר מכן כבר קשה לנו להיזכר בכל העניינים שגרמו לנו לנקיפות מצפון בעשרת ימי תשובה... כיוון שכך, אדם חכם מקדים רפואה למכה! ומתהליך חשבון הנפש והתבוננות הפנימית, אנו פונים לשלב נוסף:

השלב השני – הכנת רשימה כתובה

ברשימה זו נכתוב את כל העניינים שרצינו לתקן, ונציין ליד העניין שברצוננו לתקן (לדוגמא: הימנעות מלשון הרע) גם את הצעד המעשי הראשון בו נתחיל את מלאכת התיקון. (למשל לא להתקשר לפלוני בזמן שאני כועס ונרגז כדי שלא להשמיע באוזניו מי הרגז אותי ומי הכעיס אותי)

אין טעם לכתוב ברשימה משימות גדולות מדי, שסביר להניח שאכשל בהם מיד לאחר שתפוג התעוררות הראשונית (למשל: לעולם לא אשוחח עם פלוני) וגם לא משימות שכבר הוכח שהן אינן יוצרות אצלי את השינוי המיוחל. זהו המקום הנכון לזכור את דברי רבי ישראל סלנטר האומר באגרת ו':

" יבוא לבחינת בעל תשובה ביום הכיפורים לכל הפחות בקבלת עזיבת החטא בבחינת הקלות ובוה הבא לטהר יסיעהו הקב"ה לילך מדרגה לדרגה גם בבחינת הכבדות".

מבואר בדבריו כי התשובה היא כסולם, היא הסולם שעל ידו ניתן לשוב מן החטא כולו, וכמו בסולם – גם בתהליך התשובה לא ניתן לדלג על שלבים. כשאי אפשר לשוב מהחטא כולו בבת אחת, ובמצבים שכאלה הדרישה מן האדם אינה לבחור את הדברים הקשים ולשנות אותם באופן מדי. משמים מצפים ממנו להשתנות דווקא בדברים הקלים ודווקא עליהם על הפרטים אותם יכול האדם לשנות ללא מאמץ מיוחד- גדולה יותר התביעה, היות והיה לו קל לעשותם.

הכנת רשימה זו דורשת עבודה רבה, אבל בסיום המלאכה יהיה בידכם אוצר, רשימת העניינים שברצונכם לשפר במשך השנה הקרובה, כולל הדרכים המעשיות לשינוי!

מובן מאליו שאין שום תועלת ברשימה שאיש אינו מסתכל בה, ולכן כבר עכשיו, מיד לאחר סיום הכנת הרשימה מומלץ לבצע שני דברים:

- להכין לה העתק שיישמר במקום בטוח.
- להחליט לעיין בה בכל תקופת זמן (מומלץ ערב ראש חודש, שגם הוא זמן מסוגל ומיוחד לתשובה)

מומלץ מאוד ליצור לעצמנו סימן (כמו רישום בלוח השנה) שיזכיר לנו לעיין ברשימה ביום המתאים.

וכאן הגענו לשלב השלישי: התמקדות מעשית

כאמור לעיל ניתן לדלג על שלבים א' וב'. ולכן, מי שלא עשה את שלב א' וב' ואין לו רשימת משימות בידו יבחר לו משימה מתוך סדר יומו מומלץ בדברים עיקריים (בתורה, תפילה, בין אדם לחברו) או בדברים שמרגיש רצון עז להתקדם בהם ולשפרם.

בכל ערב ראש חודש, שהוא כאמור זמן המיועד לתשובה, נמצא לעצמנו פרק זמן לפתוח את הרשימה, לעבור עליה ולבחור מתוכה מספר תחומים ומשימות שאנו רוצים לתקן ולשנות. (מומלץ לבחור בכל פעם מספר מצומצם של משימות, ורק לאחר שמימות אלו יוטמעו אצלנו והעמידה בהן תהפוך לנו לטבע, נוכל להגדיל את תחומי ההתמקדות).

- כשאנו בוחרים את תחומי ההתמקדות שלנו, כדאי להשים לב לכך שהעבודה המעשית שנדרשת מאתנו מתחלקים לשלושה סוגים: (שלוש טבלאות המצ"ב)
- ישנם תחומים שמספיק בהם קריאה יום יומית שתזכיר לנו לבצעם. (בטבלת: "תזכירים לקריאה יומית")
 - וישנם עניינים שנדרשת בהם גם סימון יומי, (בטבלת: "תזכירים לסימון יומי") כך שאם נקרא אותם בכל יום ונסמן סימון קטן של ✓ או ✕ בצד המשימה - נוכל להתקדם גם מבלי לבצע שום מאמץ נוסף.

ג. ישנם תחומים שבהם אנו נדרשים לבצע בהם מעקב מעמיק מורכב מכמה שלבי עבודה (טבלת: "העבודה החודשית") להלן נבאר את שלבי העבודה

כשאנו בוחרים את תחומי ההתמקדות החודשיים שלנו כדאי לבחור משימות משלושת הקבוצות גם יחד. וכדי לא לשכוח במהלך החודש במה אני רוצה להתמקד ועל מה תכננתי לעבוד- **אנו עוברים לשלב הרביעי** שבלעדיו כל התוכנית כולה נידונה לכישלון.

השלב הרביעי: תזכירים ומעקבים יומיים

כמו שכבר ציינו קודם-ישנם תחומים בחיינו שבהם אם רק נזכור שברצוננו להשתנות, גדלים מאוד הסיכויים שגם נצליח בס"ד. וכיוון שאנו הרי רוצים להשתנות, לחזור בתשובה, ולזכות לשנה טובה, וכיוון שכבר הכנו רשימה של עניינים הדורשים שיפור, והחלטנו לבחור בכל ראש חודש כמה סעיפים בהם נתמקד במשך החודש כולו – נותר לנו רק משימה קטנה אחת: להקפיד לקרוא בכל יום את רשימת התזכירים הפרטית שלנו, וכן את רשימת ה"תזכירים לסימון יומי" ולסמן בצידה את קצב ההתקדמות ב ✓ או ✗ או ציון.

זה לא לוקח זמן רב, וכל אחד יכול למצוא את הרגע המתאים לכך. אפשר לאחסן את הרשימה בכיס, בתוך הסידור, לצד הבגדים בארון ובכל מקום זמין אחר. לא נדרשת כאן התעמקות, לא השקעת זמן וגם לא מאמץ. בלי שום טרחה מיוחדת, עצם הרפרוף היומי הזה על רשימת השאיפות שלי והסימון שבצדו מחולל פלאים! עצה זו בעצם מבוארת בשערי תשובה פרק א' אות ח' "וכן ראוי לכל בעל תשובה לקרא בספר זיכרונותיו בכל יום"

אבל, ישנם גם תחומים בהם נדרש ממני שינוי הדורש ממני מאמץ גדול יותר. עניינים שעלי לאבק כדי להצליח לשנות ולשפר. לתחומים אלו ישנה עצה אחרת שמקורה בדברי מסילת ישרים בפרק ג' במידת הזהירות: מעקב יומי מפורט. (טבלת העבודה החודשית)

טבלת "העבודה החודשית"

המעקב היומי הוא תהליך של בדיקה עצמית הכולל שלוש שאלות:

1. כיצד עמדתי היום בתחום שבו אני רוצה לחזק? איזה ציון מגיע לי?
2. במה הצלחתי היום במיוחד ולמה?
3. במה נכשלתי היום? למה?

נשים לב לנקודה חשובה: כשאנו שואלים את עצמנו במה הצלחתי או נכשלתי היום – לא נתמקד במחשבה על הכישלונות או ההצלחות, אלא ננסה להבין מה גרם לנו להצליח או להיכשל בביצוע משימה מסוימת. הניסיון הוכיח שאם אנו מבררים עם עצמנו את סיבת ההצלחה או הכישלון, אנו יכולים להתמודד עם בעיות שקודם נראו בלתי עבירות.

העבודה החודשית מתפרסת על פני כמה שלבים:

השלב הראשון-אבחון:

בשלב זה אנו עושים בירור מקיף על המתרחש לדוגמא: במעקב אחר ניצול הזמן בלימוד התורה נרשום: כמה זמן למדתי בפועל? מה היו הגורמים המפריעים? וכן להפך מה היו גורמי ההצלחה. בירור מקיף ימי יגלה בפנינו תוך מספר ימים את נקודות התורפה שבלימודינו, ואת נקודות ההצלחה שאנו יכולים להגיע. את מסקנות האבחון נרשום במשבצת ה"מסקנה" ואז נתקדם לשלב נוסף: שלב ה"התמקדות"

השלב השני- "התמקדות"

בשלב ה"התמקדות" נמקד את המעקב ממעקב כללי למעקב פרטני: האם מיגירתי את נקודות התורפה, ולמה? או, האם עודדתי את נקודות ההצלחה, ולמה? ומה עוד ניתן לעשות בכדי להגיע לתוצאה טובה יותר וכו'. כעבור מספר ימי מעקב ממוקדים, נגלה שע"י המעקב ותשומת לב נפתרו בעיות רבות שבאו אך ורק מתוך הרגל וחוסר שימת לב, אך עדין יתגלו מחסומים שיש בהם קשיים של ממש להתגבר עליהם ולתקנם נציין אותם במשבצת המסקנה ונעבור לשלב הבא- שלב ה"חיזוקים".

השלב שלישי-שלב ה"חיזוקים"

בשלב זה נצטרך למצוא תחבולות ועצות, לפעמים יעזרו קנסות או תמריצים, וכמובן לימוד המוסר יוכל לתת כח להתגברות ולהצלחה. בשלב זה שאנו בסיימה של העבודה נוכל להבחין שגילנו כמעט את כל ה"בחינות הקלות" שהיו לנו בתחום העבודה החודשית שעליה עבדנו. מה שנותר לנו זה רק עוד כמה ימי התרגלות והדרך סלולה כבר לעבור לתחומי עבודה חדשים.

עצה: בכדי שלא נאבד כעבור זמן את ההישגים שהשיגנו נכתוב משפט מסכם על הישגינו בטבלת "תזכירים לקריאה יומית".

סיכום התכנית בקצרה והוראות למילוי הטבלאות

1. כדי להצליח לעשות תשובה אמיתית – עלינו לעסוק בשינוי הרגלים.
2. שינוי ההרגלים מתחיל מעבודה על תחומיים מעשיים ואפשריים, אותם מכנה ר' ישראל סלנטר 'בחינות הקלות'.
3. על ידי הכנת רשימה כללית של עניינים עליהם אני רוצה לעבוד בשנה הקרובה בצירוף פירוט מעשי נפתח לפני פתח לשינוי אמתי.
4. בכל ערב ראש חודש בוחרים מן הרשימה מספר תחומים עליהם רוצים לעבוד, ומכילים רשימה קטנה שתהווה את 'רשימת העבודה שלי' לחודש זה. (טבלת עקרי הרשימה השנתית ורעיונות חדשים)
5. בכל ערב קוראים ומסמנים את רשימת התזכורות שהכנתי לעצמי, וכן מבצעים מעקב יומי מפורט אחר ההצלחות והכישלונות בתחומים שבחרתי ובודקים מדוע הצלחתי או נכשלתי.
6. לאחר שמצליחים לזהות ולמצוא את הגורמים המעודדים הצלחות- מחפשים ומוציאים בס"ד דרך להגביר את התדירות בה יופיעו בחיינו אותם גורמים חיוביים.
7. לאחר מכן יש להתחיל מעקב חדש וממוקד יותר על המסקנות שהתבררו בשבוע הקודם.
8. חשוב מאוד! בכדי שנצליח למגר מהשורש נקודות שליליות וכן כדי לחזק את הרצון בנקודות ההצלחה יש למקד את לימוד המוסר בנושא שבו אנו עוסקים או בחיזוק כללי ביראת שמיים ולמקדו על חיזוקים אלו. לימוד המוסר ומאמרי חז"ל משנים את צורת העבודה מעבודה חיצונית לעבודה פנימית ושורשית בנפש האדם.
9. חיזוק לתוכנית זו ע"י קבוצה תומכת או חברותא שיבררו זה אצל זה האם עמדו במילוי היומי ויתנו דברי חיזוק ועצות זה לזה, הניסיון מוכיח שללא תמיכה חברתית קשה להחזיק מעמד זמן רב.
10. נקבל על עצמנו ביוה"כ קבלה לעתיד כמו שפסק הרמב"ם: "שלא נשוב בדרך הזה עוד" וזאת ע"י שנקדיש 5 דקות ביום לצורך מלוי דף המעקב 150 ד' בשבוע לצורך התכנסות השבועית ובה כל ההצלחה שתהיה לנו במהלך השנה יהיה בכלל קבלה על העתיד שנעשתה ביוה"כ.

כתיבה וחתימה טובה.

עיקרי הרשימה השנתית

ורעיונות חדשים

תזכירים לקריאה יומית

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

תזכירים לסימון יומי	א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל
1																														
2																														
3																														
4																														
5																														
6																														

העבודה החודשית:

אבחון, התמקדות וחזוקים.

שבוע פרשת: _____			שבוע פרשת: _____		
אתגר ב': _____		אתגר א': _____	אתגר ב': _____		אתגר א': _____
יום	ציון	הסיבה/הרקע	יום	ציון	הסיבה/הרקע
א			א		
ב			ב		
ג			ג		
ד			ד		
ה			ה		
ו			ו		
ז			ז		
מסקנה			מסקנה		

שבוע פרשת: _____			שבוע פרשת: _____		
אתגר ב': _____		אתגר א': _____	אתגר ב': _____		אתגר א': _____
יום	ציון	הסיבה/הרקע	יום	ציון	הסיבה/הרקע
א			א		
ב			ב		
ג			ג		
ד			ד		
ה			ה		
ו			ו		
ז			ז		
מסקנה			מסקנה		

רבן של ישראל רבנו מרן הגר"ד לנדו שליט"א ורבינו
הגדול מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א
בקריאה קדושה להשתתף בסכום ניכר בהחזקת
לגיונו של מלך "חבורת מקבלי עול תורה"

להטות כתף
לענין נשגב זה
העומד ברומו
של עולם

בס"ד

הנה לפני כג' שנים זכינו והוקמה חבורת מקבלי עול תורה אשר מאוגדים
בה מאות אברכים אשר קבלו על עצמם ללמוד בל"נ מדי יום 9-10 שעות
כשהדבר נעשה גם מרצון של נשים צדקניות אשר הטו שכמן לכך
במסירות מופלאה.

הדבר גורם לעלייה בתורה ויר"ש באופן מיוחד ונעלה כפי שהעידו בני
החבורה הנ"ל על עצמם, ואשרי מי שזכה לכך.

כדי לחזק קבלה זו ע"י מתן שכרה בצדה נצרך סכום גדול מאד.

מן הראוי לכל אשר ביכולתו להטות כתף ביתר שאת וביתר עז לענין נשגב
זה העומד ברומו של עולם בסכום ניכר [100 שח לחודש], ואשרי תמכּי
דאורייתא ולומדיה השקועים בלימודה, דעלמא קאי עלייהו ועל לימודם,
ומה רבה זכותם בזה ובבא, ויבורכו במיטב הברכות, כתיבה וחתימה טובה,
הצלחה ונחת מכא"ל, מתוך בריאות ושלות השקט לאי"ט.

כ' אלול תשס"ג
י"ד ק"א
מנחם מנדל
הגדול

הַכְּנִיסוּ רֵחָמֵינוּ לפְּנֵי בַּעַל הָרַחֲמִים

10 שעות תורה צידי יום

התפילה ההיסטורית להמתקת כל הדינים

מרנן עיני העדה

יעתירו בכל הימים הקדושים מראש השנה עד שמחת תורה עבור השותפים בהחזקת מעמידי העולם לגיונו של מלך - 'חבורת מקבלי עול תורה' לשנת 'שועות גדולות בכל עניניהם הרוחניים והגשמיים משותפות של 50 שח * 12

מסלולי השותפות

<p>יששכר זבולון 250 ₪ * 24 חודשים</p> <p>החזקת אברך הלומד 10 שעות ביום למשך חצי שנה. הזכרת הבקשה בל"ג במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם. מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה. והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע. נופש זוגי מתנה</p>	<p>יששכר זבולון 150 ₪ * 24 חודשים</p> <p>החזקת אברך הלומד 9 שעות ביום למשך חצי שנה. הזכרת הבקשה בל"ג במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם. מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה. והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע.</p>	<p>הקדשת חודש לימוד 150 ₪ * 12 חודשים</p> <p>מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה. והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע.</p>	<p>חכמי לב 100 ₪ * 12 חודשים</p> <p>"בזה יחשב לו כאילו הוא עצמו למד" והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע</p>
---	---	---	--

וכן יכנסו מידי חודש עד אלול פ"ה להגרלה על נופש משפחתי בצפת או במירון סופ"ש או 2 לילות באמצ"ש

לתרומות ולמסירת שמות חייגו:

033-780-780

לתשומת לב:
בפרוט האשראי
או בדף החשבון
התרומה תופיע
ע"ש "עמודי עולם"

מ"ל: A0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדרים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"

התרומות
מוכרות
לצרכי מס

10
שעות
תורה
צידי
יום

ההשתדלות שלך לזכות בדין !!!

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 187 | תשרי תשפ"ה | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

רבן של ישראל מרן הגר"ד לנדו בשיעור ודברי חיזוק בישיבת גרודנא באר יעקב
 לדגל יום היארצייט למרן הרב מפוניבז' זצ"ל בהשתתפות ראשי הישיבה ורבניה.
 לאחמ"כ נועד ממושבות עם ראשי הישיבה וחברי מועצה"ת מרנן הגר"י הקד והגר"צ דרבקין שליט"א

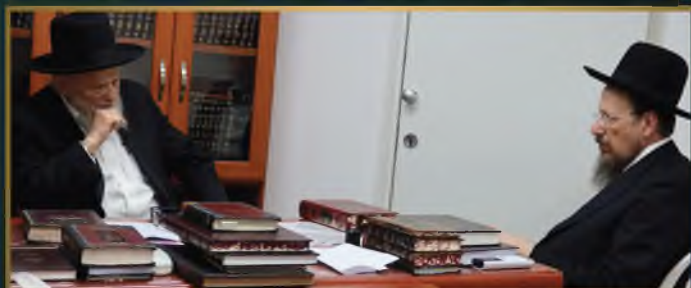
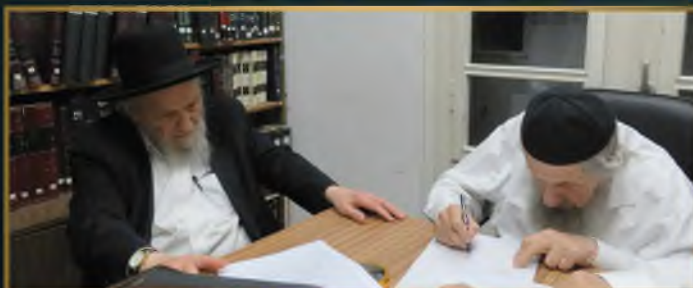

רבן של ישראל מרן הגאון רבי דב לנדו שליט"א לומד עם נינו בן להרב יהושע אדלר לקראת הבר מצוה

**רבנו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א
 בבית רבן של ישראל הגר"ד לנדו שליט"א**

**הרה"ג ר' שלמה זולף שליט"א מנהל סמינר הרב זולף
 בהתייעצות בבית רבנו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א**

מעמד חיזוק לימוד 'דף היומי משניות' במעוזנו של רבינו מרן ראש הישיבה
הגרמ"צ ברגמן שליט"א
לקראת תחילת המחזור החדש שמתחיל בראש השנה

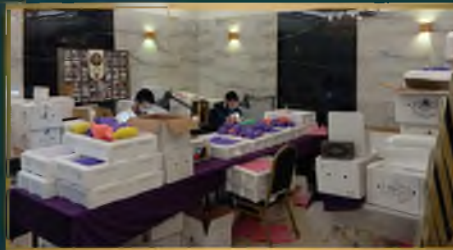
מרדכי ורדינגר גדולי ישראל שליט"א מברכים את המצטרפים
ללימוד 'דף היומי משניות' לקראת המחזור החדש

זרזים מקדימים למצוות

אברכים ירא"ש בעיצומם של המיונים של בענעדיקט אתרוגים

'כנס היסוד' לקהילת האברכים החדשה בעיר נתיבות,

קהילת 'אילת השחר' ע"ש מרן רבן של ישראל זצוק"ל

בראשות המרא דאתרא דק"ק נתיבות, הג"ד שמואל מונטג שליט"א, נפתחה הקהילה החדשה לאברכים צעירים בני התורה המתגוררים בעיר.

בהנהגת הקהילה יכהן כרב, הגאון ר' דניאל הלוי רוזנברג שליט"א, מחשובי חת"ח בעיר נתיבות.

בתמונות נראה מעמד 'כנס היסוד' בו התקבצו חלק מובני החבורה יחד עם רבני הקהילה, לייסוד מקום תורה זה, ע"י שקבלו ע"ע

שלא לדבר כלל דברים בטלים בהיכל התפילה החדש

עצרת התעודדות מרכזית בהיכל הישיבה הקד' בשכונת רמות ד' בירושלים.

לפני תחילת המעמד נתלה שלט בכניסה לביהמ"ד הנקרא ע"ש דה"י זצ"ל - 'היכל שמואל',

נשאו דברים בעצרת הג"ר יואל רוזנבלוט שליט"א מרבני הישיבה, הג"ר אליהו דיסקין שליט"א מרבני ישיבת 'נתיב הדעת', מרן משגיח ישיבת מיר הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א, מרן משגיח ישיבת 'אורחות תורה' הגה"צ רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א, ותלמידו של דה"י זצ"ל מלפני 35 שנה ראש ישיבה בעיד ביתר ומרבני העיר הג"ר יעקב אלול שליט"א. צילום: ז.ת.

מרן הגאון הצדיק רבי שמעון גלאי שליט"א
בביקור זהדרכה לרבני ארגון לב שומע

הגאון הגדול רבי מרדכי שמואל אדלשטיין
בשיחת חיוזק בהכנה לראש השנה
בישיבת 'תפארת מרדכי' בבני ברק

בענעדיקט אַתרוגים רואים שזזה זה!

© ארמון

קונים זכויות ליום הדין!

פותרים

את השנה החדשה עם זכויות

מצטרפים

למיזם לימוד דף היומי משניות

ומסיימים

שישה סדרי המשנה בר"ה הבא!

הצטרפו לאלפי הלומדים המסיימים בימים
אלו את לימוד דף היומי העולמי במשניות

השקעה של רבע שעה ביום בלבד!

לרגל תחילת המחזור החדש

מצטרפים חדשים שבדעתם להיצטרף ללימוד
יקבלו את סט המשניות של הדף היומי ללא תשלום
בכניסה לבית רשבה"ג מן הגר"ח קניבסקי זצ"ל
רח' רשב"ם 23 ב"ב

המהדורה
המודפסת

ניתן להשיג ברשת 'יפה נוף'
במחיר מסובסד!

חלוקה גבאי אוצרה"ס המעוניינים לקבל תרומה של כרך ש"ס משניות דף היומי,
עבור בתי מדרשות ושייכות, יכולים לקבל במקום הג"ל ללא תשלום

ניתן להיבחן על הנלמד באמצעות מפעל 'שיח התורה' ולהשתתף בהגרלות יומיות
להשתתפות: במערכת 'נדרים פלוס' או בקו 'דף היומי משניות' שמספרו: 02-54-88-313

משולחנם של עיני העדה

לפתוח צוהר אל היכלם של רבותינו מרנן ורבנן עיני העדה שליט"א
להביט אל הקודש פנימה, ללמוד מהנהגותיהם וללכת בדרכם

בהמלצת וכברכת
גדולי המשגיחים

מנוקד ומותאם
גם לבני המועד

מעוטרת בעשרות
תמונות מרהיבות

כרך
חדש!

משולחנם

רב מכר

רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זע"א
עיין בקורת רוח בסדר הראשון ואמר בשם החזון איש:
"הספר מוסר הגדול בימינו הוא מעשיות על גדולי ישראל"

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• ירושלים: מכבי ישראל 17 // ירמיהו פינת ברנדייס // צומת בר אינן 1 // נבעת שאול 28 // בית ונן הפסנה 50 // בית הדפוס 32 // נוה יעקב: פלג 1 פינת פרדס • **ירושלם** •
• ביתר: דרכי איש 5 בחניה (מול שטיבלר קאר) • **מודיעין** • **עין-קריית ספר**: אבני נזר 26 // שדי חמד 1 // הרב מפונביל 1 • **ברכפלד**: רבי יהודה הנשיא 14 • **בית שמש**:
חפציבה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמא א-נחל שורק 31 מעל שוק מהדריין • **בני ברק**: רבי עקיבא 130 // אהרונבוי 19 מול מרכז רימונים // ברטנורא 3 // רבי
עקיבא 43 // עזרא 45 • **חברון** • **המכבים** 63 פרדס כץ • **אשדוד**: ענק הספרים - יוסי בן חלפתא 10 רובע ז' • **פתח תקוה**: קהילות יעקב 4 בני הדר // ההסתדרות 2 פינת
רוטשילד • **אנכנד**: רבי יהודה הנשיא 90 • **לוד**: הרב אלישיב 8 שכונת נגי אילון (אחיסמך) • **קריית גת**: האדמו"ר מחב"ד פינת נתיבות שלום (בנין קרעסענף) • **רכסים**:
בריון 39 (בנה ביתר) • **נתיבות**: האר"י 86 • **מוסקים**: חפץ חיים מול בית הכנסת אוהל משה. **חברון** • **סכרית**: שפע חיים 4

YEFE.CO.IL // 1-599-581-581 משלוחים בכל רחבי הארץ

תפילת הנחת בעשי"ת

מנעי קולך
מבכי

בעיצומם של הימים
המסוגלים עשרת ימי תשובה

מזן הגד"צ רבי **שמעון גלאי שליט"א**
יעלה לתפילה ותחינה בקבר רחל אימנו ע"ה

עבור המאמצים ילד בקרן ההסעות
להינצל מכל הצרות ולהתברך לשנה טובה ומתוקה לבריאות ונחת מהילדים

חשמות שלכם ושל ילדיכם חייבים להיות שם!

קרן ההסעות
גלגל ההצלה של ילדי ישראל!

1700-50-66-22

אמץ ילד!
נעים לקרוא גדולי ישראל
ומאמצים ילד לכל השנה
100x12

העברה לבנק הפועלים סניף 655 מס' ח-339991 | קוד מוסד 56585 | ת.ד. 257 ב"ב | בעמדות 'נדרים פלוס' | קרן הסעה וסיוע לתלמידי החינוך העצמאי ע"ר 580465995 | חתרומות מוכרות לצרכי מס לפי סעיף 46